

R.B.DAVLATOV,
B.T.NORQOBILOV,
SH.X.QURBONOV

VETERINARIYA ISHINI TASHKIL ETISH VA IQTISODI

darslik

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**SAMARQAND VETERINARIYA
MEDITSINASI INSTITUTI**

**R.B.DAVLATOV, B.T.NORQOBILOV,
SH.X.QURBONOV**

VETERINARIYA ISHINI TASHKIL ETISH VA IQTISODI

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi
huzuridagi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari
bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi
Kengash tomonidan darslik sifatida tavsiya etilgan

**«Navro'z» nashriyoti
Toshkent – 2019**

UO‘K: 205.22.(119)50

KBK: 48.1(4Y)

V-58

R.B.Davlatov, B.T.Norqobilov, Sh.X.Qurbonov. Veterinariya ishini tashkil etish va iqtisodi. “Navro‘z nariyoti”, 2019, 304 bet.

Ushbu darslik 5440100-Veterinariya va 5111000-Kasb ta’limi (veterinariya) ta’lim yo’nalishlari talabalari uchun mo’ljallangan bo’lib, O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan tasdiqlangan Davlat ta’lim standarti, malaka talablari, o’quv reja va “Veterinariya ishini tashkil etish va iqtisodi” fanining o’quv dasturi asosida ilg’or pedagogik va axborot kommunikatsion texnologiyalardan foydalangan holda tayyorlangan. Darslikda veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilishi va uni boshqarish, veterinariyada hisobga olish jurnallari, hisobotlar, hisobga olish hujjat namunalari va birlamchi hujjatlarni rasmiylashtirish tartibi, veterinariya tadbirlarini rejalashtirish va tashkillashtirish jarayonlari, veterinariya tadbirlarini iqtisodiy samaradorligini tahlili ko’rsatkichlari, veterinariya tadbirlarini moliyaviy va moddiy ta’minoti, tuman (shahar)larda veterinariya xizmatini tashkil qilish, veterinariya sanitariya nazoratini tashkil qilish, xorijiy davlatlarda veterinariya xizmati va ular bilan hamkorlik aloqalari to’g’risida ma’lumotlar keltirilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligining 2019 йил 20 июлдаги 654-сонли буйруғига асосан darslik sifatida tavsiya etilgan.

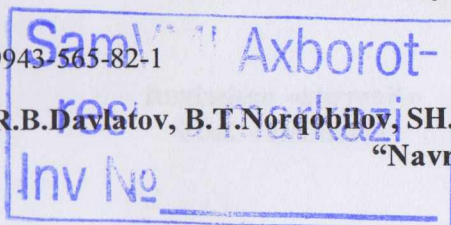
Taqrizchilar:

- Norboyev Q.N.** – SamVMI, “Ichki yuqumsiz kasalliklar” kafedrası professori, veterinariya fanlari doktori.
- Djabborov Sh.A.** – Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo‘mitasi raisininig birinchi o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori.

ISBN: 978-9943-565-82-1

R.B.Davlatov, B.T.Norqobilov, SH.X.Qurbonov, 2019.

“Navro‘z nariyoti”, 2019.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 27 iyuldagi "Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot sohalari va tarmoqlarining ishtirokini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3151-son, 2018 yil 5 iyundagi "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3775-son va 2018 yil 8 maydagi "Samarqand veterinariya meditsinasi institutini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-3703-son qarorlarida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash va berilgan imkoniyatlardan oqilona foydalanish, veterinariya mutaxassislarini tayyorlashga alohida e'tibor qaratilib, o'quv jarayonini sifatli o'quv-uslubiy va ilmiy adabiyotlar bilan ta'minlash, ta'lim tizimi, fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi integratsiyani yo'lga qo'yish o'quv jarayonini zamon talablariga javob beradigan o'quv adabiyotlari bilan ta'minlash ustuvor vazifalardan hisoblanadi.

Respublikamizning iqtisodiy va ijtimoiy hayotida bozor iqtisodiyoti sharoitida amalga oshirilayotgan barcha islohotlarning asosiy maqsadi mavjud imkoniyatlar va intellektual salohiyatni safarbar etib, qishloq xo'jaligida, xususan chorvachilik mahsulotlari va xom-ashyosi ishlab chiqarish sur'atini oshirishda, hayvonlarning salomatligi va Davlatimiz hududining epizootik sog'lomligini ta'minlashda yuqori malakali va iqtisodiy samara beruvchi veterinariya xizmatini tashkil etish hamda amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda respublikamiz hukumati tomonidan veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish borasida muhim ishlar amalga oshirilib, xususan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 28 martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696-sonli Farmoni hamda "O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-4254-sonli qarori ijrosini ta'minlash maqsadida qator ustuvor vazifalar belgilab berilgan.

Ushbu qaror bilan O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining tashkiliy tuzilmasi, O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tizimiga kiruvchi tashkilotlar ro'yxati, O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining boshqaruv xodimlari cheklangan soni bilan markaziy apparat tuzilmasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalarining namunaviy tuzilmalari, Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasining tuzilmasi va uning tuzilmasiga kiruvchi muassasalar ro'yxati, tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlarining namunaviy tuzilmalari, Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlar tumanlari (shaharlari) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari tuzilmasiga kiruvchi muassasalar ro'yxati, O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi huzuridagi "O'zbekchorvanasi" agentligining tashkiliy tuzilmasi, O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi huzuridagi "O'zbekchorvanasi" agentligi markaziy apparatining tuzilmasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlar "Chorvanasi" markazlarining namunaviy tuzilmasi, Respublika hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazining tuzilmasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlar hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlarining namunaviy tuzilmasi, tumanlar (shaharlar) hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlarining namunaviy tuzilmasi, tumanlar (shaharlar) hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlari tuzilmasiga kiruvchi muassasalar ro'yxati, Davlat chegarasi va transportdagi davlat veterinariya nazorati boshqarmasining tuzilmasi, Veterinariya dori vositalari, ozuqabop qo'shimchalar sifati va muomalasi nazorati bo'yicha Davlat ilmiy markazining tuzilmasi, Veterinariya ilmiy-tadqiqot instituti, Chorvachilik va parrandachilik ilmiy-tadqiqot instituti, Qorako'chilik va cho'l ekologiyasi ilmiy-

tadqiqot instituti hamda Baliqchilik ilmiy-tadqiqot institutining tuzilmalari tasdiqlandi.

Mazkur qarorning bandlarida belgilangan vazifalarni ijrosini ta'minlash va samarali natijalarga erishishda ushbu fanning ham o'z ulushi bor, chunki bu fan veterinariya mutaxassislarining barcha kasbiy bilimlari hamda veterinariya fani va amaliyoti yutuqlarini o'zida mujassamlashtirib, hamkorlik integratsiyasini ta'minlagan holda, hayvonlar, parrandalar, qushlar, baliqlar, asalarilarning bosh sonini ko'paytirish, ularning mahsuldorligini oshirish, hayvonlarning sog'lomligini muhofaza qilish, ular orasida uchraydigan yuqumli va yuqumsiz kasalliklarning oldini olish, davolash va qarshi kurashish tadbirlarida amaliy tashkilotchilik xizmatini ko'rsatadi. Ayni paytda xalq xo'jaligining iqtisodiyotida, ijtimoiy hayotda va mudofaa xizmatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu fanni o'qitishda O'zbekiston Respublikasining "Veterinariya to'g'risida"gi qonuni; veterinariya qonunchiligi va huquqiy-me'yoriy hujjatlari; veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilishi va uni boshqarish; veterinariyada hisobga olish, hisobot va ish yuritish; hayvonlarni identifikatsiya qilish tartibi, ularni hisobga olish va hisobdan chiqarish; veterinariya tadbirlarini rejalashtirish; veterinariya tadbirlarini tashkillashtirish; veterinariya tadbirlarining iqtisodi; veterinariya tadbirlarini moliyaviy va moddiy ta'minoti; tuman, shahar va xo'jaliklarda veterinariya xizmati; xususiy veterinariya xizmati; veterinariya-sanitariya nazorati; xorijiy davlatlarda veterinariya xizmati va o'zaro hamkorlik masalalari haqida bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat.

Ushbu fan O'zbekiston Respublikasining "Veterinariya to'g'risida"gi qonuniga asoslangan bo'lib, u veterinariya tashkilotlari va muassasalarining mutaxassislari tomonidan veterinariya tadbirlarini tashkil qilishning ish uslublari va iqtisodini, hayvonlarga veterinariya xizmati ko'rsatish bo'yicha asosiy vazifalarni, veterinariya ishining mohiyati va uning iqtisodiy, ijtimoiy, mudofaa va xalq xo'jaligidagi ahamiyatini, veterinariya tadbirlari, ob'ektlari va xizmat ko'rsatish tarmoqlarini, davlat, idoraviy, xususiy va ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatining roli va uni tutgan o'rnini hamda uning o'quv rejadagi boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligini o'rganadi.

I-BOB. UMUMIY, TASHKILIY VA BOSHQARUV MASALALARI

VETERINARIYA XIZMATINING TASHKILIY TUZILISHI VA UNGA RAHBARLIK

Veterinariya xizmatining mohiyati va ahamiyati

Hozirgi davrda veterinariya xizmati – bu davlat tashkilotlari, qishloq xo‘jalik korxonalari va jamoat muassasalarining hamkorlikdagi tadbiriy choralari bo‘lib, chorva mollari, parrandalar va boshqa turdagi hayvonlarni kasallanishdan saqlash, oldini olish, davolash, hayvonlarning mahsuldorligini va ulardan olinadigan mahsulot sifatini oshirish, shu jumladan, insoniyatni hayvon va odamlar uchun umumiy bo‘lgan kasalliklardan saqlash kabi mas’uliyatli, ayni paytda sharaflı vazifalarni o‘z zimmasiga oladi.

Veterinariya xizmati – davlatimiz qishloq xo‘jalik majmuining asosiy sohalaridan biri bo‘lib xalq xo‘jaligining quyidagi tarmoqlari bilan ham uzviy bog‘langan:

1) Chorvachilik (shu jumladan, qoramolchilik, qo‘ychilik, echkichilik, yilqichilik, tuyachilik, parrandachilik, baliqchilik, mo‘ynachilik, asalarichilik va hokazo);

2) Chorvachilik mahsuloti va xom ashyolarini qayta ishlovchi sanoat korxonalari (go‘sht va go‘sht mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalari, sut va sut mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalari, mahsulot muzlatkichlari, teri va junni qayta ishlash zavodlari, util zavodlar va hokazo);

3) Transport (temir yo‘l, avtomobil, suv va havo) – chorva mollari va ularning mahsulotlarini tashiydigan hududlarda;

4) Savdo – chorva mollari va ularning mahsulotlarini sotish tarmoqlari, bundan tashqari veterinariya tadbiriy choralari – oziq-ovqat, bozorlar va boshqa sanoat tarmoqlarida, chorva mollari va ularning mahsulotlarini import va eksport jarayonlarida.

Veterinariya xizmatining xususiyati va vazifalari

Respublikamizning veterinariya xizmati quyidagi o‘ziga xos xususiyatlarga ega:

1. Xalq farovonligi va davlat ravnaqiga xizmat qiladi.

2. Mamlakatimizda Davlat vetrinariyasi etakchilik qiladi.
3. Veterinariya xizmati yagona va yaxdil (hamjihat).
4. Veterinariya xizmatini bosh yo'nalishi - profilaktika.
5. Veterinariya ta'limi, fani va amaliyoti mushtarakdir.
6. Veterinariya tadbirlari qat'iy rejali amalga oshiriladi.
7. Veterinariya ishida barcha davlat organlari, xo'jalik xodimlari va nodavlat tashkilotlari keng faoliyat ko'rsatadi.

Veterinariya xizmatining vazifalari:

1. Chorvachilikda yuqumli va yuqumsiz kasalliklarning oldini olish va yo'qotish.
2. Chorva mollarining bosh sonini va mahsulotini ko'paytirish.
3. Veterinariya-sanitariya jihatdan sog'lom va sifatli mahsulot hamda xom ashyo ishlab chiqarishni ta'minlash.
4. Aholini antropozoonozlardan muhofaza qilish.
5. Respublikamiz hududiga xorijdan yuqumli kasalliklar kirib kelishini bartaraf etish.

Veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilmasi

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining tashkiliy tuzilmasi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tasdiqlanadi. O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi to'g'risidagi nizom O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasiga, uning tasarrufidagi Qoraqalpog'iston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashiga, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklariga, tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari tumanlar va shaharlar hokimliklariga hamda tegishli ravishda yuqori turuvchi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat organlariga bo'ysunadi.

O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining tashkiliy tuzilmasi:

- O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi;

- Qoraqalpog'iston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari;

- Tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari;

- Respublika hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi;

- Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlar hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlari;

- Tumanlar (shaharlar) hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlari;

- Veterinariya dori vositalari va ozuqabop qo'shimchalar sifati va muomalasi nazorati bo'yicha davlat ilmiy markazi;

- Davlat chegarasi va transportdagi davlat veterinariya nazorati boshqarmasi;

- "O'zbekchorvanasi" agentligi;

- "O'ZNASLCHILIK" davlat korxonasi;

- "O'zzoovetta'minotxizmat" davlat unitar korxonasi;

- Samarqand veterinariya meditsinasi instituti;

- Veterinariya ilmiy-tadqiqot instituti;

- Chorvachilik va parrandachilik ilmiy-tadqiqot instituti;

- Qorako'lchilik va cho'l ekologiyasi ilmiy-tadqiqot instituti;

- Baliqchilik ilmiy-tadqiqot instituti;

- "Qorako'lchilik" Respublika uyushmasi;

- "Parrandasanoat" uyushmasi;

- "O'zbekbaliqsanoat" uyushmasi;

- "O'zbekiston asalarichilari" uyushmasi.

O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tizimiga kiruvchi respublika tashkilotlari – 12 ta, Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi hamda viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari – 14 ta, Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlar hayvonlar kasalliklari

tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlari – 13 ta, tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo‘limlari – 191 (31) ta, tumanlar (shaharlar) hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlari – 130 (2) tani tashkil qiladi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo‘mitasining raisi va 4 ta o‘rinbosarlari mavjud.

Birinchi o‘rinbosari – Hayvonlar sog‘lig‘ini himoya qilish boshqarmasiga (7 nafar), Veterinariya faoliyatini litsenziyalash va muvofiqlashtirish boshqarmasiga (5 nafar), Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi va tashxis ishlari boshqarmasiga (4 nafar) rahbarlik qiladi.

Ikkinchi o‘rinbosari – Davlat veterinariya nazorati boshqarmasiga (5 nafar), Sertifikatsiya va standartlash boshqarmasiga (5 nafar), Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish bo‘limiga (2 nafar) rahbarlik qiladi.

Uchinchi o‘rinbosari – Xalqaro aloqalar va investitsiyalarni jalb qilish boshqarmasiga (5 nafar), Innovatsion faoliyat, fan va ta‘lim sohasini rivojlantirish boshqarmasiga (5 nafar), Moliya-iqtisodiy tahlil va buxgalteriya hisobi boshqarmasiga (7 nafar) rahbarlik qiladi.

To‘rtinchi o‘rinbosari – “O‘zbekchorvanasl” agentligi bosh direktori hisoblanib, “O‘zbekchorvanasl” agentligiga rahbarlik qiladi.

Shuningdek qo‘mita markaziy apparatining tuzilmasida yig‘ma axborot-tahlil bo‘limi, yuridik bo‘lim, kadrlar bo‘limi, jamoatchilik bilan aloqalar bo‘yicha mutaxassis, jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash bo‘limi va ishlar boshqarmasi kabi bo‘limlar ham faoliyat yuritadi.

Qoraqalpog‘iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasining tuzilmasi:

Qo‘mita raisi, rais o‘rinbosari, Veterinariya faoliyatini muvofiqlashtirish sho‘basi, Hayvonlar sog‘lig‘ini muhofaza qilish bo‘limi, Tashxis ishlari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi sho‘basi, Davlat veterinariya nazorati sho‘basi, Veterinariya ta‘minoti bo‘yicha mutaxassis, Kadrlar bilan ishlash bo‘yicha mutaxassis, Bosh yuriskonsult, Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash bo‘yicha mutaxassis, Bosh hisobchi va Umumiy bo‘lim mavjud bo‘lib, Qoraqalpog‘iston Respublikasi hayvonlar kasalliklari

tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi, tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari ham bo'ysunishadi.

Viloyatlar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalarining namunaviy tuzilmasi:

Boshqarma boshlig'i, boshliq o'rinbosari, Veterinariya faoliyatini muvofiqlashtirish sho'basi, Hayvonlar sog'lig'ini muhofaza qilish bo'limi, Tashxis ishlari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi sho'basi, Davlat veterinariya nazorati sho'basi, Veterinariya ta'minoti bo'yicha mutaxassis, Kadrlar bilan ishlash bo'yicha mutaxassis, Bosh yuriskonsult, Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash bo'yicha mutaxassis, Bosh hisobchi va Umumiy bo'lim mavjud bo'lib, Viloyatlar hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi, tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari ham bo'ysunishadi.

Tuman (shahar)lar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlarining namunaviy tuzilmasi:

Bo'lim boshlig'i, boshliq o'rinbosari, Veterinariya faoliyatini muvofiqlashtirish va davlat nazorati bo'yicha mutaxassis, Hayvonlar sog'lig'ini muhofaza qilish, tashxis ishlari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi bo'yicha mutaxassis, Veterinariya ta'minoti bo'yicha mutaxassis, Bosh hisobchi va Umumiy bo'lim mavjud bo'lib, Veterinariya uchastkalari va Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalari ham bo'ysunishadi.

Respublika hayvonlar kasalliklari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat tashxis markazining tuzilmasi:

Direktor, direktorning birinchi o'rinbosari, direktor o'rinbosari, Bakteriologiya, parazitologiya va mikologiya laboratoriyasi, Toksikologiya laboratoriyasi, Virusologiya laboratoriyasi, Serologiya va bioximiya laboratoriyasi, Ozuqaviy muhitlarni tayyorlash bo'limi, Radiologiya laboratoriyasi, Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi, mikrobiologiya va veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyasi, Immuno-ferment tahlil va polimeraz-zanjir reaksiya laboratoriyasi, Asalari, baliq va quyon kasalliklari laboratoriyasi, Laboratoriya jihozlari va elektr tarmoqlariga xizmat ko'rsatish sho'basi, Tekshirish

uchun namunalarni qabul qilish sho'basini, Vivariy, Ilmiy-metodik va o'quv bo'limi, Veterinariya ta'minoti bo'yicha mutaxassis, Moliya, iqtisodiyot va rejalashtirish sho'basini, Bosh yuriskonsult, Kadrlar bilan ishlash bo'yicha mutaxassis, Umumiy bo'lim, Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bo'yicha mutaxassis, Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash bo'yicha mutaxassislar mavjud.

Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlar hayvonlar kasalliklari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat tashxis markazlarining tuzilmasi:

Direktor, direktor o'rinbosari, Bakteriologiya, parazitologiya va mikologiya, Virusologiya, Serologiya va bioximiya, Radiologiya, Toksikologiya, Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi, mikrobiologiya va veterinariya-sanitariya ekspertiza, Asalari, baliq va quyon kasalliklari, Immuno-ferment tahlil va polimeraz-zanjir reaksiya laboratoriyalari, Ozuqaviy muhitlarni tayyorlash bo'limi, Vivariy mudiri, Umumiy bo'lim, Bosh hisobchi, Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash bo'yicha mutaxassislar mavjud.

Tumanlar (shaharlar) hayvonlar kasalliklari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat tashxis markazlarining tuzilmasi:

Direktor, Bakteriologiya, parazitologiya va toksikologiya, Serologiya, Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalari mavjud.

Davlat chegarasi va transportda davlat veterinariya nazorati boshqarmasining tuzilmasi:

Boshliq, boshliqning birinchi o'rinbosari, boshliq o'rinbosari, Chegara va transportdagi davlat veterinariya nazorati punktlar (uchastkalar) faoliyatini muvofiqlashtirish bo'limi, hududlardagi chegara veterinariya punkti, Toshkent transport veterinariya punkti, Toshkent aerochegara veterinariya punkti, Moliya-iqtisodiy tahlil va buxgalteriya hisobi bo'limi, Bosh yuriskonsult, Kadrlar bilan ishlash bo'yicha mutaxassislar mavjud.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitmasi o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va qonunlariga, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalarining qarorlariga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va

qarorlariga, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlariga, shuningdek o'zining Nizomiga amal qiladi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitmasi, davlat veterinariya organlari hamda muassasalarini moddiy-texnik ta'minlash O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti mablag'lari, mahalliy byudjet mablag'lari va qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa mablag'lar hisobidan amalga oshiradi.

Davlat veterinariya xizmati xodimlari mehnatiga haq to'lash O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti mablag'lari va byudjetdan tashqari mablag'lar hisobidan amalga oshiriladi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi o'z faoliyatini boshqa davlat organlari, mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari hamda boshqa tashkilotlar bilan o'zaro hamkorlikda amalga oshiradi.

Veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalarini buzganlik uchun undirilgan ma'muriy jarima mablag'lari veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining maxsus hisob raqamiga tushadi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi, uning davlat veterinariya organlari hamda muassasalari yuridik shaxs hisoblanadi, o'z mustaqil balansiga, banklarda milliy va chet el valyutasidagi hisob raqamlariga, O'zbekiston Respublikasining Davlat gerbi tasviri tushirilgan va o'z nomi yozilgan muhrga hamda veterinariya ramziga egadir.

Veterinariya mutaxassislarining faoliyat ob'ektlari

Veterinariya mutaxassislarining faoliyati qishloq xo'jalik hayvonlari bilan birga mo'ynali, yovvoyi va uy hayvonlari, parrandalar, asalari va baliqlar sog'lomligini saqlash va mustahkamlash, diagnostika, davolash, profilaktika va sog'lomlashtirish tadbirlarini o'tkazish orqali yuqumli va yuqumsiz kasalliklarni paydo bo'lishiga yo'l qo'ymaslik, xo'jalik va tashkiliy boshqarish ishlari hamda ilmiy tadqiqot o'tkazish, sog'lom va sifatli mahsulot va xom ashyo ishlab chiqarish, odam va hayvonlar uchun umumiy bo'lgan kasalliklardan aholini muhofaza qilish, O'zbekiston

hududida xorijiy davlatlardan yuqumli kasalliklar kirib kelishini oldini olish hamda atrof muhitning tozaligini saqlashga yo'naltiriladi.

Ular uchun kasbiy faoliyat ob'ektlari qishloq xo'jalik, uy va mo'ynali hamda yovvoyi hayvonlar, parrandalar, asalarilar, baliqlar kabi sog'lom va kasal holatdagi tirik organizmlar majmuidan iboratdir.

Veterinariya mutaxassislari O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi va uning tasarrufidagi tashkilotlarda hamda idoraviy, ishlab chiqarishdagi va xususiy veterinariya xizmatlarida boshqaruv sohasida va tegishli lavozimlarda, ichki ishlar va mudofaa vazirligi, bojxona qo'mitasi idoralarida belgilangan tartibda faoliyat ko'rsatadi. Shuningdek, ilmiy-tadqiqot institutlari va ilmiy markazlarda ilmiy xodim, agrovetbiznes, farmsanoat va kimyosanoati korxonalarida, ekologiya va qo'riqxonalar sohasida, hayvonot bog'lari va zootsirkalarda, uyushma va aksiyadorlik jamiyatlari hamda davlat oraganlarida ishlaydilar.

Veterinariya tizimi va uni boshqarish

Veterinariya xizmati tizimi davlat, idoraviy va ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlaridan iboratdir.

Davlat veterinariya xizmatini boshqarish

Davlat veterinariya xizmati Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari, davlat chegarasi va transportdagi davlat veterinariya nazorati boshqarmasi, tumanlar va shaharlar veterinariya bo'limlari, Respublika, viloyat, tuman (shahar) hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlari, Veterinariya dori vositalari va ozuqabop qo'shimchalarning sifati va muomilasini nazaorat qilish ilmiy markazi, shuningdek veterinariya uchastkalari, bozorlardagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalari, chegara va transport veterinariya punktlaridan (uchastkalaridan) hamda boshqa muassasalardan iboratdir.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga rais rahbarlik qiladi. Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining mansabdor shaxslari quyidagi tartibda lavozimga tayinlanadi va lavozimdan ozod qilinadi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining raisi O'zbekiston Respublikasi Bosh vazirining taqdimnomasiga binoan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimdan ozod qilinadi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi raisining o'rinbosarlari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimdan ozod etiladi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasining raisi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi bilan kelishilgan holda Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimdan ozod etiladi.

Viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalarining boshliqlari viloyatlar va Toshkent shahar hokimlarining taqdimnomasiga binoan Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi raisi tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimdan ozod etiladi.

Tumanlar (shaharlar) veterinariya bo'limlari boshliqlari tuman (shahar) hokimlarining taqdimnomasiga binoan Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi raisi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya boshqarmalarining boshliqlari tomonidan lavozimga tayinlanadi hamda lavozimdan ozod etiladi.

Respublika hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi, Veterinariya dori vositalari va ozuqabop qo'shimchalarning sifati va muomilasini nazorat qilish ilmiy markazi, Davlat chegarasidagi va transportdagi davlat veterinariya nazorati boshqarmasining, shuningdek chegara va transport veterinariya punktlarining (uchastkalarining) rahbarlari Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi raisi tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimdan ozod etiladi.

Davlat veterinariya xizmatning boshqa muassasalari rahbarlarini tayinlash va lavozimdan ozod qilish tartibi qonun hujjatlarida belgilanadi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya boshqarmalari Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga, shuningdek tegishincha Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashiga, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklariga hisobot beradi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining tashkiliy tuzilmasi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tasdiqlanadi. O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi to'g'risidagi nizom O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

Davlat veterinariya xizmatining vazifalari

Davlat veterinariya xizmati:

epizootik monitoringni amalga oshiradi;

hayvonlar kasalliklarining paydo bo'lishi va ularning nobud bo'lishi sabablarini tahlil qiladi, ushbu kasalliklar profilaktikasi hamda ularni davolash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqadi;

quyidagi yo'nalishlar bo'yicha davlat veterinariya nazoratini amalga oshiradi:

O'zbekiston Respublikasi hududini hayvonlarning yuqumli kasalliklarini qo'zg'atuvchilar olib kirilishidan muhofaza qilish, shuningdek hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo, veterinariya dori vositalari, ozuqalar va ozuqabop qo'shimchalarni tayyorlash, olib o'tish (tashish), eksport va import qilish;

hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq ishlab chiqarish;

hayvonlar yuqumli kasalliklarining oldini olish va ularni tugatishga doir chora-tadbirlarni amalga oshiradi;

sog'liqni saqlash organlari va boshqa organlar bilan birgalikda hayvonlar va odam uchun xavfli bo'lgan yuqumli kasalliklar

o'choqlarini tugatadi, shuningdek o'zaro axborot almashishni amalga oshiradi;

barcha chorvachilik ob'ektlarining, qushxonalarning, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni qayta ishlovchi korxonalarning, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni realizatsiya qiladigan va saqlaydigan savdo shoxobchalarining, omborlarning veterinariya-sanitariya holatini nazorat qiladi, bu ob'ektlarni qurish va rekonstruksiya qilishning, shuningdek er qazish ishlarining veterinariya ekspertizasini amalga oshiradi;

hayvonlar kasalliklariga tashxis qo'yish, ozuqalarning, shuningdek chorvachilik ob'ektlarida ichimlik suvining sifatini baholash maqsadida laboratoriya tekshiruvlari hamda boshqa tekshiruvlar o'tkazadi;

yuridik va jismoniy shaxslardan hayvonlarning yuqumli kasalliklari tarqalishining oldini olishni hamda ularning tugatilishini ta'minlovchi chora-tadbirlar o'tkazilishini, shuningdek epizootik vaziyatni aniqlash uchun zarur bo'lgan axborot taqdim etilishini talab qiladi;

hayvonlarning va odamning sog'lig'i uchun xavf tug'diradigan hayvonlarning kasalligi aniqlangan taqdirda, hayvonlarni so'yishga yoki yo'q qilib tashlashga, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni zararsizlantirishga (yuqumsizlantirishga), qayta ishlashga yoki utilizatsiya qilishga taalluqli, yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan bajarilishi majburiy bo'lgan talablarni belgilaydi;

davlat va idoraviy veterinariya xizmatlari veterinariya mutaxassislarining faoliyatini nazorat qiladi hamda muvofiqlashtirib boradi, shuningdek belgilangan tartibda xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari tomonidan litsenziya talablari va shartlari bajarilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi;

veterinariya sohasidagi ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishga ko'maklashadi.

Davlat veterinariya inspektorlari

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining raisi — O'zbekiston Respublikasining Bosh davlat veterinariya

inspektori, uning o'rinbosarlari – O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat veterinariya inspektorining o'rinbosarlari (raisning iqtisodiy masalalar bo'yicha o'rinbosari bundan mustasno), Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi Davlat veterinariya nazorati boshqarmasining veterinar mutaxassislari – o'z vakolatlari doirasida davlat veterinariya inspektorlari hisoblanadi.

Davlat chegarasi va transportdagi davlat veterinariya nazorati boshqarmasi boshlig'i – davlat chegarasidagi va transportdagi bosh davlat veterinariya inspektori, uning o'rinbosarlari – davlat chegarasi va transportdagi bosh davlat veterinariya inspektorining o'rinbosarlari hisoblanadi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining raisi, viloyatlar va Toshkent shahar Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalarining boshliqlari – Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh davlat veterinariya inspektorlari, ularning o'rinbosarlari – tegishincha Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh davlat veterinariya inspektorlarining o'rinbosarlari hisoblanadi.

Tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlarining boshliqlari tegishincha tumanlarning (shaharlarning) bosh davlat veterinariya inspektorlari hisoblanadi.

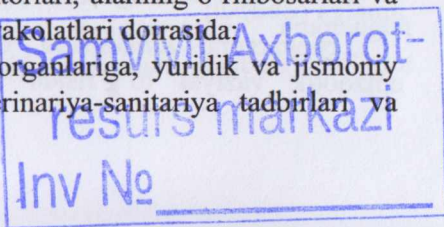
Veterinariya uchastkalarining va bozorlardagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalarining mudirlari tegishli uchastkalardagi va bozorlardagi davlat veterinariya inspektorlari hisoblanadi.

Chegara va transport veterinariya punktlarining (uchastkalarining) boshliqlari hamda veterinar vrachlari tegishincha chegara va transport veterinariya punktlarining (uchastkalarining) davlat veterinariya inspektorlari hisoblanadi.

Davlat veterinariya inspektorlarining vakolatlari

Bosh davlat veterinariya inspektorlari, ularning o'rinbosarlari va davlat veterinariya inspektorlari o'z vakolatlari doirasida:

davlat va xo'jalik boshqaruvi organlariga, yuridik va jismoniy shaxslarga zarur veterinariya, veterinariya-sanitariya tadbirlari va

epizootiyaga qarshi tadbirlar o'tkazish to'g'risida bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar beradi;

hayvonlarning va odamning sog'lig'i uchun xavf tug'diradigan kasalliklarga chalingan hayvonlar aniqlangan hollarda, ushbu hayvonlarni so'yish yoki yo'q qilib tashlash to'g'risida, shuningdek iste'molga yaroqsiz deb topilgan, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni yo'q qilib tashlash, qayta ishlash yoki ushbu mahsulot va xom ashyodan o'zgacha tarzda foydalanish haqida yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar beradi;

davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi ob'ektlarga moneliqsiz kiradi va veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarining aniqlangan buzilishlarini bartaraf etish to'g'risida bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar beradi;

temir yo'l vagonlarining, kemalarning, samolyotlarning va boshqa transport vositalarining holati veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga nomuvofiqligi aniqlangan taqdirda ulardan foydalanishni taqiqlaydi;

veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalarining buzilishlari aniqlangan taqdirda chorvachilik ob'ektlaridan, go'sht va sut sanoati korxonalaridan, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni qayta ishlovchi hamda saqlovchi korxonalardan foydalanishni taqiqlaydi;

veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalarining buzilishlari aniqlangan taqdirda chorvachilik fermalarida, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni qayta ishlovchi hamda saqlovchi korxonalarda yangi qurilgan, tiklangan va rekonstruksiya qilingan ob'ektlarni ishga tushirishni to'xtatib turadi;

hayvonlarning egalari tomonidan, shuningdek kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni qayta ishlash, saqlash hamda ularning savdosi bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar tomonidan veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari ijro etilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi;

chegaraoldi tumanlarda, qo'shni davlatlarda yuzaga kelgan epizootik vaziyat to'g'risida tegishli organlar va tashkilotlarni

xabardor qiladi, tegishli veterinariya tadbirlarini amalga oshiradi, zarur tavsiyalar beradi;

veterinariya dori vositalari, ozuqabop qo'shimchalar ishlab chiqarilishini hamda ulardan chorvachilikda va veterinariyada foydalanilishini nazorat qiladi, ularning hayvonlar sog'lig'iga va kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot hamda xom ashyo sifatiga ta'sirini baholaydi;

hayvonlarning yuqumli kasalliklari o'choqlari aniqlangan taqdirda tegishli hududlarni nobop punktlar deb e'lon qilish va ularda cheklovchi tadbirlar (karantin) joriy etish to'g'risida, shuningdek hayvonlarning yuqumli kasalliklari o'choqlari tugatilganidan keyin cheklovchi tadbirlarni (karantinni) bekor qilish haqida tegishli davlat organlariga taqdimnoma kiritadi;

veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari talablarini buzganlik uchun mansabdor shaxslarga va boshqa shaxslarga nisbatan belgilangan tartibda ma'muriy jazo choralarini ko'radi.

Bosh davlat veterinariya inspektorlari, ularning o'rinbosarlari va davlat veterinariya inspektorlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

Idoraviy veterinariya xizmati

Idoraviy veterinariya xizmati veterinariya nazorati va veterinariya xizmati talab qilinadigan vazirliklar, davlat qo'mitalari hamda idoralar tasarrufidagi xizmatdir.

Idoraviy veterinariya xizmati o'z faoliyatini qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiradi. Idoraviy veterinariya xizmati faoliyatini uslubiy jihatdan ta'minlash Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan amalga oshiriladi.

Idoraviy veterinariya xizmati veterinariya mutaxassislarning huquq va majburiyatlari

Idoraviy veterinariya xizmatining veterinariya mutaxassislari:

idoraviy veterinariya nazorati ob'ektlariga moneliqsiz kirish va veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarining aniqlangan buzilishlarini bartaraf etish to'g'risida bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar berish;

idoraga qarashli muassasalar va tashkilotlardan veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan, yuqumli kasalliklar tarqalishining oldini olish va ularni tugatishni ta'minlaydigan chora-tadbirlar o'tkazilishini, shuningdek epizootik vaziyatni aniqlash uchun zarur bo'lgan axborot taqdim etilishini talab qilish;

veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlikda aybdor mansabdor shaxslarni hamda boshqa xodimlarni belgilangan tartibda javobgarlikka tortish haqida idoraga qarashli muassasalar va tashkilotlar rahbariyatiga ko'rib chiqish uchun taqdimnoma kiritish huquqiga ega.

Idoraviy veterinariya xizmatining veterinariya mutaxassislari:

xizmat ko'rsatilayotgan korxonalarda, muassasalarda va tashkilotlarda epizootiyaga qarshi tadbirlarni, davolash, veterinariya-sanitariya tadbirlarini o'tkazishi;

idoraviy veterinariya nazoratini hamda kelib chiqishi hayvonotga va o'simlikka mansub mahsulotning, xom ashyoning veterinariya-sanitariya ekspertizasi o'tkazilishini amalga oshirishi;

hayvonlar o'ta xavfli yuqumli kasalliklarga chalinganligi xususida shubha mavjud bo'lgan taqdirda bu haqda davlat veterinariya xizmatiga zudlik bilan xabar qilishi va kasallik doirasi kengayib ketmasligi yuzasidan barcha zarur chora-tadbirlarni ko'rish;

belgilangan tartibda veterinariyaga oid statistika hisobotini yuritish uchun davlat veterinariya xizmatiga axborot taqdim etishi shart.

Idoraviy veterinariya xizmatining veterinariya mutaxassislari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ega bo'lishi va ularning zimmasida o'zga majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlari

Faoliyati chorvachilikni tashkil etish va yuritish, hayvonlarni saqlash, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni, ozuqalarni, ozuqabop qo'shimchalarni hamda hayvonlarni davolash uchun mo'ljallangan veterinariya dori vositalarini ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash, tashish va realizatsiya qilish bilan bog'liq bo'lgan korxonalar, muassasalar, tashkilotlar tomonidan o'z

mablag'lari hisobidan ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlari tashkil etilishi mumkin.

Ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlarining veterinariya mutaxassislari:

korxonaning, muassasaning, tashkilotning rahbaridan veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan, yuqumli kasalliklar tarqalishining oldini olish va ularni tugatishni ta'minlaydigan chora-tadbirlar o'tkazilishini, shuningdek epizootik vaziyatni aniqlash uchun zarur bo'lgan axborot taqdim etilishini talab qilishi;

xizmat ko'rsatilayotgan korxonalarda, muassasalarda va tashkilotlarda epizootiyaga qarshi tadbirlarni, davolash, veterinariya-sanitariya tadbirlarini o'tkazishi;

hayvonlar o'ta xavfli yuqumli kasalliklarga chalinganligi xususida shubha mavjud bo'lgan taqdirda bu haqda davlat veterinariya xizmatiga zudlik bilan xabar qilishi va kasallik doirasi kengayib ketmasligi yuzasidan barcha zarur chora-tadbirlarni ko'rishi;

epizootiya paydo bo'lgan taqdirda davlat veterinariya xizmatining ko'rsatmalariga binoan veterinariya tadbirlarini o'tkazishi shart.

Ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlarining veterinariya mutaxassislari zimmasida qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Xususiy veterinariya faoliyati

Yuridik va jismoniy shaxslar qonun hujjatlariga muvofiq xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshirishi mumkin.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshirish uchun yuridik va jismoniy shaxslar – tadbirkorlik sub'ektlari Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan beriladigan litsenziyaga ega bo'lishi shart.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari:

hayvonlarning kasalligini aniqlab tashxis qo'yish va ularni davolash bilan shug'ullanish, bundan hayvonlarning cheklovchi

tadbirlar (karantin) yoki qonun hujjatlarida belgilangan boshqa cheklovlar qo'llanadigan kasalliklarga chalinishi hollari mustasno;

hayvonlarni kasallanishdan saqlash maqsadida emlash tadbirlari o'tkazish, shuningdek hayvonlarning egalariga maslahat berish;

veterinariya dori va texnika vositalarini, ozuqabop qo'shimchalarni ishlab chiqarish, tayyorlash va realizatsiya qilish bilan shug'ullanish huquqiga ega.

Xususiyl veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari:

hayvonlarda yuqumli kasallik borligi xususida shubha mavjud bo'lgan taqdirda bu haqda davlat veterinariya xizmatiga zudlik bilan xabar qilishi va kasallik doirasi kengayib ketmasligi yuzasidan barcha zarur chora-tadbirlarni ko'rishi;

epizootiya paydo bo'lgan taqdirda davlat veterinariya xizmatining ko'rsatmalariga binoan veterinariya tadbirlarini o'tkazishi shart.

Xususiyl veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ega bo'lishi va ularning zimmasida o'zga majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Nazorat savollari:

1. Veterinariya xizmatining mohiyati va bugungi kundagi ahamiyati?

2. Veterinariya xizmatining xususiyati va vazifalariga izoh bering?

3. Veterinariya mutaxassislarining faoliyat ob'ektlarini ayting?

4. Respublikamizda veterinariya xizmatining turlarini ayting?

5. Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi, boshqarmalari va bo'limlarining tashkiliy tuzilmasini ayting?

6. Hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlarining tashkiliy tuzilmasi qaysi tashkilotlardan iborat?

7. Veterinariya tizimini boshqarish va unga rahbarlik qilish masalalari bo'yicha tushuncha bering?

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI "VETERINARIYA TO'G'RIDA"GI QONUNI. VETERINARIYA QONUNCHILIGI

O'zbekiston Respublikasi "Veterinariya to'g'risida"gi qonuni va unga kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalar

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining 2017 yil 4 oktyabr kuni Toshkent shahrida o'tkazilgan o'n ikkinchi yalpi majlisida senatorlar tomonidan ma'qullangan "O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi qonun Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining huquqiy asosi bo'ldi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 28 martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696-son farmoni bilan Veterinariya qo'mitasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga aylantirildi va ustuvor vazifalar belgilab berildi.

Veterinariya sohasiga oid farmon va qaror talablaridan kelib chiqib ishlab chiqilgan yangi qonun bilan ayrim qonun hujjatlariga o'zgartirishlar kiritildi. O'zbekiston Respublikasining "Veterinariya to'g'risida"gi, "Aholini sil kasalligidan muhofaza qilish to'g'risida"gi va "Oziq-ovqat mahsulotining sifati va xavfsizligi to'g'risida"gi qonunlar shular jumlasidandir.

Bu o'zgarishlar veterinariya sohasidagi faoliyatni bevosita amalga oshiruvchi hamda tadbirlar va dasturlarni ro'yobga chiqarishda ishtirok etuvchi organlar va muassasalarning, shuningdek, ushbu sohadagi davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari hamda mahalliy davlat hokimiyati organlarining o'zaro hamkorligini muvofiqlashtiradi.

Ushbu sohada ilmiy, uslubiy va ta'lim salohiyatini har tomonlama rivojlantirish, ilmiy tadqiqotlar yo'nalishlarini belgilash, fundamental va amaliy tadqiqotlar, innovatsiya ishlanmalari natijalarini veterinariya amaliyotiga joriy etishda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING QONUNI

Veterinariya to‘g‘risida

1-BOB. UMUMIY QOIDALAR

1-modda. Ushbu Qonunning maqsadi

Ushbu Qonunning maqsadi veterinariya sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat.

2-modda. Veterinariya to‘g‘risidagi qonun hujjatlari

Veterinariya to‘g‘risidagi qonun hujjatlari ushbu Qonun va boshqa qonun hujjatlaridan iboratdir.

Agar O‘zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O‘zbekiston Respublikasining veterinariya to‘g‘risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilganidan boshqacha qoidalar belgilangan bo‘lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo‘llaniladi.

3-modda. Asosiy tushunchalar

Ushbu Qonunda quyidagi asosiy tushunchalar qo‘llaniladi:

biologik chiqindilar – hayvonlarning jasadlari, veterinariya-sanitariya jihatidan xavfli deb topilgan, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo, veterinariyaga oid biologik sanoat chiqindilari;

veterinariya – hayvonlarning hayoti va sog‘lig‘i muhofaza qilinishini, hayvonlar kasalliklari paydo bo‘lishining, tarqalishining oldini olishni va ularni tugatishni, aholini hayvonlar va odam uchun umumiy bo‘lgan kasalliklardan muhofaza qilishni, O‘zbekiston Respublikasi hududini hayvonlarning yuqumli kasalliklari olib kirilishidan muhofaza qilishni ta‘minlashga, hayvonlarga veterinariya xizmati ko‘rsatilishini amalga oshirishga, shuningdek O‘zbekiston Respublikasi hududining veterinar osoyishtaligini, davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarning veterinariya, veterinariya-sanitariya xavfsizligini ta‘minlashga qaratilgan ilmiy va amaliy faoliyat sohasi;

veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalari – veterinariya sohasidagi talablarni belgilovchi, davlat organlari va boshqa organlar, yuridik va jismoniy shaxslar rioya etishi shart bo‘lgan hujjatlar;

veterinariya dori vositalari – kelib chiqishi tabiiy va sintetik boʻlgan dori moddalaridan (substansiyalardan) yoki dori moddalarining (substansiyalarning) aralashmasidan olingan, hayvonlar kasalliklari profilaktikasi, ularga tashxis qoʻyish va ularni davolash, shuningdek hayvonlar organizmining holati va funksiyalarini oʻzgartirish uchun moʻljallangan vositalar;

veterinar osoyishtalik – hayvonlarning sogʻligʻiga salbiy omillarning zararli taʼsirlari, epizootiya mavjud boʻlmagan, shuningdek hayvonlarning yashashi uchun qulay shart-sharoitlar taʼminlanadigan holat;

davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlar – hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo, veterinariya dori vositalari, mikroorganizmlar shtammlari, ozuqalar va ozuqabop qoʻshimchalar, veterinariya texnika vositalari, shuningdek bozorlarda realizatsiya qilinadigan oʻsimlik oziq-ovqat mahsulotlari;

kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot – goʻsht va goʻsht mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, baliq va baliq mahsulotlari, tuxum va tuxum mahsulotlari, shuningdek asalarichilik mahsulotlari;

kelib chiqishi hayvonotga mansub xom ashyo – hayvonlardan olinadigan, qayta ishlashga moʻljallangan mahsulotlar;

nobop punkt – hayvonlar yuqumli kasalliklarining oʻchogʻi aniqlangan hudud;

ozuqa – hayvonlarni oziqlantirish uchun foydalaniladigan, kelib chiqishi oʻsimlik va hayvonotga mansub mahsulotlar;

ozuqabop qoʻshimchalar – hayvonlar ratsionida etishmaydigan ozuqaviy va mineral moddalar hamda vitaminlarning manbalari sifatida foydalaniladigan, kelib chiqishi organik, mineral va sintetik moddalar;

cheklovchi tadbirlar (karantin) – hayvonlar yuqumli kasalliklari oʻchoqlarining doirasi kengayib ketishiga yoʻl qoʻymaslikka va ularni tugatishga, ular tarqalishining oldini olishga qaratilgan, xoʻjalik faoliyati va boshqa faoliyatning alohida tartibini, aholi, transport vositalari, yuklar va (yoki) tovarlar harakati cheklanishini nazarda tutuvchi maʼmuriy, epizootiyaga qarshi chora-tadbirlar hamda boshqa chora-tadbirlar;

epizootiya – tegishli hududda hayvonlarning o‘ta xavfli va boshqa yuqumli kasalliklari tarqalishi;

epizootiyaga qarshi tadbirlar – epizootiyaning oldini olishga, uni aniqlashga yoki tugatishga doir tashkiliy va maxsus veterinariya tadbirlari tizimi;

hayvonlarning yuqumli kasalliklari – paydo bo‘lishiga hayvonlarga kasalliklarning qo‘zg‘atuvchilari ta’siri sabab bo‘ladigan, tarqalishi hamda boshqa hayvonlarga va odamga o‘tishi ehtimoli mavjud bo‘lgan kasalliklar.

2-BOB. VETERINARIYA VA VETERINAR OSOYISHTALIKNI TA’MINLASH SOHASINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH

4-modda. Veterinariya sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari

Veterinariya sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari quyidagilardan iborat:

veterinariya sohasidagi tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish;

davlat tomonidan veterinariya sohasidagi normalarni belgilash;

davlat veterinariya nazoratini amalga oshirish;

veterinariya sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

**5-modda. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar
Mahkamasining veterinariya sohasidagi vakolatlari**

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi:

veterinariya sohasida yagona davlat siyosati amalga oshirilishini ta’minlaydi;

veterinariya sohasidagi davlat dasturlarini tasdiqlaydi va ularning bajarilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi;

profilaktikasi, tashxis qo‘yilishi va tugatilishi O‘zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti mablag‘lari hisobidan amalga oshiriladigan Hayvonlarning o‘ta xavfli yuqumli kasalliklari ro‘yxatini tasdiqlaydi;

hayvonlarning va odamning sog‘lig‘i uchun xavf tug‘diradigan va bunda hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va

xom ashyo olib qo'yiladigan hamda yo'q qilib tashlanadigan Hayvonlarning kasalliklari ro'yxatini tasdiqlaydi.

6-modda. Mahalliy davlat hokimiyati organlarining veterinariya sohasidagi vakolatlari

Mahalliy davlat hokimiyati organlari:

veterinariya sohasidagi davlat dasturlarini amalga oshirishda ishtirok etadi;

veterinariya sohasidagi hududiy dasturlarni tasdiqlaydi va amalga oshiradi;

tegishli hududda veterinar osoyishtalikni ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlarni ko'radi;

epizootiyaga qarshi tadbirlarni o'tkazishda davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarining tegishli hududiy bo'linmalari faoliyatini muvofiqlashtirib boradi.

Mahalliy davlat hokimiyati organlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

7-modda. O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasining vakolatlari

O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi (bundan buyon matnda Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi deb yuritiladi):

veterinariya sohasida yagona davlat siyosatini amalga oshiradi;

veterinariya sohasidagi davlat dasturlarini ishlab chiqadi hamda ularni amalga oshirishda ishtirok etadi;

veterinariya sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqishda ishtirok etadi;

veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalarini ishlab chiqadi hamda tasdiqlaydi;

davlat veterinariya nazoratini amalga oshiradi;

davlat veterinariya xizmatining hududiy bo'linmalari to'g'risidagi nizomlarni ishlab chiqadi va tasdiqlaydi;

veterinariya sohasidagi faoliyatni bevosita amalga oshiruvchi hamda tadbirlar va dasturlarni ro'yobga chiqarishda ishtirok etuvchi organlar hamda muassasalarning, shuningdek davlat va xo'jalik

boshqaruvi organlari hamda mahalliy davlat hokimiyati organlarining ushbu sohadagi hamkorligini muvofiqlashtirib boradi;

tegishli davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari bilan birgalikda epizootiyaga qarshi tadbirlar o'tkazilishini ta'minlaydi;

veterinar osoyishtalikni ta'minlash, hayvonlar yuqumli kasalliklarini erta aniqlash, ularga tashxis qo'yish va ular tarqalishining oldini olishga doir profilaktika ishlarining samaradorligi yuzasidan monitoringni amalga oshiradi;

mamlakat hududi hayvonlarning yuqumli kasalliklari olib kirilishidan muhofaza qilinishini, hayvonlar sog'lig'ini profilaktika qilish va davolashning zamonaviy usullari joriy etilishini, veterinariya dori vositalarining mahalliy hamda xorijiy ilm-fan yutuqlarini joriy etishga asoslangan yangi turlari va shakllari ishlab chiqarilishini ta'minlaydi;

veterinariya faoliyatini litsenziyalashni amalga oshiradi;

davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarning O'zbekiston Respublikasiga olib kirilishiga va O'zbekiston Respublikasidan olib chiqilishiga, shuningdek O'zbekiston Respublikasi hududi orqali tranzitiga belgilangan tartibda ruxsatnoma beradi;

mahalliy va import qilinadigan veterinariya dori vositalari hamda ozuqabop qo'shimchalarni ro'yxatdan o'tkazishni va ularga ro'yxatdan o'tkazilganlik guvohnomalarini berishni amalga oshiradi;

veterinariya sohasidagi huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha chora-tadbirlarni tizimli asosda o'z vaqtida ishlab chiqishni va sifatli amalga oshirishni tashkil etishni ta'minlaydi;

idoraviy hamda ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatining hayvonlarni kasalliklardan himoya qilish, hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo xavfsizligini ta'minlashga doir faoliyatini muvofiqlashtiradi;

veterinariya sohasida ilmiy, uslubiy va ta'lim salohiyati har tomonlama rivojlantirilishini, ilmiy tadqiqotlar yo'nalishlari belgilanishini, fundamental va amaliy tadqiqotlar, innovatsiya ishlanmalarining veterinariya amaliyotiga joriy etilishini muvofiqlashtiradi;

kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish, rahbariyatning hamda mutaxassislarning ish uslubi hamda shakllarini takomillashtirish, shu jumladan tuzilmaviy bo'linmalarning o'z zimmasiga yuklatilgan vazifalar o'z vaqtida va sifatli ijro etilishi yuzasidan mas'uliyatini oshirish tizimini tashkil etadi;

xalqaro hamkorlikni amalga oshirishda ishtirok etadi, xalqaro veterinariya tashkilotlarida O'zbekiston Respublikasining manfaatlarini ifodalaydi.

Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

8-modda. Veterinariya tadbirlarini o'tkazishda fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining, nodavlat notijorat tashkilotlarining va fuqarolarning ishtirok etishi

Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari:

veterinariya sohasidagi davlat dasturlarini, hududiy dasturlarni va boshqa dasturlarni amalga oshirishda ishtirok etadi;

tegishli hududda veterinariya sohasida jamoatchilik nazoratini amalga oshiradi;

tegishli hudud aholisini epizootiya va nobop punkt to'g'risida xabardor etadi.

Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa tadbirlarda ham ishtirok etishi mumkin.

Nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolar veterinar osoyishtalikni ta'minlashda ishtirok etuvchi davlat organlariga va boshqa organlarga ko'maklashishi hamda zarur yordam ko'rsatishi mumkin.

3-BOB. VETERINARIYA TIZIMI VA UNI BOSHQARISH

9-modda. Veterinariya xizmati tizimi

Veterinariya xizmati tizimi davlat, idoraviy va ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlaridan iboratdir.

10-modda. Davlat veterinariya xizmatini boshqarish

Davlat veterinariya xizmati Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi

veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish boshqarmalari, Davlat chegarasi va transportdagi davlat veterinariya nazorati boshqarmasi, tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish bo'limlari, laboratoriyalar, Respublika hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi, Veterinariya dori vositalari va ozuqabop qo'shimchalarning sifati va muomalasini nazorat qilish davlat ilmiy markazi, Veterinariya ilmiy-tadqiqot instituti, shuningdek veterinariya uchastkalari, bozorlardagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalaridan, chegara va transport veterinariya punktlaridan (uchastkalaridan) hamda boshqa muassasalardan iboratdir.

Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasiga rais rahbarlik qiladi. Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasining mansabdor shaxslari quyidagi tartibda lavozimga tayinlanadi va lavozimidan ozod qilinadi:

Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasining raisi O'zbekiston Respublikasi Bosh vazirining taqdimnomasiga binoan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimidan ozod etiladi;

Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi raisining o'rinbosarlari O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimidan ozod etiladi;

Qoraqalpog'iston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish qo'mitasi raisi O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi bilan kelishilgan holda Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimidan ozod etiladi;

viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish boshqarmalarining boshliqlari viloyatlar va Toshkent shahar hokimlarining taqdimnomasiga binoan Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi raisi tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimidan ozod etiladi;

tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish bo'limlari boshliqlari tuman (shahar) hokimlarining taqdimnomasiga binoan Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya

va chorvachilikni rovojlantirish qo'mitasi raisi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish boshqarmalarining boshliqlari tomonidan lavozimga tayinlanadi hamda lavozimidan ozod etiladi;

Respublika hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazining, Veterinariya dori vositalari va ozuqabop qo'shimchalarning sifati va muomalasini nazorat qilish davlat ilmiy markazining, Veterinariya ilmiy-tadqiqot institutining, Davlat chegarasi va transportdagi davlat veterinariya nazorati boshqarmasining, shuningdek chegara va transport veterinariya punktlarining (uchastkalarining) rahbarlari Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi raisi tomonidan lavozimga tayinlanadi hamda lavozimidan ozod etiladi.

Davlat veterinariya xizmatining boshqa muassasalari rahbarlarini tayinlash va lavozimidan ozod qilish tartibi qonun hujjatlarida belgilanadi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish boshqarmalari Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasiga, shuningdek tegishincha Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashiga, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklariga hisobot beradi.

Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasining tashkiliy tuzilmasi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tasdiqlanadi. O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi to'g'risidagi nizom O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

11-modda. Davlat veterinariya xizmatining vazifalari

Davlat veterinariya xizmati:

- a) epizootik monitoringni amalga oshiradi;
- b) hayvonlar kasalliklarining paydo bo'lishi va ularning nobud bo'lishi sabablarini tahlil qiladi, ushbu kasalliklar profilaktikasi hamda ularni davolash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqadi;
- v) quyidagi yo'nalishlar bo'yicha davlat veterinariya nazoratini amalga oshiradi:

O'zbekiston Respublikasi hududini hayvonlarning yuqumli kasalliklarini qo'zg'atuvchilar olib kirilishidan muhofaza qilish, shuningdek hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo, veterinariya dori vositalari, ozuqalar va ozuqabop qo'shimchalarni tayyorlash, olib o'tish (tashish), eksport va import qilish;

hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq ishlab chiqarish;

g) hayvonlar yuqumli kasalliklarining oldini olish va ularni tugatishga doir chora-tadbirlarni amalga oshiradi;

d) sog'liqni saqlash organlari va boshqa organlar bilan birgalikda hayvonlar va odam uchun xavfli bo'lgan yuqumli kasalliklar o'choqlarini tugatadi, shuningdek o'zaro axborot almashishni amalga oshiradi;

e) barcha chorvachilik ob'ektlarining, qushxonalarning, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni qayta ishlovchi korxonalarning, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni realizatsiya qiladigan va saqlaydigan savdo shoxobchalarining, omborlarning veterinariya-sanitariya holatini nazorat qiladi, bu ob'ektlarni qurish va rekonstruksiya qilishning, shuningdek er qazish ishlarining veterinariya ekspertizasini amalga oshiradi;

j) hayvonlar kasalliklariga tashxis qo'yish, ozuqalarning, shuningdek chorvachilik ob'ektlarida ichimlik suvining sifatini baholash maqsadida laboratoriya tekshiruvlari hamda boshqa tekshiruvlar o'tkazadi;

z) yuridik va jismoniy shaxslardan hayvonlarning yuqumli kasalliklari tarqalishining oldini olishni hamda ularning tugatilishini ta'minlovchi chora-tadbirlar o'tkazilishini, shuningdek epizootik vaziyatni aniqlash uchun zarur bo'lgan axborot taqdim etilishini talab qiladi;

i) hayvonlarning va odamning sog'lig'i uchun xavf tug'diradigan hayvonlarning kasalligi aniqlangan taqdirda, hayvonlarni so'yishga yoki yo'q qilib tashlashga, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni zararsizlantirishga

(yuquqsizlantirishga), qayta ishlashga yoki utilizatsiya qilishga taalluqli, yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan bajarilishi majburiy bo'lgan talablarni belgilaydi;

k) davlat va idoraviy veterinariya xizmatlari veterinariya mutaxassislarining faoliyatini nazorat qiladi hamda muvofiqlashtirib boradi, shuningdek belgilangan tartibda xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari tomonidan litsenziya talablari va shartlari bajarilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi;

l) veterinariya sohasidagi ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishga ko'maklashadi.

12-modda. Davlat veterinariya inspektorlari

Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasining raisi – O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat veterinariya inspektori, uning o'rinbosarlari - O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat veterinariya inspektorining o'rinbosarlari (raisning iqtisodiy masalalar bo'yicha o'rinbosari bundan mustasno), Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi Davlat veterinariya nazorati boshqarmasining veterinar mutaxassislari – o'z vakolatlari doirasida davlat veterinariya inspektorlari hisoblanadi.

Davlat chegarasi va transportdagi davlat veterinariya nazorati boshqarmasi boshlig'i – davlat chegarasi va transportdagi bosh davlat veterinariya inspektori, uning o'rinbosarlari – davlat chegarasi va transportdagi bosh davlat veterinariya inspektorining o'rinbosarlari hisoblanadi.

Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish qo'mitasining raisi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish boshqarmalarining boshliqlari – Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh davlat veterinariya inspektorlari, ularning o'rinbosarlari — tegishincha Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh davlat veterinariya inspektorlarining o'rinbosarlari hisoblanadi.

Tumanlar (shaharlar) veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish bo'limlarining boshliqlari tegishli tumanlarning (shaharlarning) bosh davlat veterinariya inspektorlari hisoblanadi.

Veterinariya uchastkalarining va bozorlardagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalarining mudirlari tegishli uchastkalardagi va bozorlardagi davlat veterinariya inspektorlari hisoblanadi.

Chegara va transport veterinariya punktlarining (uchastkalarining) boshliqlari hamda veterinar vrachlari tegishli chegara va transport veterinariya punktlarining (uchastkalarining) davlat veterinariya inspektorlari hisoblanadi.

13-modda. Davlat veterinariya inspektorlarining vakolatlari

Bosh davlat veterinariya inspektorlari, ularning o'rinbosarlari va davlat veterinariya inspektorlari o'z vakolatlari doirasida:

davlat va xo'jalik boshqaruvi organlariga, yuridik va jismoniy shaxslarga zarur veterinariya, veterinariya-sanitariya tadbirlari va epizootiyaga qarshi tadbirlar o'tkazish to'g'risida bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar beradi;

hayvonlarning va odamning sog'lig'i uchun xavf tug'diradigan kasalliklarga chalingan hayvonlar aniqlangan hollarda, ushbu hayvonlarni so'yish yoki yo'q qilib tashlash to'g'risida, shuningdek iste'molga yaroqsiz deb topilgan, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni yo'q qilib tashlash, qayta ishlash yoki ushbu mahsulot va xom ashyodan o'zgacha tarzda foydalanish haqida yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar beradi;

davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi ob'ektlarga moneliqsiz kiradi va veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarining aniqlangan buzilishlarini bartaraf etish to'g'risida bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar beradi;

temir yo'l vagonlarining, kemalarning, samolyotlarning va boshqa transport vositalarining holati veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga nomuvofiqligi aniqlangan taqdirda ulardan foydalanishni taqiqlaydi;

veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalarining buzilishlari aniqlangan taqdirda chorvachilik ob'ektlaridan, go'sht va sut sanoati korxonalaridan, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni qayta ishlovchi hamda saqlovchi korxonalardan foydalanishni taqiqlaydi;

veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalarining buzilishlari aniqlangan taqdirda chorvachilik fermalarida, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni qayta ishlovchi hamda saqlovchi korxonalarda yangi qurilgan, tiklangan va rekonstruksiya qilingan ob'ektlarni ishga tushirishni to'xtatib turadi;

hayvonlarning egalari tomonidan, shuningdek kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni qayta ishlash, saqlash hamda ularning savdosi bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar tomonidan veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari ijro etilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi;

chegaraoldi tumanlarda, qo'shni davlatlarda yuzaga kelgan epizootik vaziyat to'g'risida tegishli organlar va tashkilotlarni xabardor qiladi, tegishli veterinariya tadbirlarini amalga oshiradi hamda zarur tavsiyalar beradi;

veterinariya dori vositalari, ozuqabop qo'shimchalar ishlab chiqarilishini hamda ulardan chorvachilikda va veterinariyada foydalanilishini nazorat qiladi, ularning hayvonlar sog'lig'iga va kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot hamda xom ashyo sifatiga ta'sirini baholaydi;

hayvonlarning yuqumli kasalliklari o'choqlari aniqlangan taqdirda tegishli hududlarni nobop punktlar deb e'lon qilish va ularda cheklovchi tadbirlar (karantin) joriy etish to'g'risida, shuningdek hayvonlarning yuqumli kasalliklari o'choqlari tugatilganidan keyin cheklovchi tadbirlarni (karantinni) bekor qilish haqida tegishli davlat organlariga taqdimnoma kiritadi;

veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari talablarini buzganlik uchun mansabdor shaxslarga va boshqa shaxslarga nisbatan belgilangan tartibda ma'muriy jazo choralarini ko'radi.

Ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan asoslarga ko'ra tadbirkorlik sub'ektlarining faoliyatini o'n ish kunidan ko'p bo'lgan muddatga cheklash, to'xtatib turish va taqiqlash sud tartibida amalga oshiriladi.

Bosh davlat veterinariya inspektorlari, ularning o'rinbosarlari va davlat veterinariya inspektorlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

14-modda. Idoraviy veterinariya xizmati

Idoraviy veterinariya xizmati veterinariya nazorati va veterinariya xizmati talab qilinadigan vazirliklar, davlat qo'mitalari hamda idoralar tasarrufidagi xizmatdir.

Idoraviy veterinariya xizmati o'z faoliyatini qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiradi. Idoraviy veterinariya xizmati faoliyatini uslubiy jihatdan ta'minlash Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan amalga oshiriladi.

15-modda. Idoraviy veterinariya xizmati veterinariya mutaxassislarining huquq va majburiyatlari

Idoraviy veterinariya xizmatining veterinariya mutaxassislari:

idoraviy veterinariya nazorati ob'ektlariga moneliksiz kirish va veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarining aniqlangan buzilishlarini bartaraf etish to'g'risida bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar berish;

idoraga qarashli muassasalar va tashkilotlardan veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan, yuqumli kasalliklar tarqalishining oldini olish va ularni tugatishni ta'minlaydigan chora-tadbirlar o'tkazilishini, shuningdek epizootik vaziyatni aniqlash uchun zarur bo'lgan axborot taqdim etilishini talab qilish;

veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlikda aybdor mansabdor shaxslarni hamda boshqa xodimlarni belgilangan tartibda javobgarlikka tortish haqida idoraga qarashli muassasalar va tashkilotlar rahbariyatiga ko'rib chiqish uchun taqdimnoma kiritish huquqiga ega.

Idoraviy veterinariya xizmatining veterinariya mutaxassislari:

xizmat ko'rsatilayotgan korxonalarda, muassasalarda va tashkilotlarda epizootiyaga qarshi tadbirlarni, davolash, veterinariya-sanitariya tadbirlarini o'tkazishi;

idoraviy veterinariya nazoratini hamda kelib chiqishi hayvonotga va o'simlikka mansub mahsulotning, xom ashyoning veterinariya-sanitariya ekspertizasi o'tkazilishini amalga oshirishi;

hayvonlar o'ta xavfli yuqumli kasalliklarga chalinganligi xususida shubha mavjud bo'lgan taqdirda bu haqda davlat veterinariya xizmatiga zudlik bilan xabar qilishi va kasallik doirasi kengayib ketmasligi yuzasidan barcha zarur chora-tadbirlarni ko'rishi;

belgilangan tartibda veterinariyaga oid statistika hisobotini yuritish uchun davlat veterinariya xizmatiga axborot taqdim etishi shart.

Idoraviy veterinariya xizmatining veterinariya mutaxassislari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ega bo'lishi va ularning zimmasida o'zga majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

16-modda. Ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlari

Faoliyati chorvachilikni tashkil etish va yuritish, hayvonlarni saqlash, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni, ozuqalarni, ozuqabop qo'shimchalarni hamda hayvonlarni davolash uchun mo'ljallangan veterinariya dori vositalarini ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash, tashish va realizatsiya qilish bilan bog'liq bo'lgan korxonalar, muassasalar, tashkilotlar tomonidan o'z mablag'lari hisobidan ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlari tashkil etilishi mumkin.

Ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlarining veterinariya mutaxassislari:

korxonaning, muassasaning, tashkilotning rahbaridan veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan, yuqumli kasalliklar tarqalishining oldini olish va ularni tugatishni ta'minlaydigan chora-tadbirlar o'tkazilishini, shuningdek epizootik vaziyatni aniqlash uchun zarur bo'lgan axborot taqdim etilishini talab qilishi;

xizmat ko'rsatilayotgan korxonalarda, muassasalarda va tashkilotlarda epizootiyaga qarshi tadbirlarni, davolash, veterinariya-sanitariya tadbirlarini o'tkazishi;

hayvonlar o'ta xavfli yuqumli kasalliklarga chalinganligi xususida shubha mavjud bo'lgan taqdirda bu haqda davlat veterinariya xizmatiga zudlik bilan xabar qilishi va kasallik doirasi kengayib ketmasligi yuzasidan barcha zarur chora-tadbirlarni ko'rishi;

epizootiya paydo bo'lgan taqdirda davlat veterinariya xizmatining ko'rsatmalariga binoan veterinariya tadbirlarini o'tkazishi shart.

Ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlarining veterinariya mutaxassislari zimmasida qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

17-modda. Xususiy veterinariya faoliyati

Yuridik va jismoniy shaxslar qonun hujjatlariga muvofiq xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshirishi mumkin.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshirish uchun yuridik va jismoniy shaxslar – tadbirkorlik sub'ektlari Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan beriladigan litsenziyaga ega bo'lishi shart.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari:

hayvonlarning kasalligini aniqlab tashxis qo'yish va ularni davolash bilan shug'ullanish, bundan hayvonlarning cheklovchi tadbirlar (karantin) yoki qonun hujjatlarida belgilangan boshqa cheklovlar qo'llanadigan kasalliklarga chalinishi hollari mustasno;

hayvonlarni kasallanishdan saqlash maqsadida emlash tadbirlari o'tkazish, shuningdek hayvonlarning egalariga maslahat berish;

veterinariya dori va texnika vositalarini, ozuqabop qo'shimchalarni ishlab chiqarish, tayyorlash va realizatsiya qilish bilan shug'ullanish huquqiga ega.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari:

hayvonlarda yuqumli kasallik borligi xususida shubha mavjud bo'lgan taqdirda bu haqda davlat veterinariya xizmatiga zudlik bilan xabar qilishi va kasallik doirasi kengayib ketmasligi yuzasidan barcha zarur chora-tadbirlarni ko'rishi;

epizootiya paydo bo'lgan taqdirda davlat veterinariya xizmatining ko'rsatmalariga binoan veterinariya tadbirlarini o'tkazishi shart.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ega bo'lishi va ularning zimmasida o'zga majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

4-BOB. HAYVONLAR, KELIB CHIQISHI HAYVONOTGA MANSUB MAHSULOT HAMDA XOM ASHYO EGALARINING HUQUQ VA MAJBURIYATLARI

18-modda. Hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo egalarining huquqlari

Hayvonlarning, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoning egalari:

veterinariya xizmati ko'rsatilishi to'g'risida tegishli veterinariya xizmatlari, shuningdek xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari bilan shartnomalar tuzish;

hayvonlarning kasallikka chalinishi holati, epizootik vaziyat to'g'risida, shuningdek hayvonlarda, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoda o'tkazilgan maxsus tekshirishlar natijalari haqida veterinariya xizmatidan axborot olish;

hayvonlarni, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni, oзуqalarni, oзуqabop qo'shimchalarni, veterinariya dori va texnika vositalarini veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq olish hamda realizatsiya qilish, shu jumladan xorijda olish va realizatsiya qilish;

davlat organlari va boshqa organlarning qonunga xilof qarorlari, ushbu organlar mansabdor shaxslarining qonunga xilof harakatlari (harakatsizligi) ustidan bo'ysunuv tartibida yuqori turuvchi organga yoki mansabdor shaxsga yoxud bevosita sudga shikoyat qilish huquqiga ega.

Hayvonlarning, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoning egalari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

19-modda. Hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo egalarining majburiyatlari

Hayvonlarning, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoning egalari:

veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari talablariga rioya etishi;

davlat veterinariya xizmatining ko'rsatmalarini bajarishi;

o'zlariga tegishli hayvonlar kasalliklarining oldini olishga qaratilgan tashkiliy-xo'jalik va veterinariya tadbirlarini o'z mablag'lari hisobidan amalga oshirishi, bundan O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjetidan moliyalashtiriladigan tadbirlar mustasno;

kasal hayvonni davolatishi, zarur bo'lgan hollarda, tegishli davlat veterinariya inspektorining ko'rsatmasiga ko'ra uning so'yilishini yoki yo'q qilib tashlanishini belgilangan tartibda ta'minlashi;

hayvonlarning to'satdan nobud bo'lganligi yoki g'ayriodatiy xatti-harakati faktlari to'g'risida mazkur hududga xizmat ko'rsatuvchi davlat veterinariya xizmatini zudlik bilan xabardor qilishi;

hayvonlarni yuqumli kasalliklardan muhofaza etish bo'yicha tegishli karantin tadbirlari va boshqa veterinariya tadbirlari o'tkazilishini, shuningdek to'liq hajmda davolash-profilaktika ishlovlari o'tkazilishini ta'minlashi;

chorvachilik binolarini hamda hayvonlarni, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni saqlash uchun mo'ljallangan boshqa inshootlarni veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq saqlashi;

chorvachilik binolarida va boshqa ob'ektlarda dezinfeksiya, dezinfeksiya, deratizatsiyani o'z vaqtida o'tkazishi;

hayvonlarni, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga rioya etgan holda realizatsiya qilishni amalga oshirishi;

Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan ro'yxatdan o'tkazilmagan veterinariya dori vositalarini va ozuqabop qo'shimchalarni chorvachilikda qo'llamasligi;

hayvonlarni so'yishga doir veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga rioya etishi shart.

Hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo egalarining zimmasida qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

5-BOB. VETERINAR OSOYISHTALIKNI VA DAVLAT VETERINARIYA NAZORATINI TA'MINLASH

20-modda. Profilaktika, tashxis qo'yish va davolash tadbirlari

Profilaktika tadbirlari hayvonlarning yuqumli kasalliklari paydo bo'lishi va tarqalishining oldini olishga qaratilgandir.

Tashxis qo'yish tadbirlari hayvonlar kasalliklarini qo'zg'atuvchilarning manbalarini, ularning hayvonlarga va odamga o'tishi omillarini aniqlash, shuningdek profilaktika hamda davolash tadbirlari samaradorligini baholash maqsadida o'tkaziladi.

Davolash tadbirlari hayvonlarning hayoti va sog'lig'ini saqlab qolishga, davolash-profilaktika ta'siriga ega bo'lgan veterinariya dori vositalari hamda ozuqabop qo'shimchalar qo'llanilishini nazarda

tutadigan muolajalardan foydalangan holda hayvonlarning mahsuldorligini saqlash va oshirishga qaratilgandir.

21-modda. Laboratoriya tekshiruvlari

Laboratoriya tekshiruvlari:

veterinariya va veterinariya-sanitariya ekspertizasi xulosalarini tayyorlash maqsadida;

davlat veterinariya nazoratini amalga oshirishda;

hayvonning sog'lig'i holatini aniqlash, davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlar va biologik chiqindilarning veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari hamda normalarida belgilangan talablarga muvofiqligini baholash maqsadida;

ilmiy-tadqiqot maqsadlarida o'tkaziladi.

Veterinariya sohasidagi laboratoriya tekshiruvlari belgilangan tartibda davlat veterinariya laboratoriyalari va boshqa veterinariya laboratoriyalari tomonidan o'tkaziladi.

Veterinariya laboratoriya-tashxis qo'yish ishlari yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan litsenziya asosida amalga oshiriladi.

22-modda. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni ishlab chiqarish va ularning muomalada bo'lishi chog'idagi veterinariya talablari

Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni ishlab chiqarish veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga mos keladigan ishlab chiqarish ob'ektlarida amalga oshirilishi kerak.

Bozorlarda, savdo tashkilotlarida va boshqa savdo ob'ektlarida kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni, shuningdek bozorlarda realizatsiya qilinadigan o'simlik oziq-ovqat mahsulotlarini qabul qilish, saqlash hamda realizatsiya qilish veterinariya-sanitariya ekspertizasi xulosasi asosida amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi hududida muomalada bo'lgan veterinariya dori vositalari va ozuqabop qo'shimchalar veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari hamda normalariga muvofiq bo'lishi kerak.

Veterinariya dori vositalari va ozuqabop qo'shimchalarni davlat ro'yxatidan o'tkazish qonun hujjatlarida belgilangan tartibda, ularning veterinariya ekspertizasi va sinovi natijalariga ko'ra amalga oshiriladi.

Veterinariya dori vositalari va ozuqabop qo'shimchalarni ishlab chiqarish, realizatsiya qilish, ulardan foydalanish hamda ularni O'zbekiston Respublikasiga olib kirish faqat ular Veterinariya va chorvachilikni ro'yojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan davlat ro'yxatidan o'tkazilganidan keyin amalga oshiriladi.

23-modda. Biologik chiqindilarning muomalada bo'lishi va yo'q qilib tashlanishi chog'idagi veterinariya talablari

Biologik chiqindilar faqat ularning veterinariya jihatidan xavfsizligini tasdiqlovchi veterinariya-sanitariya ekspertizasi natijalariga ko'ra muomalaga qo'yiladi yoki yo'q qilib tashlanadi, bundan chorvachilik chiqindilari mustasno.

24-modda. O'zbekiston Respublikasi hududini hayvonlarning yuqumli kasalliklari olib kirilishidan muhofaza qilish

O'zbekiston Respublikasining Davlat chegarasi orqali olib o'tilayotgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlar davlat veterinariya nazoratidan o'tkazilishi shart.

Epizootik jihatdan osoyishta bo'lgan boshqa davlatlardan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarning O'zbekiston Respublikasiga olib kirilishiga va O'zbekiston Respublikasidan olib chiqilishiga, shuningdek O'zbekiston Respublikasi hududi orqali tranzitiga veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalar va normalariga rioya etilgan holda yo'l qo'yiladi.

Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlar O'zbekiston Respublikasining Davlat chegarasida joylashgan chegara veterinariya punktlari (uchastkalari) orqali olib o'tiladi.

Boshqa davlatlar hududida hayvonlarning o'ta xavfli yuqumli kasalliklari, hayvonlarning kelib chiqish sabablari noma'lum bo'lgan yalpi kasalliklari va hayvonlarning ilgari qayd etilmagan yuqumli kasalliklari paydo bo'lgan taqdirda davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni olib o'tishga taqiq, cheklov joriy etish hamda ularni olib o'tishni tiklash to'g'risidagi qaror O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat veterinariya inspektori tomonidan qabul qilinadi.

Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni olib kirishdan oldin yuridik va jismoniy shaxslar eksport va tranzit qiluvchi mamlakatlardagi epizootik vaziyat to'g'risida davlat veterinariya xizmatidan bepul axborot olish huquqiga ega.

25-modda. Davlat veterinariya nazorati ob'ektlari

Quyidagilar davlat veterinariya nazorati ob'ektlari jumlasiga kiradi:

hayvonlar, ularning jinsiy va somatik hujayralari;

hayvonlarning yuqumli kasalliklarini qo'zg'atuvchilar;

kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo, bozorlarda realizatsiya qilinadigan o'simlik oziq-ovqat mahsulotlari, veterinariya dori va texnika vositalari, ozuqalar va ozuqabop qo'shimchalar, patologik material, biologik chiqindilar, shuningdek suv, havo va tuproq namunalari;

hayvonlarning yuqumli kasalliklarini qo'zg'atuvchilarni yuqtirish omillari bo'lishi mumkin bo'lgan transport vositalari, idishlar, joylash-o'rash materiallari;

yuridik va jismoniy shaxslarning veterinariya sohasidagi faoliyati;

davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni etishtiradigan, tayyorlaydigan, ishlab chiqaradigan, saqlaydigan, qayta ishlaydigan, tashiydigan, realizatsiya qiladigan yoki ulardan foydalanadigan yuridik va jismoniy shaxslarning hududlari hamda ishlab chiqarish binolari;

hayvonlar haydab o'tiladigan yo'llar, yo'nalishlar, biotermik o'ralar, hayvonot qabristonlari, hayvonlar boqiladigan yaylovlarning va sug'oriladigan joylarning hududlari;

veterinariya hisobi va hisoboti bo'yicha hujjatlar;

veterinariya dalolatnomalari, litsenziyalari, ruxsatnomalari, ma'lumotnomalari, guvohnomalari va sertifikatlari;

davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni ishlab chiqarish, tayyorlash (so'yish), saqlash va qayta ishlashga doir normativ-texnik hujjatlar.

26-modda. Epizootik monitoring

Epizootik monitoring hayvonlar yuqumli kasalliklarini qo'zg'atuvchilarni aniqlash bo'yicha axborotni tizimli ravishda yig'ish va ishlodan o'tkazishdir.

Epizootik monitoring davlat veterinariya xizmati tomonidan quyidagi maqsadlarda amalga oshiriladi:

epizootik vaziyatni prognoz qilish, hayvonlarning yuqumli kasalliklari va ushbu kasalliklarni qo'zg'atuvchilar tarqalishini cheklash bo'yicha tadbirlar majmuini ishlab chiqish;

cheklovchi tadbirlarni (karantinni) belgilash yoki bekor qilish to'g'risida qaror qabul qilish;

faoliyati hayvonlarni saqlash, so'yish, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni qayta ishlash bilan bog'liq bo'lgan korxonalardagi, muassasalardagi hamda tashkilotlardagi epizootik vaziyatni xo'jalik faoliyati xavfsiz amalga oshirilishi uchun aniqlash;

xalqaro savdo-sotiq va davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni tashish uchun mamlakatdagi epizootik vaziyatni aniqlash.

27-modda. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni olib qo'yish, yo'q qilib tashlash, zararsizlantirish (yuqumsizlantirish) va qayta ishlash

Hayvonlarning va odamning sog'lig'i uchun xavf tug'diradigan hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo ularning xavflilik darajasiga qarab veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga ko'ra majburiy ravishda olib qo'yilishi hamda yo'q qilib tashlanishi yoxud olib qo'yilmagan holda majburiy ravishda zararsizlantirilishi (yuqumsizlantirilishi) va qayta ishlanishi shart.

Hayvonlarning va odamning sog'lig'i uchun xavf tug'diradigan va bunda hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo olib qo'yiladigan hamda yo'q qilib tashlanadigan Hayvonlarning kasalliklari ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

Hayvonlarning va odamning sog'lig'i uchun xavf tug'diradigan va bunda hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot hamda xom ashyo, veterinariya dori vositalari, ozuqalar va ozuqabop qo'shimchalar olib qo'yilmagan holda zararsizlantiriladigan (yuqumsizlantiriladigan) hamda qayta ishlanadigan Hayvonlar kasalliklarining ro'yxati Veterinariya va chorvachilikni rovojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan tasdiqlanadi.

28-modda. Hayvonlar yuqumli kasalliklarining o'choqlari aniqlangan chog'dagi cheklovchi tadbirlar (karantin)

Hayvonlar yuqumli kasalliklarining o'choqlari aniqlangan hollarda Qoraqalpog'iston Respublikasining, viloyatlarning, tumanlarning, shaharlarning, shaharchalarning, qishloqlarning, ovullarning muayyan hududlarini nobop punktlar deb e'lon qilish va ularda cheklovchi tadbirlar (karantin) joriy etish tegishli bosh davlat veterinariya inspektorlarining taqdimnomasiga ko'ra Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashining, viloyatlar va Toshkent shahar, tumanlar va shaharlar hokimlarining qarorlari bilan yoki O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat veterinariya inspektorining taqdimnomasiga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori bilan amalga oshiriladi.

Belgilangan muddatlar o'tganidan va hayvonlarning yuqumli kasalliklari o'choqlari tugatilganidan keyin, shuningdek zarur veterinariya tadbirlari o'tkazilganidan so'ng Qoraqalpog'iston Respublikasining, viloyatlarning, tumanlarning, shaharlarning, shaharchalarning, qishloqlarning, ovullarning muayyan hududlaridagi cheklovchi tadbirlar (karantin) tegishli bosh davlat veterinariya inspektorlarining taqdimnomasiga ko'ra cheklovchi tadbirlarni (karantinni) belgilagan Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashining, viloyatlar va Toshkent shahar, tumanlar va shaharlar hokimlarining qarorlari bilan yoki O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat veterinariya inspektorining taqdimnomasiga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori bilan bekor qilinadi.

6-BOB. YAKUNLOVCHI QOIDALAR

29-modda. Davlat veterinariya xizmatining ta'minoti va moliyalashtirilishi

Davlat veterinariya xizmati O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjetining mablag'lari va qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan ta'minlanadi.

30-modda. Davlat veterinariya nazoratini amalga oshirish bo'yicha faoliyatga aralashishga yo'l qo'yilmasligi

Davlat veterinariya nazorati organlarining faoliyatiga aralashish, davlat veterinariya nazoratini amalga oshiruvchi mansabdor shaxslarning qonuniy faoliyatiga to'sqinlik qilish maqsadida ularga har qanday shaklda ta'sir o'tkazish taqiqlanadi.

31-modda. Nizolarni hal etish

Veterinariya sohasidagi nizolar qonun hujjatlarida belgilangan tartibda hal etiladi.

32-modda. Veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlik uchun javobgarlik

Veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlikda aybdor shaxslar belgilangan tartibda javobgar bo'ladi.

Veterinariya to'g'risidagi qonun talablari buzilganda qoidabuzarlik va jazo turlari

Veterinariya qonunchiligini bo'zgan har bir shaxs tegishli qonunchilik hujjatlari bo'yicha jazolanadilar.

Qonunchlik bo'zilgan holda quyidagi jazo turlari mavjud:

- ma'muriy jazo (ogohlantirish, hayfsan, lavozimini pastlatish, ishdan bo'shatish va boshqalar);
- moddiy jazo (pul jarimalarini undirilishi);
- jinoiy javobgarlik (og'ir asorat beruvchi qonunbuzarliklar sodir etilganda, huquq-tartibot organlari tomonidan belgilanadi).

O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi Kodeksi bo'yicha qonunbuzarlik holatlari aniqlanganda quyidagi moddalarda nazarda tutilgan holatlar qo'llanilishi nazarda tutilgan.

109-modda. Hayvonlarni karantinga qo'yish qoidalarini va boshqa veterinariya-sanitariya qoidalarini buzish

Hayvonlarni karantinga qo'yish qoidalarini va boshqa veterinariya-sanitariya qoidalarini buzish, epizootiyalarga qarshi kurashish choralari ko'rmaganlik fuqarolarga eng kam ish haqining ikkidan bir qismigacha, mansabdor shaxslarga esa - ikkidan bir qismidan ikki baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

110-modda. It va mushuk boqish qoidalarini buzish

Shaharlar va boshqa aholi punktlarida it va mushuk boqishning qoidalarini buzish, xuddi shuningdek mansabdor shaxslar tomonidan egasiz hayvonlarni tuttirish choralari ko'rmaganlik - fuqarolarga eng kam ish haqining bir qismidan ikkidan bir qismigacha, mansabdor shaxslarga esa - ikkidan bir qismidan bir baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Xuddi shunday huquqbuzarlik fuqarolarning sog'ligi yoki mol-mulkiga zarar etishga olib kelsa - fuqarolarga eng kam ish haqining ikkidan bir qismidan bir baravarigacha, mansabdor shaxslarga esa - bir baravaridan ikki baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

111-modda. Hayvonlarga nisbatan shafqatsiz munosabatda bo'lish

Hayvonlarga nisbatan shafqatsiz munosabatda bo'lish ularning o'limiga yoxud mayib bo'lishiga olib kelsa, xuddi shuningdek hayvonlarni qiynash - eng kam ish haqining ikkidan bir qismidan ikki baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

169-modda. Tarkibida kimyoviy moddalarning qoldig'i yo'l qo'yiladigan darajadan ortiq bo'lgan qishloq xo'jalik mahsulotlarini sotish

Tarkibida odamlar va hayvonlar salomatligi uchun zararli bo'lgan pestitsidlar, mineral o'g'itlar va boshqa kimyoviy moddalarning qoldiq miqdori yo'l qo'yilishi mumkin deb belgilangan darajadan ortiq ekanligini bilib turib qishloq xo'jaligi mahsulotlarini, xuddi shuningdek zaharli yovvoyi o'simliklarni, ularning hosilini, mevalarini, urug'larini, barglar va ildizlarini bozorda sotish.

Mahsulotlarini musodara qilib, eng kam ish haqining bir baravaridan ikki baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Xuddi shunday huquqbuzarlik ma'muriy jazo chorasi qo'llanilganidan keyin to'rt baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

259-modda. Davlat veterinariya nazorati organlari

Davlat veterinariya nazorati organlariga ushbu Kodeksning 109-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir:

Quyidagilar Davlat veterinariya nazorati organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasi qo'llanishga haqlidirlar;

O'zbekiston Respublikasi Bosh Davlat veterinariya inspektori va uning o'rinbosarlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, shaharlar (Toshkent, Nukus shaharlari va viloyat markazlari) bosh Davlat veterinariya inspektorlari, Davlat chegarasi va temir yo'l Bosh Davlat veterinariya inspektori - eng kam ish haqining ikki baravarigacha miqdorda;

Tumanlar, shaharlarning Davlat veterinariya inspektorlari, chegara tekshiruvchi veterinariya punktlarining boshliqlari, dezinfeksiya-yuvish stansiyalari, uchastka veterinariya shifoxonalarining, veterinariya uchastkalarining, veterinariya-sanitariya uchastkalarining mudirlari, veterinariya-sanitariya ekspertizasi laboratoriyalarining mudirlari - eng kam ish haqining bir baravarigacha miqdorda jarima solishga.

**Hayvonlarni karantinga qo'yish qoidalarini va boshqa
veterinariya-sanitariya qoidalarini buzish, epizootiyaga qarshi
kurash choralarini ko'rmaganlik uchun ma'muriy tartibda jarima
solish to'g'risida qo'llanma**

1. Davlat veterinariya xizmatining lavozimli shaxslari tomonidan jarimalar O'zbekiston Respublikasining veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari talablari buzilganda qo'llaniladigan (agar bu qoida buzishlar amaldagi qonunchilik bo'yicha jinoiy javobgarlikka tortishni taqozo qilmasa) ma'muriy javobgarlik chorasidir.

2. Hayvonlarni karantinga qo'yish qoidalarini va boshqa veterinariya-sanitariya qoidalarini buzish, epizootiyalarga qarshi kurashish choralarini ko'rmaganlik fuqarolarga eng kam ish haqining ikkidan bir qismigacha, mansabdor shaxslarga esa - ikkidan bir qismidan ikki baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

Davlat veterinariya nazorati organlariga O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 109-moddasida nazarda tutilgan ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlar taalluqlidir.

Quyidagilar Davlat veterinariya nazorati organlari nomidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish va jarima solish tariqasida ma'muriy jazo chorasi qo'llanishga haqlidirlar.

O'zbekiston Respublikasi Bosh Davlat veterinariya inspektori va uning o'rinbosarlari, Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, shaharlar (Toshkent, Nukus shaharlari va viloyat markazlari) Bosh Davlat veterinariya inspektorlari, chegara va temir yo'l Bosh Davlat veterinariya inspektori - eng kam ish haqining ikki baravarigacha miqdorda.

Tumanlar, shaharlarning Davlat veterinariya inspektorlari, chegara tekshiruvchi veterinariya punktlarining boshliqlari, dezinfeksiya-yuvish stansiyalari va punktlaridagi veterinariya nazorati boshliqlari, uchastka veterinariya shifoxonalarining, veterinariya uchastkalarining mudirlari, veterinariya-sanitariya ekspertizasi laboratoriyalarining mudirlari - eng kam ish haqining bir baravarigacha miqdorda jarima solishga.

Jarima miqdori har bir holat uchun individual belgilanadi. Bunda albatta qilingan nojo'ya harakatlar va buning oqibatida kishilar sog'lig'i va chorvachilikka etkazilgan zarar e'tiborga olinadi.

3. O'zbekiston Respublikasi "Veterinariya to'g'risida"gi qonunning 32-moddasida veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlikda aybdor shaxslar belgilangan tartibda javobgar bo'ladi.

4. Veterinariya yoki zootexniya qoidalarini buzish hayvon yoki parrandalar epidemiyasi (epizootiya tarqalishiga, ularning yalpi qirilib ketishi yoki boshqacha og'ir oqibatlar) kelib chiqishiga sabab bo'lsa aybdor shaxslarga nisbatan materiallarni prokuratura organlariga yuborishga majburlar.

5 Hayvonlarni karantinga qo'yish va boshqa veterinariya-sanitariya qoidalarini buzish, epizootiyaga qarshi kurash choralari ko'rmanlik haqidagi bayonnoma tekshiruv dalolatnomasiga asosan ikki nusxada tuziladi. Bayonnomada shu bayonnoma, tuzilgan sana, joy, bayonnoma tuzgan shaxsning familiyasi, ismi, lavozimi, huquqbuzarlikning shaxsiga oid ma'lumotlar, ma'muriy huquqbuzarlik sodir etilgan joy, vaqt va huquqbuzarlik to'g'risidagi normativ hujjat, agar moddiy zarar etkazilgan bo'lsa buni ham ko'rsatib o'tish kerak. Bayonnomaning bir nusxasi nojo'ya harakatlar qilgan shaxsga topshiriladi, ikkinchi nusxasi tegishli davlat veterinariya tashkilotida qoladi.

Veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari talablari buzilganligi to'g'risidagi bayonnoma veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi raisi, o'rinbosarlari, boshqarma boshliqlari, mutaxassislari, shuningdek boshqarilish darajasidan qat'iy nazar barcha Davlat veterinariya xizmati rahbarlari, veterinariya vrachlari, veterinariya feldsherlari (texniklari) tomonidan tuzilishi mumkin.

Basharti, fuqaro o'zi sodir etgan huquqbuzarlik vaqtiga e'tiroz bildirmasa va unga solinadigan jarima miqdori eng kam ish haqining ikkidandan bir qismidan oshmasa, shuningdek qonun hujjatlarida nazarda tutilgan o'zga hollarda bayonnoma tuzilmaydi. Jarima tulaganligi to'g'risida aybdorga belgilangan shakldagi kvitansiya beriladi. Basharti fuqaro o'ziga solinadigan jarimaga e'tiroz bildirsa, u holda O'zbekiston Respublikasining ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 279-moddasiga muvofiq bayonnoma tuziladi.

Bayonnoma uni tuzgan shaxs va ma'muriy huquqbuzarlik sodir etgan shaxs tomonidan imzolaniadi, guvohlar va jabrlanuvchi bo'lgan taqdirda esa bayonnoma mazkur shaxslar tomonidan ham imzolaniadi.

Huquqbuzarlik sodir etgan shaxs bayonnomani imzolashdan bosh tortgan taqdirda, bayonnomaga bu haqda yozib qo'yiladi. Huquqbuzarlik sodir etgan shaxs bayonnomaning mazmuni yuzasidan bayonnomaga ilova qilinadigan tushuntirish va mulohazalarini berishga, shuningdek mazkur bayonnomaga imzo chekishdan bosh tortish sabablarini bayon etishga haqlidir.

Bayonnoma tuzish vaqtida huquqbuzarga Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi Kodeksning 294-moddasida ko'zda tutilgan uning huquq va burchlari tushuntiriladi va bu xususida bayonnomaga yozib qo'yiladi.

6. Bayonnoma boshqa hujjatlar va ish bo'yicha ashyoviy dalillar bilan birga huquqbuzarlik sodir etilgan yoki aniqlangan paytdan boshlab bir sutkadan kechiktirmay ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiqish vakolatiga ega bo'lgan mansabdor shaxsga yuboriladi.

7. Ma'muriy huquqbuzarlik haqidagi ish mazkur ishni ko'rib chiqishga vakolatni mansabdor shaxs tomonidan ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnoma va ishga oid boshqa materiallar olingan kundan boshlab o'n besh kunlik muddat ichida shu huquqbuzarlik sodir etgan joyda ko'rib chiqiladi.

Ishni ko'rib chiqishni ishni ko'rib chiquvchi mansabdor shaxs o'zini tanishtirishdan boshlaydi. Shundan so'ng ma'muriy huquqbuzarlikka tortilayotgan shaxsga va ishni ko'rib chiqishda qatnashayotgan shaxslarga ularning huquqlari va vazifalarini tushuntiradi, ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi bayonnomani o'qib eshittiradi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish vaqtida ishni ko'rib chiqayotgan mansabdor shaxs: ma'muriy huquqbuzarlik sodir etilgan vaqt va joyini, mazkur shaxs uni sodir etishda aybdor yoki aybdor emasligini, uning ma'muriy javobgarlikka tortilish yoki tortilmasligini, javobgarlikni engillashtiruvchi yoki og'irlashtiruvchi holatlar bor-yo'qlini, mulkiy zarar etkazgan-etkazmaganligini, shuningdek ishni to'g'ri hal etishda ahamiyatga molik boshqa holatlarni aniqlashi shart.

8. Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiquvchi mansabdor shaxs ishni ko'rib chiqish paytida bayonnoma yuritadi. Unda:

- ish ko'rib chiqilgan sana.
- ishni ko'rib chiquvchi mansabdor shaxsning lavozimi va familiyasi.
- ko'rilayotgan ishni mazmuni.
- ishda qatnashuvchi shaxslarning hozir bo'lgan-bo'lmaganligi haqidagi ma'lumotlar.
- ishni ko'rishda qatnashuvchi shaxslarning tushuntirishlari, ularning iltimoslari va bu iltimoslarni ko'rib chiqish natijalari.
- ishni ko'rib chiqish paytida o'rganilgan hujjatlar va ashyoviy dalillar.
- qabul qilingan qarorni o'qib eshittirish to'g'risidagi ma'lumotlar va qaror ustidan shikoyat berish tartibi va muddatlari tushuntirilganligi ko'rsatilgan bo'ladi.
- ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish bayonnomasi ishni ko'rib chiqqan mansabdor shaxs tomonidan imzolanadi.

9. Mansabdor shaxs ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqib, shu yuzasidan qaror chiqaradi.

Qarorda quyidagilar ko'rsatilgan bo'lishi kerak: qaror chiqargan mansabdor shaxsning ismi, sharifi, ish ko'rib chiqilgan sana, ish ko'rib chiqilayotgan holatlarining bayoni, mazkur ma'muriy huquqbuzarlik uchun javobgarlikni nazarda tutuvchi normativ hujjat, ish yuzasidan qabul qilingan qaror.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror mansabdor shaxs tomonidan imzolanadi. Ma'muriy huquqbuzarlik haqidagi bayonnomaga qo'llanilgan jazo to'g'risida tegishli yozuv yozib qo'yiladi.

10. Mansabdor shaxs ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib, quyidagi qarorlardan birini qabul qiladi:

1. Ma'muriy jazo qo'llanish to'g'risida.
2. Ishni yuritishni tugatish to'g'risida.

Ishni yuritishni tugatish to'g'risidagi qaror og'zaki ogohlantirish e'lon qilinganda, shuningdek: ma'muriy huquqbuzarlik hodisasi yoki alomati yo'q bo'lsa, huquqbuzarlikni sodir etish paytida shaxs o'n olti

yoshga to'lmagan bo'lsa, huquqbuzarlikni sodir etgan shaxs aqli noraso bo'lsa, amnistiya vaqti chiqishi, agar u ma'muriy jazo chorasini yo'nalishini bekor qilsa, ma'muriy javobgarlikni belgilovchi hujjat bekor qilingan bo'lsa, ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishni ko'rib chiqish paytiga kelib ushbu huquqbuzarlik aniqlangandan boshlab ikki oydan oshgan bo'lsa, ma'muriy jazo chorasi jinoyat ishi qo'zg'atishni rad etish yoki jinoyat ishini to'xtatish to'g'risida qaror qabul qilingan kundan boshlab bir oydan oshgan bo'lsa, ma'muriy javobgarlikka tortilayotgan shaxs xususida shu fakt yuzasidan majburiy jazo qo'llanish to'g'risida mansabdor shaxs qaror chiqargan bo'lsa yoki ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ishlarni tugatish to'g'risida chiqargan qaror bekor qilinmagan bo'lsa, shuningdek mazkur fakt yuzasidan jinoyat to'g'risidagi ish qo'zg'atilgan bo'lsa, shaxs ishi yuritila boshlangan paytda vafot etgan bo'lsa.

11. Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror ishni ko'rib chiqish tugashi bilanoq darhol e'lon qilinadi.

Qarorni nusxasi uch kun ichida ustidan qaror chiqarilgan shaxsga, shuningdek o'zining iltimosiga ko'ra jabrlanuvchiga topshiriladi yoki jo'natiladi. Qarorning nusxasi tilxat bilan beriladi, basharti qarorning nusxasi jo'natilsa, bu haqda ishga tegishli yozuv yozib qo'yiladi.

12. Jarima solish haqidagi qaror ikki nusxada to'ldiriladi. Bir nusxasi shu qaror qabul qilingan davlat veterinariya tashkilotida, ikkinchisi aybdorga bevosita yoki uning xizmat idorasiga aloqa xizmati orqali maxsus buyurtma bilan yuboriladi. Bu qaror to'g'risidagi ma'lumot maxsus jurnalda qayd etilgan bo'lishi talab etiladi.

13. Jarima ma'muriy huquqbuzarlik sodir qilingan joyning o'zida undirib olingan taqdirda huquqbuzarlikga qat'iy moliyaviy hisobot hujjati hisoblangan belgilangan nusxadagi kvitansiya beriladi.

Jarima huquqbuzar tomonidan unga jarima solish to'g'risidagi qaror topshirilgan kundan boshlab o'n besh kundan kechiktirmay to'lanishi lozim. O'n olti yoshdan o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan shaxslarning mustaqil ish haqi bo'lmagan taqdirda, jarima ularning otionalari yoki ular o'rnini bosuvchi shaxslardan undirib olinadi.

Ma'muriy huquqbuzarlik sodir etilganlik uchun solingan jarima huquqbuzarlik tomonidan O'zbekiston Respublikasi jamg'arma banki

muassasasiga to'lanadi, huquqbuzarlik sodir etilgan joyning o'zida undirib olinadigan jarima bundan mustasno.

14. Huquqbuzar jarimani belgilangan muddat ichida to'lamagan taqdirda, jarima solish to'g'risidagi qaror fuqarolik protsessual qonun hujjatlarida belgilab qo'yilgan qoidalarga muvofiq jarimani undirish haqi yoki ish maoshidan, nafaqasidan yoki stipendiyasidan majburiy tartibda undirib olishga yuboriladi. Basharti jarima solingan shaxs ishlamayotgan bo'lsa, uni undirib olish tuman (shahar) sudining sud ijrochisi tomonidan jarima solish to'g'risida tegishli organ (mansabdor shaxs) chiqargan qaror asosida huquqbuzarning shaxsiy mulkidan, shuningdek umumiy mulkdagi uning hissasidan undirib olish yo'li bilan amalga oshiriladi.

15. Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror ustidan yuqori turuvchi mansabdor shaxsga shikoyat berilishi mumkin. Shikoyat ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan qaror qabul qilingan mansabdor shaxs shikoyatni olgach, uni uch sutka ichida ish bilan birga shikoyatni ko'rib chiqish huquqiga ega bo'lgan mansabdor shaxsga yuboradi.

Shikoyat, qarorning nusxasini olgan kundan boshlab uch kun ichida berilishi mumkin. Mazkur muddat uzrli sabablar bilan o'tkazilib yuborilgan taqdirda, bu muddat shikoyatni ko'rib chiqishga vakolatli mansabdor shaxs tomonidan qayta tiklanishi mumkin.

Prokuror ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan mansabdor shaxs qarori ustidan - qaror chiqargan mansabdor shaxsga yoki yuqori turuvchi mansabdor shaxsga protest bildirish mumkin. Prokurorning protest bildirishi ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan qabul qilingan qaror ijrosini protest ko'rib chiqilgunga qadar to'xtatib turadi. Shikoyat va protest mansabdor shaxs tomonidan tushgan kundan boshlab uch kun ichida ko'rib chiqiladi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror yuzasidan berilgan shikoyat yoki bildirilgan protest bo'yicha qabul qilingan hal qiluvchi qarorida: u chiqarilgan vaqt va joy, shikoyat yoki protestni ko'rib chiqayotgan mansabdor shaxs, prokuror va boshqa ishtirok etayotgan shaxslar, shikoyat bergan shaxs yoki protest bildirgan prokuror, ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish bo'yicha chiqarilgan shikoyat berilgan yoki protest bildirgan qarorning hamda

shikoyat, protestning mohiyati, chiqarilayotgan qarorni asoslanishi, shikoyat yoki protest yuzasidan qaror ko'rsatilishi lozim.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror xususida berilgan shikoyat yoki bildirilgan protestga doir hal qiluv qarorining nusxasi o'z haqida ana shu qaror chiqarilgan shaxsga o'n kun muddat ichida yuboriladi, jabrlanuvchiga esa uning iltimosiga binoan yuboriladi. Protestni ko'rib chiqish natijalari to'g'risida prokurorga ma'lum qilinadi.

Ma'muriy huquqbuzarlik to'g'risidagi ish yuzasidan chiqarilgan qaror ustidan berilgan shikoyat yuzasidan chiqarilgan hal qiluv qaroriga prokuror protest berishi mumkin.

Shikoyat yuzasidan chiqarilgan hal qiluv qaroriga protest mazkur qarorni chiqargan organdan (mansabdor shaxsdan) yuqori turuvchi organga kiritiladi.

16. Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyat va Toshkent shahri vetrinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari va bo'linmalari mahalliy davlat banklarida jarima to'lovidan hosil bo'ladigan maxsus hisob raqamlarini rasmiylashtirishlari va uni har oyning birinchi ish kunida nazoratga olib borishlari talab etiladi.

17. Qaror va kvitansiya blankalari markazlashgan holda tayyorlanib, jarimalar solish huquqiga ega bo'lgan davlat veterinariya xizmatining lavozimli shaxslariga beriladi va bu blankalar to'liq hujjat sifatida saqlanadi. Jarima tariqasida undirib olingan pullar mahalliy moliya organlari bilan kelishilgan muddatlarda mahalliy jamg'armalarga o'tkazish uchun topshiriladi.

Olingan jamg'armalar to'g'risida har hisobot oyining boshiga joylardagi moliya boshqarmalariga ma'lumot berib turiladi va ushbu jarimalardan tushgan mablag' hayvonlar uchun dori-darmonlar xarid qilishga sarflanadi.

Har yili 1 yanvar holati bo'yicha ishlatiladigan va olgan qaror va kvitansiya blankalari seriya va nomerlari ko'rsatilgan holda inventarizatsiyadan o'tkaziladi. Inventarizatsiya dalolatnomalarining bir nusxasi yuqori veterinariya tashkilotiga yuboriladi.

18. Jarima solish vakolat huquqlariga ega bo'lgan davlat veterinariya tashkilotlari "Veterinariya to'g'risida"gi qonun hujjatlari

talablarini buzilishi va huquqbuzarlarga nisbatan qo'llangan choralar hisobotini olib borishi shart.

19. "Veterinariya to'g'risida"gi qonun hujjatlari talablarini buzishda aybdor bo'lgan lavozimli veterinariya mutaxassislari ma'muriy javobgarlikka tortiladilar, ammo ularga nisbatan jarima solinmaydi.

20. Jarima solinganligi to'g'riligini va huquqbuzarlik sodir etilgan joyining o'zida undirib olingan jarimalarni o'z vaqtida jamg'arma banklarga topshirilishini nazorat qilish Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar, Toshkent shahri hamda Respublika veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish organlariga yuklatiladi.

Davlat organlari (Prokuratura) va davlat veterinariya xizmati idoralarining o'zaro hamkorligi, veterinariya qonunchiligi talablarning buzilish holatlari yuzasidan tergov organlariga taqdim etiladigan hujjatlarni rasmiylashtirish va o'tkazish tartibi bo'yicha tegishli ko'rsatma asosida quyidagilar beligalangan:

Bozor iqtisodiyoti sharoitlariga o'tish munosabatlari bilan amaldagi veterinariya qonunchiligi talablariga rioya etish, shuningdek, qishloq xo'jalik va chorva mahsulotlari sifatli bo'lishini ta'minlash, iste'molchilarning huquq hamda qonuniy manfaatlarini himoya qilish dolzarb masalalardan bo'lib kelmoqda.

Hayvonlarni kasalliklardan muhofaza qilish, davolash, sifatli chorva mahsulotlarini etishtirish, aholini hayvon hamda insonga xos yuqumli kasalliklarga chalinishini oldini olish vetrinariya qonunchiligi talablariga aniq rioya qilingan holda amalga oshirilishi zarur.

O'zbekiston Respublikasining "Veterinariya to'g'risida"gi qonuni talablarida ushbu masalalarni qonuniy hal etish tartibi nazarda tutilgan.

Hozirgi vaqtda hayvon va chorva mahsulotlariga ega xo'jalik yurituvchi sub'ektlar tomonidan veterinariya qonunchiligi talablari ta'minlanmasligi oqibatida aholining hayvon hamda insonga xos kasalliklarga chalinishi, hayvonlar orasida yuqumli kasalliklar qayd qilinishi, iste'molchilar uchun xavfli moddalar yoki yuqumli kasalliklar uzatuvchi mikroblar bilan ifloslangan, yoxud zararlangan chorva mahsulotlari ishlab chiqarilishi, xorijdan keltirilishi va sotilishi xavfi mavjud. Ushbu qonun buzilishlariga yo'l qo'ygan xo'jalik yurituvchi sub'ektlarga nisbatan har bir holatda ham amaldagi qonunchilik talablari asosida choralar ko'rilmayapti va qonunbuzarlarni tegishli

javobgarlikka tortish yuzasidan materiallar prokuratura idoralariga taqdim etilmayapti.

Prokuratura idoralariga o'tkazilayotgan materiallar sifatsiz, qonun buzilishlar haqidagi ma'lumotlarni tasdiqlovchi birlamchi hujjatlar etarli bo'lmagan holda rasmiylashtirish holatlari uchramoqda.

Veterinariya qonunchiligi talablarini buzgan xo'jalik yurituvchi sub'ektlarga nisbatan kurashni, bu borada veterinariya xizmatining faoliyatini kuchaytirish va mas'uliyatini oshirish, aniqlangan qonun buzilishlar yuzasidan javobgarlarga nisbatan amaldagi qonunchilikka muvofiq choralarning qo'llanilishini ta'minlash, veterinariya xizmati va prokuratura idoralarining o'zaro hamkorligini hamda tergov organlariga o'tkazilayotgan hujjatlarning joylarda aniq belgilash maqsadida quyidagilar tavsiya qilinadi:

Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish xizmati idoralari rahbarlari:

idoraviy mansubligi hamda mulk shaklidan qat'iy nazar barcha korxonalar, tashkilotlar va muassasalar, shuningdek, ayrim shaxslar (boshqa davlatlar fuqarolarini ham hisobga olgan holda) bir necha martalab hayvonlar, hayvonotga mansub mahsulotlar, xom ashyolar, em-xashak, ozuqabop qo'shimchalar va chorvachilikda qo'llaniladigan boshqa vositalarni tayyorlash, qayta ishlash, tashish, saqlash, xorijga chiqarish va xorijdan keltirishda veterinariya qonunchiligi talablarini buzganda;

veterinariya-sanitariya qoidalarini buzish oqibatida odamlar orasida kasallik paydo bo'lganda, hayvon yoki parrandalar epidemiyasi (epizootiyasi) tarqalishiga, ularning yalpi qirilib ketishi yoki boshqacha og'ir oqibatlar kelib chiqishiga sabab bo'lganda;

mansabdor shaxslarning o'z lavozimini suiste'mol qilishi va vazifasini sovuqqonlik bilan bajarishi oqibatida zarar keltirilganda, ushbu holatlar yuzasidan to'plangan hujjatlar 10 kun muddat ichida hududiy prokuratura idoralariga o'tkazilishini ta'minlash talab etiladi.

Prokuratura idoralariga yuboriladigan materiallar tarkibida quyidagi hujjatlar bo'lishi belgilangan:

tekshirilgan xo'jalik yurituvchi sub'ektlar joylashgan tuman (shahar) prokuroriga yo'llanma xat;

veterinariya qonunchiligi talablari buzilganligi to'g'risida dalolatnoma (unda qaysi qonun yoki me'yoriy hujjatlar talablari buzilganligi aniq ko'rsatilishi lozim);

qonun buzilish sodir etilganligi haqida birlamchi va takroriy tuzilgan dalolatnomalar;

qonun buzilish oqibatida etkazilgan moddiy zararlar miqdori haqidagi ma'lumotlar va rasmiy hujjatlar;

qonun buzilish sodir etilganda davlat veterinariya xizmati tomonidan qo'llanilgan jazo choralariga doir hujjatlar;

veterinariya qonunchiligi buzilganligi aloqador bo'lgan ashyoviy dalillar, laboratoriya xulosalari hamda me'yoriy hujjatlarni buzilganligini tasdiqlovchi boshqa ma'lumotlar;

veterinariya qonunchiligi buzilganligi oqibatida olib qo'yilgan hayvonlar, hayvonotga mansub mahsulotlar va xom ashyolardan foydalanilganligi yoki yo'q qilib tashlanganligi haqidagi hujjatlar;

veterinariya qonunchiligi talablarining buzilishiga doir holatlar javobgar bo'lgan mansabdor va boshqa mas'ul rahbar shaxslarning tushuntirish xatlari hamda ularning xizmat vazifalarini belgilovchi me'yoriy hujjatlardan nusxa;

ushbu qonun buzilishiga oid boshqa hujjat va ma'lumotlar;

respublika, viloyatlar va tuman (shahar)lar davlat veterinariya xizmati idoralari rahbarlarining shu ishga doir asoslangan xulosasi.

Prokurorlarga yuboriladigan yo'llanma xat Respublika, viloyatlar va tuman (shahar) lar davlat veterinariya xizmati idoralarining rahbarlari yoki ularning o'rinbosarlari tomonidan imzolanadi.

Prokurorlar kelib tushgan materiallarni O'zbekiston Respublikasi JPKning 329-moddasida belgilangan tartibdagi muddatlarda ko'rib chiqish, ushbu Kodeksining 330-moddasida ko'zda tutilgan qarorlardan birini qabul qiladilar va bu haqda tegishli veterinariya xizmati idoralariga besh kunda ma'lum qilishlari lozim.

Joylardagi hududiy prokuratura va veterinariya xizmati idoralari har hisobot davri uchun mazkur masalalarda aniqlangan qonun buzilishlar yuzasidan o'tkazilgan materiallar bo'yicha o'zaro solishtiruv dalolatnomasi tuzishlari va hamkorlikni muvofiqlashtirish choralarini ko'rishi lozim.

Prokuratura va veterinariya xizmatlari idoralari tomonidan joylarda ushbu ko'rsatmani ijrosini belgilangan tartibda bajarilishini ta'minlanishi belgilab berilgan.

Nazorat savollari:

1. Veterinariya to'g'risidagi qonun qachon qabul qilingan?
2. Veterinariya to'g'risidagi qonun nechta bob va moddadan iborat?
3. Veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari nimalardan iborat?
4. Veterinariya to'g'risidagi qonun osti hujjatlari va ularni rasmiylashtirish tartibi.
5. Veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlikda belgilanadigan jazo turlarini aytib bering?
6. Veterinariya qonunchiligi buzilganda tegishli qaror va bayonnomalarni rasmiylashtirish tartibi?
7. Veterinariya-sanitariya qoida va normalari buzilganda qaysi tartibda ma'muriy jazo qo'llaniladi?
8. Veterinariya-sanitariya qoida va normalari buzilganda qaysi tartibda moddiy jazo qo'llaniladi?
9. Veterinariya-sanitariya qoida va normalari buzilganda qaysi tartibda jinoiy javobgarlikka tortiladi?
10. Veterinariya-sanitariya qoida va normalari buzilganda jarima solish tartibi?
11. Hayvonlarni karantinga qo'yish qoidalarini va boshqa veterinariya-sanitariya qoidalarini buzilishida qo'llaniladigan jarimalarga izoh bering?
12. Hududlarda aholi punktlarida it va mushuk boqish qoidalarini buzilishida fuqarolarga nisbatan qo'llaniladigan jarima miqdori qancha?
13. Veterinariya-sanitariya qoida va normalari buzilganda jarima solish tartibi qaysi veterinariya nazoart organlari tomonidan amalga oshiriladi?
14. Veterinariya-sanitariya qoida va normalari buzilganda jarima mablag'lari qanday undiriladi?

II-BOB. VETERINARIYADA HISOBGA OLISH VA ISH YURITISH

VETERINARIYADA HISOBGA OLISH, HISOBOT VA ISH YURITISH

Veterinariyada hisobga olish – ish jarayonida veterinariya mutaxassisleri tomonidan bajariladigan barcha turdagi ishlarni qayd qilinishiga yoki hujjat to'ldirishiga aytiladi. Bu veterinariya statistikasining asosiy talablaridan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham maxsus-yagona, ya'ni barcha veterinariya mutaxassisleri uchun bir xil bo'lgan hisobga olish (qayd qilish) kitoblari mavjuddir. Bu hujjatlarni faqat veterinariya mutaxassisleri to'ldirib, uning to'g'ri to'ldirilishiga hamda saqlanishiga javob beradilar. Bu hujjatlar kamida 3 yil arxivda saqlanishlari shart. Bu hujjatlarga asosan oylik, choraklik, yarim yillik va yillik veterinariya hisobotlari to'ldiriladi. Bundan tashqari mazkur hujjatlarga asosan dori-darmonlarning va boshqa veterinariya tovarlarining qanday sarflanganligi aniqlanadi, hamda ular hisobdan chiqariladi. Bu hujjatlarga asosan yosh veterinariya mutaxassisleri xo'jalikda yoki tumanda qaysi yuqumli hamda yuqumsiz kasalliklarining tarqalganligini o'rganadi. Epizootik holat to'g'risida ma'lumot oladi va kelajakdagi o'z ishini rejalashtiradi.

Barcha veterinariya tadbirlarga dalolatnomalar to'ldirib, chiqimlar, guvohlar ishtirokida imzolanadi va ushbu hujjatning 1 nusxasi veterinariya muassasasida, 1 nusxasi veterinariya vrachining o'zida saqlanishi lozim. Barcha veterinariya tashkilot va muassasalarda amalga oshiriladigan davolash, emlash uchun dori va anjomlar sarfi tegishli birlamchi hujjatlarda qayd etiladi.

Hisob-kitob hujjatlarining ahamiyati: birlamchi ma'lumotlar to'plami, dalolatnoma asosida chiqim, hisobot tayyorlash, epizootik holatni tahlil qilish. Hisob-kitob hujjatlaridan eng asosiysi va ko'p qo'llaniladigani 1-veterinariya shaklidagi (1-vet) jurnaldir (kasal hayvonlarni qayd qilish jurnali).

2-veterinariya shakli (2-vet) epizootiyaga qarshi o'tkazilgan tadbirlarni qayd qilish jurnali. Bu ikkala jurnal barcha xo'jaliklarda,

veterinariya punkti, veterinariya uchastkalarida, tuman veterinariya va corvachilikni rivojlantirish bo'limlarida yuritiladi.

3-veterinariya jurnali (3-vet) tuman va shahar epizootik holatini qayd qilish jurnali.

Veterinariya hisoboti. Veterinariya hisoboti Veterinariya va corvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan tasdiqlangan hujjatlar asosida bajarilib, davlatimizdagi veterinariya - epizootik holatni aks ettiradi. Barcha hisobotlar birlamchi hisobga olish (qayd qilish hujjatlari) asosida tuziladi. Veterinariyada hisobotlari tegishli shakllarda bo'lib, ular xo'jalik, tuman, shahar, viloyat veterinariya tashkilotlari rahbariyati tomonidan bajariladi hamda Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga taqdim etiladi. Ular esa oylik, choraklik, yarim yillik va bir yillik bo'ladi. Har oyda berib turiladigan hisobot shakllariga - №1-vet., №1A- vet. hisobot shakllari va №2-vet. hisoboti - yuqumsiz kasalliklar haqida hisobot - yarim o'ta yuqumli kasalliklarga qarshi kurashish uchun maxsus veterinariya hisob raqamlari mavjud bo'lib, barcha sarf xarajatlar davlat byudjeti hisobidan qoplanadi.

Mudofaa va ichki ishlar vazirliklari veterinariya xizmati ham tegishli masalalar bo'yicha veterinariya hisobotlarini berishadi.

Hisobotlarni topshirish muddati: chorvachilik xo'jaligi, veterinariya uchastkasi oylik hisobotlarni tuman veterinariya va corvachilikni rivojlantirish bo'limiga yangi oyning 1 kunigacha topshirishlari shart. Veterinariya va corvachilikni rivojlantirish bo'limlari yangi oyning 3 kuniga qadar viloyat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalariga hisobot topshiradilar. Viloyat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasi esa yangi oyning 6 kuniga qadar Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga hisobot topshirishi lozim.

Hisobotlarni rasmiylashtirish belgilangan tartibda amalga oshirilib, undagi ma'lumotlar to'liq, aniq bo'lib, rahbariyat tomonidan tasdiqlanishi shart.

Veterinariyada ish yuritish. Respublikamizda veterinariyada ish yuritish davlat tili - o'zbek tilida amalga oshiriladi.

Ish yuritish deganda - veterinariya sohasida to'ldirilishi va bajarilishi kerak bo'lgan barcha hujjatlarni to'g'ri va aniq to'ldirib

borish, veterinariya sohasidagi qarorlarni, buyruqlarni, ko'rsatmalarni joylardagi mutaxassislarga o'z vaqtida etkazish va uning bajarilishini ta'minlash tushuniladi. Ish yuritishda asosan quyidagi hujjatlardan foydalaniladi: qayd qilish jurnallari, bajarilgan tadbirlarga dalolatnomalar yozish, davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni respublika ichida tashishda beriladigan 1-, 2-, va 3-shakl veterinar guvohnomalari va 4-shakl veterinariya ma'lumotnomasi, shuningdek sohaga oid bo'lgan farmonlar, qarorlar, buyruqlar, nizomlar, yo'riqnomalar, tavsiyalar, qo'llanmalar, ko'rsatmalar va boshqa huquqiy-me'yoriy hujjatlarning bajarilishini ta'minlash kabilar.

Bu ishlarni xo'jaliklarda xo'jalikning bosh veterinariya vrachi tomonidan tayinlangan veterinariya mutaxassislari, tumanlarda esa tuman bosh vrachi tomonidan tayinlangan veterinariya mutaxassis (buyruq) bajaradi va javobgar hisoblanadi.

Veterinariya hisob-kitobi hujjatlari

Veterinariya hisob-kitobi yagona sistemada Davlat tomonidan tashkil qilinib barcha veterinariya muassasa va tashkilotlari uchun majburiydir.

Boshlang'ich veterinariya hisob-kitobi o'z ichiga quyidagilarni hisobga olishni ko'zda tutadi:

1. Yuqumli va yuqumsiz kasalliklar.
2. Hayvonlar (parrandalar) o'limi va chiqimi.
3. Diagnostik tekshirishlar.
4. Profilaktik va davolash tadbirlar.
5. Veterinariya-sanitariya tadbilar.
6. Biopreparatlar, dezinfeksiya vositalari, dorilari va boshqa veterinariya anjomlari hamda moddiy-boyliklarning kirim-chiqimi.
7. Chorvachilik mahsulotlari va xom ashyosining veterinariya-sanitariya ekspertizasi.

8. Veterinariya laboratoriyalarida tekshirishlar.

9. Transportda hayvonlar, chorva mahsulotlari va xom ashyosini tashiganda, eksport-import qilganda veterinariya-sanitariya nazorati.

Veterinariya hisob-kitobi hujjatlari muassasa va xo'jalik yo'nalishiga qarab yuritiladi. Quyidagi ularni keltirib o'tamiz.

1. *Davolash veterinariya muassasalari – veterinariya uchastkalari, xo'jalik va fermalarda 3 ta jurnal yuritiladi.*

1-vet.- Kasal hayvonlarni qayd qilish jurnali.

2-vet.- Epizootiyalarga qarshi o'tkazilgan tadbirlarni qayd qilish jurnali.

3-vet.- Tuman, shahar epizootik holatini qayd qilish jurnali.

2. *Parrandachilik xo'jaliklari va fabrikalarida 7 ta jurnal yuritiladi.*

4-vet.- Parrandalarni diagnostik tekshirishlar.

5-vet.- Parrandalarning o'ligini yorib tekshirish natijalari.

6-vet.- Parrandachilik xo'jaliklari epizootik ahvoli.

7-vet.- Parrandalarni profilaktik va majburiy emlashlar.

8-vet.- Parrandalarni davolash ishlari.

9-vet.- So'yish sexida parranda go'shtining veterinariya-sanitariya ekspertizasi.

10-vet.- Dezinfeksiya, dezinseksiya, deratizatsiya hisobi.

3. *Baliqchilik xo'jaliklarida 1 ta jurnal yuritiladi.*

11-vet.- Baliqlarni tekshirish, suv havzalarida profilaktik va sog'lomlashtirish ishlari hisobi.

4. *Hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlarida 11 ta jurnal yuritiladi.*

12-vet.- Bakteriologik tekshirishlar.

13-vet.- Virusologik tekshirishlar.

14-vet.- Qonni serologik tekshirishlar.

15-vet.- Qonni tekshirish.

16-vet.- Gistologik tekshirishlar.

17-vet.- Teri va mo'yna xom ashyosini kuydirgiga tekshirish.

18-vet.- Parazitar kasalliklarga laboratoriya tekshirishlar.

19-vet.- Em-xashak va boshqa materiallarni toksikologik va mikrobiologik tekshirishlar.

20-vet.- Ximiko-toksikologik tekshirishlar.

21-vet.- Bioximik va laboratoriya klinik tekshirishlar.

22-vet.- Baliqchilik suv havzalarini gidroximik, toksikologik tekshirishlar.

5. *Bozorlardagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyada 4 ta jurnal yuritiladi.*

23-vet.- Go'sht, baliq, qisqichbaqa, tuxum veterinariya-sanitariya ekspertizasi.

24-vet.- Sut va sut mahsulotlari veterinariya-sanitariya ekspertizasi.

25-vet.- O'simlik ozuqa mahsulotlari veterinariya-sanitariya ekspertiza.

26-vet.- Asalning veterinariya-sanitariya ekspertizasi.

6. *Transport veterinariya-sanitariya nazorati punktlarida 3 ta jurnal yuritiladi.*

27-vet.- Transport veterinariya-sanitariya nazorati uchastkalarida mollarni ko'rikdan o'tkazish jurnali.

28-vet.- Transport veterinariya-sanitariya nazorati uchastkalarida chorva xom ashyosini tekshirish jurnali.

29-vet.- Vagonlarni dezinfeksion yuvish staniyalarida sanitariya ishlari jurnali.

7. *Chegara veterinariya-sanitariya nazorati punktlarida 2 ta jurnal yuritiladi.*

30-vet.- Eksport, import, tranzit chorva mahsulotlarini, em-xashakni tekshirish jurnali.

31-vet.- Chegara veterinariya nazorati punktlarida eksport, importga mo'ljallangan hayvon mahsuloti va xom-ashyolarni hamda oziqalarni qayd etish jurnali.

8. *Go'sht kombinatlarida (qushxonalarda), qayta ishlash korxonalarida -5 ta jurnal yuritiladi.*

32-vet.- Kasallik aniqlangan va ajratilgan teri hamda mo'yna mahsulotlarini tekshirish va teri ombori yoki zavodida veterinar ishlash jurnali.

33-vet.- So'yiladigan mollarni ko'rikdan o'tkazish, go'sht va go'sht mahsulotlarini so'yish bo'limida hamda so'yish punktida veterinariya-sanitariya ekspertiza jurnali.

34-vet.- Go'sht kombinatlari mol bazasida hayvonlarning ko'rigi jurnali.

35-vet.- Kolbasa kulinar, dudlangan mahsulotlar, yarim fabrikatlarni, go'sht-suyak bakterial tekshirishlar jurnali.

36-vet.- Konservalarni sterilizatsiya qilinganidan keyin bakteriologik tekshirish natijalari jurnali.

Yuqorida nomlari keltirilgan veterinariya jurnallari xo'jalikning, veterinariya muassasalarining ish yurituvidan kelib chiqqan holda tegishli tartibda mas'ul veterinariya mutaxassislari tomonidan yuritilib boriladi va yuridik hujjat hisoblanadi. Barcha shakldagi jurnallar muqovalanishi hamda sahifalari raqamlanishi zarur. Jurnalning birinchi muqovasida uning nomi (shakl №), xo'jalik yoki tashkilot, hamda yozuvning boshlanish va tamomlanish sanalari ko'rsatiladi. Veterinariyada foydalaniladigan jurnallar undagi so'nggi yozuvlar tugagach 3 yilgacha saqlanilishi lozim (doimiy saqlanishi shart bo'lgan tuman (shahar) epizootik holatini yozish jurnali bundan mustasno). Jurnallarning o'lchami 20x30 sm bo'lib, ulardagi varaqlar soni 100-200-tagacha bo'ladi.

Veterinariya amaliyotida barcha chorvachilik xo'jaliklarda va veterinariya uchastkalarida faoliyat yurituvchi veterinariya mutaxassislari tomonidan bajariladigan ishlarni qayd qilib borish uchun mo'ljallangan veterinariya jurnallarining shakllarining ayrimlari va ular bo'yicha tegishli ma'lumotlar quyida keltirilgan.

1-vet.shakl

Kasal hayvonlarni qayd qilish jurnali

toq bet

Tartib raqam			Xo'jalik (ferma) manzili, hayvon egasining F.I.SH.	Hayvon turi, jinsi, laqabi, yoshi	Kasallangan vaqti (kun, oy, yil)	Kasallik diagnozi	
Birinchi marta	Ikkinchi marta	Sana (kun, oy, yil)				dastlabki	yakuniy
1	2	3	4	5	6	7	8

juft bet

Kasallikning klinik belgilari, davolash va tavsiya ma'lumotlari	Kasallik oqibati (kun, oy, yil)	Davolovchi vrachning F.I.Sh. va imzosi
9	10	11

Ushbu shakldagi jurnalda kasal hayvonlar haqidagi quyidagi yozuvlar qayd etib boriladi:

- veterinariya muassasiga ambulator yoki statsionar davolash uchun keltirilgan hayvonlar to'g'risida;

- veterinariya mutaxassislarining bevosita xo'jaliklarga borib ko'rsatgan davolash yordamlari;

- xo'jalik mutaxassislari tomonidan veterinariya muassasalarida, chorvachilik xo'jaliklarida, komplekslarda va bevosita shakllardagi davolash muolajalari bo'yicha ma'lumotlar bayon etiladi.

Jurnal shaklining 1-ustuniga birlamchi marotaba qabul qilinayotgan hayvonning tartib raqami yoziladi. 2-ustunga esa takroran qabul qilinayotgan hayvonning 1-ustundagi tartib raqam aks ettiriladi. Ushbu tartib raqami hayvonni keyingi qabul qilish paytida ham 2 ustunga tushirilaveradi. Maboda, ushbu hayvon keyinchalik boshqa diagnoz bilan qabul qilinsa unga yangi (boshqa) tartib raqami berilib, 1-ustunga aks ettiriladi. 4-ustunda hayvonni qabul qilingan sanasi yoziladi. 4-ustunda esa xo'jalik (ferma, bo'lim) nomi, manzili ko'rsatilib, agarda hayvon shaxsiy xo'jalikniki bo'lsa hayvon egasining familiyasi, ismi va sharifi qayd etiladi. 5-ustunga hayvonning turi, jinsi, laqabi, yoshi va individual raqami kiritiladi, 6-ustunga hayvonning kasallangan vaqti ko'rsatiladi. Hayvon ko'rikdan o'tkazilib, diagnoz aniqlangach 7-ustun to'ldiriladi. Agarda birinchi tekshiruvda diagnoz belgilash ilosiz bo'lsa, taxminiy qo'yilib, 8-ustunda esa to'liq tekshiruv o'tkazilib, yakuniy diagnoz aks ettiriladi. 9-ustunda esa kasallikning klinik belgilari, tana harorati, yurak urishi va nafas olish tezligi, maxsus tekshiruvlar (qon, siydik, tezak namunalari)ning natijalari hamda o'tkazilgan davolash tadbirlari yoki belgilangan muolajalar haqidagi yozuvlar qayd etiladi. Kasallik oqibati (sog'aydi, o'ldi, so'yildi, yo'qotildi) va hayvonni davolash muassasasidan jo'natish sanasi keltiriladi. 11-ustunda davolash ishlari haqida qo'shimcha dalillari yozilib bevosita davolovchi veterinariya vrachi (feldsheri)ning ism-sharifi yozilib, imzosi qo'yiladi (davolash muassasalarining mutaxassislari uchun majburiydir).

Yuqori baholanuvchi nasldor mollarni va o'ta mahsuldor hayvonlarni statsionar sharoitida davolash jarayonlarida, ushbu jurnalga qo'shimcha ravishda ularning har biri uchun "Kasallik tarixi" to'ldirilib, unda kasallikning oqimi va davolash muolajalari haqida ma'lumotlar batafsil bayon qilinadi.

Kasallik tarixi xo'jalikda bosh yoki katta vetvrachlar, veterinariya uchastkalarida esa uchastka mudirlari tomonidan rasmiylashtiriladi.

davolash muassasasining nomi va manzili

Kasallik tarixi № _____

(shakl №1A-vet)

Boshlangan _____

Tamomlangan _____

1. Hayvon turi _____ jinsi _____, yoshi _____ tusi _____
va belgilari _____ laqabi yoki birka № _____

2. Xo'jalik yoki fermaning nomi (mol egasining F.I.Sh.),
adresi _____

3. Hayvoning statsionar davolashga keltirilgan sanasi _____

4. Diagnostika: dastlabki _____
keyingi _____
sana _____

5. Anamnez: _____

6. Hayvonning keltirilgan jarayondagi tekshiruv natijalari:
harorat _____

puls _____

nafas olish _____

umumiy holati _____

semizligi _____

teri qoplamasining holati _____

shilliq parrandalarining _____

limfa tugunlarining _____

qon aylanish organlarining _____

nafas olish _____

hazmlanish _____

nerv sistemasining _____

ko'rish organlarining _____
harakat _____

7. Maxsus tekshiruvlarning natijalari _____

8. Kasallikning kechishi (orqa tomoni)

Sana	Harorat			puls	nafas	Kasallik kechish belgilari maxsus tekshiruv tahlili	Davolash muolajasi va asralish rejimi	Davolovchi vrachning imzosi
	ertalab	tushda	kechqurun					
1	2	3	4	5	6	7	8	9

9. Yakuniy diagnoz (sana) _____

10. Kasallik oqibati _____
(sog'aydi, o'ldi, suyildi, sana)

11. Sog'aygan hayvon yoki so'yilgan gavdasi qaerga jo'natilgan.

12. Pataloanatomik diagnozi _____

Dalolatnoma № ____ " ____ " ____ 20 ____ yil.

Vet. vrach _____

Epizootiyaga qarshi o'tkazilgan tadbirlarni qayd qilish jurnali (2-vet.). Ushbu jurnal barcha xo'jaliklarda bosh yoki katta vetvrach tomonidan veterinariya uchastkalarida, punktlarida, veterinariya shifoxonalarida, tuman (shahar) veterinariya bo'limlarida (tegishli aholi punktlari bo'yicha) veterinariya mutaxassislari tomonidan yuritiladi.

Mazkur jurnalda yuqumli kasalliklarga qarshi o'tkazilgan barcha tadbirlar qayd etiladi: diagnostik tekshiruvlar (jumladan, qon namunalarini RA, RSK, RDSK bo'yicha tekshirish va h.k.), profilaktik va majburiy emlashlar, hayvonlarning parazitlariga qarshi ishlov berishlar (shuningdek, baliq, asalari) va veterinar-sanitar tadbirlar.

Epizootiyalarga qarshi o'tkazilgan tadbirlarni qayd qilish jurnali

toq tomoni

Sana (kun oy, yil)	Ferma, bo'lim, xo'jalik, aholi punkti nomi	Hayvon turi va yoshi	Tekshirish, ishlov berish va emlash tadbirlarining nomi. (ishlov berish jarayonida qo'llanilgan vositalarning nomi, ishlab chiqargan tashkilot, saqlash muddati, seriya, gos.kontrol №)	Profilaktik maqsadda emlangan yoki ishlov berilgan mollar soni			Majburiy emlangan, ishlov va tadbir o'tkazilgan hayvonlar soni		
				Jumladan			Jumladan		
				Jami	kasallandi (asorat berdi)	harom o'ldi yoki majburiy so'yildi	Jami	kasallandi (asorat berdi)	harom o'ldi yoki majburiy so'yildi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

juft tomoni

Tashxislashtirish (sog'lomligi) uchun o'tkazilgan tadbirlar, hayvonlar soni									
Joriy yilda birinch i marta tekshirilgan				Joriy yilda ikkinchi marta tekshirilgan					
birlamchi tekshirildi	shulardan; kasallikka moyillik ko'rsatdi, soni	ikkilamchi tekshirildi	shulardan; kasallikka moyillik ko'rsatdi, soni	birlamchi tekshirildi	shulardan; kasallikka moyillik ko'rsatdi, soni	ikkilamchi tekshirildi	shulardan; kasallikka moyillik ko'rsatdi, soni	birlamchi tekshirildi	shulardan; kasallikka moyillik ko'rsatdi, soni
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Bajarilgan tadbirlar haqidagi ma'lumotlar o'sha kunning o'zida yoki kelgusi kuni jurnalga tushiriladi. Emlash va diagnostik tekshiruvlarning ma'lumotlari ushbu tadbir o'tkazilganligi bo'yicha tuzilgan dalolatnomadagi yozuvlar (dalillar)ga mos kelishi lozim.

Ushbu jurnaldagi yozuvlar har bir hayvon yoki parranda turiga alohida qayd qilinadi.

Masalan: "Kuydirgiga qarshi emlash", "Moneziozga qarshi gelmintsizlantirish", "Tuberkulinizatsiya", "Teri osti bo'kalariga qarshi ishlov berish" va boshqalar kiritiladi. 8-10-ustunlarga faqat rejasiz majburiy tarzda amalga oshirilgan emlash va ishlov berishlar qayd etiladi. Jumladan, 8-ustunga asosan pirop plazmidozlarga va qo'tirga qarshi to'liq davolangan, gelmintsizlantirilgan yoki emlangan mollarning bosh soni ko'rsatiladi. Joriy yilda birlamchi tekshirilgan hayvonlarning bosh soni 11 va 14 ustunlarda, ikkilamchi tekshiruvdan o'tkazilganlari esa 15-18 ustunlarda yoziladi (masalan malleinizatsiya). Dezinfeksiya, dezinseksiya bo'yicha oy oxiridagi ish yakunlari ham belgilangan reja va bajarilgan ish hajmi ko'rinishida mazkur jurnalga yozib qo'yiladi.

Tuman (shahar)da epizootik holatini qayd qilish jurnalini (3-vet.) tuman va shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari yuritadi. Jurnal tuman yoki shahar hududida paydo bo'lgan yuqumli va invazion kasalliklar haqidagi barcha ma'lumotlar qayd qilinadigan asosiy hujjatdir.

Ushbu jurnal - tegishli tuman yoki shahar hududida uchraydigan yuqumli va invazion kasalliklarni aks ettiruvchi asosiy hujjat hisoblanadi. SHuningdek, mazkur jurnalga qo'shimcha ravishda ushbu tuman yoki shaharning epizootik kartasi tuziladi. Mazkur jurnalning doimiy saqlanishi talab etiladi. Uning muqovasiga odatiy belgilardan tashqari, undan oldingi 3-vet. jurnalning saqlanish joyi, so'nggi sanalari ko'rsatilib, yangi jurnalning tartib raqami ham qo'yilishi lozim.

Jurnalda O'zbekiston Respublikasi "Veterinariya to'g'risida"gi qonunning talab va ko'rsatmalari inobatga olingan holda tegishli yuqumli kasallar uchraganda karantin yoki cheklashlar joriy qilish choralari qayd etilib brutsellyoz, tuberkulyoz, trixenellyoz, sistitserkoz ham hisobga olinadi. Jurnaldagi yozuvlar kasalliklar bo'yicha yuritilib har bir kasallikka etarli daraja sahifalar taqsimlanadi va ushbu bo'limlarda mavjud aholi punkti yoki xo'jalik uchun 8-10 qatordan ajratiladi.

Tuman (shahar) epizootik holatini qayd qilish jurnali

toq tomoni

Kasallik nomi						
Sana (kun, oy, yil)	Aholi punkti xo'jalik ferma (bo'lim)	Kasallik paydo bo'lgan kuni, oyi, yili	Hayvonlar turi	Diagnozni qo'yish ma'lumotlari	Aniqlangan yoki ehtimoldagi infeksiya manba'lari	Xo'jalik punktini nosog'lom deb e'lon qilish va karantin yoki chegaralashlar o'rnatish, hokimlik qarori № __, sanasi / / 7
1	2	3	4	5	6	7

juft tomoni

Kasallik nomi								
Kasal bo'lgani	Hayvonlar soni							
	Harom o'lgani	Majburiy so'yilgan yoki yo'qotilgan	Majburiy emlangan	Tekshirishdan o'tgani	Yilning oxiriga qoldirilgan kasal mollar soni	Xo'jalikni sog'lom deb e'lon qilib, karantin yoki chegaralashlar olingan kun, oy, yil	Maxsus belgilari	Yozuvni bajargan mutaxassisni ismi, familiyasi, imzosi
8	9	10	11	12	13	14	15	16

Jurnalni taqsimlashda o'rtacha 5-7 yilga mo'ljallanib, to'lgandan so'ng yangi jurnal yuritiladi.

Jurnalning 5-ustunida diagnoz belgilash uchun asos bo'luvchi qaysi tekshiruvlar qachon o'tkazilganligi ko'rsatiladi. Masalan: klinik, patalogoanatomik dallilari, mikroskop (kuydirigiga), serologik yoki bakteriologik (brutsellyozga), tekshiruv natijalari va hokazo. 7 hamda 14-ustunlarda xo'jalik yoki aholi punktini nosog'lom deb e'lon qilish, karantin o'rnatish, kasallikni tugatish va karantinni bekor qilish bo'yicha tuman qarorining raqami va sanasi qayd etiladi. 13-ustunda epizootiya davrida kasallangan, o'lgan, majburiy emlagan (vaksina, zardob) hayvonlarning hamda yil oxirida qolgan kasal mollarning bosh soni haqidagi ma'lumotlar ko'rsatiladi.

Veterinariya vrachi tomonidan lozim ko'rilgan ayrim qo'shimchalar, jumladan o'lgan hayvonlar qaerda va qaysi usul bilan yo'qotilganligi haqidagi ma'lumotlar 15-ustunda qayd etiladi. 16-ustunda esa barcha yozuvlarni qayd etgan mutaxassis o'z ism-familiyasini aniq ko'rsatgan holda imzo qo'yiladi.

Veterinariya hisobotining mazmuni va mohiyati

Veterinariya hisoboti va statistikasi hayvonlarning kasallanishi, kasallik oqibatida nobud bo'lishi va veterinariyaga oid boshqa masalalar bo'yicha ma'lumotlarni aks ettirishdan iborat. Barcha qayd qilish jurnallaridagi dastlabki ma'lumotlar asosida tuzilib, Davlat veterinariya xizmatining tashkilot va muassasalari, idoraviy va xususiy veterinariya xizmati mutaxassislarning ish faoliyati natijalari batafsil yoritiladi.

Veterinariya amaliyotida veterinariya qonunchiligida tasdiqlangan birnecha hisobot shakllari mavjud.

Chorva mollari orasida o'ta xavfli yuqumli kasalliklar aniqlangan hollarda esa tegishli davlat veterinariya tashkilotlariga yuqumli kasallik chiqqanligi hamda shoshilinch (operativ) xabar beriladi. Bu guruh kasalliklariga quyidagilar kiradi: kuydirgi, oqsil, o'lat, brutsellyoz, tuberkulyoz, chechak, qorason va boshqalar.

Barcha turdagi hisobotlar odatda quyidagi uchta asosiy qismdan iborat (sarlavhasi, mazmuni (jadval ma'lumoti) va rasmiylashtirish qismlari).

Sarlavhasi – kod belgilari, hisobotni tuzuvchi tashkilot, vazirlik (qo'mita), respublika, viloyat, tuman, indeks, manzil hamda hisobotni qabul qiluvchining ma'lumotlari ko'rsatiladi.

Mazmuni – bu qismida berilgan qator va ustunlar bo'yicha jadval holida hisobot ko'rsatkichlari hamda tegishili yozuvlar ko'rsatiladi.

Rasmiylashtirish – ushbu qismida hisobot tuzuvchining ism-familiyasi, lavozimi, imzosi, sana va boshqalar ko'rsatiladi.

Hisobot yozishda foydalaniladigan barcha shakldagi hisobot varaqalari (blankalari) bosmaxona usulida ko'paytiriladi. Hisobot davlat veterinariya tashkiloti va muassasalarida uning rahbarlari chorvachilik xo'jaliklari, parrandachilik hissadorlik jamiyatlari va fabrikalari bosh yoki katta veterinariya vrachlari tomonidan tuziladi. Hisobotlar 2 nusxada tuzilib, 1 nusxasi yuqori tashkilotlarga topshirilsa, 1 nusxasi o'z idorasida saqlaniladi.

Veterinariya hisob-kitobi va hisoboti

Veterinariya ishida hisob-kitob va hisobot hayvonlarning (parranda, mo'ynabop hayvonlar, baliq, asalari va boshqalar bilan birgalikda) kasallanishi va o'limi, davlat veterinariya muassasalari, xo'jaliklari va kompleksdagi veterinariya mutaxassislari hamda transport va davlat chegaralaridagi veterinariya xodimlari tomonidan amalga oshiriladigan diagnostik tekshiruv kasalliklarning oldini olish va davolash hamda veterinariya-sanitariya tadbirlarni birlamchi qayd etuvchi va jamlovchi ma'lumotlar majmuidan iboratdir.

Veterinariya hisob-kitobi va hisoboti chorvachilikning veterinar-sanitariya holati hayvon va parrandalarning bosh sonini saqlash borasida o'tkazilgan tadbirlarning hajmi va samaradorligi chorvachilik mahsulotlarini sifati, chorva mollari mahsulotlari va xom ashyolarini tashish ustidan veterinariya nazoratining natijalari bo'yicha to'g'ri va aniq ma'lumotlar berishi zarur.

Veterinariya hisob-kitobi va hisoboti hujjatlariga to'g'ri, to'liq, aniq va ishonchli dalillar kiritilishi uchun veterinariya muassasalari xo'jaliklar, tashkilotlar va korxonalarning rahbarlari va mas'ul shaxslari javobgar hisoblanib, tegishli shakldagi hisob-kitob va hisobot hujjatlarini yuritishlari lozim.

Hayvonlarning kasallanishi va o'limi birlamchi qayd etish diagnostik tekshiruvlar kasalliklarning oldini olish, davolash, veterinar-

sanitar tadbirlar, veterinariya-sanitariya ekspertizasi kabilar veterinariya xizmatining mansabdor (lavozimi) shaxslari tomonidan amalga oshirilib, veterinariya hisobotlari O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi va markaziy statistik boshqarma (MSB) tomonidan tasdiqlangan yagona shaklda va tegishli muddatlarda taqdim etiladi.

Veterinariyada hisobot shakllari

Hayvonlarning kasallanishi, harom o'lishi va majburiy so'yilishi, yo'qotilishi hamda davlat veterinariya tarmog'i muassasa va tashkilotlarini, chorvachilik xo'jaliklari hamda boshqa korxonalar veterinariya xizmatining faoliyati natijalarini, shuningdek, kasalliklarni diagnostika va profilaktika qilish bo'yicha hamda veterinariya nazorati bo'yicha maxsus davriy veterinariya hisobot joriy qilingan va uning shakllari mavjud.

Veterinariya amaliyotida faoliyat yuritayotgan veterinariya mutaxassislari xo'jalik yuritish sub'ektlari bo'yicha yuqori davlat veterinariya tashkilotlariga quyidagi hisobot shakllarini taqdim etadi.

1. Hayvonlarning yuqumli kasalliklari haqida hisobot.
2. Epizootiyalarga qarshi o'tkazilgan tadbirlar hisoboti.
3. Hayvonlarning yuqumsiz kasalliklari haqida hisobot.
4. Baliqlar kasalliklari haqida hisobot.
5. Veterinariya laboratoriyalari ishi haqida hisobot.
6. Xo'jalik va tashkilotlar, mol so'yish punktlari veterinariya sanitariya-ekspertiza nazorati haqida hisobot.
7. Go'sht va parrandani qayta ishlash korxonalarida veterinariya-sanitariya nazorati haqida hisobot.
8. Hayvonlarni temir yo'l va suv transportida tashiganda aniqlangan yuqumli kasalliklar haqida hisobot.
9. Chorvachilik mahsulotlarini temir yo'l va suv transportida tashiganda, veterinariya-sanitariya nazorati haqida hisobot.
10. Vagonlarga veterinariya-sanitariya ishlov berish hisoboti.
11. Chegara veterinariya-sanitariya nazorati punktlarining ishi haqida hisobot.
12. Chorvachilik mahsulotlarini temir yo'l va suv transportida tashiganda aniqlangan qoida buzishlar hisoboti.

13. Davlat veterinariya tarmog'i muassasalarining mutaxassis kadrlar bilan ta'minlanganligi haqida hisobot.

Ushbu hisobot shakllari oylik, yillik, choraklik bo'lib, ular ko'rsatilgan muddatlarda tegishli yuqori tashkilotlarga yuborilishi zarur.

Barcha chorvachilik xo'jaliklarining veterinariya mutaxassislari (bosh yoki katta vetvrachlari), veterinariya uchastkalari (mudirlari) hisobot oyidan keyingi oyning 1-kunigacha tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlariga, tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari 3-kunigacha viloyat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalariga, viloyat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari 6-kunigacha Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga o'z hisobotlari topshirishlari lozim.

Veterinariya hisoboti hujjatlari

Veterinariya hisoboti hayvonlarning kasallanishi, o'limi va veterinariya xizmatining boshqa masalalari bo'yicha haqiqiy ahvolni ifoda etishga (belgilangan) mo'ljallangan.

Veterinariya hisoboti maxsus shakllardan iborat bo'lib chorvachilikning haqiqiy veterinariya-sanitariya ahvolini, veterinariya organlari, tashkilotlari hamda muassasalarning idoraviy va xususiy veterinariya xizmatining ish natijalarini ifodalovchi ma'lumotlar manbai bo'lib xizmat qiladi.

Veterinariya hisobotlari veterinariya hisob-kitobi hujjatlari asosida tuziladi.

Veterinariya hisobotlarini to'liq va haqiqiy bo'lishiga veterinariya muassasalarining rahbari va mas'ul mansabdor shaxslari javobgardirlar.

Veterinariya hisoboti davlat veterinariya xizmatida 2 nusxada idoraviy va xususiy, veterinariya xizmatida esa 3 nusxada tuziladi.

Veterinariya hisoboti belgilangan muddatda va tegishli davr uchun tuzilishi kerak.

Veterinariya hisoboti quyidagi muddatlarda topshirilishi zarur:

Chorvachilik xo'jaliklari veterinariya vrachi, xususiy veterinariya xizmati mutaxassislari, veterinariya uchastka (punkt)lariga hisobot oyning oxirgi kunida;

Veterinariya uchastkalari tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limiga - hisobot oyidan keyingi oyning 1-kuniga;

Tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari viloyat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasiga hisobot oyidan keyingi 3-kuniga;

Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga hisobot oyidan keyingi oyning 6-kuniga qadar.

Veterinariya hisobotlari hisobot yilidan keyin yana bir yil saqlanadi.

Veterinariya amaliyotida foydalaniladigan hisobot shakllaridan ayrimlari haqida quyida tuxtalib o'tamiz.

Hayvonlarning yuqumli kasalliklari haqida hisobot (1-vet).

Ushbu hisobot yuqori veterinariya organlariga qishloq xo'jalik va boshqa hayvonlarda yuqumli kasalliklarning chiqishi va tugatilishi haqida beriladi (hisobot shakli ilova qilinadi).

Veterinariya hisoboti xo'jalikdan boshlab barcha veterinariya tarmoqlari tomonidan har oyda beriladi, kasallik chiqmagan oylarda bu hisobot tuzilmaydi.

Hisobotni tuzish uchun kasallikni qayd qilish, kasal mollarni davolash, laboratoriya diagnostik tekshiruv natijalari, tuman epizootik holatini qayd qilish (3-vet) jurnalidagi ma'lumotlar asos bo'lib xizmat qiladi.

Nosog'lom punktlar va kasalliklar bo'yicha ko'rsatkichlar har bir hayvon turi uchun alohida ko'rsatiladi, qisqartirishlar mumkin emas, hayvon turi va kasallik nomi bosh harflar bilan yoziladi.

Hisobotni 1, 2, 3-ustunlarida hisobot davrida aniqlangan, nosog'lom punktlar soni, kasallikning kechishi, fermer, davlat va shaxsiy xo'jaliklar bo'yicha ko'rsatiladi.

Hisobotni 4-5 ustunlarida yangi hisobot oyida qoldik, nosog'lom punktlar va kasal mollar soni barcha sohalar bo'yicha ko'rsatiladi.

Hisobotga ilova tariqasida tushuntirish xati tuzilib unda xo'jalik, uchastka, tuman nomi, kasallik va uni paydo bo'lish sabablari, kasallikning kechishi, harom o'lgan va majburiy so'yilgan hayvonlar soni, ko'rilgan choralar qayd etiladi. Ushbu hisobot shakli quyida keltirilgan.

20 yil oyi hisoboti

[illegible]

20_yil “ ”

Boshliq:

Iirochi:

_____ viloyatida yuqumli kasalliklar bo'yicha aniqlangan nosog'lom punktlarning
20__ yil _____ oyida bo'lgan

T A H L I L I

Tuman- lar	Xo'ja- liklar	Kasal- lik nomi	Hay- von turi	01. ____ 20__ yilga qoldiq				Hisobot oyida			Sog'lom- lashtiril- gan punkt		01.0... 201..... y.ga qoldiq	
				nosog'lom punkt	kasal hayvon	aniq- lan- gan vaqti	no- sog'- lom punkt	kasal hay- von	o'ldi soni	sana	nosog'- lom punkt	kasal hayvon		

Epizootik ofryad boshlig'i: _____

Epizootiyalarga qarshi o'tkazilgan tadbirlar haqida hisobot (1A-vet). Hisobot qishloq xo'jalik va boshqa hayvonlarning yuqumli kasalliklariga qarshi o'tkazilgan tadbirlar haqida yuqori veterinariya organlariga taqdim etiladi, xo'jalikdan boshlab barcha veterinariya tarmoqlari tomonidan har oyda beriladi (hisobot shakli ilova qilinadi).

Hisobotini tuzish uchun asos bo'lib o'tkazilgan tadbirlarning dalolatnomalari va ularni qayd qilish (2-vet) jurnali xizmat qiladi.

Hisobotning diagnostik tekshirishlar bo'limida hayvon turi, kasallik nomi va tekshirishlar turi, tekshirilgan hayvonlar soni, kasallikka ijobiy (musbat) reaksiya bergan hayvonlar soni ko'rsatiladi.

Hisobotning emlashlar va davolash profilaktik ishlashlar bo'limida hayvon turi va tadbirlarning nomi, ishlangan hayvonlar soni ko'rsatiladi.

Hisobotning veterinariya-sanitariya ishlari bo'limida ishlangan ob'ektlar soni va bajarilgan ish hajmi (ming kvadrat metrda) dezinfeksiya ko'rsatiladi.

1A-vet hisobotiga ilova qilib tushuntirish xati tuziladi unda qo'llanilgan vositalar tatbiq qilish usullari, muolajalar, asorat berganda uning sabablari, bu vosita va usullarining yaxshi-yomon tomonlari ko'rsatiladi.

Hayvonlarning yuqumsiz kasalliklari haqida hisobot (2-vet).

Hisobot qishloq xo'jalik hayvonlarining asosiy turlarini yuqumsiz kasalliklar bilan kasallanishi, ushbu kasalliklardan harom o'lgan va majburiy so'yilgan hayvonlar soni bo'yicha yuqori veterinariya organlariga veterinariya xizmatini mutaxassisleri xo'jalikdan boshlab barcha tarmoqlari tomonidan har 6-oyda yarim yil uchun beriladi (hisobot shakli ilova qilinadi).

Hisobotini tuzish uchun "Kasal hayvonlarni qayd qilish" 1-vet. jurnalidagi ko'rsatkichlar asos qilib olinadi. Hisobotning 1-qismida barcha kasal bo'lgan harom o'lgan va majburiy so'yilgan hayvonlar soni ko'rsatiladi. Kasal hayvonlarni qayd qilish ustunida hisobot davrida davolangan mollar soni ko'rsatiladi. Yosh hayvonlarni kasallanishi bo'yicha buzoq, qo'zi va qulunlar 1 yoshgacha, cho'chqa bolalari 4 oylikkacha xo'jalikka qarashlisi ko'rsatiladi.

Shakl № 1 A-vet.

oyi hisoboti

1. Diagnostik tekshirishlar

3. Veterinariya-sanitariya tadbirlari

“ ” 20__yl

(Imzo, F.I.SH)

81

20 yil choraklik

Shakl № 3-vez.

Tushuntirish xati _____ varaqda ilova qilindi.

“ ” 20__ yıl

(Imzo, F.I.SH)

(Imzo, F.I.SH)

Hisobotning 2-qismida kasallik turi, xo'jalikka qarashli hayvonlar ko'rsatiladi. Hisobotidagi ko'rsatkichlar chorvaning umumiy ahvoli haqida hisoboti bilan solishtirilib, tushuntirish xati tuziladi va undagi bo'lgan o'zgarishlar tushuntiriladi.

Nazorat savollari:

1. Veterinariya hisobga olish deganda nimani tushunasiz?
2. Veterinariya hisob-kitob hujjatlarining ahamiyati?
3. Veterinariya hisob-kitobi o'z ichiga nimalarni qamrab oladi?
4. Veterinariya jami bo'lib nechta jurnal shakli mavjud?
5. Davolash veterinariya muassasalari, xo'jalik, fermalarda yuritiladigan jurnal shakllari va ularni rasmiylashtirish tartibi?
6. Parrandachilik xo'jaliklarida yuritiladigan jurnal shakllari va ularni rasmiylashtirish tartibi?
7. Veterinariya laboratoriyalarida yuritiladigan jurnal shakllari va ularni rasmiylashtirish tartibi?
8. Bozorlardagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalarida yuritiladigan jurnal shakllari va ularni rasmiylashtirish tartibi?
9. Transport veterinariya-sanitariya nazorati punktlarida yuritiladigan jurnal shakllari va ularni rasmiylashtirish tartibi?
10. Chegara veterinariya-sanitariya nazorati punktlarida yuritiladigan jurnal shakllari va ularni rasmiylashtirish tartibi?
11. Kasal hayvonlarni qad qilish jurnali kim tomonidan rasmiylashtiriladi?
12. Tuman (shahar) epizootik holatini qad qilish jurnali kim tomonidan rasmiylashtiriladi?
13. Veterinariya hisobot shakllari va ularni rasmiylashtirish tartibi?
14. Veterinariya hisobotlari kim tomonidan va nechta nusxada tayyorlanadi?
15. Veterinariya hisobotlarini topshirish muddatlarini ayting?
16. Epizootiyaga qarshi tadbirlar haqida hisobot nechta qismdan iborat va uni topshirish muddati?

HAYVONLARNI IDENTIFIKATSIYA QILISH, ULARNI HISOBGA OLISH VA HISOBDAN CHIQARISH TARTIBI

Hayvonlarni identifikatsiya qilish tartibi

Hayvonlarni identifikatsiya qilish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 22 sentyabrdagi "Hayvonlarni identifikatsiya qilish, ularni hisobga olish, hisobdan chiqarish va saqlash tartibini takomillashtirish to'g'risida" 748-son qarori va uning ilovasi bilan tasdiqlangan nizom asosida amalga oshiriladi.

Mazkur qarorga asosan hayvonlarni identifikatsiya qilish ishlarini tashkil etish, shu jumladan, yagona elektron axborot tizimini joriy qilish, tuman va shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlarini axborot-kommunikatsiya vositalari bilan ta'minlash, hayvonlarni identifikatsiya qilish ishlariga jalb qilinadigan xodimlarni o'qitish bilan bog'liq xarajatlar:

hayvonlarning egalaridan identifikatsiya qilish xizmatlari uchun undiriladigan to'lovlar;

O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining Veterinariya va chorvachilik xizmatini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari;

xalqaro tashkilotlar va xorijiy hukumatlar moliya institutlarining grantlari va kredit mablag'lari hamda qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa mablag'lar hisobidan moliyalashtirilishi belgilab qo'yilgan.

Hayvonlarni identifikatsiya qilish, ularni hisobga olish, hisobdan chiqarish va saqlash tartibi to'g'risidagi nizomda quyidagi asosiy tushunchalar qo'llaniladi:

veterinariya pasporti – hayvonga berilgan identifikatsiya raqamiga muvofiq rasmiylashtirilgan, hayvon egasini belgilovchi, hayvonlarning kasalliklarga qarshi profilaktikasi va ularni davolash ishlari to'g'risidagi ma'lumotlar qayd etib boriladigan, hayvonning yashash davri davomida saqlanadigan hujjat;

davlat veterinariya xizmatining vakili – tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining uchastka veterinariya vrachi;

identifikatsiya – birkalash, tавro bosish (tamg‘alash), jeton berish (jetonlash) va chip o‘rnatish (elektron identifikatsiya) orqali hayvonlarni aniqlash imkonini beradigan individual raqam berish, shuningdek, hayvonlar to‘g‘risida ma‘lumotlarni elektron axborot tizimiga kiritish va ularga veterinariya pasportini rasmiylashtirish;

identifikatsiya raqamini saqlovchi atribut – quloq uchun birkalar, jeton, oyoq halqalari, elektron chip va boshqalar;

individual raqam – birkalash, tавro bosish (tamg‘alash), jeton berish (jetonlash) va chip o‘rnatish (elektron identifikatsiya) orqali hayvonlarni aniqlash imkonini beradigan harflardan va sakkiz xonali raqamdan iborat kod;

ixtisoslashgan so‘yish korxonasi – hayvonlarni so‘yish uchun zamonaviy mexanizatsiyalashtirilgan yoki avtomatlashtirilgan asbob-uskunalar bilan jihozlangan bino va xonalari mavjud bo‘lgan korxona;

hayvonlar – jismoniy va yuridik shaxslar tomonidan asrab, ko‘paytiriladigan (boqiladigan) qoramollar, qo‘y va echkilar, cho‘chqalar, otlar, eshaklar va tuyalar, itlar va mushuklar;

elektron axborot tizimi – hayvonlar hisobi va ularni hisobga qo‘yish haqidagi mavjud ma‘lumotlar bazasidagi axborotlar majmuasi;

garovsiz hayvonlar – uy va ma‘lum bir joyda saqlanmaydigan, identifikatsiya qilinmagan nazoratsiz qolgan (yurgan) hayvonlar;

hayvonning identifikatsiya raqami – hayvonga uning yashash davri davomida bir marta beriladigan, boshqa hayvonlarda takrorlanmaydigan harfli va raqamli kod;

hayvon egalari – hayvonlarni o‘z ehtiyoji yoki tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun ko‘paytirish, boqish va saqlashni amalga oshiruvchi yuridik va jismoniy shaxslar;

hayvonlar hisobi – hayvonlarning yashash davri davomida ularning kelib chiqishi, ko‘payishi (ko‘paytirilishi) va harakati, shuningdek, hayvonlarda uchraydigan kasalliklarga qarshi profilaktika, tashxis qo‘yish va davolash ishlari to‘g‘risidagi ma‘lumotlar majmui;

hayvonlarni hisobga qo‘yish – hayvonlarni identifikatsiya qilish va elektron axborot tizimiga hayvon haqidagi ma‘lumotlar, shu jumladan, unga berilgan identifikatsiya raqami va identifikatsiya

qilinganligi to'g'risida berilgan hujjatlar yoki tegishli yozuvlar qayd etilgan veterinariya pasporti haqidagi axborotlarni kiritish.

Identifikatsiya qilingan hayvonlar to'g'risidagi ma'lumotlar bazasi yagona elektron axborot tizimi orqali shakllantiriladi.

Quyidagi ma'lumotlar elektron axborot tizimiga kiritilishi shart:

hayvonlarning turlari;

hayvonlarning identifikatsiya raqami;

hayvonlarning zoti, jinsi, laqabi (mavjud bo'lganda);

hayvonlarning kelib chiqish (tug'ilgan) joyi;

hayvon egasining familiyasi, ismi va otasining ismi;

hayvon egasi bo'lgan yuridik shaxsning to'liq nomi va joylashgan joyi (pochta manzili);

hayvonlarni saqlash joyi;

hayvonlarning egasi almashganligi to'g'risidagi ma'lumotlar;

hayvonlarning tug'ilgan sanasi;

hayvonlarda amalga oshirilgan profilaktika, tashxis va davolash ishlari to'g'risida ma'lumotlar;

hayvonlarning hisobga qo'yilganligi bo'yicha berilgan hujjatlar to'g'risida ma'lumotlar;

hayvonlarning so'yilgan (nobud bo'lgan, yo'q qilingan) sanasi;

hayvonlarning go'shtidan (jasadidan) iste'mol uchun foydalanilganligi yoki ularning zararsizlantirilganligi (yo'qotilganligi) to'g'risidagi ma'lumotlar.

Elektron axborot tizimi ma'lumotlar bazasiga hayvonning fotosurati ham joylashtirilishi mumkin.

Elektron axborot tizimiga ma'lumotlar tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari tomonidan kiritiladi.

Hayvonlarni identifikatsiya qilish

Hayvonlarni identifikatsiya qilish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

tegishli tartibda hayvonlarga individual raqam berish;

elektron axborot tizimiga hayvonlar identifikatsiya qilinganligi to'g'risida ma'lumot kiritish;

veterinariya pasportini rasmiylashtirish.

Hayvonlarga turlariga qarab individual raqam berish quyidagi usullar orqali amalga oshiriladi:

Birkalash usuli – bu usul qoramol, qo'y va echkilar, tuyalar, cho'chqalarning qulog'iga birkalarni taqish orqali amalga oshiriladi va u hayvonlarning yashash davri davomida olinmaydi;

Tavro bosish (tamg'alash) usuli – bu usul ot va eshaklarga nisbatan qo'llaniladi, ya'ni, ot va eshaklarning tanasining chap tomoni kurak sohasiga suyuq azot yordamida respublika, viloyat tartib kodi va bel sohasiga individual raqami qo'yiladi. Bunda tavro (tamg'a) o'lchamining balandligi 50 mm, eni 30 mm bo'lishi lozim;

Jetonlash usuli – bu usul it va mushuklarga nisbatan qo'llanilib, jetonlar maxsus bo'yinbog' orqali taqiladi;

Chip o'rnatish (elektron identifikatsiya) usuli – bu usul hayvonlarning barcha turlariga qo'llanilishi mumkin.

Yuqorida nazarda tutilgan usullardagi identifikatsiya raqamlari o'n ikki belgidan iborat bo'ladi:

birinchi ikkita belgi – O'zbekiston Respublikasining harfli (liter) kodi (Standartlashtirish bo'yicha Xalqaro tashkilot (ISO) kodiga muvofiq);

uchinchi belgi – Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar harfli kodi;

to'rtinchi belgi – hayvonlar turining raqamli kodi;

beshinchii belgidan o'n ikkinchi belgigacha – sakkiz xonali raqamdan iborat hayvonlarning individual raqami (ot va eshaklardan tashqari). Ot va eshaklarning individual raqamlari to'rt xonali raqamdan iborat bo'ladi.

Hayvonlarni birkalash va jetonlash uchun yuqorida keltirilgan identifikatsiya raqamini saqllovchi quloq birkalari va jetonlardan foydalaniladi.

Hayvonlarni identifikatsiya qilish uchun Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahrining harfli kodlari alfavit bo'yicha, hayvonlar turining raqamli kodi esa tartib raqam bo'yicha ketma-ketlikda belgilanadi (ilova).

Hayvonlar identifikatsiya qilingandan so'ng davlat veterinariya xizmatining vakili tegishli qaydnomani rasmiylashtiradi va elektron

axborot tizimiga kiritish uchun tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limiga taqdim etadi.

So'yilgan (nobud bo'lgan, yo'q qilingan) hayvonlarning, shuningdek, tegishli nizomda nazarda tutilgan holatlarda veterinariya pasporti va identifikatsiya raqamini saqllovchi atributlar tegishli tuman (shahar) davlat veterinariya xizmati tomonidan yo'q qilinadi.

Hayvonlar egasi almashganda, shuningdek, bir hududdan boshqa hududga ko'chirilganda identifikatsiya raqamini saqllovchi atribut almashtirilmaydi va bu bo'yicha elektron axborot tizimi hamda veterinariya pasportiga tegishli o'zgartirishlar kiritiladi.

Import qilingan zotdor hayvonlarning naslliligini tasdiqllovchi hujjatlari bo'lgan taqdirda, ularga ushbu hayvonlarni eksport qilayotgan davlatda berilgan identifikatsiya raqamini saqllovchi atribut o'zgartirilmaydi.

Import qilingan hayvonlar belgilangan tartibda karantin tekshiruvidan o'tgandan so'ng ular to'g'risidagi tegishli ma'lumotlar ushbu Nizomga asosan elektron axborot tizimiga kiritiladi hamda veterinariya pasporti rasmiylashtiriladi.

Boqish va ko'paytirish uchun import qilingan hayvonlarni naslli hayvon ekanligini tasdiqllovchi hujjatlar bo'lmagan taqdirda ushbu Nizom talablari asosida identifikatsiya qilinadi.

So'yish maqsadida import qilingan hayvonlar identifikatsiya qilinmaydi. Ushbu hayvonlar keltirilgan vaqtdan boshlab etti kalendar kunida so'yilishi shart.

Birka (jeton) yo'qotilganda yoki unga shikast etganligi sababli identifikatsiya raqamini aniqlash imkoniyati bo'lmaganda, hayvonlarning identifikatsiya raqamlariga elektron axborot tizimidagi boshqa hayvonlarning identifikatsiya raqamlari va veterinariya pasportlari bilan solishtirish orqali besh kun muddatda aniqlik kiritiladi. Bu davrda hayvonni sotish (hadya qilish), almashtirish va so'yish (so'yishga topshirish) taqiqlanadi. Bu hayvonlarni qayta identifikatsiya qilish ushbu Nizomda belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Hayvonlarning egalaridan identifikatsiya qilish xizmatlari uchun to'lov undiriladi. To'lov miqdori va shartlari O'zbekiston

Respublikasi Moliya vazirligi bilan kelishilgan holda Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan belgilanadi.

Identifikatsiya qilingan hayvonlarga veterinariya pasportini rasmiylashtirish

Hayvonlarga identifikatsiya raqami berilganidan so'ng uch ish kuni mobaynida davlat veterinariya xizmatining vakili hayvon egasiga tegishli shakldagi veterinariya pasportini rasmiylashtiradi.

Saqlanayotgan (boqilayotgan) har bir bosh hayvonga veterinariya pasporti rasmiylashtiriladi (qo'y va echkilarga guruh usulida veterinariya pasporti rasmiylashtirilishi mumkin).

Veterinariya pasportiga hayvonlarning identifikatsiya raqami (yangi tug'ilgan hayvonlar bilan birga uni tuqqan hayvon to'g'risidagi ma'lumotlar ham kiritiladi), hayvonlarning kasalliklarga qarshi profilaktikasi va ularni davolash ishlari to'g'risidagi ma'lumotlar kiritiladi.

Veterinariya pasportiga yangi ma'lumotlar veterinariya tadbirlari o'tkazilgan davrda (profilaktika, tashxis qo'yish va davolash tadbirlari) hamda hayvon egasi o'zgarganda va boshqa holatlarda kiritib boriladi.

Veterinariya pasporti tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshlig'i tomonidan imzolanadi va muhr bosiladi.

Veterinariya pasporti yo'qolganda yoki yaroqsiz holga kelib qolganda uning dublikati beriladi.

Veterinariya pasporti yo'qolganligi va yaroqsiz holga kelganligi to'g'risidagi ariza (yaroqsiz holga kelgan taqdirda veterinariya pasporti bilan birga) davlat veterinariya xizmatining vakiliga taqdim qilinadi va yo'qolgan yoki yaroqsiz holga kelgan veterinariya pasporti hayvon egasi tomonidan ariza berilgan kundan boshlab haqiqiy emas deb hisoblanadi.

Dublikat berish to'g'risida ariza taqdim qilingan kundan boshlab uch kun ichida davlat veterinariya xizmatining vakili hayvon egasiga yuqori qismining o'ng burchagiga «DUBLIKAT» so'zi yozilgan yangi veterinariya pasportini rasmiylashtirib beradi.

Hayvonlarni hisobga olish va hisobdan chiqarish

Qoramol, qo'y va echkilar, tuyalarning bolalari tug'ilganidan o'n to'rt kundan keyin bir oylikdan kechikmasdan, qulunlar va xo'tiklar to'rt oylikdan, cho'chqa bolalari bir oylikdan, it va mushuklar uch oylikdan hisobga olinadi.

Aholini hayvonlar va odam uchun umumiy bo'lgan kasalliklardan muhofaza qilish maqsadida xaridor (oluvchi) hayvonni sotib olganda (hadyani olganda) doimiy yashash joyi bo'yicha davlat veterinariya xizmatining vakiliga etti kun ichida hayvonni hisobga qo'yish uchun murojaat qiladi.

Hayvon egalarining arizasiga muvofiq davlat veterinariya xizmati tomonidan hayvonlarni hisobga olish tegishli tartibda uch kun ichida amalga oshiriladi.

Jismoniy va yuridik shaxslarning hayvonlarini bosh soni ko'p bo'lgan taqdirda ularni identifikatsiya qilish bo'yicha alohida grafik ishlab chiqiladi.

Hayvonlar hisobga olinganidan so'ng uning egasining shaxsini tasdiqlovchi hujjatga asosan veterinariya pasporti rasmiylashtiriladi.

Identifikatsiya raqamini saqlovchi atribut va veterinariya pasporti hayvonning yashash davri davomida saqlanishi shart.

Xizmat ko'rsatgan veterinariya vrachi tomonidan veterinariya pasportiga hayvonlarning davolaniganligi va/yoki boshqa o'tkazilgan profilaktika tadbirlari amalga oshirilganligi to'g'risida yozuv kiritilishi majburiydir. Bunda, tegishli shakldagi qaydnoma rasmiylashtiriladi, hayvon egasining imzosi bilan tasdiqlanib, veterinariya vrachi tomonidan imzolanadi va elektron axborot tizimiga kiritish uchun tegishli davlat veterinariya xizmatiga taqdim etiladi.

Hayvon egalari hayvon tug'ilganda tegishli tartibda belgilangan muddatlarda identifikatsiya qilish uchun doimiy yashash joyi bo'yicha davlat veterinariya xizmatining vakiliga murojaat qiladi.

Identifikatsiya raqamini saqlovchi atribut yoki veterinariya pasporti bo'lmagan hayvonlar identifikatsiya qilinmagan hisoblanadi.

Hayvondan identifikatsiya raqamini saqlovchi atributni echish, o'zgartirish, boshqa hayvon identifikatsiya raqamini saqlovchi atribut bilan almashtirish, veterinariya pasportiga o'zboshimchalik bilan o'zgartirish va qo'shimchalar, turli yozuvlar kiritish, shuningdek,

nobud bo'lgan (so'yilgan, yo'q qilingan) hayvonlarning identifikatsiya raqamini saqlovchi atribut va veterinariya pasportini saqlash taqqlanadi.

Hayvonlar hisobga qo'yilgandan so'ng hayvon egalari tegishli nizom talablari bilan tanishtiriladi.

Hayvon egalari hayvon so'yilganda (nobud bo'lganda, yo'q qilinganda) hayvonning identifikatsiya raqamini saqlovchi atribut va veterinariya pasportini (elektron identifikatsiyalashda faqat veterinariya pasportini) etti kun muddatda doimiy yashash manzili bo'yicha davlat veterinariya xizmatining vakiliga hisobdan chiqarish uchun taqdim qiladi.

So'yilgan hayvonlarga ixtisoslashgan so'yish korxonasining veterinariya vrachi tomonidan belgilangan tartibda hayvon egasiga berilgan "Hayvon so'yilganligi to'g'risida" ma'lumotnoma ham taqdim etiladi.

Davlat veterinariya xizmati hayvonlarning identifikatsiya raqamini saqlovchi atribut va veterinariya pasportiga (elektron identifikatsiyalashda faqat veterinariya pasportiga) asosan hayvonlarni hisobdan chiqaradi.

Davlat veterinariya xizmatining vakiliga hayvon egalari hayvon sotilganligi yoki hadya qilinganligini veterinariya pasportida tasdiqlatishga majburdir, bunda hayvon egalari o'zlarining shaxsini tasdiqlovchi hujjatini ham taqdim etadi.

Hayvonlarni saqlash

Hayvonlar veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalari talablariga muvofiq sharoitlardagi joylarda (binolarda) saqlanadi.

Shahar hududida hayvonlarni saqlashda ularning bosh sonlarining chegaralari Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklari tomonidan belgilanadi.

Qoramollar, qo'y va echkilar, cho'chqalar, otlar, eshaklar va tuyalarni ko'p qavatli turar-joylarda saqlashga yo'l qo'yilmaydi.

Aholini hayvonlar va odam uchun umumiy bo'lgan kasalliklardan muhofaza qilish maqsadida identifikatsiya qilinmagan

hayvonlarni yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan saqlash va boqish taqiqlanadi.

Ko'chalar, chorrahalar, istirohat bog'lari, avtomobil yo'llari va temir yo'llar hamda ochiq maydonlarda chiqindilar va go'ngni to'plash, saqlash, tashlash va yoqish taqiqlanadi.

Hayvonlardan hosil bo'lgan chiqindilar va go'ng veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalariga normalariga muvofiq saqlanadi va yo'q qilinadi.

Hayvonlarni tutish va saqlash

Qarovsiz hayvonlarni tutish, tashish va saqlash tuman (shahar) obodonlashtirish boshqarmalari huzuridagi qarovsiz qolgan hayvonlarni tutish bo'limlari tomonidan veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalariga normalariga muvofiq amalga oshiriladi.

Yuqumli kasalliklarga chalinganligi gumon qilingan va odamlarga tajovuz qilayotgan hayvonlar to'g'risida hayvon egalari yoki tuman (shahar) obodonlashtirish boshqarmalari huzuridagi qarovsiz qolgan hayvonlarni tutish bo'limlari tomonidan davlat veterinariya xizmatlariga murojaat qilinishi lozim.

Tuman (shahar) obodonlashtirish boshqarmalari huzuridagi qarovsiz qolgan hayvonlarni tutish bo'limlari orqali tutib saqlanayotgan so'yiladigan hayvonlar o'ttiz kun mobaynida hayvon egalari tomonidan olib ketilmagan taqdirda, ushbu hayvonlar obodonlashtirish boshqarmalari hisobiga o'tkaziladi va davlat veterinariya xizmati tomonidan veterinariya ko'rigidan o'tkazilgandan so'ng, so'yilib faqat qayta ishlash maqsadlari uchun ishlatilishi mumkin.

Hayvon egalarining huquqlari va majburiyatlari

Hayvon egalari: veterinariya xizmatidan hayvonlarning kasallikka chalinishi holati, epizootik vaziyat to'g'risida, shuningdek, hayvonlarda o'tkazilgan maxsus tekshirishlar natijalari, ularga ko'rsatilgan veterinariya xizmati uchun to'lovlar miqdorlari haqida axborot va boshqa ma'lumotlarni olish; veterinariya xizmati ko'rsatilishi to'g'risida tegishli veterinariya xizmatlari, shuningdek, xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik

sub'ektlari bilan shartnomalar tuzish; hayvonlarni, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni, ozuqalarni, ozuqabop qo'shimchalarni, veterinariya dori va texnika vositalarini veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq olish hamda realizatsiya qilish; davlat organlari va boshqa organlarning qonunga xilof qarorlari, ushbu organlar mansabdor shaxslarining qonunga xilof harakatlari (harakatsizligi) ustidan bo'ysunuv tartibida yuqori turuvchi organga yoki mansabdor shaxsga yoxud bevosita sudga shikoyat qilish huquqiga ega.

Hayvon egalari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Hayvon egalari: veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari talablariga rioya etish; davlat veterinariya xizmatining ko'rsatmalarini bajarish; o'zlariga tegishli hayvonlar kasalliklarining oldini olishga qaratilgan tashkiliy-xo'jalik va veterinariya tadbirlarini o'z mablag'lari hisobidan amalga oshirish, O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjetidan moliyalashtiriladigan tadbirlar bundan mustasno; kasal hayvonni davolatish, zarur bo'lgan hollarda tegishli davlat veterinariya inspektorining ko'rsatmasiga ko'ra uning so'yilishini yoki yo'q qilinishini belgilangan tartibda ta'minlash; hayvonlarning to'satdan nobud bo'lganligi yoki g'ayriodatiy xatti-harakati holatlari to'g'risida tegishli davlat veterinariya xizmatini zudlik bilan xabardor qilish; hayvonlarni yuqumli kasalliklardan muhofaza etish bo'yicha tegishli karantin tadbirlari va boshqa veterinariya tadbirlari o'tkazilishini, shuningdek, to'liq hajmda davolash-profilaktika tadbirlari o'tkazilishini ta'minlash; chorvachilik binolarini hamda hayvonlarni saqlash uchun mo'ljallangan boshqa inshootlarni veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq saqlash; hayvonlar saqlanayotgan va boqilayotgan ob'ektlarda dezinfeksiya, dezinseksiya, deratizatsiya tadbirlarini o'z vaqtida o'tkazish; hayvonlarni veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga rioya etgan holda realizatsiya qilishni amalga oshirish; O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan ro'yxatdan o'tkazilmagan veterinariya dori vositalarini va ozuqabop qo'shimchalarni hayvonlarda qo'llamaslik; so'yiladigan hayvonlarni so'yishga doir veterinariya,

veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga rioya etish; so'yiladigan hayvonlarni faqat ixtisoslashgan so'yish korxonasida so'yish (veterinariya vrachining ruxsati bilan shaxsiy ehtiyoji uchun va majburiy so'yish bundan mustasno); hayvonlarni davlat veterinariya xizmatida ro'yxatdan o'tkazish va identifikatsiya qilish; hayvonlarning identifikatsiya raqamini saqlovchi atributini va veterinariya pasporti saqlanishini ta'minlash; hayvonga berilgan identifikatsiya raqamini saqlovchi atributi va veterinariya pasporti uchun belgilangan to'lovlarni amalga oshirishga majburdir.

Hayvonlar egalarining zimmasiga qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham yuklanishi mumkin.

Hayvon egalari hayvonlarni sog'lig'iga va saqlanishiga hamda hayvonlar tomonidan odamlarga etkazilgan har qanday tarzda zarar uchun javob beradilar.

Identifikatsiya raqamini saqlovchi quloq birkalari, jetonlar turlari va me'yorlari

Hayvonlar uchun issiq va sovuqqa chidamli elastik polimer materiallardan tayyorlangan quloq birkasi tavsiya etiladi.

Hayvon turiga qarab quloq birkasi turli xil ko'rinish, rang va shakllarda bo'lishi mumkin.

Qoramollar uchun quloq birkasining plastmassa turi quyidagi hajmda: eni – 57 mm, balandligi – 77 mm.

Tuyalar uchun: eni – 40 mm, balandligi – 45 mm.

Qo'y va echkilar uchun: eni – 37 mm, uzunligi – 41 mm.

Cho'chqalar uchun tugma ko'rinishidagi birkalardan foydalanish maqsadga muvofiq bo'lib, diametri 25 mm.

Quloq birkalari hayvonlarning qulog'iga birkalarni o'rnatish texnikasiga muvofiq o'rnatiladi.

Uy hayvonlari uchun issiq va sovuqqa chidamli elastik polimer va alyuminiy materiallardan tayyorlangan jeton tavsiya etiladi.

Uy hayvonlari uchun diometri 30 mm tugmali jetondan foydalanish maqsadga muvofiq.

Hayvonlarni identifikatsiya qilish uchun Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar harfli kodlari

Harfli kodlar Hudud nomi

A	Qoraqalpog'iston Respublikasi
B	Andijon viloyati
C	Buxoro viloyati
D	Jizzax viloyati
E	Qashqadaryo viloyati
F	Navoiy viloyati
G	Namangan viloyati
H	Samarqand viloyati
K	Surxondaryo viloyati
L	Sirdaryo viloyati
M	Toshkent viloyati
N	Farg'ona viloyati
O	Xorazm viloyati
P	Toshkent shahri

Hayvonlar turining raqamli kodi

Qoramollar – 1
Qo'y va echkilar – 2
Tuyalar – 3
Otlar – 4
Eshaklar – 5
Cho'chqalar – 6
Itlar – 7
Mushuklar – 8

Nazorat savollari:

1. Hayvonlarni identifikatsiya qilish tartibi to'g'risidagi nizom qachon tasdiqlangan?
2. Identifikatsiya qilingan hayvonlar to'g'risidagi ma'lumotlar bazasi qanday shakllantiriladi?

3. Identifikatsiya raqamlari nechta belgidan iborat bo'lad?
4. Hayvonlarni birkalash va jetonlash uchun identifikatsiya raqamini saqllovchi qanday quloq birkalari va jetonlardan foydalaniladi?
5. Identifikatsiya qilingan hayvonlarga veterinariya pasportini rasmiylashtirish tartibi?
6. Hayvonlarni hisobga olish va hisobdan chiqarish tartibi qanday?
7. Hayvonlarni tutish va saqlashda nimlarga e'tibor beriladi?
8. Hayvon egalarining huquqlari va majburiyatlari nimalardan iborat?

III-BOB. VETERINARIYA TADBIRLARINI REJALASHTIRISH VA TASHKILLASHTIRISH

VETERINARIYA TADBIRLARINI REJALASHTIRISH

Veterinariyada rejalashtirishning ahamiyati

Respublikamiz veterinariya xizmatining muhim xususiyatlaridan biri veterinariya tadbirlarini rejalashtirish hisoblanib, mazkur rejalar chorvachilik ishlab chiqarish jarayoniga mos va monand bo'lishi hamda uning bajarilishiga ijobiy ta'sir qilishi lozim.

Shuning uchun veterinariya xodimlarining asosiy vazifalari mavjud hayvonlarni yuqumli, yuqumsiz va invazion kasalliklar bilan kasallanishini oldini olish, mollarning sog'lomligini ta'minlash hamda ularning mahsuldorligini oshirishga ko'maklashishdan iboratdir.

Ushbu tadbirlarni o'z vaqtida tashkil qilish va sifatli o'tkazish to'g'ri tuzilgan rejaga bog'liq bo'lib, rejalashtirish davlat, idoraviy va ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlari uchun ham majburiydir

Rejalashtirish ob'ektlari

Veterinariya tadbirlarini rejalashtirish – kasalliklarning biologik rivojlanish jarayonlariga, xo'jalikning xususiyatlariga, hayvon turiga va fan-texnika yutuqlariga asoslanib, quyidagi muammolarga qaratiladi:

1. Yuqumli va invazion kasalliklarning oldini olish va ularni tugatish;
2. Yuqumsiz kasalliklarning oldini olish;
3. Veterinariya tadbirlarini moliyaviy va moddiy ta'minotini rejalashtirish;
4. Veterinariya fanini rivojlantirish va fan-texnika yutuqlarini joriy qilish.

Veterinariya tadbirlarining rejalariga talablar

1. Veterinariya tadbirlarining rejalari xo'jalik va ishlab chiqarish davlat rejalariga mos bo'lib ijobiy ta'sir qilishi lozim.
2. Rejalashtirish ko'p yillik ma'lumotlarga asoslanadi.

3. Rejalashtirish paytida bajarilgan ishlar tanqidiy tahlil qilinib, yutuqlar hisobga olinadi.

4. Rejalashtirilayotgan tadbirlar aniq bo'lib, muddati, miqdori va xarajati ko'rsatiladi.

5. Rejalar real-imkoniyat darajasida bo'lishi lozim.

6. Kasalliklarning rivojlanish qonuniyati e'tiborga olinadi.

7. Profilaktik, davolash va sog'lomlashtirish tadbirlari iqtisodiy hisob-kitob qilinishi lozim.

Rejalashtirishning asosiy tomoyillari (prinsiplari)

a) Yaxlitlik – barcha xo'jalikdagi aniq belgilangan veterinariya tadbirlari bir paytda o'tkazilishi shart;

b) Umumiylikning – maxsus veterinariya tadbirlarini xo'jalik tashkilliy rejalari bilan monandligi;

v) Ommaviylik (demokratik) – barcha rejalashtirish ishlari qo'yidan yuqoriga qadar bajariladi;

g) Etakchi tadbir – rejadagi 1-darajali yoki bosh tadbirga urg'u beriladi.

Veterinariya tadbirlarini rejallashtirishda veterinariya statistikasining ma'lumotlaridan foydalanish

Veterinariyada rejalashtirishga qo'yiladigan eng muhim talablardan biri, veterinariya statistikasi ma'lumotlarini o'rganish va tahlili hisoblanadi. U veterinariya tadbirlarini rejalashtiradigan mutaxassisga hayvonlarning umumiy kasalliklarining yuzaga kelishining qonuniyligini ochib beradi. Qishloq xo'jalik hayvonlarining kasallanishi va o'lishi to'g'risidagi statistika ma'lumotlari, o'tkazilgan tadbirlarning samaradorligi mo'ljallanayotgan oldini oluvchi yoki sog'lomlashtiruvchi choralarni ilmiy asosda rejalashtirish imkoniyatini beradi.

Veterinariya vrachlarining, feldsherlarning soni, veterinariya mutaxassislarning vazifasi, veterinariya muassasalarining moddiy texnikaviy jihozlanishi haqidagi statistik ma'lumotlar, veterinariya mutaxassislarga bo'lgan ehtiyojni oshirishga, ularni joy-joyiga qo'yishni ta'minlashni rejallashtirish imkoniyatini beradi,

shuningdek, kelajakda veterinariya muassasalari va xizmatining moddiy-texnikaviy bazasi mustahkamlanishining asosi bo'lishi mumkin.

Boshqaruv tashkilotlari, Davlat veterinariya tarmog'i muassasalari va veterinariya xizmati idoralarining rahbarlari, veterinariya tadbirlarini rejalashtirishni amalga oshirishda veterinariya statistikasining aniq materiallaridan keng foydalanishga chaqirilganlar, chunki uning hisobi va tahlilisiz veterinariya tadbirlarini ilmiy asosda rejalashtirish imkoniyati bo'lmaydi.

Veterinariya tadbirlarini rejalashtirishning asosiy turlari

Amalda veterinariya tadbirlari bajariladigan aniq ishlarning muddatiga qarab rejalashtiriladi. Istiqboliy, joriy va tezkor rejalashtirishlar farq qilinadi. Ular har xil turlarga egadir.

Barcha veterinariya tashkilotlari, muassasalari yoki xo'jaliklarning veterinariya xizmati uchun rejaning hamma turlari shart emas.

Istiqboliy rejalar odatda veterinariya tashkilotlari, qisman tuman va xo'jalik miqyosida, joriy va tezkor rejalar esa tuman veterinariya tarmoqlarida va xo'jaliklarda ulardagi epizootik vaziyatlar holatiga qarab tuziladi.

Istiqboliy rejalar viloyat (o'lka) va respublikadagi veterinariya ishlarining rivojlanishida bosh yo'nalishlarning eng muhim masalalarini o'z ichiga oladi. Ular 5-10 va undan ortiq yillarga. Xalq xo'jaligini rivojlantirish rejasiga qo'shimcha sifatida tuziladi. Veterinariya tadbirlarini istiqboliy rejalarining veterinariya muassasalarini moddiy-texnikaviy to'ldirilishi, jihozlash, qurilish, moliyaviy ta'minlash, veterinariya mutaxassislarini tayyorlash, ularning malakasini oshirish va boshqalar bilan bog'lik bo'lgan ayrim ko'rsatkichlari, viloyat (o'lka) va mamlakatning xalq xo'jaligini rivojlantirish rejalariga qo'shilgan bo'lishi mumkin.

Joriy (yillik) rejalar 1 yil muddatga ishlab chiqiladi. Ularni ishlab chiqish uchun O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan maxsus shakl va uslubiy qo'llanmalar tavsiya qilingan. Shuni ta'kidlash

lozimki, veterinariya tadbirlarining yillik rejalari asosiy va belgilovchi hisoblanadi. Bularga hayvonlarning yuqumli va invazion kasalliklarining oldini olish va yo'qotish choralari, Davlat veterinariya-sanitariya nazoratini amalga oshirish, xo'jalikning (korxona) veterinariya-sanitariya sog'lomligini ta'minlashlar kiritiladi.

Tezkor (operativ) rejalar - aniq davrlar uchun bajarilishining murakkabligini, zarur moddiy va mehnat xarajatlarini hisobga olib, veterinariya qonunchiligi talablariga qat'iy rioya qilgan holda ishlab chiqiladi. Masalan, o'tkir infeksiya (oqsil) o'chog'ini yo'qotish rejasi diagnoz tasdiqlangandan keyin birdaniga ishlab chiqiladi.

Kasallikning tarqalishiga yo'l qo'ymaslik uchun xo'jalikka karantin qo'yilgan birinchi kunlardan boshlab ko'pchilik tadbirlar rejalashtiriladi. Tezkor rejalar 1 oydan – 3 oygacha muddatga tuziladi.

Veterinariya profilaktik va epizootiyaga qarshi tadbirlar rejasi

Veterinariya profilaktik va epizootiyaga qarshi tadbirlar rejasi barcha xo'jalik, tuman, shahar, viloyatlarda har yili doimiy ravishda tuzilib, ushbu reja 3 qismdan iborat bo'ladi:

1. Diagnostik tekshiruvlar
2. Profilaktik immunizatsiya-emlashlar
3. Davolash va profilaktik ishlov berish

Diagnostik tekshiruvlar: brutsellyoz, tuberkulyoz - 2 marta 1 yilda, paratuberkulyoz, enterit, trixomonoz, leykoz, qoramol vibrioz, yilqilarning qochirish kasalligi, pulloroz kabilarga o'tkaziladi.

Profilaktik immunizatsiya-emlashlar: kuydirgi, qorason, saramas, leptospiroz, pasterellez, o'lat va aueski kasalliklariga qarshi.

Turli parazitlar kasalliklarga qarshi ximioprofilaktika va davolash muolajasi o'tkaziladi (Rejaning namunasi ilova qilinadi).

Epizootiyaga qarshi tadbirlar rejasida epizootik ahvolga qarab hayvonlarning brutsellyoz, tuberkulyoz, paratuberkulyoz, enterit, trixomonoz, leykoz, vibrioz, manqa, qochirish kasalligi, parrandalarning pullorozi va boshqa kasalliklarga diagnostik

tekshirishlar mo'ljallanadi. Otlarning manqasiga birma-bir, har yili 5-6 kun oralatib ikki marotabali ko'zda malleinizatsiyalash usuli bilan tekshiriladi. Xo'jalikdan chiqariladigan va xo'jalikka keltiriladigan mollar oldingi tekshirish va uning natijasidan qat'iy nazar yangidan tekshiriladi.

Yirik shoxli mollarda tuberkulinizatsiya ikki oylik yoshidan boshlab bir marotaba teri ichkarisiga yuborish usuli bilan tashkillashtiriladi, sigir va naslli buqalar esa ikki marotaba bahorda va kuzda tekshiriladi. Yangidan kelib tushadigan mollar oldini oluvchi karantinda turgan davrida tekshiriladi. Xo'jalikdagi barcha katta yoshdagi parrandalar, inkubatsiya uchun etkaziladigan tuxumlar yiliga bir marotaba tuberkulyoz (sil) va pullorozga tekshirilishi kerak.

Barcha katta yoshdagi yirik shoxli mollar, ona-cho'chqalar, sovliqlar sog'lom xo'jalikdagi hamma naslli erkak mollar serologik va allergik usullar bilan brutsellyozga tekshiriladi. Ona guruhdagi parrandalar qon tomchi reaksiyasini qo'yish yo'li bilan pullorozga tekshiriladi.

Hamma kelib tushadigan buqalar, sigirlar, qochiriladigan yoshdagi tanalar eng kamida 3 marotaba 10 kun oralatib, nasldor buqalar har chorakda trixomonozga (qochirish kasalligi) tekshiriladi. Sun'iy qochirish stansiyalaridagi, urug'chilik korxonalaridagi nasldor buqalar 6 oyda vibriozga tekshirib turiladi.

Leykoz (oq qon kasalligi)ga shubha qilinadigan bo'lsa, gematologik usulda tekshirilib kasallikning borligi aniqlanadi. Yirik shoxli mollarning paratuberkulyoziga faqat sog'lom bo'lmagan xo'jaliklarda tekshirish o'tkaziladi.

O'tgan muddatidan qat'iy nazar ilgari sog'lom bo'lmagan punktlarning hammasida yirik shoxli mollar, otlar, cho'chqalar va qo'ylarning hamma bosh soni kuydirgiga emlanadi.

Hamma sog'lom bo'lmagan xo'jalikdagi 3 oylikdan 4 yoshgacha bo'lgan mollar yaylovga haydashga 2 hafta qolganda qorasonga qarshi emlanadi. Oxirgi ikki yil mobaynida kasallik qo'zg'atilgan xo'jaliklardagi bo'g'oz sigirlar va ona cho'chqalar tug'ishiga 1,5-2 oy qolganda 3 marotaba, emlashlar oralig'i 10

kundan: buzoqlardan tug'ilgandan keyin 2 kun o'tgach, cho'chqa bolalari 7 va 15 kunlari buzoq va cho'chqa bolalarining paratif va kolibakterioziga emlanadi. Statsionar sog'lom bo'lmagan xo'jaliklarda, xavf tug'diruvchi va nasilchilik xo'jaliklarda yirik shoxli mollar va cho'chqalarning leptospiroziga: xotirjam bo'lmagan va xavf tug'diruvchi xo'jaliklarda yirik shoxli mollar va cho'chqalarning pasterelleziga xotirjam bo'lmagan va xavf tug'diruvchi xo'jalikda cho'chqalarning saramasiga: xotirjam bo'lmagan va xavf tug'diruvchi xo'jaliklarda cho'chqalarning aueski kasalligiga qarshi oldini oluvchi emlashlar rejalashtiriladi.

Oldini oluvchi epizootiyaga qarshi tadbirlarning rejasi, veterinariya tadbirlarining rejalarida ko'rsatiladigan rejalashtirishning tamoyillari va talablariga to'g'ri kelgan holda ishlab chiqiladi. Reja tuzish uchun tegishli ma'lumotlar tayyorlanadi: mollarning bosh soni, shuningdek, keltiriladigan, naslli ishda foydalaniladigan hayvonlar va hamma turdagi yosh mollarning taxminiy soni, xo'jalikning, qo'shni aholi yashaydigan punktining va tumanning epizootik holati (xo'jalikda hayvonlarning yuqumli va invazion kasalliklarining borligi, qaysi kasalliklarda diagnostik tekshirish, oldini oluvchi emlashlar, davolovchi, oldini oluvchi ishlovlarni aniqlash ko'zda tutiladi), rejani bajarish uchun bor bo'lgan va kerak bo'ladigan biologik, ximiotepραπεvтік dori-darmonlarning tegishli miqdori hisobga olinadi.

Xo'jalikda ishlab chiqilgan tadbirlarning rejasi tuman veterinariya bo'limiga topshiriladi, bu erda u o'rganiladi, tahrir qilinadi va tumanning yagona epizootiyaga qarshi tadbirlar rejasiga kiritiladi. Bu reja tuman hokimi tomonidan tasdiqlanadi. Tasdiqlangan rejani barcha turdagi xo'jaliklar va aholi yashaydigan punktlarning bajarishi shartdir (Rejaning shakli quyida keltirilgan).

1. Ishlab chiqarish moliya rejasida ko'zda tutiladi: 100 bosh sigirdan – 92 bosh buzoq, 100 ona-cho'chqadan – 2000 bosh cho'chqa bolasi, 100 bosh sovliqdan – 120 bosh qo'zi, 100 bosh biyadan – 80 bosh qulun.

2. Aholi xo'jaliklarida: 1 sigirdan – 1 buzoq, 1 sovliqdan – 1,2 qo'zi (o'rtacha).

Veterinariya profilaktik va epizootiyaga qarshi tadbirlarning 20 yil rejasi

Tadbirlar turi	Ishlash kerak mollar umumiy soni	Jumladan chorakliklar bo'yicha				1 bosh molni ishlash narxi so'm	Hamma ishlarni so'mmasi
		I	II	III	IV		
A. Diagnostik tekshirishlar							
Sapga tekshirish (ot, eshak, xachirlar)							
Silga tekshirish							
Qoramollar							
Cho'chqalar							
Parrandalar							
Brutsellyoz tekshirish							
Qoramollar							
Qo'y va echkilar							
Cho'chqalar							
Tuyalar							
Otlarni qochirish kasalligiga tekshirish							
Otlarni epizootik limfongoitga tekshirish va boshqalar							
B. Profilaktik emlashlar							
Kuydirgiga qarshi emlash:							
Otlar							
Qoramollar							
Qo'y va echkilar							
Boshqa hayvonlar							
Qorasonga qarshi emlash:							
Cho'chqalarni saramasga qarshi emlash							
Cho'chqalarni o'lat kasalligiga qarshi emlash							
Qo'ylarni bradztotga qarshi emlash							
Parrandalarni o'latga qarshi emlash va boshqalar							
C. Davolash-profilaktik ishlashlar							
Qo'ylarni qo'tirga qarshi cho'miltirish							
Piroplazmidozlarga qarshi ishlar:							
Otlarni							
Qoramollarni							
Qo'ylarni							
Diktiokaulyozga qarshi degelmintizatsiya:							
Qoramollarni							
Qo'ylarni							

**Chorvachilik xo'jaliklari hamda aholi qaramog'ida "___" _____ 20__ yilda
mavjud mollar soni**

Mollarning turi va guruhlar	Fermer xo'jaligida mol bosh soni		Aholi qoramog'idagi mol bosh soni	
	Jami	Jumladan bo'lim brigadalar bo'yicha	Jami	Jumladan aholi punktlari bo'yicha
Qoramol Jumladan: sigirlar, bo'rdoqi bo'qachalar, 1 yoshgacha buzoqlar				
Cho'chqalar Jumladan: ona cho'chqalar 2 oylikgacha cho'chqa bolalari 2-4 oylik cho'chqa bolalari				
Qo'ylar Jumladan: sovliqlar qo'zilar				
Otlar				
Parrandalar Jumladan: tovuqlar				

**Hayvonlarning yuqumsiz kasalliklarini oldini olish
tadbirlarining rejasi**

Qishloq xo'jalik hayvonlarining yuqumsiz kasalliklari chorvachilik xo'jaliklariga sezilarli darajada iqtisodiy zarar keltiradi.

Hayvonlarning yuqumsiz kasalliklar bilan ko'plab kasallanishi va o'lishi veterinariya mutaxassislari oldiga kasalliklarga ertaroq diagnoz qo'yish va tadbirlar o'tkazishda mas'uliyatli vazifalarni yuklaydi. Hayvonlarning yuqumsiz kasalliklarini oldini olish va yuqumli kasalliklarni yo'qotish rejasi kabilar veterinariya mutaxassisidan kasallik yuzaga kelishining etiologik sabablarini aniqlashni talab qiladi. Veterinariya mutaxassislari hayvonlarning yuqumsiz kasalliklarini oldini oluvchi rejalarini tayyorlash jarayonida hayvonlarning yuqumsiz kasalliklar bilan kasallanishi va ulardan o'lishi haqidagi birlamchi veterinariya hisobi ma'lumotlarini, №2-vet. shakli bo'yicha 6-oylik hisobot, oziqa, tuproq, suvlarni laboratoriyada tekshirish hujjatlarini o'rganadi. Shuningdek, hayvonlar yuqumsiz

kasalliklarining oldini olishga tavsiya etiladigan dori va vositalarning borligini aniqlaydi va ularni olib kelishning imkoniyatini izlaydi.

Epizootiyaga qarshi tadbirlar rejasidan farq qilib, yuqumsiz kasalliklarning oldini olish rejasi faqat xo'jaliklarda va tuman miqyosida ishlab chiqiladi. Chunki har bir alohida xo'jaliklarda yuqumsiz kasalliklarning oldini olish tadbirlari individuallik xususiyatiga egadir.

Veterinariya rejalariga qo'yiladigan rejallashtirishning tamoyillari va talablariga amal qilgan holda, xo'jaliklarning bosh veterinariya vrachlari xo'jalik miqyosida, veterinariya uchastkalarining va shifoxonalarning mudirlari, xizmat qiladigan hudud miqyosida hayvonlarning yuqumsiz kasalliklarini oldini olish rejalarini ishlab chiqadilar. Xo'jaliklar, veterinariya uchastkalari va shifoxonalarning topshirgan rejaları asosida tumanning bosh veterinariya vrachi tuman bo'yicha oldini olish rejasini ishlab chiqadi.

Tayyorlangan reja xo'jalikning boshqaruv kengashida, veterinariya muassasalarining rejaları esa, tuman veterinariya mutaxassislarining kengashida muhokama qilinadi.

So'ngra ushbu reja xo'jaliklarda xo'jalik boshqaruvining qarori bilan, tumanning rejasi esa tuman hokimining qarori bilan tasdiqlanadi. Shundan keyin ushbu rejaları barcha mutaxassislar va chorva xodimlarining bajarishi shartdir. Rejaning birinchi ustunida tartib raqami, ikkinchisida – rejallashtiriladigan tadbirlarning nomi, uchinchisida – bir yillik ishning hajmi, 5-7 ustunlarga shu jumladan yilning choraklari bo'yicha va 8-chi ustunda bir yilda bajariladiganlar yoziladi. Yuqumsiz kasalliklarning oldini olish rejasiga diagnostik, umumiy oldini oluvchi, tashkiliy xo'jalik va boshqa tadbirlar ham qo'shilishi mumkin.

Tadbirlarning taxminiy sanog'i quyida keltiriladi:

- hayvonlarni klinik ko'rikdan o'tkazish, dispanser tekshirish;
- chorvachilik binolarining qishlov davrida va undan keyingi sanitariya holatini tekshirish;
- hayvonlarning turli yoshdagi guruhlarini hisobga olgan holda, chorvachilik binolarining mikroiqlimini nazorat qilish;
- oziqalarning sifatini tekshirish;

- ratsionlarning to'yimlik qiymatini, oziqalarning sifatini laboratoriya tekshirishlari ma'lumoti asosida baholash;

- biologik to'la qiymatli oziqlantirishni tashkillashtirish va hayvonlarni saqlash qoidalariga rioya qilish;

- ratsionda etishmaydigan vitaminlar, makro va mikroelementlarni to'ldirish uchun mineral-vitaminli qo'shilmalarni qo'llash;

- sigirlarni o'z vaqtida sog'ishdan chiqarish (tug'ishiga eng kamida 45-60 kun qolganda);

- g'unajinlarni tug'ishga tayyorlash (alohida guruhlariga ajratish, sut sog'uvchilarga berkitish);

- bo'g'oz sigirlar va g'unajinlarning ratsionidan sifatsiz oziqalarni olib tashlash va silos berishni chegaralash;

- sigir va g'unojinlarni 2-3 soat davomida 2-3 km ga doimiy yuzgizib turish;

- modda almashinuvi darajasini aniqlash uchun hayvonlarning qon namunasini tanlab tekshirish;

- sigir va g'unojinlarning elinini, tuyog'ini va bo'g'ozligini tekshirish;

- tug'ishdan oldin sanitariya ishlarini o'tkazish;

- yangi tug'ilgan buzoqlarni tug'ish bo'limlaridan olish va ularni veterinariya-sanitariya hamda zoogigiyena talablariga javob beradigan profilaktoriyalarga joylashtirish;

- tug'ilgandan 1-2 soat o'tgach buzoqlarning tirik og'irligini hisobga olgan holda surg'ichli ichirgichlar orqali +36 +38 gradus haroratdagi uvuz (ug'uz) sutini ichishini nazorat qilish (birinchi 5-6 kunlar);

- ultrabinafsha nurlar bilan nurlatish, buzoqlarga vitaminli konsentratlar, tabiiy va sun'iy meda shiralari hamda to'qima preparatlarini qo'llash;

- parhezli oziqalarga meda shirasi, vitaminlar va atsidofilli preparatlarni qo'shib nimjon buzoqlarga berish;

- nimjon tug'ilgan buzoqlarni issiq xonalarga joylashtirish, isitish uchun elektr lampalaridan va issiq urishdan foydalanish va boshqalar.

Hayvonlarning yuqumsiz kasalliklarini oldini olish tadbirlarining rejasi

№	O'tkazilgan tadbirlar nomi	Reja bir yilga	Shu jumladan choraklar bo'yicha								Yil oxirida bajari- lishi
			I		II		III		IV		
			Reja	Bajarilishi	Reja	Bajarilishi	Reja	Bajarilishi	Reja	Bajarilishi	
1.	Mollarni veterinariya ko'rigidan o'tkazish										
2.	Sigirlarda dispan-serizatsiya o'tkazish										
3.	Modda almashinuv darajasini tekshirish										
4.	Sigirlarning elini tekshirish										
5.	Dag'al-xashak va shirali ozuqalarning makro-mikro element tarkibini tekshirish va omuxta emlarga qo'shib berish miqdorlarini aniqlash										
6.	Urg'ochi mollarning jinsiy organlarini tekshirish va zarur bo'lsa davolash profilaktik tadbirlar o'tkazish										

Veterinariya uchastkasi (xo'jalik) bo'yicha hayvonlarning yuqumsiz kasalliklarini oldini olish bo'yicha 20__yil uchun tadbirlar rejasi

Tadbirlar	Yillik choraklar								ilova
	I		II		III		IV		
	Reja	Bajarilishi	Reja	Bajarilishi	Reja	Bajarilishi	Reja	Bajarilishi	
Klinik koʻrinmalar: sigirlarni gʻunajinlarni 1 yoshgacha boʻlgan buzoqlar									
Choʻchqalar-hammasi									

mayda mollar hammasi Shu jumladan: ona qo'ylar buqalar										
Dispanserizatsiya: sigirlar buqalar										
Sigirlarni ginekologik dispanserizatsiya qilish										
Sigirlarda mastit bor-yo'qligini tekshirish										
Ozuqa sifatini tekshirish (namunalar olish): pichan senaj silos										
Mikroelementlarni qo'llanishi va hokazo										

Hayvonlarni surunkali yuqumli kasalliklardan sog'lomlashtirish rejasi

Istiqboliy rejalar tuzilib, hayvonlarni tuberkulyoz, brutsellyoz, senuroz va sistitserkoz kabi kasalliklaridan sog'lomlashtirishga yo'naltiriladi. Shuningdek:

- naslchilik xo'jaliklarini leykozdan sog'lomlashtirish;
- baliqlarning yuqumli kasalliklar bilan kasallanishining oldini olish;
- asalari yaylovlarini akarapidoz, braulyoz, varraotoz, paratif va nozematozlardan sog'lomlashtirish va boshqalar bo'yicha istiqboliy rejalar tuziladi.

Hayvonlarning yuqumli kasalliklarini yo'qotish rejalarini ishlab chiqishda veterinariya mutaxassislari yoki veterinariya mutaxassislarning komissiyasi, hayvonlarni joylashtirish, ularni saqlash texnologiyasi, oziqlantirish darajasi va sharoiti, podani to'ldirish holati, barcha binolar va binolar hududining veterinariya-sanitariya holati, epizootik vaziyat (kasallikning tarqalish darajasi, kasallanishga shubha qilinadigan hayvonlarning soni) chuqur o'rganiladi.

Rejada karantinli-chegalarlovchi, tashkiliy-xo'jalik, veterinariya-sanitariya, zoogigiyenik va maxsus choralarning majmui ko'zda tutilib, bajarish muddati va bajaruvchi mas'ul shaxs ko'rsatiladi.

Reja har bir aholi yashaydigan punkt, bo'lim yoki fermadagi yuqumli kasalliklarni tugatish muddati hisobga olinadi.

Istiqboliy reja tuman hokimiyati tomonidan ko'rib chiqiladi va tasdiqlanadi. Shundan keyingina u huquqiy kuchga kiradi va uni bajarish shartdir. Bunday rejani bajarishdan bosh tortadigan yoki bajarilishiga qarshilik qiladigan mutaxassis yoki rahbar shaxslar veterinariya qonunchiligini buzuvchilar hisoblanadi va belgilangan tartibda javobgarlikka tortiladi.

Tuberkulyoz (sil)ni tugatish rejasini ishlab chiqishda unga diagnostik tekshirishlar, umumiy oldini oluvchi, tashkiliy xo'jalik va boshqa tadbirlar qo'shilishi mumkin. Ularning taxminiy sanog'i quyida keltiriladi:

- ozuqalarni erga tushirishga yo'l qo'ymaslik;
- go'ng chiqarish uchun ishlatiladigan ulovlarda fermalarga oziqa keltirishni man etish;
- mollarning fermaga kirish joyidagi va uning hududiga kelishdagi dezobarerlar, veterinariya-sanitariya to'siqlarini doimiy ishlab turishini ta'minlash;
- begona kishilarning, ayniqsa tuberkulyozdan sog'lom bo'lmagan xo'jalikdan kelgan kishilarning fermaga va yozgi lagerga kirishini man etish;
- tuberkulyoz bilan kasallangan kishilarning fermada xizmat qilishini man etish;
- fermaning ishchilarini qo'shimcha miqdorda maxsus kiyim boshlar, etik va shaxsiy gigiena buyumlari (yuvinish idishi, sovun, sochiq va boshqalar) bilan ta'minlash;
- xo'jalik, qo'shni xo'jalik va tumanning epizootik holatini o'rganish;
- hayvonlardagi allergik reaksiyalarning dinamikasi va natijasini tahlil qilish;
- tuberkulinga reaksiya beradigan hayvonlarni so'ygandan keyin ko'rib chiqish;

- zarur bo'lgan gistologik, bakteriologik va biologik tekshirishlar o'tkazish;

- xo'jalikda tuberkulinga ijobiy reaksiya beradigan va kasallikning klinik belgisi namoyon bo'lgan hayvonlar so'yish maydonida so'yiladi;

- tuberkulinga reaksiya bermaydigan hayvonlarda har 30-45 kundan keyin ketma-ket ikki marotaba 3 oy oralig'ida tuberkulinizatsiya o'tkazib, ularni oldini-olishni nazoratga qo'yish;

- sutni pasterizatsiyalash va qaymog'i olingan sutni qaynatishni tashkillashtirish;

- tuberkulinga reaksiya bermaydigan sigirlardan to'g'ilgan buzoqlarni ajratib boqish, ularga sog'lom sigirlarning suti yoki onasining qaymog'i olingan suti (obrat)dan ichirish;

- ikki oylik buzoqlarda teri ichkarisiga tuberkulinizatsiyalash;

- tuberkulinga ijobiy reaksiya bergan buzoqlarni ajratib qo'yish, keyinchalik ularni semirtirib so'yishga topshirish;

- tuberkulinga reaksiya bermagan buzoqlarni ikki marotaba 30-45 kun oraliq va 3 oydan keyin yana tuberkulinizatsiyalash;

- fermalararo, ferma ichkarisida mollarni qayta guruhlashni, shuningdek, sog'lomlashtiriladigan podani keltirilgan hayvonlar yoki xo'jalikda o'stirilgan hayvonlar bilan to'ldirishni man etish;

- hayvonlarni har marotaba tuberkulyozga tekshirgandan keyin barcha chorvachilik binolarini uyuvchi natriy va formalin aralashmasining 3 foizli eritmasidan foydalanib dezinfeksiyalash;

- go'ngni biotermik usulda zararsizlantirish;

- kasal hayvon saqlangan chorvachilik binolarining tuprog'ini tozalash va xavflilarini sanitar ta'mirlash;

- chorva xodimlari uchun veterinariya-sanitariya bo'limlarini, ayniqsa odamlar va hayvonlar tuberkulyozining oldini olishda shaxsiy gigiyena qoidalariga amal qilishni tushuntirish.

Reja loyihasini tayyorlashda komissiya tarkibiga tumanning bosh veterinariya vrachi, tuman hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazining direktori, xo'jalikning rahbari, bosh veterinariya vrachi va bosh chorvadorlar kiritiladi. Belgilangan vaqt o'tgandan keyin tuman hokimiyati tasdiqlangan tadbirlarning bajarilishi bo'yicha tekshirish o'tkazadi.

Xo'jalik rahbarining hisoboti tinglanadi va zarur bo'lsa yangidan qaror qabul qilinadi. Bunda rejaning bajarilishidagi kamchiliklar ko'rsatiladi, qo'shimcha tadbirlar va uni amalga oshirish muddatlari belgilanadi.

O'tkir yuqumli kasallik o'chog'ini tugatishning tezkor rejasi

O'tkir yuqumli kasalliklardan sog'lom bo'lmagan xo'jaliklar va aholi yashaydigan punktlarda majburiy va tezkor tartibda tadbirlar tashkillashtiriladi va amalga oshiriladi. Diagnostika qo'yilganidan keyin birdaniga o'tkir o'tuvchi infeksiya (oqsil)ning o'chog'ini tugatishni tezkor rejasi ishlab chiqiladi. Tezkor rejaning maqsadi o'tkir yuqumli kasallikning uchog'ini o'rab olish, uning tarqalishiga yo'l qo'ymaslik, qisqa muddat ichida uni tugatish, podani, xo'jalikni va joylarni sog'lomlashtirishdan iborat. O'tkir yuqumli infeksiyani tugatishga qaratilgan tadbirlar hamma xo'jalik, barcha aholi yashaydigan punktlar va xotirjam bo'lmagan joylarni birdaniga egallashi kerak.

O'tkir o'tishi bilan farq qiladigan kasalliklardan boshqa barcha infeksiyalarni tugatishga qaratilgan tadbirlar deyarli bir xildir.

Biroq ayrim xususiyatlarga ham ega bo'lishi mumkin, bu kasallik qo'zg'atuvchisining xususiyati, hayvonning turi, organizmning rezistentligi va boshqa sharoitlarga bog'liq.

Odamlar va hayvonlar uchun umumiy bo'lgan kasalliklarda asosiy e'tibor odamlarning kasallanishini ogohlantiruvchi veterinariya-sanitariya tadbirlariga qaratiladi. Bunday paytlarda veterinariya mutaxassisi tezlik bilan tumanning sanitariya-epidemiologiya stansiyasi (SES) boshlig'iga xabar qiladi. Tibbiyot xodimlari birgalikda ferma xodimlari va hayvon egallarining shaxsiy xavfsizligi vazifalarining oldini olishga qaratilgan tadbirlarini tuzadi. Lozim bo'lsa, xizmat qiluvchi xodimlar va kasallanish xavfi tug'iladigan boshqa kishilarni emlashlar (kuydirgi, qutirish va x.k) tashkillashtiriladi.

Nazorat savollari:

1. Veterinariya tadbirlarini rejalashtirishning ahamiyati?
2. Rejalashtirish ob'ektlarini ayting?
3. Veterinariya tadbirlarining rejalariga talablar qaysilar?

4. Rejalashtirish prinsiplari deganda nimani tushunasiz?
5. Rejalarning turlari va ularning nomini ayting?
6. Bir yilga tuziladigan rejalarga misol keltiring?
7. Ko'p yilga mo'ljallangan rejalar qanday nomlanadi?
8. Tezkor operativ rejalar qachon va kim tomonidan tuziladi?
9. Rejalar qancha muddatga tuziladi va kim tomonidan tasdiqlanadi?
10. Veterinariya profilaktik va epizootiyaga qarshi tadbirlar rejasini ayting?
11. Yuqumli va invazion kasalliklarni tugatish rejasiga izoh bering?
12. Hayvonlarni surunkali yuqumli kasalliklardan sog'lomlashtirish uchun qanday reja tuziladi?
13. O'tkir yuqumli kasallik o'chog'ini tugatishda qanday reja tuziladi?
14. Xo'jaliklarda, idoralarda va davlat veterinariya muassasalarida kalendar ish rejalarini tuzish tartibi?

VETERINARIYA TADBIRLARINI TASHKIL ETISH

Veterinariya tadbirlarini tashkillashtirishning ahamiyati

Chorvachilik va parrandachilikda amalga oshirilishi zarur bo'lgan barcha veterinariya tadbirlarini rejali ravishda bir paytning o'zida tashkillashtirilishi hamda moddiy-moliyaviy ta'minlanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Buning uchun barcha veterinariya xizmati mutaxassislari (davlat, idoraviy, xususiy) o'z ish o'rinlarida doimiy tarzda veterinariya tadbirlarining rejasini tuzishi hamda oqilona tashkil etib, ijrosini ta'minlashlari talab etiladi. Bu esa turli yuqumli kasalliklarni oldini olish va davolash hamda tugatishda muhim ahamiyatga ega.

Veterinariya tadbirlari quyidagi 4 guruhga bo'linadi:

1. Tashkiliy xo'jalik tadbirlari.
2. Profilaktik tadbirlari.
3. Veterinariya-sanitariya tadbirlari.
4. Davolash tadbirlari.

Umumiy profilaktik tadbirlarni tashkillashtirish

Ushbu tadbirlarni xo'jalik veterinariya mutaxassislari amalga oshiradilar. Davlat veterinariya mutaxassislari esa tadbirlarning o'tkazilishini nazorat qiladi va ko'maklashadi. Umumiy profilaktik tadbirlar xo'jalik va zootexnikaviy tadbirlar bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. Chunki bu tadbirlarni amalga oshirish natijasida mol saqlanadigan fermalarning tozaligini, sifatli va sog'lom chorva mahsulotlari, mollarning zaharlanishi, yuqumli va yuqumsiz kasalliklar bilan zararlanishini oldini olishni ishlab chiqilishi ta'minlanadi.

Umumiy profilaktik tadbirlarga quyidagilar kiradi:

1. Molxonalarni mexanik tozalash
2. Molxona atrofini go'ng va har xil chiqindilardan tozalash.

Veterinariya statistikasining ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, kasallangan hayvonlarning umumiy sonini 80 % dan ko'prog'i yuqumsiz kasalliklarga to'g'ri kelib, asosan hayvonlarni oziqlantirishning buzilishi va ularni qoniqarsiz saqlash natijasida kelib chiqadi va chorvachilik tarmog'iga katta iqtisodiy zarar keltiradi.

Ma'lumki, tashkiliy xo'jalik va davolash, oldini olish choralari, fermalarda veterinariya-sanitariya madaniyatini kuchaytirish, umumiy oldini olish vositalaridan foydalanish, kasal hayvonlarni davolash usullari va ilg'orlarning tajribalarini joriy qilish evaziga chorva mollarning yuqumsiz kasalliklar bilan kasallanishi va o'lishining kamayishi ta'minlanadi.

Qishloq xo'jalik hayvonlarining yuqumsiz kasalliklar bilan kasallanishini kamaytirish – bu chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishning o'sishi va uning rentabelligining ortishiga imkon yaratish demakdir.

Yuqumsiz kasalliklarning oldini olishda xo'jaliklarning veterinariya mutaxassislari katta rol o'ynaydi. Qaysiki, xo'jalik rahbarlarining yordami bilan doimo chorvachilik fermalarida tegishli veterinariya-sanitariya sharoitlarini tashkillashtirish, shuningdek veterinariya qonunchiligi shartlarini bajarilishini nazorat qilini shi zarur.

Bu vazifalarning bajarilishi ko'p hollarda xo'jalikda yuqumsiz kasalliklarning oldini olish tadbirlarini to'g'ri rejallashtirish va o'tkazishga, shuningdek, veterinariya-davolash ishlarining samaradorligini oshirishga imkon yaratadi.

Kasalliklarning oldini olish tadbirlarini xo'jalik bo'yicha veterinariya punktlari, uchastkalari, xizmat ko'rsatadigan hudud bo'yicha esa tumanning bosh veterinariya vrachi rejalashtiradi.

Rejada quyidagi asosiy tadbirlar ko'zda tutiladi: hayvonlarni klinik ko'zdan kechirish; modda almashinuvining buzilishini aniqlash uchun hayvonlarni tanlab qonini tekshirish, siydikni-oqsil va atseton saqlashga, sutni-bakterial va mexanik ifloslanishga; zotli erkak hayvonlarni (buqa, ayg'ir, qo'chqor va hokazo) keng qamrovli tekshirish; sigir va g'unojinlarni ginekologik tekshirish; ozuqalarning sifatini (protein, karotin, kaltsiy, fosfor, kislota va boshqa moddalarning saqlanishiga) va suvni tekshirish; chorva mollarni yozgi yaylovda saqlashdagi veterinariya tadbirlari; oldini olish maqsadida antibiotiklardan, ABK (atsidofil-bulonli kultura) PABK, vitaminlar, biogenli stimulyatorlarni qo'llash; hayvon va parrandalarni qishda saqlaydigan binolarini tekshirish; tug'ruq binolarining (profilaktoriyalar) va go'ngxonalarning holatini nazorat qilish;

hayvonlarni dispanserizatsiyalash; hayvonlarni axtalash; qishloq xo'jalik hayvonlarining kasalliklarini oldini olish masalalari bo'yicha ferma ishchilari bilan seminar va suhbatlar o'tkazish; hayvonlarning bosh sonini saqlashda ilg'orlarning tajribasini o'rganish uchun eng yaxshi xo'jaliklarga borishni tashkillashtirish. O'tkaziladigan u yoki bu tadbirlarning vaqtini hisobga olgan holda yuqumsiz kasalliklarning oldini olish uchun yillik va choraklik rejalar tuziladi, qaysiki rejada yilning boshida bo'lgan hayvonlarning sonini e'tiborga olmasdan, balki yil bo'yicha podada bo'lgan hayvonlarning bosh soni kuzda tutiladi.

Buning uchun yil boshida bo'lgan hayvonlar bosh soni yil davomida yosh mollarning tug'ilishi, hayvonlarning kirimi va chiqimi e'tiborga olinadi.

Tadbirlarni bajarishda o'tkaziladigan ish turiga qarab tegishli shaklda dalolatnoma yozib yoki jurnalda qayd etib hujjatlashtirilgan bo'lishi kerak.

Xo'jalikning veterinariya mutaxassisi yuqumsiz kasalliklarning oldini oladigan veterinariya – oldini oluvchi tadbirlarning bajarilishini doimo nazorat qilib turishi kerak.

Masalan, yaylovlarni tekshirish bo'yicha tuziladigan dalolatnoma quyidagi mazmunda bo'lishi mumkin.

D A L O L A T N O M A (namuna)

_____ veterinariya uchastkasi (xo'jalik)
_____ tuman 20__ yil

Fermer xo'jaligining veterinariya mutaxassisi U.Axmedov, zootexnigi B.Ikramov, ferma mudiri X.Tursunovlar tomonidan tuzildi ushbu dalolatnoma shu haqdakim, _____ kuni xo'jalikka qarashli sigirlarni boqishga mo'ljallangan o'tloq er tekshirildi. 27 gektar maydonli o'tloq dalasi xo'jalikning markaziy qo'rg'onidan etti killometr uzoqlikda bo'lib, bu erda yirik shoxli mollar saqlanadi. Ko'rsatilgan maydon oxirgi ikki yil mobaynida yaylov uchun foydalanib kelinadi.

Yaylov maydoni tekshirilganda, o'tgan yili qo'ton joylashgan hududda go'ng va somon qoldiqlari borligi aniqlandi. Qo'tonning to'siqlari buzilgan. Mollarni sug'orish uchun daryoga keladigan joy loyqa bilan to'lgan, mollarni haydaydigan ko'priknı ta'mirlash talab qilinadi.

O'tloq hududida mollarni boqish uchun quyidagilar zarurdir:

1. Qo'ton joylashgan hududni go'ng va somonlardan tozalash, to'siqdan qolgan yog'och bo'laklarini uyuvchi natriyning 3 % li eritmasi bilan dezinfeksiyalash, go'ng va somonlarni yoqib tashlash.

2. Sug'orish uchun daryoning oqimi bo'yicha eskisidan 30 m yuqoridan yangi joynı tozalash va tayyorlash.

3. Hayvonlar uchun qo'ton, buzoqlar uchun ayvonchani jihozlash.

4. Ko'priknı ta'mirlash va panjarani o'rnatish.

Ko'rsatilgan ishlar 20__yil _____gacha tugallanishi zarur.

Imzolar:

- 1.
- 2.
- 3.

Dalolatnoma xo'jalik rahbariga topshiriladi.

D A L O L A T N O M A (namuna)

"__" _____ 20__yil

Qo'rg'oncha qishlog'i

Ushbu dalolatnoma Qo'rg'oncha veterinariya uchastkasining veterinariya vrachi T.Ochilov tomonidan shu haqda tuzildikim, u Tayloq tuman bosh veterinariya vrachining topshirig'i bilan "Navro'z" xo'jaligi sutchilik fermasining mudiri va shu xo'jalikning veterinariya feldsheri ishtirokida sigirlarning buzoqlarini asrash bo'yicha belgilangan tadbirlarning qanday bajarilayotganligini tekshirib chiqdi.

Tekshirishda quyidagilar aniqlandi:

20__yil "__" avgustgacha bo'lgan ahvolga ko'ra sutchilik fermasida 216 bosh qoramol, shu jumladan 80 bosh sigir, 28 bosh g'unojin, 1 yoshdan oshgan 32 bosh tana, 1 yoshgacha bo'lgan 76 bosh buzoq bor.

Barcha mollar _____ahvolda saqlanmoqda va hokazo.

Dalolatnomada bundan tashqari, quyidagi masalalar (tekshirish maqsadida muvofiq) aks ettirilishi lozim:

1. Mollarning binolar, yaylovlar bilan ta'minlanganligi, ularning sanitariya holati.

2. Mollarning em-xashak bilan ta'minlanganligi, ozuqalarning sifati, ularni sarflash tartibi.

3. Sug'orishni tashkil etish.

4. Mollarni parvarish qilish.

5. Sog'ish jihozlarining ahvoli, ularga qarash.

6. Chorva mollarining mahsuldorligi.

7. Yil boshidan buyon o'tgan davrda mollarning kasallanishi va nobud bo'lishi, nobud bo'lishining asosiy sabablari va hokazolar.

Agar tekshirish vaqtida chorva mollari veterinariya ko'rigidan o'tkazilgan bo'lsa, dalolatnomaga bu ko'rik natijalari ko'rsatib o'tiladi. Shu erning o'zida aniqlangan kamchiliklarni tugatish yuzasidan bildirilgan takliflar bayon qilinadi. Dalolatnoma tekshirish o'tkazgan kishi tomonidan, shuningdek, bu ishda qatnashgan komissiya a'zolari tomonidan imzolanishi lozim. Xo'jalik rahbarini mazkur dalolatnoma bilan tanishtirish zarur.

Xo'jalikning veterinariya vrachi (feldsheri), agronom va zootexniklar bilan birgalikda mustahkam ozuqa bazasini yaratishda faol ishtirok etishi kerak. Jumladan, ular hayvonlarni to'la qiymatli oziqlantirish uchun qaysi turdagi o'simliklarni ekishni belgilashlari lozim. Ozuqalarni saqlash va foydalanishni kuzatib turishi, sifatsiz ozuqalar bilan oziqlantirishga yo'l qo'ymasligi kerak. Har xil tur va yoshdagi hayvonlar uchun ratsion tuzishda ishtirok etadi. Mollarni o'z vaqtida sug'orish va suv havzalarining sanitariya holatini muntazam ravishda nazorat qilib turadi. Asosiy e'tiborni yaylovlardan unumli foydalanishga, ayrim guruhdagi hayvonlarni ko'k ozuqalar bilan qo'shimcha oziqlantirishga qaratadi, qaysiki ayrim kasalliklarning oldini olishda katta ahamiyatga ega.

Veterinariya mutaxassisi zootexnik bilan birgalikda mahsulotning sanitariya sifatini, binolarning holatini va hayvonlarni tozalashni, kun tartibidagi ishlab chiqarish jarayonlarini (oziqlantirish, sog'ish, yayratish (matsion), go'ngni tozalash va boshqalar) va ularning ketma-ketligini o'z vaqtida bajarilishini kuzatib turishi kerak.

Yuqumsiz kasalliklarning oldini olishda hayvonlarni saqlash muhim ahamiyatga egadir. Xo'jalikning veterinariya mutaxassisi chorvachilik binolarini ko'rish masalalarini muhokama qilishda ishtirok etadi, qurilish uchun joy tanlash, namunali loyihada ko'rsatilgan zoogigiyenik me'yorlarning bajarilishini kuzatib turadi. Hayvonlarni bog'lab boqishda ortiqcha zich bo'lishiga yo'l qo'ymaslik, agar hayvonlar bog'lab boqilmaydigan bo'lsa, ularni oziqlantirish va sug'orishni to'g'ri tashkillashtirish lozim. Bundan tashqari, oziqa sexlarining va oziqalarni saqlaydigan xonaning reliefi bo'yicha chorvachilik binolaridan yuqorida joylashishini ham kuzatib turishi kerak.

Chorvachilikning ixtisoslashtirilishi va shuning asosida hayvonlarni saqlash va oziqlantirish texnologiyasiga, ishlab-chiqarish jarayonlariga mexanizatsiyaning kiritilganligi tufayli veterinariya mutaxassislari chorvachilikni mexanizatsiyalash va elektrifikatsiyalash, ximizatsiyalash va iqtisodlash masalalarini yaxshi bilishlari kerak. Masalan, fermalarda, sog'ish apparatlaridan foydalanilsa, sigirlarni sog'ishda ulardan to'g'ri foydalanishga qarab turish mastitning oldini olishda katta ahamiyatga ega.

Yirik mexanizatsiyalashgan parrandachilik fermalarida ko'pchilik agregatlar belgilangan veterinariya-sanitariya rejimiga amal qilgan holda ishlashi lozim. Shuning uchun veterinariya mutaxassisi bunga qiziqishi va ishini bilishi kerak. Qishloq xo'jaligida erlarga, donga ishlov berish va ekishda ximizatsiyaning qo'llashdan o'stirilgan ozuqalarning sifatini doimo nazorat qilib turishni amalga oshirish, ularda qolgan zaharli birikmalar, boshqa zaharli moddalar bilan zaharlanishining oldini olishda, turli ximikatlarni qo'llashda xavfsizlik qoidalariga qattiq rioya qilish talab qilinadi.

Shuning uchun veterinariya mutaxassisi:

1. Xo'jalikda va uning qaysi uchastkalarida qanday zaharli ximikatlardan foydalanishi, ularni saqlash va tashish sharoitini.
2. E'tiborsiz saqlash natijasida zaharlarning hayvon ozuqasi yoki suviga tushish xavfini nazorat qilishni bilishi majburiydir.

Xo'jaliklarda hayvonlarni dispanserizatsiyalash va veterinariya tekshiruvidan o'tkazishni tashkillashtirish

Shifoxona, uchastka va xo'jaliklarning veterinariya mutaxassislari hayvonlarni umumiy klinik kuzdan kechirishni va diagnostik tekshirishni rejalashtiradi hamda o'tkazadi.

Odatda bu tadbirlar bahorda-mollarni yaylovga haydashdan oldin va kuzda hayvonlarni og'ilda boqishga qo'yishda o'tkazadilar.

Hayvonlarni profilaktik ko'zdan kechirish zootexnik tekshirishlar bilan birga o'tkazilishi maqsadga muvofiqdir, chunki kasal hayvonlar o'z vaqtida aniqlanadi va ularga tegishlicha saqlash, oziqlantirish hamda davolash sharoitlari yaratiladi. Ko'zdan kechirishda hayvonlarning umumiy holatiga, ulardagi teri kasalliklari va boshqa belgilarga asosiy e'tibor beriladi. Kasal hayvonlar ajratiladi va ularni davolash belgilanadi.

Yuqumsiz kasalliklarni oldini olishda hayvonlarni (birinchi navbatda nasldor va yuqori mahsuldor) dispanserizatsiyalash katta ahamiyatga ega bo'lib, ular har tomonlama tekshirishdan o'tadi va doimo veterinariya nazoratida turadi.

Hayvonlar orasida o'tkir yuqumli kasalliklarning yuzaga kelish xavfi bo'lsa, rejali ko'rik bilan birga hayvonlarda majburiy tekshirishlar ham o'tkaziladi. Bunday tekshirishlarda hayvonlarning bir joyga to'planishiga yo'l qo'ymaslik va sog'lom hayvonlarga yuqumli kasalliklarning mexanik usulda yuqishining oldini olish choralarini ko'rish maqsadga muvofiqdir.

Hayvonlarni klinik tekshirishdan tashqari, veterinariya mutaxassislari hamma vaqt hayvonlarni saqlash va oziqlantirish sharoitlarini tekshirib turish va bunda mavjud kamchiliklarni bartaraf etilishini talab qilishi zarur.

Veterinariya dispanserizatsiyasi – bu umumprofilaktik va davolash tadbirlari majmui bo'lib, ular sog'lom mollarni malakali vrach nazoratidan o'tkazish, kasallangan mollarni o'z vaqtida ajratish va davolash, shuningdek, sanitariya-profilaktika tadbirlarni o'tkazish yo'li bilan amalga oshiriladi.

Dispanserizatsiya veterinariyada profilaktikani tashkil etishning samarali shaklidir, chunki u quyidagilarni nazarda tutadi:

1. Zaif va kasallangan mollarni o'z vaqtida aniqlash, bundan maqsad kasalliklarni boshlang'ich bosqichida barvaqt diagnostika qilishdir;

2. Ajratilgan mollarning aholini muntazam ravishda kuzatib borish;

3. Davolash va profilaktika tadbirlarini o'z vaqtida qo'llash;

4. Kasalliklarni vujudga keltirishi mumkin bo'lgan hamma narsaga barham berish maqsadida mollarni asrash, boqish va ulardan foydalanish shart-sharoitlarini o'rganish.

Dispanserizatsiya vaqtida qon, sut, siydik namunalari laboratorida tekshirishdan o'tkaziladi, yurak, qon-tomir, limfa, nerv va boshqa tizimlarning, shuningdek, modda almashinuvining holati o'rganiladi.

Dispanserizatsiya natijalari har bir hayvon bo'yicha hisobga olinadi, bundan keyin ham ularni kuzatish davom ettiriladi va agar talab qilinadigan bo'lsa, tekshirish muayyan vaqtdan keyin takrorlanadi.

Tekshirish natijalariga qarab profilaktik va davolash muolajalari, tegishli ratsion va unga mineral-vitaminli ozuqalar qo'shish kabilar belgilanadi. Zarur hollarda esa alohida chora-tadbirlar rejasi tuziladi.

Dispanserizatsiya tadbirlari quyidagi uch bosqichda amalga oshiriladi:

1. Diagnostika bosqichi quyidagilardan iborat:

- xo'jalikda hayvonlardan foydalanish (zoti, mahsuldorligi, yoshi va hokazolarni) tahlil qilish;

- oziqlantirishni o'rganish (oziqlantirish tipi, darajasi, necha marta oziqlantirilishi, em-xashakning sifati);

- asrash sharoitini o'rganib chiqish (binoning qurilishi va tipi, yoritilishi, mikroiklimning doimiyligi, pollarning holati, matsionning qancha davom etishi va shu kabilar;

- moddalar almashinuvi holatini muayyan ko'rsatkichlar asosida tahlil qilish (qon va siydikni tekshirish, moddalar almashinuvi buzilishiga xos kasallikni aniqlash, tug'ish parezi, lizuxa, raxit, osteodistrofiya va x.k.);

- poda yoki hayvonlar guruhlari sindromatikasi (moddalar almashinuvi buzilishiga bog'liq subklinik kasalliklar belgilari yig'indisi);

- sut mahsuldorligi darajasi;

- hayvonlar vaznining o'zgarib turishi;

- sarflangan em-xashakning qoplanishi;
- dispepsiyalar paydo bo'lishi, xo'jalik (hayvonlar guruhi) bo'yicha naslsizlik dinamikasi va servis davrining keyingi uch yildagi o'zgarishi;
- keyingi uch yil ichida hayvonlarning barvaqt "brak" qilinganligi sabablarini o'rganish kabilar.

2. Profilaktika bosqichi (guruhli profilaktik davolash) yaqqol ifodalangan klinik kasalliklar bo'lmagan, ammo oqsil, uglevod, vitamin va mineral moddalar almashinuvi buzilgan yoki susayib ketgan hollarda amalga oshiriladi. Almashinuv jarayonlari buzilgan taqdirda me'yorlashtiruvchi terapiya o'tkaziladi. Hisoblash ishlari hayvonlar organizmi va em-xashak tarkibidagi oqsillar, uglevodlar, vitaminlar, mineral moddalar miqdorini hisobga olgan holda bajariladi.

3. Davolash ishlari klinik kasal hayvonlar ajratilib, qo'shimcha tekshirishlardan so'ngra yakka tartibda davolash muolajalari o'tkaziladi.

Hayvonlarni asrash, oziqlantirish va oziqa sifatini nazorat qilish

Chorvachilik va parrandachilik mahsuloti hamda xom ashyolarini ishlab chiqarish uchun jonivorlarni etarli miqdor va sifatdagil em-xashakka bo'lgan ehtiyojlarini qondirishdek muhim vazifani bajarish talab etiladi.

Dehqonchilikni intensivlashtirish munosabati bilan erni va o'simliklarni (turli rivojlanish fazalarida) ishlash uchun organik va mineral moddalardan ko'proq foydalaniladigan bo'ldi. Oqova suvlar va go'ngdan organik o'g'it sifatida foydalanish, tuproqning va suv manbalarining mikroflora bilan ifloslanish xavfini oshiradi. Shuning uchun em-xashaklar va yaylovlar infeksiya va invazion kasallik qo'zg'atuvchilarining tez tarqalish vositasi bo'lib qolishi mumkin. Erni o'g'itlashda va o'simliklar zararkunandalariga qarshi kurashda ishlatiladigan ximiyaviy moddalar em-xashak bilan birga hayvonlar organizmiga kirib, ularni nobud bo'lishiga va zaharlanishi tufayli mahsuldorligi pasayishiga sabab bo'lishi mumkin. Em-xashakni noto'g'ri asrash uning sifati buzilishiga, ularda hayvonlar uchun

zararli zamburug'lar, mikroblar avj olib rivojlanishiga sabab bo'ladi. Agar yaylovlardan foydalanishda, em-xashak tayyorlash, uni tashish, qayta ishlash va asrashda muayyan veterinariya-sanitariya tartib qoidalarga rioya qilinsa, hayvonlarning sifatsiz em-xashakdan kasallanishini oldini olish mumkin.

Em-xashak ekinlarini ekish va mollarni yaylovda boqishni tashkil qilish uchun er uchastkalari tanlashda shuni nazarda tutish kerakki, mazkur hududda o'lgan hayvonlar ko'miladigan joylar, axlatxonalar bo'lmasligi zarur, chunki ular yuqumli kasallik o'chog'i bo'lishi mumkin.

Yaylovlarda hamda em-xashak ekinlari ekiladigan maydonlarda mineral o'g'itlar va zaharli ximikatlar saqlanadigan ochiq maydonchalar qurishga aslo yo'l qo'yib bo'lmaydi. Agar yaylov uchastkalarini chorva mollar haydab o'tiladigan va transport qatnashi mumkin bo'lgan yo'llar kesib o'tgan bo'lsa, ularning atrofi to'siq bilan to'sib qo'yiladi.

Organik o'g'itlarni erga solish, mollarni o'tlatish yoki em-xashak tayyorlash muddatlari hamda usullarini to'g'ri tanlash yuqumli, invazion kasalliklarga hamda qon suruvchi hashoratlarga qarshi kurashda eng muhim vazifa hisoblanadi. Bunda parazitlar va mikroorganizmlarning rivojlanish davrlari, ularning tashqi muhitda yashayboshlash (jonlanish) muddatlari hisobga olinadi.

Masalan, shartli patogen mikroorganizmlar, gelmintlar tuxumining jonlanish muddatlari iqlim sharoitiga (harorat, namlik va hokazolarga) qarab bir necha soatdan bir necha oygacha davom etadi.

Spora hosil qiluvchi turlar esa tashqi muhitda bir necha yilgacha saqlanib qolishi mumkin. Shuning uchun go'ng va oqova suvlar zararsizlantirilgandan keyingina ulardan yaxshisi, kuz-qish davrlarida er haydash oldidan o'g'it sifatida foydalanish tavsiya etiladi. Agar oqova suvlar o'sib turgan ekinlarni sug'orish uchun ishlatiladigan bo'lsa, u holda mazkur uchastkalardagi ekinlar o't uni, makkajo'xori va boshqadosh ekinlar esa silos yoki don tayyorlash uchun ishlatiladi. Ifloslangan uchastkalarda etishtirilgan ko'katlar, kartoshka va lavlagini muayyan muddatgacha saqlangandan va maxsus ishlovdan o'tkazilgandan (tozalab yuvilgandan va zararsizlantirilgandan) keyingina chorva mollariga berishga ruxsat etiladi. Gelmintlarning

tuxumi bilan ifloslangan yaylovlardan o'rib olingan pichan zararsizlantirilgandan keyin uni mollarga berish mumkin.

Yuqumli va invazion kasalliklarga qarshi kurashda mollarni zagon tartibida o'tlatish katta ahamiyatga ega. Bunda yaylovdan foydalanish muddati uzayadi, yaylovning gelmintlar tuxumidan va ko'pgina mikroorganizmlardan o'z-o'zidan tozalanishi uchun imkon tug'iladi. Zagonlarning atrofi to'siq bilan ajratib qo'yiladi. Zagonlarning soni katta-kichikligi va ulardan foydalanish muddatlari, odatda, o'tlarning o'sish tezligiga, boqiladigan mollar soniga va hokazolarga bog'liq bo'ladi. Zagonlardan foydalanmay turish muddatlari veterinariya-sanitariya nuqtai nazaridan juda muhim bo'lib, odatda, u 3-4 kunni tashkil qiladi.

Xo'jalikda bahorgi-yozgi va kuzgi-qishki davrlarda veterinar-profilaktik va davolash tadbirlarini tashkillashtirish

Xo'jalikdagi veterinariya-sanitariya madaniyatini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlar, hayvonlarni saqlash va oziqlantirish sharoitlari, chorvachilik fermalarida yaxshi tashkillashtirilgan veterinariya va chorvachilik xizmatlari bo'lishi kerak.

Xo'jaliklar veterinariya muassasalarining davlat veterinariya tarmog'i chorva muvaffaqiyatini ta'minlash, profilaktik, epizootiyaga qarshi, veterinariya-sanitariya tadbirlarini o'tkazish, hayvonlarga davolash yordamini ko'rsatish ishlari bilan doimo banddir.

Yilning har bir fasli hayvonlarni asrashda o'ziga xos xususiyatga egadir, shuning uchun ham veterinariya mutaxassisleri oldiga aniq vazifalar qo'yiladi.

Bahorgi davrda mollarni molxonalarda boqish tugaydi, ona hayvonlarning tug'ishi boshlanadi. Yosh hayvon bolalarini saqlab qolish uchun veterinariya tadbirlari o'tkaziladi. Yosh hayvon bolalari o'stiriladigan xonalarda tegishli sanitariya rejimi o'rnatiladi. Nimjon va kasal yosh hayvon bolalari uchun maxsus sanitariya bo'limlari yoki seksiyalar ajratiladi. Har bir fermada belgilangan sanitariya kuni ajratilib, kun davomida buzoqlarning xonalari va yayrash maydonchalari yaxshilab tozalanadi va dezinfeksiyalanadi. Yosh hayvon bolalarining oshqozon-ichak kasalliklarining oldini olish va davolash uchun umumiy oldini oluvchi vositalar keng qo'llaniladi.

Bahorda o'zlarining xizmat ko'rsatadigan hududlarida veterinariya mutaxassislari hayvonlarda profilaktik emlash va ishlov berishlar hamda diagnostik tekshiruvlar o'tkazadilar. Bu vaqtda yirik shoxli hayvonlarning teri osti so'nasining oldini olish va qarshi kurash muhim ahamiyatga ega. Buning uchun so'na lichinkalarining hayvonlarning terisi ostiga kelish muddatini hisobga olgan holda hamma mollarning bosh soni tekshiriladi va ularga ishlov beriladi. Xo'jalikning veterinariya-sanitariya xavfsizligi ko'pincha yuqorida ko'rsatilgan choralarning sifatli va o'z vaqtida o'tkazilishiga bog'liq.

Ayrim hollarda jamoa chorvachiligi uchun tayyorlangan dag'al-xashaklar va shirali ozuqalar tugash arafasida bo'lib, ularning sifati pasayadi va buziladi. Shuning uchun xo'jalik veterinariya mutaxassislarning vazifasi har kuni ozuqa sifatini nazorat qilib turish va yaroqsiz ozuqalarni tegishli tekshirish va ishlov bermasdan foydalanishga yo'l qo'ymaslikdir.

Yozgi davrdan maksimal darajada podani har xil surunkali kasalliklardan sog'lomlashtirish uchun foydalanish kerak. Yoz oylari hayvonlarning (ayniqsa yosh mollarning) sog'ligini mustahkamlaydigan, shuningdek, yuqumli, yuqumsiz va invazion kasalliklarning oldini olishda keng tadbirlar o'tkazadigan qulay mavsumdir.

Bahor-yoz paytlari parrandachilikda ham diagnostik tekshirish va profilaktik ishlar o'tkaziladi, ularning o'lishiga yo'l qo'yilmaydigan, saqlash va oziqlantirish sharoitlarini yaxshilaydigan choralar qo'llaniladi: parrandachilik xo'jaliklarida tegishli veterinariya-sanitariya sharoitlariga erishiladi, tovuqxonalarni infeksiya kirib kelishidan saqlaniladi.

Yoz paytlari ko'pchilik parazitlar kasalliklarning qo'zg'atuvchilari va ularning tashuvchilari chorvachilikka sezilarli zarar etkazadi.

Shuning uchun veterinariya mutaxassislari sug'orish ishlarini o'tkazish yo'li bilan yaylovning sanitariya holatini yaxshilashga katta e'tibor beradilar, gelmintozlardan xolos bo'lgan yosh hayvon bolalarini o'stirish uchun sharoit yaratadilar. Shuningdek, bu davrdagi asosiy vazifalardan biri qon suruvchi hashoratlarga qarshi tadbirlar o'tkazishdir. Xo'jalik boshqaruvi hayvonlarga ishlov berish uchun

preparatlar bilan ta'minlydi. Qon suruvchi hashoratlarga qarshi maxsus kurash guruhlarini tashkillashtiradi. Yozdan hayvonlarning teri kasalliklarini to'liq yo'qotish va sog'lomlashtirish uchun foydalaniladi.

Kuzgi davrlarda veterinariya mutaxassislari chorvachilik xonalarini va mollarni qishki saqlashga tayyorlashga ko'p vaqtini ajratadilar. Kuz davrida hayvonlarda rejali ravishda diagnostik tekshirish va oldini oluvchi ishlar o'tkazgan taqdirdagina, molxonada boqish davrida podaning yuqumli kasalliklardan xoli bo'lishiga erishiladi. Podadagi tuberkulyoz va brutsellyoz bilan kasallangan hamma hayvonlarni ajratish maqsadidagi tekshirishlar mollarni molxonaga qo'ygungacha tugallangan bo'lishi kerak. Parazitar kasalliklar va terisi zamburug'lar bilan jarohatlangan hayvonlar qishki qo'tonlarga qo'yilmaydi. Chunki qish paytida ularga qarshi kurash sharoitlari qiyinlashadi va qo'shimcha xarajatlarni talab qiladi. Piroplazmidozlardan holi bo'lmagan hududlarda oldini olish va hayvonlarni davolash, shuningdek, gelmintozlarning tarqalmasligi uchun kuzda ko'plab muolajalar o'tkaziladi.

Qish faslining boshlanishi bilan hayvonlarda (ayniqsa, yosh chorva mollarida) har xil turdagi shamollash kasalliklari va ovqat hazm qilish organlari kasalliklarining yuzaga kelish xavfi kuchayadi. Qish chorvadorlar uchun eng mas'uliyatli davr hisoblanadi. Shu vaqtda yuqumsiz kasalliklarning oldini oluvchi tadbirlar veterinariya mutaxassislarining diqqat markazida bo'lishi kerak.

Molxonada boqish davrida yosh chorva mollarining, nafas olish organi kasalliklarining oldini olishda, chorvachilik binolarida deyarlik haroratning o'zgarib turishiga, yuqori namlik, shamollashlar, ammiak va serovodorodlar konsentratsiyasining ortishiga yo'l qo'ymaslik zarurdir.

Veterinariya vrachlari, feldsherlari bu davrda tayyorlangan ozuqalarning sifatini diqqat bilan kuzatib turadi, zaharli zamburug'lar bilan zararlangan ozuqalarni hayvonlarga oziqlantirishga ruxsat etmaydi. Ozuqa ratsionini tuzishda ishtirok etib, ularning tarkibida mineral moddalar, mikroelementlar, vitaminlarning to'la bo'lishiga erishiladi. Ozuqalarning to'la qiymatli va yuqori sifatligini aniqlash uchun ularning namunasini veterinariya laboratoriyasiga tekshirishga

jo'natiladi. Ozuqada kaltsiy va fosfor etishmaganda ratsionga mineralli qo'shimcha oziqalar (bur, suyak uni va boshqalar), mikroelementlar etishmaganda esa kobalt, mis, marganets, rux, yod qo'shib to'ldiriladi. Molxonada boqilgan davrda oziqada karotinning saqlanishi kamayadi. Bunday hollarda hayvonlarning ayrim guruhlariga, vitamin A eritmasi beriladi.

Veterinariya mutaxassislarining podani qayta to'ldirishdagi tadbirlarda ishtirok etishi

Chorvachilikda naslsizlik, kampsushtlik, bola tashlash, yangi tug'ilgan hayvonlarning yashovchanligini pasayishi kabi holatlarga turli omillar sabab bo'lishi mumkin. Bular quyidagilardan iborat:

1. Hayvonlarni oqsillar, uglevodlar, mineral moddalar va vitaminlar bo'yicha muvofiqlashtirilmagan, konsentrat emlar ortiqcha va ildiz mevalilar etishmaydigan oziqalar bilan boqish, shuningdek, ularga zamburug'lar bilan zararlangan, tarkibida turli zaharlar va kislotalar bo'lgan oziqlarni berish.

2. Asrash texnologiyasidagi nuqsonlar, mikroiklim ko'rsatkichlarining noqulayligi, matsionning butunlay yo'qligi yoki etarli emasligi, sanitariyaga xilof sharoitlar, sutdan chiqqan davrda sigirlarning noto'g'ri asralishi, hayvonlarni o'z vaqtida tug'ruqxonalarga o'tkazmaslik.

3. Jinsiy organlarda yuz beradigan yallig'lanish jarayonlari va yuqumli bo'lmagan funksional o'zgarishlar.

4. Immun ko'rsatkichlar.

5. Sun'iy urug'lantirishni tashkil etishdagi kamchiliklar: kuyikishni o'z vaqtida aniqlanmaslik, sun'iy urug'lantirishdagi sanitariya sharoitlarining qoniqarsizligi, sigirlar va urg'ochi cho'chqalarni boshqa joyga ko'chirish, molxonaga joylashtirish va hokazo ishlarda ularga noto'g'ri muomalada bo'lish, spermani aniqlash, suyultirish va sifatini tekshirib ko'rish texnikasining hisobga olish ishlari qoniqarsizligi va boshqalar.

Hayvonlarni naslsizlikka olib keluvchi kasalliklar ko'pincha tug'ish va undan keyingi davrlarda kelib chiqadi, chunki bu davrda urg'ochi mollar fiziologiyasida, ayniqsa ular noqulay sharoitda asralgan va boqilgan taqdirda, keskin o'zgarishlar yuz beradi.

Bo'g'ozlik davrida va dastlabki laktatsiya oylarida sigirlarni kuchli konsentratli tipda boqish tug'ishdan keyin bachadonning involyutsiyalanishi uzoqqa cho'zilishiga olib keladi. A, D, E vitaminlar etishmaganda jinsiy sikllarning 7-12 kungacha qisqarishi, tuxum hujayralarining nobud bo'lishi, tuxumdonlar giperfunktseyasi, ovulyatsiya bo'lmasligi, sariq tana kechikib hosil bo'lishi kuzatiladi, follikulyar kislotalar (sariq suv yig'ilishi) paydo bo'ladi. Ratsionda fosfor, kaltsiy, yod, kobalt, mis, rux, marganets etishmasligi ham jinsiy sikllar buzilishini, yo'ldosh tutilib qolishini, bachadon subinvolyutsiyasi va endometritlarni keltirib chiqaradi. Bo'g'oz sigirlarni o'z vaqtida sutdan chiqarish (sog'may qo'yish) va bo'g'ozligining oxirgi davrida ularni alohida ajratib boqish yuqorida aytib o'tilgan kasalliklar oldini olishning muhim omilidir. Veterinariya mutaxassislari sigirlar o'z vaqtida sutdan chiqarilishini va tug'ruqxonalarga o'tkazilishini, ularni oziqlantirish, matsionni qanday tashkil qilinganligini, binolarning etarlicha shamollatilishini muhtazam ravishda tekshirib turishlari kerak. Tug'ruqxona bo'limi juda yaxshi sanitariya holatida saqlanishi lozim. Bu davrda sigirlar maxsus ratsionlar asosida boqiladi. Toki bola tug'ilguncha sigirlar faol ravishda yurgizib turiladi va tuqqandan 2-4 kun o'tgach yurgizish yana davom ettiriladi. Tug'ruqxonalarda kecha-kunduz navbatchilik tashkil qilinadi.

Hayvonlarni etarli miqdorda va sifatli em-xashak bilan ta'minlash ishlari veterinariya mutaxassislari nazorati ostida bo'lishi kerak. Ratsionlar to'g'ri tuzilishini kuzatib borish zarur. Ular oqsil, uglevodlar, vitaminlar va mineral moddalar bo'yicha muvofiqlashtirilgan bo'lishi kerak. Etishmagan mineral moddalar o'rmini maxsus qo'shimchalar (trikaltsiy fosfat, suyak uni va boshqalar) bilan to'ldiriladi. Vitaminlar etishmasa, ular em-xashakka qo'shib beriladi yoki in'eksiya qilinadi.

Naslsizlikning oldini olish tadbirlarida hayvonlarning jinsiy fiziologik jihatdan to'la qimmatli ekanligini aniqlash yuzasidan klinik va laboratoriya tekshirishlari olib borishga birinchi darajali ahamiyat beriladi.

Chorva xodimlari va aholi o'rtasida veterinariya bilimlarini targ'ibot qilish

Xo'jalikda epizootik sog'lomlikni yaxshilash sharoitlaridan biri, chorva xodimlari va aholi o'rtasida veterinariya bilimlarini targ'ibot qilish, ferma xodimlarini kasallangan hayvonlarga birinchi yordam ko'rsatish va oldini olishdagi oddiy usullarga o'qitish hisoblanadi. Veterinariya targ'ibotini xo'jaliklarning umumiy vazifalariga bog'langan holda doimo o'tkazib turish kerak. Bu ishda eng muhim chorvachilik va veterinariya xodimlarini sog'lom podani tashkil qilishga, hayvonlar kasalliklarining oldini olishga, chorvachilik mahsulotlarining yuqori veterinariya-sanitariya sifatini ta'minlashga yo'naltirishdir.

Targ'ibot usullari xilma-xildir: ma'ruza o'qish va suhbat o'tkazish; mahalliy gazetalarda maxsus maqolalar bilan chiqish, kinofilmlarni ko'rsatish, xo'jalikda veterinariya burchagini tashkil qilish va boshqalar. Bunda asosiy e'tibor xo'jalik uchun eng muhim bo'lgan masalalarga qaratiladi. Sigirlar, cho'chqalar va boshqalar onamollarni tug'ish davrida sog'lom tug'ishni tashkillashtirish, o'tkazish va yosh chorva mollarini saqlab qolish haqida, birorta yuqumli kasallik xavf tug'dirganda uning oldini olish choralari haqida borishi kerak. Chorvadorlarning ish joylari va dam olish joylaridagi har xil kasalliklarda veterinariya tadbirlarini tashkillashtirish, kasal hayvonlarga birinchi yordam ko'rsatish omillari va usullarini tushuntiruvchi qo'llanma va varaqalar osib qo'yiladi.

Veterinariya davolash ishlarini tashkillashtirish

Hayvonlarning yuqumsiz kasalliklariga qarshi kurash choralarining asosi hisoblangan oldini olish va davolash ishlarining samaradorligini oshirishga qaratilishi kerak. Hayvonlarni davolashning o'zi, bir vaqtda kasallikning oldini olish ham hisoblanadi. O'z vaqtidagi diagnostika, davolash va yuqumsiz kasalliklarning sababini o'rganish kasallikning tarqalishini ogohlantiruvchi omil hisoblanadi. Keyingi yillarda veterinariya fani tomonidan yangi, bir qator yuqori samarali davolovchi, oldini oluvchi vositalar va hayvonlarni davolash usullari, shuningdek, davolash muolajalarini amalga oshiradigan asbob-uskunalar taqdim qilingan.

Davolash ishlarining samaradorligini oshirish uchun uni tashkillashtirish shakllarini kuchaytirish, eng yaxshi veterinariya davolash stansiyalari, muassasalar, xo'jaliklarda veterinariya shifoxonalarining davolash ishlaridagi tajribasidan keng foydalanish, davolovchi vositalar, asbob va uskunalarni unumli qo'llash zarurdir. Davolash ishlari natijasida kasal hayvonlarga o'z vaqtida yordam ko'rsatilsagina, u samarali hisoblanadi.

Ushbu tadbir xo'jalik mutaxassislari tomonidan amalga oshirilib, uning maqsadi yuqumsiz kasalliklarning paydo bo'lishiga yo'l qo'ymaslik va o'z vaqtida davolash ishlarini amalga oshirishidir. Buning uchun chorva mollarining saqlanishi, boqilishi, ularga ko'rsatilayotgan zootexnikaviy va veterinar-sanitar ishlarining o'z vaqtida bajarilishi nazorat qilinadi, ya'ni bu masalalarda bosh veterinariya vrachi ko'proq nazoratchilik qiladi, ferma mudiri, zootexnik va molboqarlar o'z vazifalarini amalga oshirishi lozim.

Yuqumsiz kasalliklarning xavfi tez sezilmasada, sekinlik bilan chorvachilikka katta talofat beradi. Masalan, bronxopnevmoniya, dispepsiya va hokazo yosh mollarda yuqumsiz kasalliklardan oshqozon-ichak sistemasi kasalliklari ko'p xuruj qiladi.

Davolash ishlarni xo'jalikda bosh veterinariya vrachi bo'limda esa terapevt tomonidan tashkil qilinadi.

Davolash ishlari asosan 2 turga bo'linadi:

1. Statsionar davolash – izolyator, statsionar, davolash profilaktika punktlari (DPP-2,5-3%)ga (kasallik tarixi).
2. Ambulator davolash – hayvonlarni qatnatib davolatilish.

Davolash yordamining zarurlik darajasiga qarab 3 turga bo'linadi:

1. Shoshilinch davolash
2. Odatiy davolash
3. Rejali davolash

Klinik ko'rikni hayvonlarni bonitirovkasi bilan birga o'tkazish maqsadga muvofiqdir. Klinik ko'rik natijasi bo'yicha dalolatnoma tuzilib, unda kamchiliklar, tavsiya va takliflar qayd etiladi.

Hayvonlar joyida – chorvachilik binolarining o'zida, ambulatoriyali yoki statsionar sharoitda davolanadi. Chorvachilik binolarida asosan kechiktirib bo'lmaydigan yordamlar ko'rsatiladi.

Jumladan: noto'g'ri tug'ishlarda, qizil ungachga begona jism tiqilib qolganda, sanchiqlarda, qorin damlaganda (timpaniya) va boshqalarda kasallikning og'irligi va kechishiga, statsionar sharoitda davolashning mumkinligiga qarab, veterinariya vrachi hayvonning umumiy podada qolishining maqsadga muvofiqligi masalalarini hal qiladi.

Uzoq davolashni talab qiladigan hayvonlarga zamonaviy apparaturalardan foydalanib, vrachning doimiy nazorati ostida davolash zarur bo'lsa, tuman veterinariya bo'limining statsionariga yoki veterinariya uchastkasiga keltiradi.

Dispanserizatsiya o'tkazishni tashkillashtirish

Dispanserizatsiya hayvonlarning kasalliklarini diagnostikasi, davolash va profilaktikasi bo'yicha rejali ravishda amalga oshiriladigan veterinariya tadbirlar majmui bo'lib, (subklinik) yashirin kasal hayvonlarni aniqlash, kasalliklarning profilaktikasi va davolashini o'z ichiga oladi, uning maqsadi – hayvonlarni kasalliklardan muhofaza qilish va ularning mahsuldorligini pasayishiga yo'l qo'ymaslik. Dispanserizatsiya xo'jalikning joriy rejalariga kiritilib, komissiya ishtirokida amalga oshiriladi – tuman bosh veterinariya vrachi xo'jalik rahbarlari, zootexniklar.

Dispanserizatsiya shartli ravishda 3 bosqichga bo'linadi:

1. Klinik tekshiruv – barcha organlar sistemasi tekshirilib, naslchilik xo'jaliklarida qoramollarning 30-40 % dan qon, 10-15 % dan sut va siydik tekshiriladi. Boshqa xo'jaliklarda esa 5-15 % dan qon, sut, siydik bioximik tekshiruvdan o'tkaziladi. Natijada – sog'lom, shartli sog'lom va aniq kasal guruhlariga ajratiladi.

2. Davolash ishlari – kasal hayvonlar to'liq tekshirilib, davolanishi lozim.

3. Profilaktika – barcha kasalliklarning sabablari bartaraf etiladi. Dispanserizatsiya yakunida har bir tekshiruvdan o'tkazilgan hayvonlarga dispanser kartasi to'ldirilib, kamchiliklar va tavsiyalar komissiya tomonidan tuzilgan dalolatnomada qayd etiladi.

Hayvonlarning kasalliklariga qarshi kurash bo'limlarida va xo'jaliklarda davolash ishlari

Veterinariya muassasasi ambulator va statsionar davolashni o'tkazadi, shuningdek, unga berkitilgan hududdagi tuman xo'jaliklarining o'zida va boshqa xo'jaliklarda (aholi punktlarida) hayvonlarga yordam ko'rsatiladi. Bo'linga yuqumsiz xirurgik, ginekologik, yuqumli va invazion kasalliklar bilan kasallangan hayvonlar tushadi. Davolovchi vrach-ambulator qabul qilishni bajaradi, statsionarda davolash ishlari bilan shug'ullanadi, kasal hayvonlarga yordam ko'rsatish uchun xo'jalikka chiqadi va tuman veterinariya mutaxassislariga maslahatlar beradi.

Bo'limda ambulator qabul boshqa veterinariya muassasalaridagi singari kun tartibi bo'yicha ma'lum soatlarda o'tkaziladi. Ambulatoriyali davolanishga tushgan hamma birlamchi yoki ikkilamchi hayvonlar "Kasal hayvonlarni qayd qilish" jurnali (1-vet shakli)ga yoziladi.

Xo'jalik shifoxonasidagi yoki xo'jalikning veterinariya punktidagi veterinariya feldsherining vazifalari Davlat veterinariya tarmog'idagi davolash muassasida ishlovchi feldsherning vazifalariga o'xshashdir. Bu erda ham xuddi shunday ish tartibi, dori-darmonlarni saqlash va ulardan foydalanish tartibi o'rnatilgan bo'lishi lozim.

Kasallangan mollar asosan egalarining (xo'jalik yoki fuqarolarning) tashabbusi bilan keltiriladigan veterinariya muassasalaridan farqli o'laroq, chorvachilik hissadorlik jamiyatlarida davolash ishi veterinariya mutaxassislarining fermalar va sexlarni har kungi aylanib chiqish vaqtida kasallangan mollarni tekshirish, diagnoz qo'yish va shundan keyingina davolash uchun ajratib olishi bilan amalga oshiriladi.

Veterinariya mutaxassislarining fermalarda navbatchilik qilish tartibi joriy qilingan chorvachilik hissadorlik jamiyatlarida kasallangan mollarni aniqlash vazifasi navbatchi (feldsher) yoki (vrach)ning vazifasiga kiradi. Kasallangan mollarga davolash yordamini ham uning o'zi ko'rsatadi.

Davolash hujjatlari. Xo'jalikda va veterinariya muassasalarida davolanayotgan barcha mollar hisobga olinishi kerak. Shu maqsadda "Kasal hayvonlarni qayd qilish" jurnali (1-vet) tutilgan bo'lib, u

xo'jaliklar uchun ham, shuningdek, davolash masalalari uchun ham mo'ljallangan. Statsionar sharoitda davolanadigan zotli va mahsuldor hayvonlar uchun "Kasallik tarixi" (1A-vet) ham yuritiladi.

Yuqumli kasallik (epizootiya)larni oldini olish va qarshi kurashish tadbirlarini tashkillashtirish

Qishloq xo'jalik hayvonlari va parrandalarning yuqumli kasalliklari xo'jaliklarning chorvachiligiga katta iqtisodiy zarar keltiriladi va ba'zan ularning xo'jalik faoliyatini buzadi. Bu kasalliklardan ayrimlari: kuydirgi, brutsellyoz, sil, quturish singari va boshqalar. Hayvonlardan odamlarga o'tadi, uning salomatligiga, shuningdek, hayotiga xavf tug'diradi. Bunday holatlarga asosiy e'tiborni bergan holda Respublikamizda yuqumli kasalliklarning oldini oluvchi epizootiyaga qarshi tadbirlar rejasini tuzilib, keng ko'lamda tashkillashtiriladi. Bu barcha turdagi davlat veterinariya tarmog'i va xo'jaliklarning veterinariya mutaxassislarining asosiy va muhim vazifalaridir.

Respublikamizda epizootiyaga qarshi doimiy tadbirlarni o'tkazish evaziga ko'pchilik viloyatlar sil va brutsellyozdan sog'lomlashtirilgan, yirik shoxli hayvonlarning gelmintozlar bilan kasallanishi sezilarli darajada kamaytirilgan.

Umumiy veterinariya oldini olish tadbirlarini unumli bajargan sharoitda, shuningdek, rejali diagnostik tekshirishlar hayvonlarga maxsus ishlovlar berilgan taqdirdagina yuqumli va invazion kasalliklardan butunlay sog'lom bo'lgan xo'jaliklarni tashkil etish mumkin.

Yuqumli kasalliklarning oldini olishdagi muhim shartlardan biri organizmning chidamliligini oshirishdir. Chunki sog'lom rivojlangan va semiz hayvonlar yuqumli kasalliklarga kam beriladi. Shuning uchun xo'jaliklarda hayvonlarni to'g'ri va to'la qiymatli oziqlantirishni tashkillashtirish, ularni saqlash uchun maqbul sharoit yaratishga katta e'tibor berilishi zarur.

Ayrim yuqumli kasalliklarning oldini olish va ularga qarshi kurash tadbirlarining rejasini tuzishda veterinariya mutaxassislari xo'jalikning, aholi punktlarining bunday kasalliklardan sog'lom

emasligini, shu erga infeksiyaning tarqalish va kirib kelish xavfini hisobga olishi kerak.

Hayvonlarning yuqumli kasalliklariga qarshi kurash tadbirlari quyidagilardan iborat:

Oldini olishning umumiy choralari va maxsus choralari (oldini oluvchi diagnostik tekshirish, hayvonlarni emlash va boshqa ishlashlar);

Yuqumli kasalliklarni yo'qotish choralarini e'tiborga oladi.

Yuqumli kasalliklarning oldini olishdagi umumiy veterinariya tadbirlari o'z ichiga quyidagilarni oladi:

1. Infeksiyaning xo'jalikka kirib kelishdan saqlaydigan choralar;
2. Xo'jalikning (joyning) epizootik holatini o'rganish;
3. Hayvon organizmining chidamliligini oshirishga yordam beradigan sharoitlarni yaratish.

Infeksiyaning xo'jalikka kirishidan saqlaydigan choralar

Ma'lumki, infeksiya kirib kelishining asosiy manbai kasal hayvonlardir. Shuning uchun xo'jalikka yangi hayvonlar kiritilganda, shuningdek, xo'jalik ichkarisidagi xususiy mollar hisobiga ayrim ferma yoki podalarni chorva mollari bilan to'ldirishda, veterinariya mutaxassislari O'zbekiston Respublikasi veterinariya qonunchiligi va asosiy veterinariya-sanitariya qoidalarining bajarilishini talab qilishlari kerak:

a) Xo'jalikka yangi keltirilgan hamma mollarni oldini oluvchi (30 kunlik) karantinda asraladi. Bu vaqtda mollar alohida xonalarda, fermalarda yoki yaylov uchastkalarida, xo'jalikdagi mollar va parrandalardan to'liq ajratilgan sharoitda saqlanadi. Karantindagi mollar uchun alohida xizmat qiladigan xodim va ozuqa keltirishi uchun transport vositalari ajratiladi.

b) Karantin davrida hamma mollar maxsus tekshirishlardan (yirik shoxli hayvonlar – tuberkulyoz va brutsellyozga, qo'y-echki va cho'chqalar – brutsellyozga) o'tkaziladi va vaqti-vaqti bilan termometriya usulida klinik tekshiriladi, yuqumli kasalliklarga gumon qilinsa qo'shimcha diagnostik tekshirish o'tkaziladi. Klinik ko'zdan kechirish va termometriya o'tkazish natijalari jurnalga qayd qilinadi, jurnal tekshirish o'tkazgan veterinariya mutaxassisida saqlanadi.

Kasal hayvonlar ajratilganda yoki yuqumli kasalliklar bilan kasallanishiga gumon qilinganda ular umumiy podadan ajratiladi va diagnozni aniqlash yoki davolash uchun zarur choralar qoʻllaniladi. Bu haqda shu vaqtning oʻzida tumanning bosh vetrinariya vrachiga xabar qilinadi.

v) Mollarda oldini oluvchi tadbirlar oʻtkazish (immunizatsiyalash, gelmintsizlantirish, mollarni maxsus choʻmltirish va hokazo). Karantin muddatining tamom boʻlishi bilan mollar yakunlovchi klinik koʻzdan kechiriladi va dalolatnoma tuziladi hamda ularni fermaning umumiy podasiga oʻtkazishga ruxsat beriladi. Dalolatnoma tuzishda karantinlash davridagi klinik koʻzdan kechirish va termometriya oʻtkazish natijalarining maʼlumotlari, shuningdek, mollarning yuqumli kasalliklardan sogʻlom ekanligini tasdiqlaydigan diagnostik tekshirishlar va oldini oluvchi emlashlarning natijalari hisobga olinadi. Oʻzbekiston Respublikasi veterinariya qonunchiligiga asosan faqat kiritish emas, balki kasal mollarni xoʻjalikdan chiqarish (veterinariya tashkilotlarining maxsus ruxsatidan tashqari) va shu infeksiyadan sogʻlom boʻlmagan joydan mollarni keltirish va chiqarish ham man etiladi.

Veterinariya qonunchiligi boʻyicha oʻrnatilgan tartibga asosan xoʻjalikdan chiqarish va xoʻjalikka mollarni keltirishda, ularga mollarning oʻzi emas, balki xoʻjalik ham, ayrim kasalliklarda joylarning ham yuqumli kasalliklardan sogʻlom ekanligini tasdiqlaydigan veterinariya guvohnomasi beriladi. Xoʻjalik rahbarlari va veterinariya mutaxassislari bunday guvohnomasiz mollarni qabul qilganda tezlik bilan keltirilgan mollar va ularning kelgan joyi (xoʻjalik)ning yuqumli kasalliklardan sogʻlom ekanligini tasdiqlovchi hujjat soʻrab rasmiy xat yuboriladi.

Xoʻjalik yoki hududnig epizootik holatini oʻrganish

Xizmat qiladigan hududning epizootik holatini oʻrganish veterinariya mutaxassisining birinchi navbatdagi vazifasi hisoblanadi. Bu holatni bilgandan keyin sogʻlom xoʻjalikka yuqumli kasalliklarning kirib kelishini oldini olish choralarini oʻz vaqtida va toʻgʻri tashkillashtirish mumkin.

Tumanning epizootik holatini hisobga oladigan asosiy hujjat – maxsus jurnal (3-vet) va unga qo‘shiladigan epizootik kartadir. Qaysiki, unda belgilangan hududning ko‘p yillik epizootik holati to‘g‘risidagi barcha ma‘lumotlar ko‘rsatiladi.

Jurnal doimo tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo‘limi boshlig‘ida saqlanishi kerak. Bundan tashqari, epizootik holat bilan yuqumli kasalliklar bo‘yicha veterinariya hisobga olish va hisobot ma‘lumotlari, laboratoriya tekshirish natijalari, xo‘jalikning veterinar-sanitar tekshirish dalolatnomalari, shuningdek, hayvonlarda o‘tkazilgan diagnostik tekshirishlar va oldini-oluvchi ishlash hujjatlari asosida tanishish mumkin.

Hayvon organizmining chidamliligini oshiradigan sharoitlarni yaratish tadbirlari

Tashqi muhit hayvonning klinik holatiga katta ta‘sir ko‘rsatadi. Agar hayvonlarni o‘rab turgan muhitda yuqumli va invazion kasalliklarning qo‘zg‘atuvchilari bo‘lsa, ma‘lum sharoitlardan keyin ular ayrim hayvonlardagina kasallik chaqirib qolmasdan, balki bir necha bosh mollarda ham kasallik chiqarilishi mumkin.

Xo‘jalik rahbarlari, veterinariya va zootexniya mutaxassislari, chorva mollarini oziqlantirish va saqlash uchun maqbul sharoitlarni yaratishlari kerak, qaysiki u organizmning to‘g‘ri rivojlanishiga va uni tashqi muhitning zararli ta‘siriga chidamliligini (rezistentligini) oshirishga yordam beradigan bo‘lsin. Har bir xo‘jalikda zoogigiyena, veterinariya-sanitariya va ishlab-chiqarish talablariga javob beradigan chorvachilik binolari bo‘lishi kerak. Tajriba ko‘rsatadiki, mollar zich saqlanganda, maxsus tug‘ish xonalari, profilaktoriyalı buzoqxonalarning yo‘q bo‘lishi, yosh hayvon bolalari kasalliklarining, shuningdek, brutsellyoz, tuberkulyozning tarqalishiga sharoit yaratadi va mollarni bu ineksiyalardan sog‘lomlashtirish katta qiyinchiliklar tug‘diradi.

Qish paytlarida hayvonlarni doimiy sayl qildirish, bahor-yoz paytlarida yaylovlarda saqlashni tashkillashtirish – hayvon organizmini chiniqtirish uchun birdan-bir asosiy sharoitdir.

Bundan tashqari, yoz paytida chorvachilik binolari va fermaning hududlari go'nglardan tozalanadi, ular profilaktik dezinfeksiya, shuningdek, oddiy va sanitar ta'minlanadi.

Mollarni yaylovga haydashdan oldin xo'jalikning veterinariya xodimlari yaylov maydonlarini ko'zdan kechirishi, axlat, suyak va tezaklardan tozalashni tashkillashtirishi kerak.

Hayvonlarning o'liklari yotgan joy infeksiya manbai bo'lishi mumkin deb qaraladi. Shuning uchun bunday joylarni qunt bilan dezinfeksiyalash va iloji bo'lsa yaylov sifatida foydalanmaslik kerak (atrofi to'siq bilan o'raladi yoki qaziladi). Suv ichadigan joyga kelish yo'llari ham tozalangan va jihozlangan bo'lishi kerak. Botqoqli yaylovlarning veterinariya-sanitariya holatini yaxshilash uchun melioratsiya quritish ishlarini o'tkazish zarur, bu esa gelmintlarning uyasini kamaytirishga, hayvonlarni gelmintozlar bilan zararlanishdan saqlashga, yosh hayvon bolalarining sog'lom o'sishiga sharoit yaratishga imkoniyat yaratadi. Chivin-pashshalar va boshqa qon suruvchi hashoratlarga qarshi yaylov paytidagi kurash tadbirlari katta ahamiyatga ega bo'ladi, qaysiki, hayvonlar mahsuldorligining birdaniga pasayishi tufayli chorvachilikka katta zarar keltirishi mumkin.

Epizootiyaga qarshi oldini oluvchi va maxsus tadbirlarini tashkillashtirish

Hayvonlarning yuqumli kasalliklariga qarshi kurashda oldini oluvchi va maxsus epizootiyaga qarshi choralar katta amaliy ahamiyatga egadir. Bunday choralarga diagnostik tekshirishlar, profilaktik emlashlar va hayvonlarni davolovchi, oldini oluvchi ishlov berishlari kiradi. Ular rejali va majburiy bo'lishi mumkin. Oldini olishning samaradorligi ko'pincha uning o'z vaqtida va sifatli o'tkazilishiga bog'liq. Epizootiyaga qarshi oldini oluvchi va maxsus tadbirlar har yili mavsum bo'yicha qilinadi. Tumanning bosh veterinariya vrachi, veterinariya uchastkalarining mudirlari va xo'jalik veterinariya mutaxassislarining ishtirokida rejaning loyihasini tuzadi. Reja loyihasi uchun kerakli dalillar epizootiya jurnalining ma'lumotlari, laboratoriya tekshirish natijalari va xizmat qiladigan hududdagi xo'jaliklar va aholi qaramog'idagi hayvonlarning, shu

jumladan parrandalarning ham zararli kasalliklardan nosog'lom ekanligini tasdiqlovchi boshqa bor bo'lgan hujjatlardir.

Reja loyihasi aniqlash bo'yicha belgilanadigan tadbirlar hajmiga shu hududdagi ma'lum kasalliklarga beriluvchan bo'lgan mollar va parrandalarning bosh soni, shuningdek, muammolar hajmi hisobga olinadi. Bu ma'lumotlar, biopreparatlar, asbob-uskunalar, dezvositalar va boshqa veterinariya ta'minot ashyolariga bo'lgan ehtiyojlar uchun zarurdir.

Oldini oluvchi va epizootiyaga qarshi tadbirlarning rejasini tuzish va ularning hajmini aniqlashda, hayvonlarning u yoki boshqa yuqumli kasalliklariga qarshi kurashishda foydalaniladigan yo'riqnoma va qo'llanmalarga, shuningdek, shu masalalar bo'yicha rahbarlik qiluvchi veterinariya tashkilotlarining ko'rsatmalariga rioya qilinadi. Reja loyihasini tumanning bosh veterinariya vrachi tayyorlaydi va tuman hokimligi tasdiqlaydi. Rejaning bajarilishi uchun nazoratni tuman bosh veterinariya vrachi yoki veterinariya bo'limining epizootolog vrachi amalga oshiradi. Ana shu rejaga muvofiq xo'jaliklar va veterinariya uchastkasi hududi bo'yicha ham shunday tadbirlar rejasi tuzib chiqiladi.

Ko'p tarmoqli chorvachilik xo'jaligida va davolash-profilaktika veterinariya muassasasida bu rejaning umumiy shakli quyidagichadir.

Diagnostik tekshirishlar epizootiyaga qarshi boshqa tadbirlar bilan bog'liq ravishda o'tkaziladi. Ularning maqsadi kasallik bilan zararlangan hayvonlarni iloji boricha tezroq aniqlashdir. Bu podadan ularni ajratishga va kasallikning tarqalishini oldini olishga imkoniyat beradi. Yuqumli va parazit kasalliklar bilan kasallangan hayvonlarni aniqlashda diagnostik tekshirishlarning quyidagi turlari qo'llaniladi: allergik, serologik, bakteriologik, mikrobiologik, gematologik, koprologik va gistologik.

Diagnostik tekshirishlar xo'jalikning aynan o'zida yoki laboratoriyalarda o'tkaziladi. Ayrim kasalliklarda xo'jaliklardagi maxsus tekshirishlar hayvonlarni klinik ko'zdan kechirish va zarur bo'lgan hollarda termometriyalash bilan birgalikda o'tkaziladi. Diagnostik tekshirishlar podadagi barcha mollarda (silda, brutsellyozda, manqada va boshqa zararlanganlikni o'rganishda va parrandalarning ayrim kasalliklarida) o'tkazilishi mumkin. Mazkur

xo'jalik, aholi punktlarida mavjud ma'lum kasalliklarga beriluvchan bo'lgan mollarning bosh sonini bir vaqtning o'zida ular tomonidan hisobga olinishi, diagnostik tekshirishni o'tkazishdagi muhim tashkiliy qoida hisoblanadi.

Diagnostikaning allergik usulini (silga, manqaga) veterinariya vrachi xo'jalikning o'zida o'tkazadi. Buning uchun belgilangan kuni tekshirilishi kerak bo'lgan hayvonlarning soni taxminan hisoblanadi, hayvonlarni ushlab turish uchun zarur miqdordagi odamlar ajratiladi, ishlash uchun joy aniqlanadi, kerakli buyumlar tayyorlanadi (probirkalar, shpritslar, pipetkalar va boshqalar). Aholiga tegishli hayvonlarni navbatdagi birma-bir ko'zdan kechirish va tekshirishlar haqida hayvonning egalari fuqarolar yig'ini faollari tomonidan xabar qilinadi. Ishning boshlangunicha xo'jalikda bo'lgan hisob asosida, shaxsiy egalikdagi mollar uchun mahalladagi ma'lumotlar asosida hamma hayvonlarning aniq ro'yxati bo'lishi kerak.

Yuqumli kasalliklardagi allergik tekshirish usullari va ularni qo'llash tartibi O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining maxsus yo'riqnomalarida ko'rsatib o'tilgan. Xo'jalikdagi hayvonlarda o'tkazilgan tekshirishlar va ularning natijalari haqida dalolatnoma tuziladi, qaysiki unga tekshirilgan hayvonlarning ro'yxati (opis) qo'shiladi. Ro'yxatga hayvonning laqabi va inventar raqami, jinsi, yoshi (tug'ilgan yili) rangi va belgilari ko'rsatiladi. Aholiga tegishli mollar tekshirilganda ikkinchi ustunga hayvon egasining nasabi, ismi va sharifi ko'rsatiladi. Oxirgi natijalarni baholagandan keyin veterinariya vrachi yordamchilari bilan birgalikda bu ro'yxatga imzo chekadilar, qaysiki, u xo'jalikda (punktda) o'tkaziladigan tadbirlar dalolatnomasining ajralmas qismi hisoblanadi.

Dalolatnoma va ro'yxat odatda uch nusxada tayyorlanadi. Ularning bir nusxasi xo'jalikda, ikkinchisi tumanning bosh veterinariya vrachida, uchinchisi veterinariya uchastkasida (punktda) saqlanadi. U yoki bu sabablarga ko'ra tekshirilmagan hayvonlar tez vaqt ichida qo'shimcha tekshiriladi, bu haqda alohida ko'rsatiladi. Xo'jaliklarning allergenga ijobiy yoki gumon reaksiya bergan hayvonlar ayrim fuqarolarga tegishli bo'lsa, hayvonning egasi, uning ma'lumotlari (yoshi, rangi va boshqalar) albatta dalolatnomada

ko'rsatiladi va belgilanadi. Dalolatnomaning yakunlovchi qismida kasal va kasallikka shubha qilinadigan hayvonlarga qanday muolaja qilinishi yoziladi, shuningdek, allergenga sezgir hayvon ajratilgan fermadagi va podadagi hayvonlarni saqlash haqida maslahat beriladi.

Tekshirish bo'yicha taxminiyl dalolatnoma quyidagicha:

DALOLATNOMA

"__"____20__yil

Narpay tuman Chortepa qishlog'i

"Navro'z" fermer xo'jaligi

Dalolatnoma Chortepa veterinariya uchastkasining mudiri, veterinariya vrachi Shodmanov I.K., veterinariya feldsheri Nasirov A. va №2 fermaning mudiri Bazarov J. lar ishtirokida tuzildi shul haqdakim, biz tomondan 14 maydan 20 maygacha №2 fermadagi yirik shoxli mollarda sil (tuberkulyoz)ga tekshirish o'tkazildi. 14 maygacha fermada hammasi bo'lib 756 bosh yirik shoxli mollar hisoblanadi. Shulardan 352 boshi sigir, 84 boshi g'unajin, 4 bosh nasldor buqa, buzoq va tanalar 316 bosh. Poda tuberkulyozdan sog'lom hisoblanadi. Hamma mollar klinik ko'zdan kechirildi va teri ichkarisiga yuborish usuli asosida tuberkulyozga tekshirildi. Tuberkulin birinchi marotaba 14 mayda, ikkinchi marotaba 17 mayda yuborildi. "__"____ yil tayyorlangan №__ seriyali tuberkulin qo'llanildi. Muolaja uchun tuberkulin 320 ml, 200 ml spirt va 300 gr paxta sarflandi.

Mollarda sil kasalligining klinik alomatlari kuzatilmadi. Tuberkulinizatsiya o'tkazish natijasida 755 boshdan salbiy natija olindi. ____ yili tug'ilgan buzoqqa (inv.№387) ikkinchi marotaba tuberkulin yuborilganda gumon natija olindi. Ko'rsatilgan buzoqcha qo'shimcha tekshirish uchun izolyatorga ajratildi.

Ilova: Mollarning ro'yxati 8 varaqdan iborat.

Imzolar:

- 1.
- 2.
- 3.

Diagnostikaning serologik usuli hayvonlarning (parrandalarni ham qo'shib) qon zardoblarini, uning tarkiblarida u yoki bu kasallik qo'zg'atuvchisining borligini aniqlaydigan maxsus tekshirishlarga asoslangan.

Xo'jalik sharoitida shu joyning uzida parrandalarni agglyutinatsiya reaksiyalari bo'yicha pulloroz va mikroplazmozga tekshirish mumkin. Yirik shoxli mollarning brutsellyozi, leykozi, o'pkaning yoppasiga yallig'lanishida joyining o'zida hayvonlarni faqat klinik ko'zdan kechirish mumkin. Serologik, gematologik tekshirishlar esa veterinariya laboratoriyalarida o'tkaziladi. SHuningdek, gelmint tashuvchilikga namunalar, bakteriologik, mikroskopik, gistologik va biologik tekshirishlar ham laboratoriyaga jo'natiladi.

Laboratoriyaga tekshirish uchun material olish va jo'natish tartibi

Veterinariya mutaxassisi laboratoriyada tekshirishga yaroqli bo'lgan materialni olishi va jo'natishi lozim. Materialni olish va jo'natishga tayyorlashda Veterinariya qonunchiligi va mavjud yo'riqnomalarga rioya qilinadi. Ko'pincha umumiy diagnostik tekshirishlarda laboratoriyaga serologik tekshirishlar uchun (RA, RSK) qon yoki uning zardobining namunasi yuboriladi. Qon olishda uning namuna ro'yxati uch nusxada tuziladi: birinchi va ikkinchisi laboratoriyaga yuboriladi, uchinchi qon olgan veterinariya mutaxassisidla saqlanadi. Tekshirish tamom bo'lgandan keyin laboratoriya natijasi belgilangan ro'yxatning bir nusxasini qaytaradi. Laboratoriyaga qon iloji boricha tez vaqt ichida (uzog'i bilan 24-48 soatdan) etkazib berishini hisobga olib jo'natiladi. Yo'lda namunalarni ehtiyotlik bilan, gemoliz bo'lmasligi uchun chayqatmasdan olib borishi kerak. Qonni laboratoriyaga jo'natishdan oldin, sovuganda zardobi ajratilgan keyin, u salqin joyda saqlanadi. Yozda muzlatgich yoki ertulada. Yuqorida ko'rsatilgan muddatda namunani keltirish iloji bo'lmasa, unda har bir hayvonning qon zardobi boshqa probirkaga qo'yiladi va u fiziologik eritmadagi 5% li karbol kislotasining eritmasi bilan (9 ml zardobga 1 ml 5 % li karbol kislotasi yoki 1 ml zardobga 1-2 tomchi hisobida) konservalanadi. Har bir probirkaga yorliq yopishtiriladi yoki rezinka bilan mahkamlanadi. Unda qon olingan hayvonning laqabi

va birka raqami ko'rsatiladi, shuningdek, barcha jo'natiladigan namunalarga ro'yxat tuziladi. Laboratoriyaga qonni jo'natish uchun ro'yxatdan tashqari, xo'jalikka xizmat qiladigan veterinariya uchastkasi, veterinariya punkti mudirining yoki boshqa veterinariya muassasasining ilova qilib qo'shib yuboradigan yo'llanma xati ham bo'lishi kerak. Qo'shib yuboriladigan xatning mazmuni quyidagicha.

Laboratoriyaning
qo'ygan belgisi

Olingan sana
Namunalar etkazib
berildi _____

Brak qilindi

_____ laboratoriyasiga

Manzili: _____

Ushbu bilan "Navro'z" xo'jaligiga qarashli qoramollardan olingan 110 ta qon namunasi (zardobi) brutsellyozga RA bo'yicha serologik tekshirish uchun yuborilmoqda. Xo'jalikda (brigada, otar, poda) mollar brutsellyoz bilan kasallanmagan. Tekshirish birinchi yoki ikkinchi marta (ostiga chizilsin) o'tkazilmoqda.

Oldingi tekshirish vaqti va natijasi.

Qon namunasi olingan sana "___" _____ 20___yil

Ilova: ro'yxat ikki nusxada.

Veterinariya vrachi:

(imzo)

(F.I.Sh.)

**Fermer xo'jaligiga qarashli qoramollardan olingan qon (zardob)
namunalarining ro'yxati**

№	Fermaning nomi	Molning jinsi	Yoshi, rangi	Inventar raqam, laqabi	Tekshirish natijasi
1.	1-ferma	Sigir	3 yosh, qizil	Zorka	(laboratoriyada to'ldiriladi)
2.	1-ferma	Sigir	6 yosh, qora	Mashka	
3.	1-ferma	Sigir	2 yosh, qora-ola	Dochka	
...	va hokazo				

Veterinariya vrachi
(feldsheri)

(imzo)

(F.I.Sh.)

Laboratoriyadan javob olgandan keyin xo'jalikda qolgan ro'yxatning uchinchi nusxasiga tekshirish natijalari haqida tegishli belgilar qo'yiladi, tashxis markazida olingan ro'yxatning nusxasi esa veterinariya uchastkasining mudiriga beriladi.

Hayvonlarni gelmint tashuvchilikka tekshirish

Agar hayvonlarning gelmintlar bilan zararlanishiga gumon qilinsa, laboratoriya tekshirishlari o'tkaziladi. Laboratoriyaga tekshirish uchun podadagi (otardagi) zararlanishga gumon qilingan hayvonlarning bir nechtasidan tezak olinadi. Har bir namuna alohida idishlarga solinib, oddiy qalam bilan qaysi hayvondan namuna olinganligi yoziladi va iloji boricha tezroq tashxis markaziga jo'natiladi.

Ilova qilib yuboriladigan xat va ro'yxatning shakli xuddi qonni jo'natgandagiday. Birinchi salbiy natijalarda shu hayvonning o'zidan yoki boshqasidan olingan material tekshirishga takror yuboriladi. Umumiy gelmintologik tekshirishni shu xo'jalikning o'zida tashkillashtirish va o'tkazish mumkin.

Bakteriologik tekshirish uchun patologik material, steril asboblardan steril idishlarga iloji boricha hayvon o'lgandan keyin, ayniqsa, yilning issiq mavsumlarida tezroq olinishi kerak. Agar patologik material birdaniga laboratoriyaga qo'lda jo'natilgan bo'lsa, uni konservalash shart emas. Buning iloji bulmasa, unda patologik material 30-40 % li glitserinning suvli eritmasi bilan, tuzning to'yingan suvli eritmasi yoki boshqa bakteritsidli xossaga ega bulmagan konservantlar bilan konservalanadi. Naysimon suyaklar butunligicha jo'natiladi, ular yaxshilab mushak va paylardan tozalanadi va 5 % li karbol kislotasining eritmasi bilan namlangan dokaga o'raladi, keyin yaxshilab joylashtiriladi. Laboratoriyaga patologik material quyidagi hujjat bilan yuboriladi.

_____ laboratoriyasiga
Manzil: _____ shahri

Ushbu bilan bakteriologik tekshirish uchun patologik material
(qandayligi sanab o'tilsin) _____ xo'jaligiga qarashli

(xo'jalikning fermaning nomi, egasining nasabi)

2 oylik cho'chqa bolasining _____

hayvonning turi va yoshi)

ichki

organlarning qismlari: _____ yuborilmoqda.

Kasallangan vaqti: 20 __ yil _____

Nobud bo'lgan vaqti: 20 __ yil _____

Klinik belgilar: og'ir ahvolda bo'lgan. Harorati 40 daraja.

Patologo-anatomik yorib ko'rish ma'lumotlari: O'tkir gastroenterit.

Taxmin qilingan diagnoz: Salmonellez

Material yuborilgan vaqt: 20 __ yil _____

Veterinariya vrachi:

(imzo)

(F.I.Sh.)

Qon surtmalari (mazok) maxsus tayyorlangan buyum oynachalarida mikroskopik tekshirish va leykotsitar formulani aniqlash uchun laboratoriyaga jo'natiladi. Buyum oynachalari taxminan 10-15 minut davomida 1-2%-li sodaning eritmasida qaynatiladi, keyin toza suv bilan yaxshilab yuviladi va quruq oyna teng miqdordagi spirt-efir eritmasiga tushiriladi va foydalanguncha shu erda saqlanadi. Surtmaning bir tomoniga igna yoki qalam bilan tegishli ro'yxatda ko'rsatilgan raqam yoziladi.

Patogistologik tekshirish uchun material yangi o'lgan hayvonlarning jasadidan yoki majburiy so'yilgan hayvonning patologik o'zgargan organlaridan olinadi, bunda o'zgargan to'qima bilan albatta chegaralanuvchi sog'lom to'qimadan qo'shib olinadi. Tekshirish uchun yupqa 1-2 sm qalinlikdagi bo'lakchalar tayyorlanadi va shu vaqtning o'zida qotiradigan suyuqlik 10 % li forma eritmasi yoki 96 % li toza spirt bo'lgan shisha idishga solinadi, eritmaning hajmi olingan materialdan 10 marotaba ortiq bo'lishi kerak. Yilning sovuq vaqtida uning muzlab qolmasligi uchun qotirilgan bo'lakcha

30-50 % li glitserin eritmasiga, 70 % li spirt yoki osh tuzining to'yingan eritmasiga tushiriladi.

Parazitlarga qarshi tadbirlar

Bunday tadbirlarni muvaffaqiyatli o'tkazishdagi birinchi sharoit-ularning rejali bo'lishidir. Kasallikning oldini oluvchi va yo'qotuvchi tadbirlarning rejasi hayvon saqlanadigan yoki eyiladigan va sug'orish uchun qo'llaniladigan joyning parazitologik vaziyat ma'lumotlari asosida har bir xo'jalikka tuziladi. Parazitlarga qarshi tadbirlar samarasining ikkinchi muhim sharti-bu ularning keng qamrovligidir, bunga sanitariya, veterinariya-zootexniya, agrotexnika va madaniy-oqartuv tadbirlari kiradi. Parazitlarga qarshi o'tkaziladigan tadbirlarning rejasi xo'jalik boshqaruvi rahbarlari bilan birgalikda birlamchi muhokama qilinadi. Parazitlarga qarshi tadbirlar rejasida: gelmintsizlantirish, o'tkazish, go'ngni va chorvachilik binosini zararsizlantirish, yaylovni biologik zararsizlantirish, suv havzalarining zararlanishini oldini olish, hayvonlarning o'ligini va qushxona chiqindilarini zararsizlantirish, parazit tashuvchi hayvonlarda (itlar va boshqalar) veterinariya nazorati, oziqlarni gelmintozli kasallik qo'zg'atuvchilari bilan ifloslanishdan saqlash, chorvachilik binolarida veterinariya-sanitariya talablarini bajarish, yosh hayvonlarni alohida o'stirish inobatga olinishi lozim. Parazitar kasalliklarga qarshi kurashish vazifasi veterinariya mutaxassislariga yuklatiladi.

Karantin (Qo'llanma)

Hayvonlarda yuqumli kasalliklarning paydo bo'lishi, o'tkir kechadigan favqulodiy hodisa deb qaraladi va uni yo'qotish, kechiktirib bo'lmaydigan choralarni qo'llashni talab qiladi. Yuqumli kasalliklarning tez yuzaga kelishi va ayrim holda juda tez epizootiya tusini oluvchi xususiyatlarini inobatga olish zarur. Epizootiyaning yuzaga kelishi chorvachilik xo'jaliklarining, ayrim holda tuman va viloyatlar bo'yicha xo'jalik faoliyatini buzadi. Veterinariya mutaxassislari rejali tadbirlarni (xo'jalikni surunkali kasalliklardan sog'lomlashtirish va oldini olish) o'tkazishdagi asosiy ishlaridan tashqari epizootiyaga qarshi kurashishga qo'shilishlari kerak. Yuqumli

kasalliklarni yo'qotishdagi tadbirlarning tartibi va ko'lami har xil bo'lishi mumkin. Ular infeksiyaning turiga, epizootiyaning kechishiga, uning yuzaga kelish vaqti va sharoitiga bog'liq. Ayrim hollarda kasallik bir nechta hayvonlarning kasallanishi yoki o'lishi bilan chegaralanishi, boshqa hollarda epizootiya tusini olishi mumkin. Biroq, ikkala holda ham, kasallikni to'xtatishda tez chora ko'rilishi zarur. Aytaylikki, xo'jalikdan yoki aholi yashaydigan punktdan bironta hayvonning kuydirigidan o'lish hodisasi yoki podadagi bironta sigirning brutsellyozli infeksiya tufayli bola tashlash hodisasi kuzatiladi. Shuning uchun, agar o'z vaqtida kuydirgi qo'zg'atuvchisining kirib kelish manbai aniqlanmasa, himoya qiluvchi emlashlar o'tkazilmasa, kasallik tarqalishi va hatto odamlarning sog'ligiga xavf solishi ham mumkin. Xo'jalikdagi yuqumli kasalliklarni yo'qotish tadbirlarini tashkillashtirishga faqat veterinariya mutaxassislari emas, balki xo'jalik rahbarlari va mahalliy jamoat tashkilotlari ham jalb qilinadi. Bunda eng muhimi, ushbu kasalliklardan sog'lom bo'lgan xo'jaliklarga infeksiyaning tarqalishiga yo'l qo'ymaslikdir.

Yuqumli kasalliklarni yo'qotish va tarqalishining oldini olishdagi tadbirlar keng qamrovli o'tkazilishi kerak, bulardan eng muhimlari quyidagilar hisoblanadi:

1. Kasal va kasallikka shubhali hayvonlarni aniqlash va ajratish;
2. Infeksiya manbalari va ularni kirib kelishini o'rganish;
3. Xavfli yuqumli kasallik aniqlangan xo'jalik (fermalar, brigadalar, otarlar va aholi punktlari)da karantin belgilash va infeksiya xavf tug'diradigan hududlarni aniqlash;
4. Infeksiya uchog'ini yo'qotishdagi tadbirlar;
5. Karantinni bekor qilish.

Kasal va kasalliklarga shubhali hayvonlarni aniqlash va ajratib qo'yish

Yuqumli kasalliklar paydo bo'lganda, ayniqsa, oqsil, kuydirgi, otlarning kontagiozli plevropnevmoniyasi kabi juda xavfli yuqumli kasalliklarda zararlangan hayvonlarni ertaroq aniqlash muhim ahamiyatga egadir.

Xo'jalikning yoki veterinariya uchastkasining (punktning) veterinariya mutaxassisi, hayvonlarning yuqumli kasalliklar bilan kasallanishiga shubha qilinganligi yoki bir vaqtning o'zida bir nechta hayvonning kasallanganligi haqida xabar topishi bilan diagnoz qo'yish va sababini aniqlash uchun tezlik bilan fermaga (xo'jalikka) etib kelishi zarur.

Xo'jalik veterinariya mutaxassislari dastlab hayvonlarni ko'zdan kechirishi, termometrlashi, kasal va kasallikka shubhali hayvonlarni ajratilishi, agar kasallanish hodisasi kamdan-kam bo'lsa, bunday hayvonlarni umumiy podadan va bir-biridan ajratib qo'yishi zarur. Maxsus bino-izolyator bo'lmagan ayrim hollarda (kasallikning o'z xarakteriga qarab) bunday hayvonlarni alohida joylarga qo'yish (vaqtincha chora sifatida) yoki shu binoning o'zida umumiy podadan ajratib asrash kerak. Boshqa hayvonlarga, ayniqsa yonida turganlariga diqqat bilan veterinariya nazorati o'rnatiladi. Agar kasallik bir binoning o'zida katta guruhdagi hayvonlarni egallasa, bunday vaqtda binoni (sigirxona, cho'chqaxona, tovuqxona) izolyator qilib qo'yiladi. Ajratib qo'yilgan kasal va kasallikka shubhali hayvonlarga xizmat qiluvchi xodimlar va veterinariya xodimlaridan tashqari begona kishilarning kirishi kat'iyan ma'n qilinadi.

Yaylovda yoki lagerda yuruvchi hayvonlarning orasida kamdan-kam hollarda kasallik uchrasa, kasallari umumiy podadan ayriladi va ajratib qo'yiladi. Podadagi qolgan hayvonlar esa alohida sug'oriladigan boshqa yaylovli uchastkaga joylashtiriladi. Ko'plagan miqdorda kasallansa, hayvonlarning bu gruppasi (otari) shu joyda qoldiriladi. Agar xo'jalikning veterinariya feldsheri o'tkir o'tuvchi infeksiyaga shubha qilsa, lekin kasallikka oxirgi diagnozni kuya olmasa, u xo'jalikda kasal hayvonlarni ayirish va ajratib kuyish choralarini o'tkazishi kerak.

Yuqumli kasalliklarni aniqlash va uni tugatish bo'yicha tadbirlarni tashkil qilish (Karantin tadbirlari)

Yuqumli kasallikka taxmin qilingan hollarda o'sha joyning veterinariya mutaxassislari va rahbarlari veterinariya qonuniga asosan shoshilinch tarzda tuman bosh veterinariya vrachiga xabar beradilar. So'ngra esa veterinariya bo'limi hamda veterinariya laboratoriyasi

mutaxassislari bilan hamkorlikda aniq diagnoz belgilanib, tegishli tadbirlarni tashkillashtirishga kirishiladi.

Aniqlangan yuqumli kasalliklarga o'lat, oqsil, tovuq o'lati, kuydirgi kabi o'ta xavfli o'tkir ineksiyalar – deb diagnoz qo'yilsa, bu xabar shoshilinch tarzda yuqori veterinariya boshqarmalariga ham ma'lum qilinadi va tuman bosh veterinariya vrachi tomonidan tumanning epizootik holatini yozish jurnali va epizootik kartaga tegishli belgilar qo'yiladi. So'ngra esa kasallikning epizootik o'chog'i aniqlanadi, ya'ni ferma binosi, mavjud mollar va atrof muhit va uning tarqatish chegaralari belgilab olinadi. Ushbuni inobatga olgan holda mazkur territoriyada karantin o'rnatish lozim deb topiladi va quyidagicha tashkillashtiriladi.

Karantin aniqlangan yuqumli kasallikning yoyilib ketishini oldini olish maqsadida o'tkaziladigan chegaralovchi tadbirlar majmuidan iborat. Veterinariya to'g'risidagi qonunning 28-moddasiga amal qilinadi. Karantin o'rnatish uchun yuqumli kasallik aniqlanganligi haqidagi dalolatnoma asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, tuman bosh veterinariya vrachi tomonidan karantin o'rnatish haqidagi qaror loyihasi tayyorlanadi va tuman hokimligiga kiritiladi. Hokim tomonidan tasdiqlangan ushbu qaror qonun kuchiga kirib, undagi tadbirni tegishli shaxslar tomonidan bajarilishi majburiydir. Barcha tadbirlar bajarilib, oxirgi kasal hayvon o'lgach yoki sog'aygach belgilangan vaqtdan keyin yakunlovchi dezinfekiya o'tkazilib, maxsus dalolatnoma tuziladi.

Ushbuga asoslangan holda yana tuman bosh veterinariya vrachi karantinni bekor qilish haqidagi qaror loyihasini tayyorlab tuman hokimligiga kiritadi. So'ngra o'z jurnaliga karantin bekor qilinganligi haqida belgi quyadi. Ayrim hujjat namunalari ilova qilinadi.

Hayvonlar yuqumli kasalliklarining o'choqlari aniqlangan chog'dagi cheklovchi tadbirlar (karantin)

Hayvonlar yuqumli kasalliklarining o'choqlari aniqlangan hollarda Qoraqalpog'iston Respublikasining, viloyatlarning, tumanlarning, shaharlarning, shaharchalarning, qishloqlarning, ovullarning muayyan hududlarini nobop punktlar deb e'lon qilish va ularda cheklovchi tadbirlar (karantin) joriy etish tegishli bosh davlat

veterinariya inspektorlarining taqdimnomasiga ko'ra Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashining, viloyatlar va Toshkent shahar, tumanlar va shaharlar hokimlarining qarorlari bilan yoki O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat veterinariya inspektorining taqdimnomasiga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori bilan amalga oshiriladi.

Belgilangan muddatlar o'tganidan va hayvonlarning yuqumli kasalliklari o'choqlari tugatilganidan keyin, shuningdek zarur veterinariya tadbirlari o'tkazilganidan so'ng Qoraqalpog'iston Respublikasining, viloyatlarning, tumanlarning, shaharlarning, shaharchalarning, qishloqlarning, ovullarning muayyan hududlaridagi cheklovchi tadbirlar (karantin) tegishli bosh davlat veterinariya inspektorlarining taqdimnomasiga ko'ra cheklovchi tadbirlarni (karantinni) belgilagan Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashining, viloyatlar va Toshkent shahar, tumanlar va shaharlar hokimlarining qarorlari bilan yoki O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat veterinariya inspektorining taqdimnomasiga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori bilan bekor qilinadi.

Kasallanishga xavf tug'diruvchi hudud (zona)ni aniqlash

Tuman hokimining karantin o'rnatish qarorida bir vaqtning o'zida kasallanishga xavf tug'diruvchi hudud, undagi xo'jaliklar, aholi yashaydigan punktlar ham sanab ko'rsatiladi va e'lon qilinadi.

Epizootik vaziyatni, kasallikning xususiyatini, aholi yashaydigan punktlarning joylashishini va ularning xo'jalik bilan bog'lanishini hisobga olgan holda tuman bosh veterinariya vrachi, xavf soluvchi zonaning chegarasini aniqlaydi. Agar infeksiya manbalari ma'lum bo'lmasa, bunday chegaralar asosiy ahamiyatga ega bo'ladi.

Xavf soluvchi zonada hayvonlarni klinik kechirishga muhim e'tibor ajratiladi, hayvonlarning kirishi va chiqishi chegaralanadi, kuzatish joylari o'rnatiladi, hayvon mahsulotlari va xom ashyosini tayyorlash va sotishga e'tibor kuchaytiriladi, kasalliklarning oldini olish bo'yicha ommaviy tushuntirish ishlari o'tkaziladi.

Xotirjam bo'lmagan punktlarda va xavf soluvchi hududlarda o'tkir yuqumli kasalliklar yuzaga kelganida infeksiyaga qarshi kurashuvchi maxsus komissiya tuziladi. Komissiya tarkibiga:

ma'muriy tashkilotlarning vakillari, veterinariya va meditsina mutaxassislari, xo'jalik rahbarlari kiradi. Komissiya katta vakillik huquqiga ega bo'ladi. Ular kasallikni yo'qotish ishlarining holatini ma'muriy tashkilotlar qarorlarining bajarilishini, mutaxassislarning topshiriqlarini ko'rib chiqadilar va agar lozim bo'lsa, qo'shimcha choralarni ham qo'llaydilar.

Epizootiyani yo'qotish bo'yicha tadbirlarni tashkillashtiradigan va o'tkazadigan barcha veterinariya mutaxassislari karantinining saqlanishini nazorat qilib turadilar. Karantin qoidalarining va yuqumli kasalliklarning yo'qotilishi bo'yicha tadbirlarning bajarilishi uchun javobgarlik xo'jalikning rahbarlariga, qishloq xo'jalik tashkilotlari va mahalliy jamoat tashkilotlariga, veterinariya mutaxassislarga yuklatiladi.

Karantinining tadbirlarini buzganligi uchun xo'jalik, tashkilotlar, muassasalarning lavozimdagi kishilari, ayrim fuqarolar mol va parrandalarning egallari ham javobgarlikka tortiladi.

**Infeksiya o'chog'ini yo'qotishdagi tadbirlar
Yuqumli kasallik chiqqanligini aniqlash
DALOLATNOMASI**

“___” _____ 20__ yil _____ fermer xo'jaligi
_____ tumani _____ viloyati

Bizlarkim qo'yida imzo qiluvchilar: _____ tuman bosh
vetvrachi _____, vrach-epizootolog _____,
fermer xo'jaligi bosh vetvrachi _____, ferma mudiri
_____ birgalikda tuzdik ushbu dalolatnomani, shu
haqdakim, fermer xo'jaligi bosh vetvrachining shoshilinch xabari bo'yicha
sutchilik fermasi va atrofidagi aholining qoramollari tekshirildi.

Tekshirish davrida fermaning 1200 bosh, aholining 200 bosh hayvoni
ko'rikdan o'tkazildi.

Tekshirish natijasida fermada 1 bosh kasal mol aniqlandi. Epizootik
ahvol, klinik belgilariga qarab Oqsil kasalligiga diagnoz qo'yildi. Aholining
hayvonidan kasal mollar ajratilmadi.

Komissiya hal qiladi:

1. Fermada qoramollar, cho'chqalar, qo'y va echkilar harakati to'xtatilib joy-joyida boqilsin.

2. Ferma va aholi punktida postlar, fermaga kirishda shlagbaumlari, dezoto'siqlar o'rnatilsin.

3. Oqsil kasalligini tugatishning tezkor rejasi tuzilsin.

4. Mollarni emlash boshlansin.

5. Kasallik o'chog'i va xavfli zonaga karantin o'rnatish uchun tuman hokimiyatiga tegishli hujjatlar kiritilsin.

6. Tuman dezotryadiga 2 ta DUK mashinasi, dezinfeksiyalovchi vositalar bilan olib kelinsin.

7. _____ fermer xo'jaligi rahbari _____
_____ karantin o'chog'ida xizmat qiluvchi odamlar va transport vositalarini belgilab, ularga sharoit yaratilsin.

Imzolar: 1.

2.

3.

E'lon loyihasi K A R A N T I N

Qishloqdagi mollar orasida Oqsil kasalligi
Qishloqqa kirish va o'tib ketish man qilinadi
Aylanib o'tish qishloqdan

KARANTIN O'R NATISH HAQIDA QAROR LOYIHASI

_____ tuman hokimligi № _____
" ____ " _____ 20 ____ yil _____ xo'jaligi sutchilik
fermasida Oqsil bo'yicha karantin o'rnatish haqida.

_____ tuman bosh vetvrachi _____ xo'jaligi
sutchilik fermasida " ____ " _____ 20 ____ yilda qoramollarda oqsil kasalligi
paydo bo'lganligi haqidagi xabarni eshitib, tuman hokimligi qaror qiladi:

1. _____ xo'jaligi markazi va sutchilik fermasiga
oqsil bo'yicha karantin punktlari o'rnatilib, xavfli zona deb e'lon qilinsin.

2. Oqsilni tugatish bo'yicha taqdim etilgan tezkor reja tasdiqlansin.

3. _____ ga yuklatilsin:
Qishloqqa kiradigan yo'llarga karantin haqida e'lonlar yozilib, piketlar
o'rnatilsin;

Qishloqqa har qanday mol olib kelish va olib ketish qat'iyan man
qilinsin;

Barcha aholiga qarashli mollar o'z joyida bog'lab boqilsin.

4. _____ xo'jaligi rahbari _____ ga yuklatilsin:
_____ fermaga chetdan kishilar kelishini va boshqa
fermalar bilan xo'jalik aloqalari to'xtatilsin;

- Karantin o'chog'ida maxsus transport ajratilsin;
- Ferma xizmatchilariga kerakli sharoit yaratilsin;
- Barcha karantin qoidalarini kasallik tugatilguncha qattiq bajarilishi ta'minlansin.

5. _____ tuman bosh vetvrachi _____ ga _____ 3 kun
ichida oqsilga moyil barcha mollarni emlash amalga oshirilsin.

_____ barcha xodimlarga oqsil kasalligini tugatish va tarqalishiga
yo'l qo'ymaslik choralari haqida tushuntirish ishlari olib borilsin.

6. _____ xo'jaligi bosh vetvrachi _____ ga:

1. _____

2. _____

7. Tuman ichki ishlar bo'limi boshlig'i _____ ga:

1. _____

2. _____

3. _____

8. Tuman sog'likni saqlash bo'limi boshlig'i _____ ga:

1. _____

2. _____

9. Ushbu qarorni bajarilishini nazorat qilish tuman hokimi muovini
_____ ga va tuman bosh vetvrachi _____ ga yuklatilsin.

Fermer xo'jaligi sutchilik fermasidagi Oqsil kasalligini tugatilgani va
kasallikni tugatish bo'yicha chora-tadbirlar haqidagi hujjatlarni ko'rib chiqib
_____ tuman hokimligi qaror qiladi:

1. _____ xo'jaligi sutchilik fermasidagi oqsil
kasalligini tugatilgani va kasallikni tugatish bo'yicha chora-tadbirlarning
barchasi qo'llanma bo'yicha o'tganini hisobga olib ushbu xo'jalikda oqsil
bo'yicha karantin bekor qilinsin.

2. _____ tuman bosh vetvrachiga karantindan keyin
chegaralanishlar qo'llanma bo'yicha bajarilishini nazorat qilish topshirilsin.

3. _____ xo'jaligi rahbari _____ va
boshqa mutaxassislarga barcha chora-tadbirlar o'tkazish topshirilsin.

4. Ushbu qarorni ijrosi va nazorati tuman bosh vetvrachi
_____ ga yuklatilsin.

_____ tuman hokimi _____

imzo, F.I.O.

_____ kotibi _____

imzo, F.I.O.

**Veterinariya mutaxassislariga to'g'ri keladigan ish hajmini
hisoblash koeffitsientlari**

№	Hayvonlarning yoshi va turlari	Koeffitsientga aylantirish
1	Sigir, bo'qalar (yillik o'rtacha)	1,0
2	Yosh qoramollar, burdoqiga va yaylovda boqilayotdigan katta yoshli qoramollar (yillik o'rtacha)	0,66
3	Barcha yoshdagi cho'chqalar (yillik o'rtacha)	0,16
4	Barcha yoshdagi qo'ylar va echkilar, qorako'l va romanovskiy qo'ylaridan tashqari (yillik o'rtacha)	0,06
5	Barcha yoshdagi qorako'l va romanovskiy qo'ylari (yillik o'rtacha)	0,1
6	Barcha yoshdagi ishchi hayvonlar, yilqilar va tuyalar (yillik o'rtacha)	0,66
7	Katta yoshdagi parrandalar (yil oxirida)	0,025
8	Yosh parrandalar (o'rtacha yillik)	0,02
9	Urg'ochi norkalar asosiy tudasi	0,2
10	Bo'rsiq (urg'ochisi)	0,6
11	Tulki (urg'ochisi)	0,5
12	Olmaxon (urg'ochisi)	0,4
13	Urg'ochi quyonlar	0,16
14	Nutriya	0,08
15	Asalari oilasi (yil oxirida)	0,2

Izoh: Naslchilik xo'jaliklarida hayvonlarni shartli bosh songa o'tkazishda qo'shimcha 0,2-0,4 koeffitsientga ko'paytiriladi

**Surunkali yuqumli kasalliklardan sog'lomlashtirish
tadbirlari**

Yuqorida ko'rsatilgan choralarni tashkillashirish asosan o'tkir oqimda o'tadigan, tez tarqalib ko'p miqdordagi mollar va parrandalarning bosh sonini egallaydigan kasalliklarga tegishlidir. Katta kontagiozlikga ega bo'lmagan va asosan surunkali oqimda o'tadigan ayrim yuqumli va invazion kasalliklarda ham belgilangan tartibdagi tadbirlar o'tkaziladi. Bularga sil, brutsellyoz, vibrioz, yirik

shoxli mollarning yuqumli vaginiti va trixomonoz, yosh mollarning paratifi, bir qator gelmintoz va boshqa kasalliklar kiradi. Bunday kasalliklarda sog'lomlashtirish choralari cheklashlar belgilanib o'tkaziladi. Xo'jalikdan chiqqan kasallikni aniqlash uchun xo'jalikning veterinariya vrachi yoki feldsheri tuman bosh veterinariya vrachiga va veterinariya uchastkasining mudiriga xabar qilish kerak.

Xo'jalikning veterinariya mutaxassisi podadagi kasalliklarni aniqlash, ularni ajratib qo'yish va davolash choralari qo'llaydi. Ushbu kasalliklarga qarshi kurashish yo'riqnomasi talablarini aniq tashkillantiradi va bajarilishini ta'minlaydi. U kasallarning, kasallikning o'tishi va o'limning aniq hisobini olib borishi kerak. O'lgan hayvonlarga patologoanatomik o'zgarishlarni ko'rsatib dalolatnoma tuziladi. Ko'rsatilgan kasalliklar xo'jalikda tasdiqlansa, tuman bosh veterinariya vrachi sog'lomlashtiruvchi tadbirlarni tuzadi va uni tuman hokimi tasdiqlaydi. Veterinariya mutaxassislari asosiy e'tiborni zooantroponoz kasalliklarda tashkillashtiriladigan tadbirlarga qaratadi. Odamlar va hayvonlar uchun xos bo'lgan zooantroponoz kasalliklari o'tkir va shuningdek surunkali oqimda o'tadi. O'tkir zooantroponoz infeksiyalar qatoriga kuydirgi va quturish, surunkalilarga esa tuberkulyoz, brutsellyoz va invazion kasalliklar (trixinellyoz, sistitserkoz, exinokokkoz va boshqalar) kiradi. Zooantroponoz kasalliklari paydo bo'lganda sanitariya epidemiologiya xizmati bilan birgalikda, veterinariya mutaxassislari nosog'lom punktlarda odamlarning kasal hayvonlar bilan, ularning mahsuloti va xom ashyosi bilan aloqada bo'lganda yoki ularning mahsulotini iste'mol qilishi natijasida odamlarning kasal bo'lishiga yo'l qo'ymaydigan choralarni qunt bilan tashkillashtirishi va o'tkazishi kerak.

Sog'lomlashtirish tadbirlarini tashkillashtirishning murakkabligi ularning uzoqqa cho'zilishi bilan bog'liqdir. Tuberkulyoz yoki brutsellyozdan nosog'lom xo'jalik (ferma)ni sog'lomlashtirish uchun, xo'jalik va maxsus veterinariya tadbirlarining o'tkazilishini ko'zda tutuvchi rejalar tuziladi. Bosh veterinariya vrachining so'rovnomasiga asosan bunday reja, tuman hokimining qarori bilan tasdiqlanadi. Yuqumli kasalliklarning diagnostikasida va ularga qarshi kurash

tadbirlarini tashkillashtirishda tuman veterinariya laboratoriyasining roli kattadir. Bu laboratoriyalar kelib tushadigan materiallarda diagnostik tekshirish o'tkazadi, veterinariya muassasalariga, xo'jaliklarning veterinariya mutaxassislariga yuqumli va invazion kasalliklarning oldini olish va ularni tugatishda uslubiy va amaliy yordam ko'rsatadi, surunkali kasalliklardan nosog'lom xo'jaliklarni sog'lomlashtirish rejalarini ishlab chiqishda qatnashadi, xizmat qiladigan xo'jaliklarda epizootiyaga qarshi va sog'lomlashtiruvchi tadbirlarning sifati hamda o'z vaqtida bajarilishini tekshiradi. Xo'jaliklar va veterinariya tarmog'ining mutaxassislari epizootiyaga qarshi tadbirlarni tuzishda veterinariya laboratoriyasining mutaxassislariidan maslahat oladilar.

Bu laboratoriyalar, shuningdek, veterinariya tashviqot targ'ibot ishlarini ham olib boradi, xizmat qiladigan xo'jalik va veterinariya tarmogining ishchilari uchun seminarlar va yo'l-yo'riqlar tashkillashtiradi.

Oldini oluvchi tadbirlarni o'tkazishda, ayniqsa nosog'lom xo'jaliklarda (fermalarda) yuqumli kasalliklarni yo'qotishda hayvonlarning kasalliklariga qarshi kurash bo'limining tarkibiga kiruvchi dezinfeksiyalovchi otryadlarning roli kattadir. Tashqi muhitni zararli kasalliklarning qo'zg'atuvchilaridan o'z vaqtida va sifatli qilib zararsizlantirish-chorvachilik xo'jaliklarida bu kasallikning oldini olish va tugatishdagi muhim tarmoqdir. Veterinariya dezinfeksiyalovchi otryadning asosiy vazifasi rejali oldini olish va shuningdek, yuqumli kasalliklar tarqalishining manbai hisoblanuvchi chorvachilik binolarida, hayvonlarning mahsuloti va xom ashyosini saqlaydigan omborlar va boshqa ob'ektlarda majburiy dezinfeksiya va dezinseksiyalar o'tkazish hisoblanadi. Xo'jalikning veterinariya vrachi yoki feldsheri epizootiyaga qarshi tadbirlarni o'tkazishni rejallashtirishda har doim chorvachilik binolari yoki boshqa ob'ektlarda dezinfeksiya o'tkazishni ko'zda tutadi. Bunday ishlar va ularning muddati tuman bosh veterinariya vrachi bilan kelishib olinishi kerak.

Tarqalishi oqibatida karantin yoki cheklashlar belgilanadigan hayvonlarning yuqumli kasalliklari ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori bilan tasdiqlanadi.

Chorvachilik fermasining veterinariya-sanitariya ahvolini tekshirish dalolatnomasi

DALOLATNOMA (qishda)

_____ qishlog'i _____ tumani "____" _____ 20__ yil.

Menkim _____ tumani veterinariya inspektori _____
quyidagilar: _____ veterinariya uchastkasi _____ mudiri
_____ fermer xo'jaligi bosh zootexnigi
_____ va vetvrachi _____ bilan birgalikda,
ferma mudiri _____ ishtirokida "____" _____ 20__ yilda
_____ fermer xo'jaligi cho'chqachilik fermasining veterinariya-
sanitariya ahvolini tekshirishdan o'tkazdik.

"____" _____ oyida fermada: _____ bosh cho'chqa, jumladan
asosiy ona cho'chqalar _____ bosh, tekshiriladiganlari _____
bosh, zotli cho'chqalar _____ bosh, onasini emuvchi cho'chqa
bolalari _____ bosh, sutdan ajratilganlari _____ bosh bor ekan.

• Oziqlantirish qoniqarli ahvolda, ratsionlar talabga javob beradi.

Onasidan ajratilgan cho'chqa bolalari turadigan binolarda namlik ko'p
isitilmaydi, ventilyasiya yaxshi ishlamaydi, kanalizatsiya sistemasi
ifloslangan.

Barcha guruhlarda cho'chqalar semizligi o'rtacha go'shtdorlik
darajasida, faqat 240 bosh onasidan ajratilgan cho'chqa bolalarining 56 foizi
o'rtadan past va oriq semizlikda.

Keyingi haftada yuqorida ko'rsatilgan cho'chqalardan 59 boshi kasal
bo'lib, 17 boshi harom o'lgan.

Kasal cho'chqa bolalarida yo'tal, nafas qismi, burun bo'shlig'idan
shilliq, suyuqlik oqish belgilari qayd etiladi. Harorati 0,5-1,5 gradus selsiyaga
oshgan.

Harom o'lganlarni yorib ko'rganda umumiy oriqlanish, o'pkasi
yallig'langanligi aniqlandi. Kasallar penitsillin, streptomitsin bilan
davolanganda yaxshi natija bermadi.

Patmaterial laboratoriyada tekshirilganda kasallik chaqiruvchi
mikroflora qayd etilmadi.

Cho'chqa bolalarini komissiya tekshirganda kasallarda lohaslanish,
kuchsizlik, tana haroratining 1-1,5 gradus selsiyada ortishi, ko'zning shilliq
parrandalari qontalash bo'lgan, nafas olishi tezlashgan. Yo'tal, burundan
shilliq yiring suyuqligi oqishi aniqlandi. 4-ta o'lganini yorib ko'rilganda

oriqlanish, shilliq pardalar oqarishi, o'pkada bronxopnevmoniya o'choqlari aniqlandi.

Xulosa: Namlik me'yoridan ziyod (90 foiz), binoda ammiak va boshqa zaharli gazlar to'plangan, tana sovuqdan ta'sirlangan va bronxopnevmoniyaga olib kelgan.

Takliflar: 1. Bino isitilsin, ventilyasiya tuzatilsin, kanalizatsiya sistemasi tozalansin (5 kun ichida mas'ul ferma mudiri).

2. Koridorlarga, pollarga yog'och qipig'i va yangi sundirilgan ohak sepilsin.

3. Bronxopnevmoniyaga chalingan cho'chqa bolalari kompleks davolansin.

4. Tuman veterinariya bo'limi dezotryadi shu oy ichida ikki marta binolarda dezinfeksiya o'tkazsin.

5. _____ fermer xo'jaligi bosh zootexnigi _____ va vetvrachi _____ cho'chqa bolalarini biologik to'liq, sifatli ozilantirib, ratsionga ABK qo'shilsin, yosh cho'chqalarni asrash sharoitiga alohida e'tibor berilsin.

_____ Tuman veterinariya inspektori _____ imzo
_____ Veterinariya uchastkasi mudiri _____ imzo
_____ Fermer xo'jaligi bosh zootexnigi _____ imzo
_____ Fermer xo'jaligi vetvrachi _____ imzo
_____ Fermer xo'jaligi ferma mudiri _____ imzo

PROFILAKTIK EMLASHLAR DALOLATNOMASI

“ ” 20__ yil _____ fermer xo'jaligi _____ tumani
Bizlarkim, fermer xo'jaligi № _____ bo'limi veterinariya feldsheri
_____ vetsanitar _____ va ferma mudiri
_____ lar ishtirokida № _____ bo'limga qarashli 1000 bosh sigirni
oqsilga qarshi emlash o'tkazdik.

Emlash “A-22” virusdan tayyorlangan gidrookis alyumin vaksina bilan o'tkazildi. Kursk biofabrikasi 17 aprel 2019 yilda tayyorlangan, seriya №10. Davlat nazorati 10, yaroqlik muddati 12 oy.

Vaksina bo'yinning o'rta qismi terisi ostiga 2 ml dan yuborildi. Vaksina yuboriladigan joy dastlab jundan tozalanib 2 foizli karbol kislotasi eritmasi bilan dezinfeksiya qilindi.

Emlashga xarajat bo'ldi: vaksina 2 l, karbol kislotasi 1,0 l, paxta 200 gr. Emlashdan keyin asoratlar kuzatilmadi.

Imzolar: 1.

2.

3.

Nazorat savollari:

1. Veterinariya tadbirlarining ahamiyati va turlarini ayting?
2. Umumiy profilaktik tadbirlar va ular qanday o'tkaziladi?
3. Xo'jalikning veterinar-sanitar va epizootik ahvolini qanday o'rganiladi?
4. Dispanserizatsiya tadbiri nechta bosqichda amalga oshiriladi?
5. Davolash ishlarini qanday tashkil etiladi?
6. Veterinariya mutaxassislariga to'g'ri keladigan ish hajmini hisoblash koeffitsientlarini ayting?
7. Xo'jalikda yuqumli kasallik chiqqanda qanday tadbirlar o'tkaziladi?
8. Yuqumli kasalliklarni oldini olishning umumiy va maxsus tadbirlari qanday o'tkaziladi?
9. Yuqumli kasalliklarda karantin yoki cheklov tadbirlari qanday amalga oshiriladi?
10. Yuqumli kasalliklarda karantin yoki cheklov tadbirlarini o'tkazish uchun kim qaror chiqaradi?

VETERINARIYA INSHOOTLARINING QURILISHINI TASHKIL ETISH

Veterinariya inshootlarining qurilishi

Veterinariya muassasalari uchun bino qurishni tashkillashtirish mas'uliyati birinchi navbatda uning rahbarlariga – viloyatlarning veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari boshliqlariga, tuman va shaharlarning veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari rahbarlariga hamda xo'jaliklarning bosh veterinariya vrachiga yuklatiladi. Buning uchun soha rahbarlari aniq takliflar bilan tegishli hokimliklarga oldindan murojaat qilishi va o'z loyihasini hukumatning ko'p yillik qurilish rejalariga kiritishi zarur.

Xo'jaliklar sharoitida esa bosh veterinariya vrachi zarur inshoot-bino qurilishini taklif qilib, mazkur xo'jalik rahbariga murojaat qiladi. So'ngra taklif xo'jalik boshqaruvining umumiy yig'ilishida muhokama qilinib, ijobiy hal etiladi.

Barcha veterinariya qurilish ishlari kelajakda veterinariya qonunchiligida ko'rsatilgan asosiy veterinariya xizmatining vazifalarini amalga oshirish uchun xizmat qiladi. Bu veterinariya ob'ektlarida epizootiyaga qarshi ishlar, davolash ishlari, diagnostika ishlari, laboratoriya tekshirish ishlari va hokazolar amalga oshiriladi. Shuning uchun ham davlatimiz hududida epizootiya tarqalib ketmasligi borasida mol bosh sonining kamayib ketmasligida, sifatli va sog'lom chorva mahsulotlari etkazib berishda, hamda insoniyatni antropozoonoz kasalliklardan asrash borasida katta ahamiyatga egadir. Ushbuni hisobga olib, veterinariya uchastkalari, tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari, viloyat (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari, tuman (shahar), viloyat va respublika hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat xavfsizligi davlat markazlari asosan davlat byudjeti hisobiga quriladi. Fermer va boshqa xo'jaliklarda esa, veterinariya ob'ektlarining qurilishi va ularning jihozlanishida shu xo'jalik zimmasiga yuklatiladi.

Veterinariya inshootlarining qurilishni rejalashtirish

Veterinariya muassasalarining qurilishi veterinariya ishining istiqbolli (perspektiv) rejasida ko'rsatilgan bo'lib, bir necha yilga mo'ljallanadi.

Tumanlarda tuman bosh veterinariya vrachi taklifiga binoan, shaharda esa shahar bosh veterinar vrachi taklifiga binoan tuman va shaharda qurilish zarur bo'lgan boshqa ob'ektlar qatorida veterinariya inshootini ko'rib chiqib, zarur bo'lsa rejalashtiradi.

Veterinariya inshootlarining qurilishini rejalashtirishda tuman (shahar)ning qurilish ishlari bo'yicha rejasiga kiritilishi lozim.

Veterinariya inshootlarining qurilishi uchun er maydoni ajratish tartibi

Veterinariya inshootlarining qurilishi uchun er maydoni mahalliy hokimiyat tomonidan tuzilgan komissiya (arxitektor, sanepidstansiya, yong'inga qarshi kurash tashkiloti, tuman bosh vetvrachi) ishtirokida aniqlanadi.

Buning uchun quyidagi talablarga rioya qilinish shart:

- Markaziy avtomobil yulidan kamida 500 metr uzoqlikda bo'lishi;
 - Suv o'tadigan kanallardan 500-1000 metr uzoqlikda bo'lishi;
 - Qishloq yoki ko'rinadigan aholi punktning shamolga qarshi tomonida bo'lishi;
 - Er osti suvlarining chuqurroq joylashgan er maydoni tanlanishi;
 - Yongin bo'lganda boshqa binolarga ta'sir qilmaydigan bo'lishi
- va hokazolar.

Veterinariya inshootlari qurilishining loyiha-smeta hujjatlarini tuzish

Hokimiyatning qarori va er ajratilganligi hamda tanlanganligi haqida dalolatnoma tayyorlangan-loyiha ishlari maxsus loyihalash tashkilotlari tomonidan buyurtmachining talabi bo'yicha 1-2 qavatli qilib bajariladi. Ko'pincha 1 qavatida tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi, 2 qavatida esa tuman hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat xavfsizligi davlat markazi joylashtirilishi mo'ljallanadi. Agar tayyor loyiha bo'lsa, tuman bosh

veterinariya vrachi bu loyiha bilan tanishib ma'qullashi mumkin. Ma'qul bo'lmasa o'zining fikrlarini yozma ravishda bayon qilib, buyurtma beradi. Loyiha tayyor bo'lgach, tuman qurilish bo'limi muhandisi bilan birgalikda berilgan buyurtmaning to'g'ri yoki noto'g'ri bajarilganligi tekshiriladi, lozim bo'lsa tuzatadilar.

Veterinariya inshootlarining qurilishini nazorat qilish

Qurilishning sifati ustidan nazorat qilish tuman yoki shahar bosh veterinariya vrachining hamda veterinariya organi qurilish muhandisining zimmasiga yuklatiladi. Qurilish boshlanishidan toki qabul qilinguncha qadar ular javobgar shaxs hisoblanadilar.

Qurilish tugagandan keyin ayrim bino va inshootlar belgilangan tartibga rioya qilingan holda maxsus komissiya qabul qilgandan keyingina foydalanishga topshirilishi kerak. Komissiya qurilishning tugaganligi va sifati haqida yakun qiladi va uni foydalanishga topshirish uchun dalolatnoma tuzadi. Komissiya tarkibiga yuqori veterinariya tashkilotining vakili tuman bosh veterinariya vrachi, mablag' bilan ta'minlovchi bank, yong'inga qarshi kurash bo'limi va qurilish tashkilotlarining vakillari kiradi.

Binodan foydalanish uchun javobgarlik topshirganda va qabul qilganda dalolatnomaga imzo qo'yilgandan keyin muassasa rahbariga yuklatiladi.

Binolarga doimo qarab turish, quruvchi mutaxassislar ishtirokisiz bo'ladigan mayda ta'mirlash muassasa mas'ul xodimlar tomonidan bajariladi. Foydalanish muddati va eskirishga qarab u to'liq yoki joriy ta'mirlanadi. Bunday ta'mirlash oldindan ko'zda tutiladi va kelgusi yil rejasiga qo'shiladi.

To'liq ta'mirlash uchun maxsus smeta (loyiha) tuziladi. Qaysiki unda taxminiyl qilinadigan ishlarning ko'lami ko'zda tutiladi. Bunday talabnoma va smetani veterinariya uchastkalari va veterinariya punktlarining mudirlari tuman bosh veterinariya vrachiga topshirdi. Keyin esa tumanning barcha veterinariya muassasalarining to'liq joriy ta'mirlash uchun umumiy smeta (loyiha) tuziladi va tegishli tartibda tuman hokimiyati tomonidan tasdiqlanadi.

Qurib bitkazilgan inshootlarni foydalanishga qabul qilish

Buning uchun maxsus ishchi komissiya tuziladi. Uning tarkibida tuman bosh vetvrachi, qurilish tashkiloti xodimi, tuman arxitektori, sanitariya-epidemiologiya stansiyasi vakili, yong'inga qarshi kurash tashkiloti vakili ishtirokida qurilishning loyiha asosida qurilganini tekshirib, yakunida ishchi komissiyasining dalolatnomasini tuzadilar. Kamchilik bo'lsa, ko'rsatilib kim tomonidan, qachon tuzatilishi ta'kidlanadi, so'ngra esa davlat qabul komissiyasi tomonidan bino qabul qilinadi. Uning tarkibida tegishli vazirlik, qo'mita vakili, tuman yoki shahar bosh veterinariya vrachi, qurilish tashkiloti vakili, muhandis, sanitariya epidemiologiya stansiya xodimi ishtirok etib, ishchi komissiyasining dalolatnomasidagi kamchiliklar tuzatilganini tekshiriladi, aks holda quruvchilar tashkilotiga chora ko'riladi. Barcha talablar bajarilgan bo'lsa, dalolatnoma tuzilib, ob'ekt qabul qilinadi va buyurtmachining ixtiyoriga topshiriladi.

Nazorat savollari:

1. Veterinariya muassasalari qurilishini kim tashkillashtiradi?
2. Veterinariya muassasalari qurilishini kim rejalashtiradi?
3. Veterinariya muassasalari uchun er maydoni qaysi tartibda ajratiladi?
4. Veterinariya muassasalari uchun er maydoni ajratilishida ishchi guruh tarkibida qaysi soha xodimlari ishtirok etadi?
5. Veterinariya muassasalari uchun ajratilgan er maydoni markaziy avtomobil yo'llaridan qancha uzoqlikda bo'lishi kerak?
6. Veterinariya muassasalari uchun ajratilgan er maydoni suv o'tadigan kanallardan qancha uzoqlikda bo'lishi kerak?
7. Veterinariya muassasalari uchun ajratilgan er maydoni er osti suvlarining chuqurlik darajasi qanday bo'lishi kerak?
8. Veterinariya muassasalari qurilishi loyiha-smeta hujjatlari kim tomonidan tuziladi?
9. Qurib bitkazilgan inshootlarni foydalanishga topshirilishida nimlarga e'tibor qaratiladi?
10. Qurib bitkazilgan inshootlarni foydalanish topshirilishida kimlardan iborat ishchi guruh tuziladi?

IV-BOB. VETERINARIYA TADBIRLARINI IQTISODI VA MOLIVAVIY-MODDIY TAHLILI

VETERINARIYA TADBIRLARINI IQTISODI

Veterinariya tadbirlarining iqtisodiy tahlil qilishning ahamiyati va vazifalari

Iqtisodiy islohotlar davrida hozirgi zamonaviy veterinariyasining asosiy vazifasi chorvachilikka xizmat ko'rsatishning ilg'or usullari va vositalarini qo'llab chorvachilik tarmog'ining rentabelligini oshirib borishdan iborat. Bu vazifani muvaffaqiyatli amal etishda har bir veterinariya mutaxassisi, veterinariya muassasalari va tashkilotlari bajargan ishlarini har tomonlama iqtisodiy tahlil qilish borilishi kerak.

Iqtisodiy samaradorlikni aniqlashda hayvonlarning kasallanishini va o'limini kamaytirishga, ularning mahsuldorligini oshirishga, kasallik muddatlarini qisqartirishga, etishtiriladigan chorva mahsulotlari va xom-ashyolarining sifatligini ta'minlashga, sog'lom populatsiyalar etishtirishga va boshqalarga qaratilgan imkoniyatlari o'rganiladi.

Veterinariya tadbirlarining natijalarini tahlil qilish bilan veterinariya ishi iqtisodiy fani shug'ullanadi. Bu fan veterinariya tadbirlarini chorvachilikni rivojlantirishga ta'sir qilish qonuniyatlarini, kam mehnat, mablag' va vositalarni xarajat qilib mahsulot etishtirish yo'llarini o'rgatadi. Bu fanning asosiy maqsadi chorvachilikda o'tkaziladigan veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini aniqlash, veterinariya tadbirlari o'tkazishda resurslardan foydalanish, veterinariya fani yutuqlarini qo'llash va kam vosita talab qiladigan usul va vositalarni qo'llash, veterinariyada davolash, profilaktika, sog'lomlashtirish, veterinariya-sanitariya tadbirlarini o'tkazishda yangi ilg'or usullarini tadbir qilish, veterinariya tadbirlarini o'tkazishda, veterinariya xizmatini rejalashtirish, tashkillashtirish ishlarini doimo takomillashtirishdan iboratdir.

Veterinariya tadbirlarini iqtisodiy tahlil qilishda qo'llaniladigan ko'rsatkichlar sistemasi

Veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini tahlil qilishda qator ko'rsatkichlar sistemasi ishlab chiqilgan. Bular quyidagilardan iborat:

1. Haqiqiy va oldi olingan zarar aniqlanadi:
Hz-haqiqiy zarar, Oz-oldi olingan zarar;
2. Veterinariya tadbirlarini o'tkazish uchun sarflangan xarajatlar - Vx;
3. Veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini aniqlanadi - Is;
4. Veterinariya mutaxassislarining ish unumdorligi aniqlanadi - Iu;
5. Veterinariyaga xarajat qilingan kapital mablag'larning qoplanishi aniqlanadi - Km;q;
6. Veterinariya tadbirlari samaradorligining summar indeksi - Si;
7. Sarflangan 1 so'mga samaradorlikni aniqlash - Ss.

Haqiqiy zarar va uni aniqlash usullari

Chorva mollari va parrandalarning kasallanishi oqibatida yo'qotilgan mahsulot, xom ashyo yoki tirik hayvonlarning qiymatini so'mdagi ifodasiga haqiqiy zarar (iqtisodiy zarar) deyiladi.

Veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini aniqlashda haqiqiy zarar - muhim ko'rsatkich hisoblanib, uning ko'p uchraydigan 7 ta turi mavjud bo'lib va ular quyidagi tartibda aniqlanadi:

1. Mollarning harom o'lishi va majburiy so'yilishi oqibatidagi haqiqiy zarar – Z1:

$$Z1 = M \times O \times N - Sr;$$

M - harom o'lgan va majburiy so'yilgan mollar soni;

O - hayvonlarning tirik og'irligi, kg;

N - mahsulotning narxi, so'm;

Sr - realizatsiya qilingan mahsulot va xom ashyo summasi, so'm.

Misol: O'tkir timpaniya bilan 10 bosh qoramol kasallangan, o'rtacha tirik vazni – 300 kg, 2 boshi harom o'lgan, 8 boshi majburiy so'yilgan, 1 kg tirik vazn o'rtacha (bozor hisobida) – 21000 so'm, 8 boshning (8 x 140) 1120 kg sifati pasaygan go'shti (1120 x 31500) 35280000 so'mga, 2 boshning jasad i go'sht-suyak uniga aylantirilib - 2500000 so'mga realizatsiya qilingan.

$$Z1 = M \times O \times N - Cp = 10 \times 300 \times 21000 - (35280000 + 2500000) = 63000000 - 37780000 = 25220000 \text{ so'm.}$$

2. Mollarning mahsuldorligi pasayishi oqibatidagi iqtisodiy zarar - Z2:

$$Z2 = Km \times Mk \times N;$$

Km - turli kasalliklar davrida yo'qotilgan mahsulotlar koeffitsienti;

Mk - kasallangan mollarning bosh soni;

N - mahsulotning narxi.

Misol: Mastit bilan 8 bosh sog'in sigir kasallangan, ularning mahsuldorligi o'rtacha bir kunda 10 litr sut bo'lib, 5 kunlik kasallanish davrida 4 litrdan kam sut bergan (5x4), mahsulot narxi - 2500 so'm.

$$Z2 = Km \times Mk \times N = 20 \times 8 \times 2500 = 400000 \text{ so'm.}$$

3. Mollarning nasldorlik qiymatini pasayishi oqibatidagi iqtisodiy zarar - Z3:

$$Z3 = M \times (Nz - Nzy);$$

M - zotdorligi yo'qolgan mollar soni, bosh;

Nz - zotdor mollar narxi;

Nzy - zotdorligi yo'qolgan mollar narxi.

Misol: Brutsellyoz bilan 8 bosh naslli g'unojin kasallangan, ularning o'rtacha tirik vazni 300 kg bo'lib, sog'lom vaqtida 1 kg tirik vazni 21000 so'mdan sotilgan, kasal bo'lgach esa 1 kg tirik vazni 15000 so'mdan baholanib, majburan so'yishga jo'natildi.

$$Z3 = 8 \times (300 \times 21000 - 300 \times 15000) = 8 \times 1800000 = 14400000 \text{ so'm.}$$

4. Mahsulot sifatining pasayishi oqibatidagi iqtisodiy zarar-Z4:

$$Z4 = Sm \times (Ns - Nk);$$

Sm - sifati pasaygan mahsulotlar miqdori, kg, ts;

Ns - sog' mollardan olingan mahsulotning narxi, so'm;

Nk - kasal mollardan olingan mahsulotning narxi, so'm.

Misol: Teylerioz bilan 5 bosh qoramol kasallangan, 3 boshi sog'aydi, 2 boshi majburan so'yildi va o'rtacha 130 kg dan sifati pasaygan go'sht olinib, 29500 so'mdan sotildi.

$$Z4 = Sm \times (Ns - Nk) = 2 \times 130 \times (38500 - 29500) = 260 \times 9000 = 2340000 \text{ so'm.}$$

5. Ona mollardan bola olishning kamyishii oqibatidagi iqtisodiy zarar - Z5:

$$Z5 = (Kt \times Tom - Tb) \times N;$$

Kt - reja bo'yicha tug'ilish koeffitsienti;

Tom - tug'adigan ona mollar soni;

Tb - tug'ilgan bolasi - buzoq, qo'zi, cho'chqa bolasining bosh soni;

N - tug'ilgan yosh mollarning narxi.

Ilova: Sut yo'nalishidagi sigirning buzog'i - 3,61 ts sut narxiga teng;

Go'sht yo'nalishdagi sigirning buzog'i - 0,88 ts tirik vazn narxiga teng;

Junbop qo'yning qo'zisini narxi - 0,84 kg jun bahosiga teng;

Go'shtbop qo'yning qo'zisini narxi - 8,41 kg tirik vazn bahosiga teng;

Ona cho'chqaning bir martada tug'ilgan bolalari - 1,67 kg tirik vaznga teng.

Misol: Pushtsizlik natijasida 100 bosh sigirdan 14 bosh buzoq kam olindi, tug'ilish koeffitsienti - 1 ga teng, buzoqning narxi - 3,61 tsentner sut bahosiga teng.

$Z5 = (Kt \times Tom - Tb) \times N = (1 \times 100 - 86) \times (361 \times 2500) = 14 \times 902500 = 12635000$ so'm.

6. Ishchi hayvonlarni ishsiz turib qolishi oqibatidagi iqtisodiy zarar - Z6:

$Z6 = Xs \times Ki \times Tik$;

Xs - kasallangan ishchi hayvonning soni;

Ki - ishsiz kunlar soni;

Tik - ishsiz kunning tannarxi.

Misol: Institutning o'quv xo'jaligida 2 bosh ishchi ot aravaga qo'shilganda oyoq paylari cho'zilib, 6 kun ishlatilmadi va davolandi. 1 kunlik ishi 75000 so'm narxlanadi.

$Z6 = Xs \times Ki \times Tik = 2 \times 6 \times 75000 = 900000$.

7. Zararlangan mol go'shti, organlari va xom ashyosini brak qilish oqibatidagi iqtisodiy zarar - Z7:

$Z7 = Mb \times Nu - Ski$;

Mb - brak mahsulotning miqdori;

Nu - o'rtacha narx;

Ski - qayta ishlab sotilgan mahsulot so'mmasi.

Misol: Sistitserkoz tufayli 30 kg go'sht brak qilinib, qayta ishlandi va 16 kg past navli kolbasa tayyorlanib 11850 so'mdan sotildi, 1 kg go'shtning o'rtacha bahosi - 38000 so'm.

$$37 = Mb \times Nu - Ski = 30 \times 38000 - (16 \times 11850) = 1140000 - 189600 = 950400 \text{ so'm.}$$

Kasallangan hayvonlarda ushbu zararlarning qaysilari xos bo'lsa, o'shalar hisoblanadi va so'nggida nechta zarar turi aniqlangan bo'lsa, ular o'zaro qo'shilib, umumiy zarar topiladi. Hisoblashda narxlarning o'zgarishi inobatga olinishi zarur.

Oldi olingan zararni (Oz) aniqlash usuli

Bu ko'rsatkich odatda veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini ifodalab, turli kasalliklarni barvaqt oldini olib, profilaktik muolajalar o'tkazish evaziga bartarf etilgan ehtimoldagi (kutilgan) zarardir.

Oldi olingan zararni aniqlash uchun me'yoriy hujjatlarda keltirilgan quyidagi koeffitsientlardan foydalaniladi.

1. Kasallanish koeffitsienti – Kk:

Kasallangan mollar sonini kasallikka moyil bo'lgan barcha mollar soniga bo'lish orqali aniqlanadi.

2. O'lim koeffitsienti – Ko':

Kasallik oqibatida o'lgan mollar sonini jami kasal mollar bosh soniga nisbati bilan aniqlanadi.

3. Zarar koeffitsienti – Kz:

Kasallik oqibatidagi jami zarar miqdorini barcha kasal mollarga nisbatiga tengdir.

$$Oz = Ms \times Kkb \times Kz - Xz;$$

Ms - kasallikka moyil mollar soni;

Kkb - Kasal bo'lish ehtimoli bor mollar koeffitsienti;

Kz - 1 bosh kasal molga to'g'ri keladigan o'rtacha koeffitsient;

Xz - haqiqiy iqtisodiy zarar, so'm.

Veterinariya tadbirlariga sarflangan xarajatlar va ularni hisoblash usullari

Har bir veterinariya mutaxassisi tadbirlarni rejalashtirishda kam ishchi kuchi, mablag', moddiy texnika vositalari xarajatini kam talab qiladigan usul va vositalarni qo'llash lozimdir. Veterinariya tadbirlariga ketgan xarajatlar quyidagi ko'rsatkichlardan iborat:

- Veterinariya tadbirlarini o'tkazish uchun bevosita qatnashgan veterinariya mutaxassislari va jalb qilingan ishchilarga ish haqi;

- Veterinariya tadbirlarini o'tkazishda foydalanilgan ishlab chiqarish asosiy vositalarining ammortizatsiyasi – Masalan: g'isht imorati – 1 yilda 3,2% ketadi - (33 yilda to'liq), DUK - 1 yilda 14,5% tannarxi kamayadi;

- Texnika qarovi, joriy ta'mirlashga ketgan xarajatlar;

- Veterinariya tadbirlariga sarflangan dorilar, biopreparatlar, dezinfeksion vositalar, bog'lov vositalari, asboblari, elektr quvvati, yoqilg'i va boshqalar;

- Kasallikni tugatish vaqtida qurilgan mol so'yish punktlari va pasteurizatsiya qurilmalari;

- Dezinfeksion to'siklar, shlagbaumlari va zararsizlantirish xarajati;

- Umum xo'jalik va umum ishlab chiqarish xarajatlari;

Hisoblash: $V_x = \dots + \dots + \dots + \dots = \dots$

Veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligi va uni hisoblash usullari

Veterinariya iqtisodiyotida asosiy ko'rsatkichlardan biri veterinariya tadbirlari evaziga erishilgan iqtisodiy samaradorlik hisoblanib, uning quyidagi turlari farqlanadi:

- Taxmin etilgan iqtisodiy samaradorlik;

- Kutilgan iqtisodiy samaradorlik;

- Rejalashtirilgan iqtisodiy samaradorlik;

- Haqiqiy iqtisodiy samaradorlik;

Iqtisodiy samaradorlik (Is) – bu malakali veterinariya xizmati ko'rsatish evaziga erishilgan mahsuldorlikning qiymati bilan ifodalanib, mavjud ko'rsatkichlarga qarab, turli formulalar yordamida aniqlanadi. Profilaktik tadbirlar o'tkazilganda iqtisodiy samaradorlikni aniqlash uchun dastlab oldi olingan zarar (Oz)ni hisoblash zarur:

$Oz = M_s \times K_{kb} \times K_z - X_z$;

Ushbu ma'lumotlar bo'lganda iqtisodiy samaradorlik Oz-dan V_x -ni ayirish natijasiga teng:

$Is = Oz - V_x$;

Davolash muolajalari o'tkazilganda esa quyidagi formuladan foydalaniladi:

$$Oz = Mds \times N - Sr;$$

Mds - davolangan mollar soni;

N - mollarning o'rtacha narxi, so'm;

Sr - majburiy so'yilgan molning realizatsiya so'mmasi;

Bu holatda ham $Is = Oz - Vx$;

Qayd etilgan usullar bo'yicha umumiy iqtisodiy samaradorlik aniqlanadi.

Veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini har 1 so'm veterinariya xarajatiga necha so'm to'g'ri kelishini hisoblash uchun esa 1 so'mga samaradorlik - Ss ko'rsatkichidan foydalaniladi va quyidagi formula bo'yicha hisoblanadi:

$$Ss = \frac{Is}{Vx};$$

Veterinariya mutaxassislarning ish unumdorligi

Veterinariya muassasasining, veterinariya mutaxassislarning ish faoliyati natijalariga baho berishda ularning mehnatining unumdorligini hisoblash muhim ahamiyat kasb etadi. Veterinariya mutaxassislarning ish unumdorligi 3 ta ko'rsatkichga qarab aniqlanadi va so'm hisobida mahsulotlar miqdori bilan ifodalanadi. Ish unumdorligi quyidagicha aniqlanadi:

1. Bir ish vaqti birligida (ish kuni, soati) bajarilgan ish hajmi bilan.

$$Iu = \frac{Ih}{Ik} = \frac{140 \text{ bosh}}{7 \text{ soat}} = 20 \text{ bosh}$$

2. Bir ish hajmini bajarishga ketgan vaqt miqdori bilan belgilanadi:

$$Iu = \frac{Iv}{Ih} = \frac{420 \text{ minut}}{140 \text{ bosh}} = 3 \text{ minut (qon olish uchun)}$$

Epizootiyaga qarshi tadbirlarning iqtisodiy samaradorligi

Veterinariya xizmatida sogʻlom xoʻjaliklarda epizootiyaga qarshi profilaktik tadbirlar oʻtkazilsa, kasallik aniqlangan holatlarda esa sogʻlomlashtirish choralari oʻtkaziladi. Ularning iqtisodiy samaradorligini aniqlash uchun mavjud meʼyoriy koeffitsientlar yordamida oldi olingan zarar aniqlanadi va undan sarflangan veterinariya xarajatlari ayriladi.

Hisoblash formulasi: $Oz = Ms \times Kk \times Kz - Xz$;

$Is = Oz - Vx$.

Epizootiyaga qarshi tadbirlarning iqtisodiy samaradorligi

Choʻchqalarni oʻlat kasalligini profilaktika qilish va tugatishda veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligi.

1. Choʻchqalarni oʻlat kasalligi keltiradigan iqtisodiy zararini hisoblash

Zararning koʻrsatkichlari	Choʻchqalar soni	Choʻchqalarni oʻrtacha tirik ogʻirligi	Harom oʻlgan, majburiy soʻyilgan, umumiy soni, ogʻirligi	Davlat xarid narxi	Majburiy oʻldirilgan choʻchqa narxi, sum	Zarar soʻmmasi Jami	1 bosh kasal boʻlgan choʻchqaga
Choʻchqalar harom oʻlgan:							
Katta choʻchqalar							
Boʻrdoqidoshlar							
2-4 oyligi							
0-2 oyligi							
JAMI:							
Majburiy soʻyilgan:							
Katta choʻchqalar							
Boʻrdoqilari							
2-4 oyligi							
0-2 oyligi							
JAMI:							
HAMMASI:							

2. O'latga qarshi tadbirlarga ketgan xarajatlar hisobi

Xarajatlar turlari	O'lchov birligi	Miqdori	Bahosi, so'm	Xarajatlar so'mmasi, so'm
Vaksinaning qiymati	ming doza			
Dezinfeksiya vositalari qiymati				
Kaustik soda	kg			
Formalin	litr			
Xlorli ohak	kg			
Veterinariya xodimlariga maosh				
Jalb qilingan ishchilariga maosh				
Cho'chqaxonalarni sanitar remonti				
Go'shtni zararsizlantirish				
Boshqa xarajatlar				
Jami xarajatlar				
Jumladan 1 bosh cho'chqaga				

3. O'latga qarshi tadbirlarning iqtisodiy samaradorligini hisoblash

Ko'rsatkichlar nomlari	O'lchov birligi	Ko'rsatkichlar
Ehtimoldagi iqtisodiy zarar		
Haqiqiy iqtisodiy zarar		
Veterinariya tadbirlarini o'tkazishga ketgan xarajatlar		
Oldi olingan iqtisodiy zarar		
Iqtisodiy samaradorlik so'mmasi		
1 so'm xarajatga iqtisodiy samaradorlik		

Qoramollarning oqsil kasalligiga qarshi o'tkazilgan veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligi

1. Karantin qilingan fermada qoramollar soni:
sigir - xo'kiz - yosh mollar.

2. Karantin davom etadi – kun.
3. Karantin qo‘riqlash - posti o‘rnatiladi.
4. Oqsil o‘chog‘ini yo‘qotish uchun sarflandi.

Dezinfeksiyalovchi vositalar:

1. Uyuvchi natriy kg, narxi, qiymati.
2. Xlorli ohak kg, narxi, qiymati.
3. Formalin kg, narxi, qiymati.

Biopreparatlar:

1. Vaksina litr, narxi, qiymati.
2. litr, narxi, qiymati.
3. litr, narxi, qiymati.

Dorilar:

1. Mis kuporosi kg, narxi, qiymati.
2. Kaliy permanganat kg, narxi, qiymati.
3. ASD f.3 preparati kg, narxi, qiymati.

Maxsus kiyimlar:

1. Xalatlar dona, narxi, qiymati.
2. Kombinizonlar dona, narxi, qiymati.
3. Klyonka fartuk dona, narxi, qiymati.
4. Rezina etiklar dona, narxi, qiymati.

Sutni pastertilizatsiya qilish uchun yoqilg‘i - (kv/soat elektr energiya).

Ferma ishidagi transportlarni saqlash – so‘m.

5. Oqsildan kelgan iqtisodiy zararining hisobi.

1. Mol harom o‘lishdan zarar

Mollar guruhi	Harom o‘lgan mollar bosh	O‘rtacha tirik og‘irligi kg	Umumiy tirik og‘irligi kg	Xarid narxi so‘m	Zararning umumiy miqdori
Sigirlar					
Yosh mollar					
JAMI:					

2. Mollarni majburiy so'yishdan zarar

Mollar guruhi	Majburiy so'yilgan mollar bosh	O'rtacha tirik og'irligi kg	Umumiy tirik og'irligi kg	Xarid narxi so'm	Kelgan pulni chiqargan keyingi zarar, so'm
Sigirlar					
Yosh mollar					
J A M I:					

3. Mollarni mahsuldorligini pasayishidan keladigan zarar

Mollar guruhi	Mollar soni so'm	Karantin davom etgan kun	Mahsuldorligini pasaytirish, kg		Kam olingan mahsulot t kg	Mahsulot narxi, so'm	Zararni so'mm asi, so'm
			1 bosh molga	jami			
Sigirlar							
Yosh mollar							
J A M I:							

4. Karantin, chegarashlar tufayli yo'qotilgan mahsulotlar va uning sifatini pasayishidan kelgan zarar.

Mahsulotlar nomi	Mahsulotlar miqdori, kg.	Xarid narxi, so'm	Zararning umumiy so'mmasi
1.			
2.			
3.			
JAMI:			

5. Xo'jalikka qoramolning oqsil kasalligidan kelgan umumiy iqtisodiy zarar

Mollar guruhi	Zarar turlari	Zarar so'mmasi, so'm	
		JAMI	Kasal bo'lgan molga, so'm
Sigirlar	Harom o'lishdan, majburiy so'yilishdan, sutning kamayishidan, olingan mahsulotni yo'qolganidan		
Yosh mollar	Harom o'lishdan, majburiy so'yilishdan, tirik og'irligi pasayishidan.		

Oqsilga qarshi o'tkazilgan tadbirlarga ketgan xarajatlar

Xarajatlar turi	O'lchov birligi	Mol bosh soni	Narxi so'm	Xarajat summasi
Biopreparatlarga 1. Vaksina 2. " 3.				
Dezinfeksiya vositalari 1. Uyuvchi natriy 2. Xlorli ohak 3. Formalin				
Dorilarga 1. Mis kuporosi 2. Kaliy permanganat 3. Degot (katron) 4. ASD F3 preparat				
Veterinariya xodimlariga ish haqi, Jalb qilingan ishchilar mehnatiga ish haqi				
Maxsus kiyimga 1. Xalatlar 2. Etiklar 3. Kombinzonlar				

4. Fartuklar				
5. Qo'loqlar				
Karantin postlariga zararsizlantirish:				
Sutni				
Xom ashyoni				
Go'ngni				
Boshqa xarajatlar				
J A M I:				

Oqsilni profilaktika qilish va tugatishda o'tkazilgan tadbirlarning iqtisodiy samaradorligi

Ko'rsatkichlar nomi	O'lchov birligi	Qiymati, so'm	So'mma, so'm, tiyin
Ehtimoldagi iqtisodiy zarar			
Haqiqiy iqtisodiy zarar			
Vettadbirlar o'tkazishga ketgan xarajatlar			
Iqtisodiy samaradorlik 1 so'm xarajatga samaradorlik			

Gelmintozlarga qarshi o'tkazilgan tadbirlarning iqtisodiy samaradorligi

Gelmintozlar oqibatidagi iqtisodiy zarar - hayvonlarning harom o'lishi, mahsulдорligini pasayishi, mahsulotning sifatsizlanishi, brak qilinishi, veterinariya sarf-xarajatlari va boshqalardan iborat bo'lib, iqtisodiy samaradorlikni aniqlashda e'tiborga olinishi zarur.

Gelmintozlarni oldini olish va unga qarshi o'tkazilgan tadbirlarning iqtisodiy samaradorligi ham tegishli me'yoriy ko'rsatkichlardan foydalanilgan holda yuqoridagi tartibda aniqlanadi.

Yuqumsiz kasalliklar davrida davolash va profilaktik tadbirlarning iqtisodiy samaradorligi

Yuqumsiz kasalliklarning iqtisodiy samaradorligini hisoblashda, avval davolashni, keyin profilaktik tadbirlarning samaradorligini hisoblab o'zaro qo'shganda umumiy natija chiqadi.

Davolashning samaradorligini aniqlashda, uning natijasida oldi olingan zarar va haqiqiy zarar aniqlanadi. Profilaktik tadbirlarning samaradorligi ko'rsatkichlar koeffitsientlari yordamida aniqlanadi.

M: Bronxopnevmoniya - buzoqlarda

Veterinariya fanida erishilgan yutuqlarni amaliyotga tatbiq qilish evaziga keladigan iqtisodiy samaradorlik.

Ishlab chiqarishga tatbiq etiladigan yangi dorilar, dezvositalar, asboblal, usullarning qo'llanilishi iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Bu hisoblar eski usul va vositalarning natijasini solishtirish yo'li bilan aniqlanadi.

Hayvonar yuqumli kasalliklar bilan kasallanganda kasallanish, o'lim va iqtisodiy zarar koeffitsientlari

Kasallik nomi	Koeffitsientlar		
	Kasallanish	O'lim	1 bosh kasal molga zarar, so'm (bozorga mos o'zgaradi)
Qoramollar kasalliklari:			
Quturish	0,03	1,0	
Brutsellyoz	0,48	0,19	
Kolibakterioz	0,62	0,19	
Leptosperoz	0,628	0,07	
Paratif	0,76	0,19	
Pastrelyoz	0,42	0,77	
Trixofitiya	0,52	0,774	
Kuydirgi	0,023	0,774	
Tuberkulyoz	0,77	0,7	
Qorason	0,013	0,7	
Oqsil	0,91	0,015	
Cho'chqalar kasalliklari:			
Aueski	0,50	0,409	
Brutsellyoz	0,39	-	
Dizenteriya	0,27	0,071	
Rinit.inf.	0,71	0,67	
Virusli gastroenterit	0,311	0,094	
Saramas	0,71	0,14	
O'lat	0,80	0,378	
Qo'ylar kasalliklari:			
Brutsellyoz	0,37	-	

Leptospiroz	0,06	0,066	
Oqsil	0,70	-	
Parranda kasalliklari:			
Nyukasla	0,82	0,41	
Leykoz	0,20	-	
Pasterellyoz	0,75	0,34	
Pulloroz	0,86	0,285	
Tuberkulyoz	0,73	-	

Hayvonlar invazion kasalliklar bilan kasallanganda kasallanish, o'lim va iqtisodiy zarar koeffitsientlari

Kasallik nomi	Koeffitsientlar		
	Kasallanish	O'lim	1 bosh kasal molga zarar, so'm (bozorga mos o'zgaradi)
Qoramollar kasalliklari:			
Gipodermatoz	0,46	-	
Diktiokaulyo	0,56	0,08	
Paramfistomatoz	0,18	0,14	
Teylerioz	0,074	0,054	
Telyazioz	0,240	-	
Fassiolyoz	0,293	-	
Sistitserko	0,002	-	
Exinokokkoz	0,69	12,71	
Qo'ylar kasalliklari:			
Geomonxoz	0,56	0,24	
Diktiokaulyo	0,41	0,06	
Moniezioz	0,30	0,071	
Fassiolyoz	0,32	0,022	
Senuroz	0,07	0,19	
Exinokokkoz	0,16	0,21	
Cho'chqalar kasalliklari:			
Askaridioz	0,47	0,11	
Trixotsefalyoz	0,41	0,08	
Ezofagostomoz	0,46	-	
Exinokokkoz	0,069	-	
Parrandalar kasalliklari:			
Askaridoz	0,7	-	
Koksidioz	0,11	0,16	

Hayvonlar yuqumsiz kasalliklar bilan kasallanganda kasallanish, o'lim va iqtisodiy zarar koeffitsientlari

Kasallik nomi	Koeffitsientlar		1 bosh molga zarar koeffitsienti, so'm		
	Kasallanish	O'lim	Kasal- langan	Harom o'lgan	Kasallanib sog'aygan (bozoga mos o'zgaradi)
Qoramollar kasalliklari:					
Elementar osteodistrofiya	0,23	-	26,69	-	
Oshqozon atoniyasi	0,097	-	12,96	51,24	
O'tkir	0,087	-	8,79	-	
Surunkali	0,01	-	45,10	-	
Buzoqlar bronxopnevmoniya	0,17	0,15	25,07	72,8	
Buzoqlar dispepsiyasi	0,46	0,32	15,51	52,37	
Buzoqlar oddiy dispepsiyasi	0,27	0,06	11,50	-	
Buzoqlar zaharlanishligi	0,19	0,66	04,76	-	
Keratokonyuktivitlar	-	-	7,93	-	
Sigirlar mastitlari	-	-	-	-	
Serozli	-	-	9,48	-	
Kataralli	-	-	11,08	-	
Katta qorin damlashi	-	-	12,80	532,0	
O'tkir	-	-	11,46	-	
Surunkali	-	-	22,33	-	
Sigirlar endometritlar	0,045	-	36,58	-	
Cho'chqalar kasallik bronxopnevmoniya	0,21	0,110	11,93	45,54	
Gastroenterit	0,18	0,081	8,52	25,04	
Cho'chqa bolalari dispepsiyasi	0,13	0,083	7,12	19,65	
Qo'ylar qorin oldi atoniyasi	0,016	0,15	18,20	33,21	
Qo'ylar bronxopnevmoniyasi	0,310	0,33	9,00	17,00	
Qo'ylar gastroenteriti	0,064	0,26	6,37	17,60	
Parrandalar avitaminozi	0,44	0,18	1,16	-	
Parrandalar elementar ostedistrofiya	0,18	0,09	1,33	-	
Tovuqlar gepatiti	0,07	0,014	2,74	-	
Parrandalar tuxum sarig'i peritoksikoz	0,15	0,25	2,84	-	

Nazorat savollari:

1. Veterinariya tadbirlarining iqtisodini tahlil qilishning ahamiyati va vazifalari nimalardan iborat?
2. Veterinariya tadbirlariga sarflangan xarajatlar va ularni hisoblash usullarini ayting?
3. Veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini hisoblash usullarini ayting?
4. Haqiqiy va oldi olingan zarar deb nimaga aytiladi?
6. Haqiqiy zararining turlari va ularni aniqlash ko'rsatkichlari?
7. Veterinariya xarajatlarini hisoblash usullarini ayting?
8. Veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligi summar indeksi qanday aniqlanadi?
9. Epizootiyaga qarshi tadbirlarning iqtisodiy samaradorligi qanday aniqlanadi?
10. Gelmintozlarga qarshi tadbirlarning iqtisodiy samaradorligi qanday aniqlanadi?

VETERINARIYA TADBIRLARINI MOLİYALASHTIRISH

Veterinariya tadbirlarini moliyaviy ta'minotining ahamiyati

Veterinariya tadbirlarini rejalar asosida, o'z vaqtida, to'la hajmda kerakli vositalar bilan etarli ta'minlagan holda yuqori darajada o'tkazilishi uchun kerakli miqdorda mablag'lar bilan ta'minlanganligi muhim ahamiyatga ega. Veterinariya muassasalari, tashkilotlari o'z ish faoliyatlarini keraklicha tashkil qilishlari uchun ularning xodimlari ish haqi bilan, transport bilan zaruriy vositalar bilan ta'minlangan bo'lishi lozim. Bular o'z vaqtida tegishli mablag'lar ajratilishini talab qiladi.

Veterinariya tadbirlarini moliyaviy ta'minotining manbalari

Davlat veterinariya xizmati O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjetining mablag'lari va qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan ta'minlanadi.

- * Davlat veterinariya xizmati:
- * Respublika va mahalliy byudjet mablag'lari;

Davlatning mollarni sug'urta qilish mablag'laridan ajratmalar. Pullik xizmatlar ko'rsatganlik uchun veterinariya korxonalari, muassasalari va tashkilotlari oladigan mablag'lar hisobiga ta'minlanadi.

Ushbu qonun talablarini buzganlik uchun undiriladigan ma'muriy jarima pullari viloyatlar va Toshkent shahrining epizootik fondlariga tushadi.

Ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilab qo'yiladigan hayvonlar yuqumli kasalliklarining oldini olish va bartaraf etish tadbirlari byudjet hisobidan amalga oshiriladi.

Respublikamiz xalq xo'jaligida veterinariya xizmatining etakchiligini Davlat veterinariya tashkilotlari tashkil qiladi. Shuning uchun ularning asosiy xarajatlarini davlat o'z zimmasiga olib, davlat va mahalliy byudjetlardan kerakli mablag'lar ajratiladi. Davlat byudjeti hisobidan saqlanadigan veterinariya xizmatini - Davlat veterinariya xizmati va Davlat veterinariya tarmog'i deyiladi.

1. Davlat byudjetidan tashqari veterinariya xizmatiga yana quyidagi manbalardan mablag'lar ajratiladi.

2. Qishloq xo'jalik hayvonlarini davlat sug'urtasi to'lovlaridan ajratilgan mablag'lar.

3. Chorvachilik bilan shug'ullanadigan xo'jaliklar, hissadorlik jamiyatlari, yordamchi xo'jaliklarning o'zlari ajratadigan mablag'lar ishlab chiqarish moliya rejasida 1 ta band veterinariya xarajati ko'rsatiladi.

4. Veterinariya muassasalari va tashkilotlarining maxsus mablag'lari - zoovetservis punktlarining pullik xizmat ko'rsatishidan tushgan maxsus mablag'lar. Chet ellarda 52-98% gacha xususiy veterinariya va pullik xizmat. Bizda ayni paytda uning salmog'i 50% dan ortib bormoqda: pullik zoovetservis punktlari.

5. Xo'jalik hisobidagi veterinariya tashkilotlarining o'z mablag'lari.

6. Veterinariya qonunchiligi buzilgan hollarda davlat veterinariya inspektorlari tomonidan undiriladigan jarima pullari.

Veterinariya xizmatiga ajratilgan mablag'larni sarflash maqsadlari

Veterinariya xizmatiga ajratilgan mablag'lar quyidagi maqsadlarga sarflanadi:

- Davlat veterinariya tarmog'i muassasa va tashkilotlarini saqlash uchun;

- Veterinariya tashkilotlarida xizmat qiluvchi mutaxassislarning ish haqida;

- Veterinariya xizmatiga zaruriy dorilar, bog'lov vositalari, asbob-uskunalar, har xil qurilmalar maxsus va sanitar kiyimlar, xo'jalik asboblari, jihozlar, ozuqa, yoqilg'i va hokazolarni sotib olish uchun;

- Epizootiyaga qarshi tadbirlar o'tkazish uchun;

- Veterinariya-sanitariya ob'ektlarini qurish va ta'mirlash uchun;

- Veterinariyaga kerakli transport vositalari, maxsus mashinalar sotib olish uchun;

- Veterinariya fanini rivojlantirish, ilmiy-tadqiqot ishlari va kadrlar tayyorlash uchun.

Byudjet mablag'larini sarflash tartiblari

Byudjet mablag'lari asosan Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi ixtiyoriga kelib tushadi. Uni sarflash uchun maxsus moliya ta'minoti rejasi tuziladi. Bu rejaning tuzilishicha tuman va shaharlar taqdim etgan epizootiyalarga qarshi profilaktik tadbirlar rejasi asos qilib olinadi. Byudjet mablag'lari hisobiga yuqumli kasalliklar bilan kurash tadbirlari, diagnostik tekshirishlar, gelmintoz va boshqa tadbirlarga ishlashlar, avtotransport saqlash, yuqumli kasalliklarga epizootiyaga qarshi kurash tadbirlari o'tkaziladi.

Respublika byudjetidan bevosita respublika bo'ysunuvidagi veterinariya muassasalari, hayvonlar kasalliklariga qarshi kurash bo'limlar va boshqa tashkilotlarni saqlashga ajratiladi.

Viloyat byudjetidan viloyatga bo'ysungan veterinariya muassasalari va har xil kasalliklar bilan kurashish otryadlarini saqlash uchun ajratiladi.

Shahar byudjetidan shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limini, veterinariya uchastkalarini, bozorlardagi veterinariya-sanitariya ekspertizasi laboratoriyalarini saqlash uchun ajratiladi.

Davlat chegarasi va transportdagi davlat veterinariya nazorat boshqarmasi, transport veterinariya-sanitariya uchastkalari, chegara veterinariya nazorati punktlari ham respublika byudjetidan ajratilgan mablag'lar hisobidan saqlanadi.

Respublika byudjeti, moliyaviy ta'minlanadigan va viloyat byudjetidan ham mablag' ajratiladigan yuqumli va infeksiyon kasalliklarga o'tkaziladigan tadbirlar:

1. Epizootiyalarga qarshi kurashish uchun biopreparatlar, dezinfektsion vositalar, kerakli preparatlar va asboblarni xarid qilish hamda o'ta xavfli yuqumli kasalliklar bilan kurashish uchun;

2. Har xil Vazirliklar, Qo'mitalarga bo'ysungan xo'jaliklarda epizootiyalarga qarshi tadbirlarga sarflangan xarajatlar qoplanadi. Byudjet hisobidan qoplanadigan epizootiyalarga qarshi tadbirlar ro'yxati Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan taqdim etilib, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil 25 oktyabrda "Davlat veterinariya xizmati tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 361-son qarori bilan profilaktika, tashxis qo'yish va tugatish tadbirlari O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti mablag'lari hisobidan amalga oshiriladigan hayvonlarning o'ta xavfli yuqumli kasalliklari ro'yxati tasdiqlangan.

Profilaktika, tashxis qo'yish va tugatish tadbirlari O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti mablag'lari hisobidan amalga oshiriladigan hayvonlarning o'ta xavfli yuqumli kasalliklari ro'yxati

T/r		Kasalliklar ro'yxati
1. Bir necha hayvonot turi uchun umumiy bo'lgan kasalliklar		
1.	1.	Oqsil
2.	2.	Brutsellyoz
3.	3.	Aueski
4.	4.	Leptospiroz
5.	5.	Kuydirgi
6.	6.	Quturish
7.	7.	Listerioz
8.	8.	Sil
9.	9.	Ku-bezgagi
2. Qoramollarning kasalliklari		
10.	1.	O'lat
11.	2.	Emfizematoz karbunkul (qorason)
3. Qo'y va echkilarning kasalliklari		
12.	1.	Chechak
13.	2.	Bradzot enterotoksemiya
14.	3.	O'lat
15.	4.	Skrepi
4. Cho'chqalarning kasalliklari		
16.	1.	Afrika o'lati

T/r		Kasalliklar ro'yxati
5. Ot va tuyalarning kasalliklari		
17.	1.	Manqa
18.	2.	Yuqumli anemiya (INAN)
19.	3.	Gripp (inflyuensa)
20.	4.	Tuyalar o'lati
21.	5.	Otlarning Afrika o'lati
6. Parrandalarning kasalliklari		
22.	1.	Nyukasl kasalligi
23.	2.	Chechak
24.	3.	Yuqumli laringotraxeit
25.	4.	Ornitoz (psitakoz)
26.	5.	Yuqori patogenli gripp
27.	6.	Mareka
7. Mo'ynali hayvonlar, quyonlar va mayda uy hayvonlarining kasalliklari		
28.	1.	Quyoning gemorragik kasalligi
29.	2.	Sestodozlar
30.	3.	Quyoning miksomatozi
31.	4.	Quyoning o'lati
8. O'zbekiston Respublikasi hududida ilgari ro'yxatga olinmagan barcha turdagi hayvonlarning xavfli kasalliklari		

Davlat sug'urtasi to'lovlaridan ajratilgan mablag'larni sarflash tartiblari

Bu mablag'lar sarflanadigan tadbirlar ro'yxati ham Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi taqdimiga asosan sarflanadi. Davlat veterinariya tashkiloti muassasalari sug'o'rta to'lovlari hisobidan ishlab chiqarish binolarini ko'rish, ularni kapital va joriy ta'mirlash, maxsus mashinalarni saqlash uchun xarajat qilishlari mumkin. Sug'o'rta to'lovi fondidan infeksiya va invazion kasalliklarga qarshi o'tkaziladigan davolash profilaktik sog'lomlashtirish tadbirlarini, epizootiyalar vaqtida qo'shimcha jalb qilingan veterinariya mutaxassislari va ishchilarni ish haqi va qo'llanma xarajatlari qoplanishi mumkin.

Chorvachilik bilan shug'ullanadigan xo'jaliklarni veterinariya xizmati ehtiyojlari uchun ajratgan mablag'lari

Bu mablag'lar hukumat tomonidan tasdiqlangan me'yorlar asosida ajratiladi va quyidagi maqsadlarga sarflanadi:

- Chorvachilik ob'ektlarida veterinariya-sanitariya tadbirlari o'tkazish;

- Dezinfeksiya, dezinseksiya, deratizatsiya va boshqalar;
- Dorilar, antibiotiklar, biostimulyatorlar;
- Barcha turdagi hayvonlarni davolash;
- Veterinariya ob'ektlarini qurish;
- Veterinariya bilimlarini targ'ib qilish.

Veterinariya muassasalarining maxsus mablag'lari. Tegishli moliya organlari bilan kelishilgan holda zaruriy hujjatlar asosida ichki xarajatlarga foydalaniladi.

Xo'jalik hisobidagi veterinariya tashkilotlarining mablag'lari, ularning nizomida ta'kidlangan qoidalar bo'yicha sarflanadi.

Veterinariya muassasalarining xarajatlar smetasi. Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi o'ziga ajratilgan mablag'lardan foydalanish uchun mahalliy moliya organlari bilan kelishilgan holda xarajat smetasini tuzadi va tuman hokimiga tasdiqlatadi. Mavjud mablag'larning smeta asosida sarflash veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshlig'i va bosh hisobchiga yuklatiladi. Ularning ustidan esa tuman moliya bo'limi nazorat o'tkazishi mumkin.

Veterinariya tadbirlarini mablag' bilan ta'minlash rejasini tuzish va aniqlash tartibi

Veterinariya tadbirlarini mablag' bilan ta'minlash rejasi ularning ahamiyati va epizootik vaziyatga qarab viloyatlarning veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari tomonidan tuziladi. Mablag' bilan ta'minlash rejasi joriy yil uchun veterinariya xizmati mo'ljallangan tadbirlar xarajatini o'z ichiga oladi. Reja tegishli moliya tashkilotlariga topshiriladi. Veterinariya tashkilotlari epizootiyaga qarshi tadbirlarni mablag' bilan ta'minlash rejasini tuzishda Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining "Hayvonlarning yuqumli va invazion kasalliklaridagi veterinariya

tadbirlari bahosini hisoblash me'yorlari"ga amal qiladi. Bu me'yoriy hujjatda 100 bosh hayvon hisobiga veterinariya ashyolarining miqdori va pul ifodasidagi xarajatlari ko'rsatilgan. Alohida yuqumli kasalliklar bo'yicha esa veterinariya-karantin otryadlarini saqlashga, epizootiyaga qarshi kurashuvchi mutaxassislarning safarlariga, veterinariya militsiyasi postiga, epizootiyani yo'qotish davrida yuqumli kasallikdan holi bo'lmagan xo'jalikda xizmat qiluvchi dezinfeksiya otryadning xarajatlari uchun pul to'lanadi.

Ehtiyojga zarur dori-darmonlar, asbob-uskunalar va bog'lovchi vositalarga sarflanadigan xarajatlar hisobi

Chorva mollarining turlari	Bosh soni	1 boshga sarflanadigan xarajatlarning 1 yillik me'yor, so'm	Barcha xarajatlar summasi, so'm
Yirik shoxli mollar			
Otlar			
Cho'chqalar			
Qo'y-echkilar			
Parrandalar va boshqalar			
J A M I:			

Nazorat savollari:

1. Veterinariya tadbirlarini moliyaviy ta'minoti qanday va u kim tomonidan amalga oshiriladi?
2. Veterinariya tadbirlarining ta'minot manbalarini ko'rsating?
3. Veterinariya xizmatiga byudjet mablag'lari qanday ajratiladi?
4. Veterinariya xizmati qaysi mablag'lar bilan moliyalashtiriladi?
5. Veterinariya xizmatiga ajratilgan mablag'lar qanday sarflanadi?
6. Byudjet hisobidan ta'minlanadigan hayvonlar orasida uchraydigan o'ta xavfli yuqumli kasalliklar ro'yxatini kim tasdiqlaydi?
7. Maxsus mablag'lar va jarima pullarini sarflash tartibini ayting?

VETERINARIYA TADBIRLARINING MODDIY TA'MINOTI

Veterinariya tadbirlarining moddiy ta'minotini tashkil qilish

Veterinariya tadbirlarining moddiy ta'minoti rejalashtirilgan barcha veterinariya tadbirlarini dori moddalar, biologik preparatlar, dezinfekcion vositalar, laboratoriya anjomlari va boshqa turli asbob-uskunalar bilan o'z vaqtida markazlashgan holda ta'minlashdan iborat. Bu ta'minotni bajarish uchun "O'zzoovetta'minotxizmat" davlat unitar korxonasi mavjud. Har bir viloyat va tumanlarda veterinariya ta'minoti bo'yicha mutaxassislar faoliyat ko'rsatadi.

Veterinariya tadbirlarining yillik rejasi va talabnoma asosida ta'minot tashkil etiladi. Mavjud qaror bo'yicha veterinariya ta'minoti sohasida firmalar faoliyat ko'rsatishga ruxsat etilgan. Ayni paytda shahar va tumanlarda xususiy veterinariya dorixonalari faoliyat ko'rsatishmoqda.

Veterinariya ta'minotining ob'ektlari

Ta'minot ob'ektlariga barcha veterinariya ashyolari-tovarlar kiradi:

1. Biologik preparatlar – vaksina, zardob, diagnostikum va hokazo.
2. Dori-darmonlar.
3. Dezinfekcion vositalar.
4. Laboratoriya asbob-uskuna va reaktivlar.
5. Fiksatsiya-diagnostik asboblari.
6. Bog'lov vositalari.
7. Fizioterapevtik asboblari.
8. Dezinfekcion asboblari.
9. Veterinariya tashviqoti vositalari.
10. Veterinariya hisob-kitob va hisobot varaqalari.
11. O'lchov asboblari va boshqalar.

Hozirgi davrda veterinariya moddiy ta'minotini yaxshilash maqsadida turli chet el firmalari va zavodlari bilan shartnomalar tuzilib hamkorlik qilinmoqda.

Veterinariya ta'minotni amalga oshirish usullari

Veterinariya xizmatini dori-darmon va boshqa veterinariya tovarlari bilan o'z vaqtida va etarli darajada ta'minlash maxsus talabnomalar asosida (zayavka) amalga oshiriladi.

Bunday talabnomalar pastdan yuqoriga qarab, ya'ni shirkat, fermer xo'jaliklar, veterinariya uchastkalardan tushgan talabnomalarni tuman miqyosida umumlashtirib, viloyat zooveterinariya ta'minoti birlashmalariga beriladi. Bu erda esa barcha tumanlardan tushgan talabnomalar umumlashtirilib, "O'zzoovetta'minotxizmat" davlat unitar korxonasiga yuboriladi. O'zbekistonda ta'minlashi mumkin bo'lgan ob'ektlar bo'yicha talabnomalar olib qolinadi, ushbu talabnomalar bilan asosan "O'zzoovetta'minotxizmat" davlat unitar korxonasi shug'ullanadi.

Talabnomalar 5 guruhga bo'linib, uning bajarilishi nazorat qilinadi:

- 1-guruh – dorilar, biopreparatlar, dez.vositalar;
- 2-guruh – ximiyaviy reaktivlari, ximiyaviy preparatlar;
- 3-guruh – maxsus apparatlar, laboratoriya va apteka idishlari, termometrlar;
- 4-guruh – veterinariya asboblari va uskunalari;
- 5-guruh – veterinariya va agroximiya laboratoriya asbob-uskunalari, optika ashyolari.

Veterinariya tovarlarini hisobga olish va saqlash

Olingan dori-darmonlar, biopreparatlar, dezinfeksiyalovchi vositalar va boshqa ashyolar belgilangan tartibda saqlanishi kerak. Dori-darmonlar alohida, guruhlar bo'yicha quruq, salqin, qulflanadigan binolarda, shkaflarda saqlanadi, bunday joyga begona kishilarning kirishi man qilinadi. Suyuq, oqib ketadigan moddalar va mazlarni birga saqlash mumkin emas. Buning uchun alohida shkaflar ajratilishi kerak. Veterinariya xizmatida qo'llaniladigan zaharli va kuchli ta'sir etuvchi dorivor vositalarni saqlash, hisobga olish va tarqatish tartibi maxsus qoidalar bo'yicha belgilanadi. Veterinariya bo'limlari, hayvonlar sog'lig'ini muhofaza qilish bo'limlari, veterinariya uchastkalari, zoovetpuktlari, veterinariya

laboratoriyalariga "A" ro'yxatga qarashli sof holdagi dorivor vositalarni saqlash va unga ega bo'lishga (qulflanadigan temir shkaflar bo'lsa) ruxsat beriladi.

Boshqa barcha veterinariya muassasalariga (veterinariya uchastkalari va punktlarini qo'shgan holda), tashkilotlar, korxonalar va xo'jaliklarga veterinariya maqsadidagi zaharli vositalarni faqat tayyor birikma holda saqlashga ruxsat beriladi. "B" ro'yxatga qarashli kuchli ta'sir ko'rsatuvchi dorivor vositalarni barcha veterinariya muassasalari, shuningdek, xo'jaliklar, tashkilotlar va muassasalarning bunga sharoiti bor bo'lgan veterinariya dorixonalarida saqlashga ruxsat beriladi. Zaharli dorivor vositalarga ega bo'lish va uni saqlash huquqiga ega bo'lgan veterinariya muassasalari ularni faqat "O'zsovet'minotxizmat" davlat unitar korxonasi va uning filiallaridan olishlari kerak. Zaharli va kuchli ta'sir ko'rsatuvchi dorivor vositalarni faqat maxsus seyf va shkaflar bilan jihozlangan binolarda saqlashga ruxsat beriladi. Zaharli va kuchli ta'sir ko'rsatuvchi dorivor vositalar ularning shakliga qarab shisha, chinni, plastmasli yoki polietilenli idishlarda, faqat retsept asosida beriladi. Qog'ozlarda yoki sellofanlarda bunday dorivor moddalarni berish man etiladi. Zaharli va kuchli ta'sir etuvchi dorivor vositalarni belgilangan tartibda va berilishi mumkin bo'lgan miqdorda foydalanishda ularni yozib berish va undan qo'llanishda asosiy javobgarlikni veterinariya vrachi yoki veterinariya feldsheri olib boradi. Zaharli dorivor vositalar bilan band bo'lgan kishilar shaxsiy gigiyena qoidasiga to'liq amal qilishi shart.

Biopreparatlar uchun alohida ertulaga ega bo'lgan bino bo'lishi kerak, bu erda ular yashiklarda, shkaflarda yoki tokchalarda saqlanadi. Har bir yashikda yoki shkafda saqlanayotgan biopreparatning seriyasi va yarog'lik muddati ko'rsatiladi.

Veterinariya ashyolarini hisobga olish jurnali va kartochka shakli ilova qilinadi.

**Zaharli dorivor moddalar alohida daftarda quyidagi shakl bo'yicha
hisobga olinadi**

Olingan sana	Kirim			Chiqim		Qoldiq	Imzo
	Qaerdan	Miqdori	Sana	Kasallik tarixi, 1-vet jurnali bo'yicha ro'yxat raqami	Miqdori		

Veterinariya tadbirlarini sarflash va hisobdan chiqarish

Sarflash. Barcha veterinariya dori vositalari belgilangan maqsadlarga mavjud tavsiyanomalarga binoan hayvonlarni davolash, emlash, gelmintsizlantirish va boshqa muolajalar uchun qo'llanilib, tegishli xarajat jurnallarida, jumladan, 1-veterinariya, 2-veterinariya va boshqa hisob-kitob jurnallarida qayd etib boriladi. Ayni paytda ko'pchilik biopreparatlarni qo'llab emlash, diagnostika o'tkazish, dezinfeksiya, dezinvaziya, deratizatsiya hamda degilmentizatsiya tadbirlari o'tkazilgan tegishli shakldagi dalolatnomalar ham tuziladi.

Hisobdan chiqarish. Veterinariya tashkiloti va muassasasining rahbarlari, xo'jalikning bosh (katta) veterinariya vrachi doimiy ravishda veterinariya tovarlarining sarflanishi, chiqimi va hisob-kitob tartibini kuzatib borishi zarur.

Barcha dori-darmon va boshqa ashyolar sarflab bo'lingach, tegishli retsept, birlamchi jurnal va dalolatnomalardagi miqdorlariga asosan mas'ul veterinariya mutaxassislari tomonidan umumlashtirilgan dalolatnomalar tuzilib har oyning so'nggi kunida hisobdan chiqariladi.

Veterinariya ta'minoti talabnomalarining shakli

Veterinariya ta'minotini amalga oshirish uchun tegishli shakldagi talabnomalar – dorilar, dorivor o'simlilar, biopreparatlar, dezinfeksiya vositalariga; ximiyaviy reaktivlar va preparatlarga; veterinariya anjomlari va asbob-uskunalariga; asboblari, apparatlar, laboratoriya va apteka idishlari va termometrlarga; veterinariya, agroximiya va laboratoriya asbob-uskunalariga hamda dorixona ashyolariga beriladi.

TALABNOMA

I-guruh. Dorilar, biopreparatlar, dezinfektsiya vositalariga

“ ” 20 yilga so'mga

talabnoma bergan tashkilot, xo'jalik nomi

REKVIZITLAR

1. Buyurtmachi nomi _____

Manzili _____

2. Yukni qabul qilib oluvchi nomi _____

Manzili _____

3. Xarid qiluvchi nomi _____

Manzili _____

Tuman va davlat bankida joriy hisobi № _____

Korxona rahbari _____

imzo F.I.O.

Bosh hisobchi _____

imzo F.I.O.

“ ” 20 yil

№	Ashyolarning nomi	Ulgurji bahosi		Yillik miqdori	Ehtiyoj so'mmasi	Jumladan kvartal bo'yicha ehtiyoj				Ilova
		so'm	tiyin			I	II	III	IV	

xo'jalik nomi bosh vetvrach imzo F.I.O.

Dorilar son - hisobi bo'yicha kitob shakli

Material nomi _____ nomenklatura № _____

O'lchov birligi _____ bahosi _____

Kuni	Hujjat		Kimdan keldi yoki kimga berildi	Miqdori yoki og'irligi		
	Nomi	Raqami		Kirim	Chiqim	Qoldiq

Materiallarning son - so'mma hisobi kartochkasi

Muassasa _____ yil _____

Dori (biopreparat) nomi _____ schet № _____

O'lchov birligi _____ preyskurant bahosi _____ miqdor

Yozuv kuni	Kimdan keldi, kimga berildi (hujjatlar, kuni va №)	Kirim		Chiqim		Qoldiq	

Nazorat savollari:

1. Veterinariya ta'minotining amalga oshirishning ahamiyati?
2. Veterinariya ta'minotining obe'ktlariga nimalardan iborat?
3. Veterinariya ta'minotni amalga oshirish usullari?
4. Veterinariya ta'minotini amalga oshiruvchi tashkilot va muassasalar?
5. Veterinariya ta'minoti talabnomlarining nechta shakli mavjud?
6. Veterinariya talabnomalari kim tomonidan beriladi?
7. Talabnomalar nechta guruhga bo'linadi va ular qaysilar?
8. Veterinariya tovarlari va asbob uskunalarini olib kelish bilan kim shug'ullanadi.
9. Veterinariya dori vositalarini saqlash tartibi qanday?
10. Veterinariya dori vositalarini ro'yxatga olish hisobdan chiqarish tartibi?
11. Veterinariya preparatlarining dizenfeksiyalovchi moddalarini, jihozlarini hisobi, ularni saqlash va xarajat qilish tartibi?

V-BOB. VETERINARIYA XIZMATINI TASHKIL QILISH

TUMANLARDA VETERINARIYA ISHINI TASHKIL QILISH

Tuman veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilishi

Tumanlar veterinariya xizmatini tashkil qiladigan hududlarning asosiy tarkibiy qismi bo'lib, u joylarda asosan qishloq xo'jalik va uy hayvonlari, parrandalar, baliqlar, asalarilar va boshqa hayvonlar parvarishlanib, ulardan qator chorvachilik mahsulotlari olinadi va ishlab chiqariladi.

Veterinariya sohasida bajariladigan profilaktik, davolash, veterinar-sanitar va epizootiyaga qarshi kurash tadbirlarining undan to'qqiz qismi ya'ni 90 foizi tumanlarda amalga oshiriladi.

Tumanlarda veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining tashkiliy tuzilmasi: bo'lim boshlig'i, boshliq o'rinbosari, Veterinariya faoliyatini muvofiqlashtirish va davlat nazorati bo'yicha mutaxassis, Hayvonlar sog'lig'ini muhofaza qilish, tashxis ishlari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi bo'yicha mutaxassis, Veterinariya ta'minoti bo'yicha mutaxassis, Bosh hisobchi, Umumiy bo'lim, Veterinariya uchastkalari, Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalaridan tashkil topgan.

Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining faoliyati

Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi – tuman hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi, veterinariya uchastkalari va bozorlardagi veterinariya sanitariya ekspertiza laboratoriyalaridan tashkil topgan.

Davlat veterinariya muassasasi tuman miqyosida veterinariya xizmatini tashkil qiladi va amalga oshiradi.

Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limidagi mutaxassislarning soni tumandagi hayvonlar bosh soniga, joylashish o'rni va hududiy kengligiga bog'liq holda belgilanadi.

Tumanlar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining xodimlarining umumiy cheklangan soni 7 nafarni tashkil qiladi. Texnik va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar soni belgilangan me'yorlarga muvofiq aniqlanadi.

Respublikada tumanlar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari tuzilmasiga kiruvchi muassasalarda tuman bo'limlari xodimlari soni 1337 nafar, veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalari xodimlari soni 202 nafar, veterinariya uchastkalari xodimlari soni 3288 nafarni tashkil qiladi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshlig'i bir paytda tuman bosh veterinariya inspektori ham hisoblanadi.

Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi mutaxassislari quyidagi tadbirlarni rejalashtiradi, tashkilashtiradi va kasalliklarni oldini olish hamda yo'qotishni amalga oshiradi. Shuningdek, hayvonlarni maqbul sharoitlarda asrash, oziqlantirish, davolash, emlash, klinik va laborator diagnostik tekshiruvlar o'tkazishda ishtirok etadi.

Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi tumanning barcha hududi bo'yicha nazorat o'tkazib, uning mansabdor shaxslari chorvachilik ob'ektlaridagi ishlab chiqarish jarayonlaridan kunning istalgan paytda xabarlashishlari mumkin. Jumladan, bozorlar qoshidagi veterinariya sanitariya ekspertiza laboratoriyalari ham tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limiga bo'ysunadi va uning tasarrufida hisoblanadi.

Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining joylashishi va jihozlanishi

Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi tuman markazida joylashadi va o'z binosiga ega bo'ladi. Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi asbob-uskunalar, apparatura, jihozlar va transport vositalari bilan ta'minlanishi zarur. "Veterinariya ambulatoriya", "Veterinariya tez yordami", "Yuk avtomashinasi", "Dezinfekcion qurilma (DUK)"larga ega bo'ladi. Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi o'zining maxsus hisob raqami, shtampi va dumaloq gerbli muhriga ega.

Tumanda veterinariya ishini boshqarish

O'zbekiston Respublikasi "Veterinariya to'g'risida"gi qonuni va boshqa qonunchilik hujjatlari bo'yicha tuman veterinariya xizmatiga

tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi rahbarlik va nazorat qiladi. Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshliqlari mazkur tuman hokimi bilan kelishilgan holda viloyat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasi tomonidan tayinlanadi. Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshlig'i tumandagi barcha veterinariya xizmatlarini tashkillashtiradi va boshqaradi.

Jumladan:

- Veterinariya tadbirlarini rejalashtiradi va tashkillashtiradi;
- Veterinariya xizmati xodimlarining faoliyatini tashkillashtiradi;
- Kadrlarni tanlaydi va tavsiya etadi;
- Veterinariya xizmatini moddiy va moliyaviy ta'minotini boshqaradi;
- Chorvachilik xodimlarining veterinariya-sanitariya madaniyatini oshiradi;
- Tumanda hayvonlarni so'yish, xom-ashyo tayyorlash punktlari faoliyatini nazorat qiladi;
- Davlat veterinariya-sanitariya nazoratini o'tkazadi.

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshlig'i veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi xizmatchilarini ishga qabul qiladi va ishdan bo'shatadi.

Veterinariya uchastkasi – davolash-profilaktika muassasasi hisobalandi va u tegishli tumanning bir qismida qishloq xo'jalik va uy hayvonlari (parrandalar, baliqlar, asalarilar va boshqa hayvonlar)ning kasalliklariga qarshi kurash choralarini va boshqa veterinariya tadbirlarini tashkillashtiradi hamda amalga oshiradi. Uning faoliyat hududi tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining buyrug'i bilan aniqlanadi, qaysiki unda uchastkaga birlashtirilgan xo'jalik va aholi punktlari sanab o'tiladi.

Tasdiqlangan namunaviy jadvalga asosan veterinariya uchastkasi quyidagi shtatlar ega bo'ladi:

Veterinariya uchastkalarida uchastka mudiri, veterinariya feldsheri, veterinariya sanitari faoliyat ko'rsatadi.

Uchastkada veterinariya vrachlari va feldsherlarning bo'lishi, ularga hayvonlarning kasalliklariga qarshi kurash bo'limlariga

o'xshash ko'plab ishlarni amalga oshirish imkoniyatini (faqat kichik ko'lamda) beradi.

Veterinariya uchastkasini saqlash va uning veterinariya tadbirlarini o'tkazish uchun ketadigan xarajatlari, veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining byudjet mablag'i va pullik xizmat ko'rsatish hisobidan qoplanadi.

Veterinariya uchastkasi kerakli texnika vositalari bilan ta'minlanadi.

Unda maxsus mashinalar: "Veterinariya tez yordami", "Veterinariya ambulatoriyasi", shuningdek, boshqa texnikalar bo'lishi kerak.

Veterinariya uchastkasi mutaxassislariga dehqon, fermer va boshqa xo'jaliklarda ularning profilaktik, epizootiyaga qarshi va veterinariya-sanitariya tadbirlarini tashkillashtirish va o'tkazishini nazorat qilish, kerak bo'lgan taqdirda bu masalalar bo'yicha ularga ko'rsatmalar berish huquqi berilgan. Bundan tashqari, veterinariya uchastkasi belgilangan tartibda veterinariya kuzatuv hujjatlarini berish, go'sht-sut va boshqalarning veterinariya-sanitariya ekspertizasini o'tkazish va xulosa berish huquqiga ham ega hisoblanadi.

Veterinariya uchastkasi burchak shtampi va o'zining nomi ko'rsatilgan dumaloq muhrga ega bo'ladi.

Tuman hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi

Tuman hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi har bir tumanda yoki tumanlararo tashkil etiladi. Bunda hayvonlarning kasalliklarini (parrandalar, baliq va asalarilarni) diagnostik tekshiruvdan o'tkaziladi, hayvonlar uchun oziqa va ichadigan suvning sifati aniqlanadi, go'sht, sut va oziqa mahsulotlari ekspress-analiz (ekspertiza) qilinadi.

Tumanlar hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlarining tuzilmasi: direktor, Bakteriologiya, parazitologiya va toksikologiya laboratoriyasi, Serologiya laboratoriyasi, Bosh hisobchi, Veterinariya sanitariya ekspertiza laboratoriyalaridan tashkil topgan.

Tumanlar hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlari xodimlarining umumiy cheklangan soni 7 nafar, shundan boshqaruv xodimlari 2 nafar, ishlab chiqarish xodimlari 5 nafarni tashkil qiladi. Texnik va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar soni belgilangan me'yorlarga muvofiq aniqlanadi.

Tuman hayvonlar kasalliklari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazining ishi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan tasdiqlangan uning haqidagi nizom bilan belgilanadi. Ushbu markaz tumandagi diagnostik tekshirishlarning to'g'riligiga, kelib tushgan materiallarning o'z vaqtida va sifatli tekshirilishiga, o'z xulosasining aniq va to'liqligiga javob beradi.

Markazga o'zi xizmat qiladigan hududdagi veterinariya muassasalari rahbarlariga hayvonlarning kasalliklari diagnostikasi masalalari bo'yicha xulosa va uslubiy ko'rsatma berish va veterinariya tadbirlarini o'tkazish huquqi berilgan.

Tuman hayvonlar kasalliklari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazida maxsus avtomashinalar "Veterinariya tez yordami" va "Vivariy", shuningdek boshqa texnikalar bo'lishi kerak. Tuman hayvonlar kasalliklari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi viloyat hayvonlar kasalliklari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazining rahbarligida faoliyat ko'rsatib, ulardagi byudjet mablag'i hisobidan ta'minlanadi.

Markazning direktori va hisobchisini tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi tavsiyasiga asosan viloyat hayvonlar kasalliklari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi direktori tomonidan lavozimga tayinlaydi va lavozimdan ozod qilinadi. Markazning qolgan xodimlarini markazning direktori ishga qabul qiladi va ishdan bo'shatadi.

Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalarida laboratoriya mudiri, veterinariya vrachi, vetvrach radiolog, vetvrach trixinellolog, vetlaborant, veterinariya sanitari faoliyat ko'rsatadi.

Tuman hayvonlar kasalliklari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi o'zining burchak shtampi va nomi ko'rsatilgan dumaloq gerbli muhriga ega.

Veterinariya muassasalarining ish tartibi

Davlat veterinariya tarmog'ining barcha muassasalari tasdiqlangan yillik, choraklik va oylik rejalar asosida ishlaydilar. Bu rejalarda profilaktik, epizootiyaga qarshi, veterinariya-sanitariya tadbirlari, joyi (xo'jalik), ularning o'tkazilish muddati va bajaruvchilar tartibi ko'zda tutiladi. Ishdagi kamchilikka veterinariya muassasalarining rahbarlari va tumaning bosh veterinariya vrachi to'liq javobgar hisoblanadi. Veterinariya muassasalarining ish kuni tasdiqlangan ichki tartib intizom qoidalariga asosan muvofiqlashtiriladi va tanishish uchun ko'rinib turadigan joyiga osib qo'yilishi kerak.

Veterinariya xizmatini yaxshi o'tkazish uchun har bir veterinariya muassasalariga qishloq xo'jalik hayvonlarining bosh soni va boshqa mahalliy sharoitlarni hisobga olgan holda, uning tarkibiga kiruvchi xo'jaliklar va aholi punktlaridan iborat hudud berkitiladi.

Bunday berkitish veterinariya mutaxassislarining bir xilda ishlashiga va xizmat qiladigan hududda veterinariya ishi samaradorligini ko'tarishda javobgarlikni oshirishga yordam qiladi.

Mamlakatimizda veterinariya tadbirlari odatda rejali tartibda amalga oshiriladi. Bu narsa umuman respublikamizda veterinariya ishini rivojlantirishga, mollarning kasalliklariga qarshi kurash tadbirlariga, kadrlar tayyorlashga veterinariya ob'ektlari qurilishiga, veterinariya xizmatini mablag' bilan ta'minlashga va hokazolarga ham ta'lluqlidir. Shuningdek, bu tartib-qoida tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish muassasalarining ishiga ham ta'lluqlidir.

Veterinariyada asosiy reja chorva mollari kasalliklarining oldini olish va tugatish tadbirlari hisoblanadi. Uchastkada va xo'jaliklarda ishlayotgan veterinariya mutaxassislari veterinariya ishidagi rejalashtirish – joriy va istiqboliy rejalashtirish bo'lishi mumkinligini bilishlari zarur.

Joriy rejalashtirishga turli tadbirlarning ko'pincha choraklik rejalariga bo'linadigan yillik rejalar kiradi. Istiqboliy (uzoq muddatga mo'ljallangan) rejalar ancha uzoqroq muddatga, masalan, besh yilga va ko'proq muddatga mo'ljallab tuziladi.

Bu rejalar odatda xo'jaliklar va tumanlarni ayrim surunkali yuqumli kasalliklardan (brutsellyoz, sil, gelmintozlar va

hokazolardan) sog'lomlashtirish tadbirlariga ta'lluqli bo'ladi, bunga ba'zan bir necha yil vaqt talab qilinadi. Bunday rejalar tumanlarning bosh veterinariya vrachlari, viloyat va respublikaning veterinariya organlari tomonidan tuzib chiqiladi. Shu rejalariga muvofiq, Davlat veterinariya shoxobchasi muassasalarining ish rejalarida shifoxona, uchastka va punkt tomonidan bajarilishi lozim bo'lgan muayyan ko'rsatkichlar nazarda tutiladi.

Har bir veterinariya mutaxassisi o'z vaqtini to'g'ri taqsimlashi, shifoxona, uchastka yoki punktdagi faoliyatini xo'jaliklardagi tadbirlar bilan birga qo'shib olib borishi lozim. Feldsher o'zining vazifalarini yaxshi bajarishi uchun, yuqorida aytib o'tganimizdek, ishlab chiqarishni, chorvachilikni yuritishning barcha tomonlari bilan qiziqishi, chorcadorlarga mollarni parvarish qilish, boqish va asrashga doir veterinariya-sanitariya qoidalarini aniq ravishda o'rgatishi, zaif joylarni topishi va kamchiliklarga barham berish choralari ko'rishi kerak. Umumiy veterinariya profilaktik tadbirlari deb atalgan ishlar asosan ana shulardan iboratdir.

Veterinariya uchastkasida va punktida oylik kalendar ish rejasi bo'lishi lozim. Uni uchastka va punkt mudiri, tuman hokimi tomonidan tasdilangan profilaktik va epizootiyalarga qarshi kurash tadbirlarining yillik rejasini hisobga olgan holda tuzib chiqadi. Oylik reja kiritiladigan ishlarning turlari real sharoitga bog'liq holda juda turli tuman bo'lishi mumkin.

Reja tuzilgach, ijrochilarga tanishtiriladi va barcha o'z vazifasini bajarishga kirishadi.

Nazorat savollari:

1. Tuman veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilishini ayting?
2. Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limiga kim rahbarlik qiladi?
3. Tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining joylashishi va jihozlanishi?
4. Tumanda veterinariya ishini boshqarish uslublarini ayting?
5. Tuman hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi faoliyatini ayting?

SHAHARLARDA VETERINARIYA ISHINI TASHKIL QILISH

Shaharlarda veterinariya xizmatining xususiyatlari

Respublikamiz aholisining 30 % dan ortiq qismi shaharlarda istiqomat qiladi va mazkur shaharlar sharoitida aholining zich yashashi ko'pchilik xonalarda parrandalar, uy hayvonlari hamda chorva mollarining asralishi, shuningdek, shaharlar sharoitida, ayniqsa yirik shaharlarda chorvachilik mahsuloti va xom ashyolarini qayta ishlovchi korxonalari, go'sht kombinatlari, terini qayta ishlash korxonalari, turli muzlatgichlar, hayvonlar va ularning mahsulotlari sotiladigan dehqon va mol bozorlarining ko'p bo'lishi veterinariya xizmatining faoliyatini murakkablashtirib o'ziga xos yo'nalishda va ko'p tarmoqli faoliyat ko'rsatishga sabab bo'ladi. Shaharlarda shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi tashkil etilib uning boshlig'i tegishli shahar hokimi bilan kelishilgan holda, tegishli viloyat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasi boshlig'ining buyrug'i bilan tayinlanib, u ma'muriy, tashiliy masalalar bo'yicha shahar hokimiga bo'ysunadi.

Veterinariya masalalari bo'yicha esa viloyat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasiga bo'ysunadi. Shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshlig'i bir paytda mazkur shaharning bosh veterinar vrachi hamda davlat veterinariya inspektori hisoblanadi.

Shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi tarmoqlari

Shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining tashkiliy tuzilmasi: bo'lim boshlig'i, boshliq o'rinbosari, Veterinariya faoliyatini muvofiqlashtirish va davlat nazorati bo'yicha mutaxassis, Hayvonlar sog'lig'ini muhofaza qilish, tashxis ishlari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi bo'yicha mutaxassis, Veterinariya ta'minoti bo'yicha mutaxassis, Bosh hisobchi, Umumiy bo'lim, Veterinariya uchastkalari, Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalaridan tashkil topgan.

Shuningdek, yordamchi xo'jaliklar, util zavod, transport, go'sht kombinatlari va teri zavodlarining veterinariya xizmatlari kiradi.

Shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish - shahar hududidagi markaziy veterinariya tashkiloti hisoblanib, hayvonlarni emlash va davolash ishlari tashkilotchi hamda ijrochi bo'lib, shahar hududidagi barcha veterinariya muassasalari va mutaxassislariga uslubiy hamda amaliy yordam beradi va veterinariya-sanitariya nazoratini o'tkazadi.

Shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limidagi mutaxassislarning soni shahardagi hayvonlar bosh soniga, joylashish o'rnini va hududiy kengligiga bog'liq holda belgilanadi.

Shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining xodimlarining umumiy cheklangan soni 7 nafarni tashkil qiladi. Texnik va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar soni belgilangan me'yorlarga muvofiq aniqlanadi.

Veterinariya uchastkasi. Shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining tarkibiga kiradi va bo'lim tomonidan ish uchun zarur bo'lgan barcha narsalar bilan ta'minlanadi. Shtat bo'yicha uchastkada veterinariya vrachi, feldsher, sanitar va yordamchi xodimlar bo'lishi ko'zda tutilgan. Uchastkaning asosiy ishi - hayvonlarni ambulator va statsionarda davolashdir, lekin ko'pincha mutaxassislar xonadonlarga borib hayvonlarga veterinariya yordami ko'rsatadilar. Shu bilan birga uchastka xodimlari shahar hududidagi barcha xo'jaliklarda profilaktik va epizootiyalarga qarshi kurash tadbirlarini o'tkazadilar.

Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalari

Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyasi - dehqon bozorlari, savdo nuqtalari (ob'ektlari)da davlat veterinariya nazoratini o'rnatishga, veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni va xom ashyolarni, shuningdek o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni veterinariya-sanitariya jihatidan xavfsizligini aniqlash yuzasidan veterinariya-sanitariya ekspertizasini o'tkazish va tegishli xulosa berishga qaratilgan faoliyat sohasidagi davlat veterinariya nazorati organi hisoblanadi.

Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyasining vazifalari va funksiyalari

Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyasining asosiy vazifalari quyidagilar hisoblanadi:

- savdo nuqtalariga keltirilgan kelib chiqishi so'yiladigan hayvonlarga mansub mahsulotlar va xom ashyolar jumladan, go'sht va go'sht mahsulotlari, so'yish mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, hayvonlar yogi, chorvachilik xom ashyolari, so'yilgan uy parrandalari, parranda (qush) tuxumi, asal, qandolatlar, baliq va baliq mahsulotlari, qo'ziqorin, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni, hududlarda oziq-ovqat uchun ishlatiladigan ovlanadigan hayvonlar go'shti va yog'i, ovlanadigan parrandalar (qushlar) go'shtini va boshqa qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarni veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazish, shuningdek, veterinariya ko'rigidan va ekspertizadan o'tkazilishi lozim bo'lgan mahsulotlar orqali hayvonlar yuqumli kasalliklarining tarqalishini oldini olish yuzasidan chora-tadbirlarni tashkil etish;

- savdo nuqtalariga keltirilgan davlat veterinariya xazmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni, xom ashyolarni va o'simlik oziq-ovqat mahsulotlarni qabul qilish, etkazib berish, saqlash, tashish, tayyorlash, qayta ishlash va realizatsiya qilish chog'ida veterinariya-sanitariya jihatidan xavfsizligini ta'minlash maqsadida monitoringni amalga oshirish.

Laboratoriya o'ziga yuklatilgan vazifalardan kelib chiqib savdo nuqtalarida quyidagi funksiyalarni amalga oshiradi:

- sotuvchilar tomonidan laboratoriyaga keltirilgan, kelib chiqishi so'yiladigan hayvonlarga mansub mahsulotlar va xom ashyolar jumladan, go'sht va go'sht mahsulotlari, so'yish mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, hayvonlar yog'i, chorvachilik xom ashyolari, so'yilgan uy parrandalari, parranda (qush) tuxumi, asal, qandolatlar, baliq va baliq mahsulotlari, qo'ziqorin, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni, hududlarda oziq-ovqat uchun ishlatiladigan ovlanadigan hayvonlar go'shti va yog'i, ovlanadigan parrandalar (qushlar) go'shtini va boshqa qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarni veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazishni tashkil etadi;

- bozordan tashqaridagi savdo nuqtalarida davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni va xom ashyolarni, shuningdek o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazish ishlarini tegishli tuman va shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi mutaxassislari tomonidan amalga oshiradi;

- savdo nuqtalariga keltirilgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni, shuningdek, so'yiladigan hayvonlarga mansub mahsulotlar va xom ashyolari jumladan, go'sht va go'sht mahsulotlari, so'yish mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, hayvonlar yog'i, so'yilgan uy parrandalari, parranda (qush) tuxumi, asal, qandolatlar, baliq va baliq mahsulotlari, qo'ziqorin, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni, hududlarda oziq-ovqat uchun ishlatiladigan ovlanadigan hayvonlar go'shti va yog'i, ovlanadigan parrandalar (qushlar) go'shtlarini va boshqa qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarni veterinariya jihatidan xavfsizligini aniqlash maqsadida laboratoriya tekshiruvlari uchun belgilangan me'yorlar asosida namunalarni oladi;

- laboratoriyaga har kungi tekshiruvlar uchun davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlar va xom ashyolardan, shuningdek o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlaridan olingan namunalarni ekspertizadan o'ttazilgandan so'ng, mahsulotlarni qoldig'ini yo'q qilib dalolatnoma tuzadi;

- savdo nuqtalarida odamlar va hayvonlar uchun umumiy bo'lgan kasalliklar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulotlar va xom ashyolarni, shuningdek o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni sotishda veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalariga rioya qilish bo'yicha targ'ibot va tashviqot ishlarini amalga oshiradi;

- kelib chiqishi so'yiladigan hayvonlarga mansub mahsulotlar va xom ashyolar jumladan, go'sht va go'sht mahsulotlari, so'yish mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, hayvonlar yog'i, chorvachilik xom ashyolari, so'yilgan uy parrandalari, parranda (qush) tuxumi, asal, qandolatlar, baliq va baliq mahsulotlari, qo'ziqorin, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni, hududlarda oziq-ovqat uchun ishlatiladigan ovlanadigan hayvonlar go'shti va yog'i,

ovlanadigan parrandalar (qushlar) go'shtini va boshqa qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarni veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazadi;

- savdo nuqtalariga keltirilgan cho'chqa, yovvoyi cho'chqa, suvsar, bursuq, ayiq, nutriya va boshqa trixinellyoz bilan kasallanadigan hayvonlar go'shti (tanasi)ni, shuningdek tana nimtalarini, ularni yog'i (shpik)ni ushbu mahsulotlar savdo nuqtalariga keltirilishidan oldin laboratoriya tekshiruvlaridan o'tkazilganligi natijasidan qat'iy nazar majburiy tartibda qaytadan trixinellyozga tekshiruvlarni amalga oshiradi;

- laboratoriya savdo nuqtalarida sotilayotgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni, xom ashyolarni, shuningdek, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni navini, kategoriyasini, oziqlik qiymatini, muvofiqlik belgisini aniqlamaydi va bu boradagi laboratoriya tekshiruvlarini o'tkazmaydi;

- savdo nuqtalariga keltirilgan kelib chiqishi so'yiladigan hayvonlarga mansub mahsulotlar va xom ashyolar jumladan, go'sht va go'sht mahsulotlari, so'yish mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, hayvonlar yog'i, chorcachilik xom ashyolari, so'yilgan uy parrandalari, parranda (qush) tuxumi, asal, qandolatlar, baliq va baliq mahsulotlari, qo'ziqorin, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni va boshqa qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarni, shuningdek, hududlarda oziq-ovqat uchun ishlatiladigan ovlanadigan hayvonlar go'shti va yog'i, ovlanadigan parrandalar (qushlar) go'shtini veterinariya jihatidan xavfsizligini ta'minlashda monitoringni amalga oshirish maqsadida har oyida bir marta belgilangan tartibda namunalarni olib yo'llanma asosida joylashgan hududdagi tuman, shahar, (viloyat yoki respublika) tashxis markazlariga yuborishni amalga oshiradi;

- savdo nuqtalarida veterinariya sanitariya-ekspertizasidan o'tkazilishi lozim bo'lgan oziq-ovqat mahsulotlari va chorcachilik xom ashyolari, shuningdek o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlari orqali hayvonlar yuqumli kasalliklarining tarqalishini oldini olish yuzasidan chora-tadbirlarni tashkil etadi;

- savdo nuqtalariga keltirilgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni, shuningdek, kelib

chiqishi so'yiladigan hayvonlarga mansub mahsulotlar va xom ashyolar jumladan, go'sht va go'sht mahsulotlari, so'yish mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, hayvonlar yog'i, so'yilgan uy parrandalari, parranda (qush) tuxumi, asal, qandolatlar, baliq va baliq mahsulotlari, qo'ziqorin, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni va boshqa qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarni, shuningdek, hududlarda oziq-ovqat uchun ishlatiladigan ovlanadigan hayvonlar go'shti va yog'i, ovlanadigan parrandalar (qushlar) go'shtlariga chiqish joyidan olinishi shart bo'lgan belgilangan tartibdagi veterinariya hujjatlarini mavjudligi va veterinariya hujjatlariga ko'rsatilgan ma'lumotlar, keltirilgan mahsulotlar turiga, miqdori va soniga to'g'ri kelishi yuzasidan nazoratni amalga oshiradi;

- savdo nuqtalariga keltirilgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni, shuningdek, kelib chiqishi so'yiladigan hayvonlarga mansub mahsulotlar va xom ashyolar jumladan, go'sht va go'sht mahsulotlari, so'yish mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, hayvonlar yog'i, so'yilgan uy parrandalari, parranda (qush) tuxumi, asal, qandolatlar, baliq va baliq mahsulotlari, qo'ziqorin, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni va boshqa qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarni, shuningdek, hududlarda oziq-ovqat uchun ishlatiladigan ovlanadigan hayvonlar go'shti va yog'i, ovlanadigan parrandalar (qushlar) go'shtlariga chiqish joyidan olinishi shart bo'lgan belgilangan tartibdagi veterinariya (2-vet. va 3-vet. shakldagi guvohnomalari, 4-vet. va 200-vet. shakldagi ma'lumotnoma) hujjatlari bo'lmagan taqdirda, mahsulotlar (yuk) egalaridan veterinariya hujjatlarini taqdim etishni talab qiladi va holat yuzasidan tilxat oladi, dalolatnoma hujjatlarni rasmiylashtiradi;

- belgilangan tartibdagi veterinariya hujjatlarisiz keltirilgan go'sht va go'sht mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, shuningdek chorvachilik xom ashyolari va davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi boshqa oziq-ovqat mahsulotlarni savdo nuqtalarida maxsus ajratilgan xona-izolyator (sovutgich)ga joylashtirilib, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq laboratoriya tekshiruvlarini o'tkazadi;

- savdo nuqtalariga keltirilgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni, shuningdek, kelib chiqishi so'yiladigan hayvonlarga mansub mahsulotlar va xom ashyolar jumladan, go'sht va go'sht mahsulotlari, so'yish mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, hayvonlar yog'i, so'yilgan uy parrandalari, parranda (qush) tuxumi, asal, qandolatlar, baliq va baliq mahsulotlari, qo'ziqorin, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni va boshqa qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarni, shuningdek, hududlarda oziq-ovqat uchun ishlatiladigan ovlanadigan hayvonlar go'shti va yog'i, ovlanadigan parrandalar (qushlar) go'shti va go'sht mahsulotlarini veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazish natijasiga ko'ra mahsulot (yuk) egalariga tegishli xulosalar yozilgan hujjat (yorliq)ni beradi;

- savdo nuqtalariga keltirilgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni, shuningdek, kelib chiqishi so'yiladigan hayvonlarga mansub mahsulotlar va xom ashyolar jumladan, go'sht va go'sht mahsulotlari, so'yish mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, hayvonlar yog'i, so'yilgan uy parrandalari, parranda (qush) tuxumi, asal, baliq va baliq mahsulotlari, qo'ziqorin, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni va boshqa qishloq xo'jaligi oziq-ovqat mahsulotlarini, shuningdek, hududlarda oziq-ovqat uchun ishlatiladigan ovlanadigan hayvonlar go'shti va yog'i ovlanadigan parrandalar (qushlar) go'shti va go'sht mahsulotlarini (yuklarni) realizatsiya qilishda, saqlash sharoitlari va tashishda (muddati, saqlash tartibi, harorati va boshqalar) veterinariya-sanitariya qoidalari buzilishi natijasida, veterinariya jihatidan xavfsizligiga shubha tug'ilganda mahsulotlarni (tarkibida nosog'lom o'zgarishlar vujudga kelgan) qaytadan laboratoriya tekshiruvlaridan o'tkazadi, ilgari qo'yilgan tamg'alarni olib tashlab, oldin berilgan xulosa hujjati (yorliq)ni qaytarib oladi va qaytadan tamg'alarni qo'yib, tegishli xulosa yozilgan hujjat (yorliq)ni beradi;

- savdo nuqtalariga keltirilgan parrandalar (qushlar) tuxumi laboratoriya mutaxassisleri tomonidan ko'rikdan o'tkazilib, butligi buzilgan, singan ya'ni veterinariya jihatidan xavfliligiga belgi berib turgan tuxumni iste'molga ishlatish uchun yaroqsizligi sababli

savdodan olib qo'yib, u belgilangan maqsadlarda ishlatilmasligi uchun utilizatsiyalash yoki yo'q qilib tashlanib, tuzilgan dalolatnomani nusxasini mahsulot (yuk) egasiga taqdim etadi;

- laboratoriya – davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni holati, tekshirish tartibi va qoidalari boshqa laboratoriya vakolatiga kiradigan tekshiruv ekspertizalarni o'tkazmaydi va xulosa hujjatini bermaydi;

- laboratoriya asbob-uskunalar, jihozlari va boshqa laborator tekshirish dori- vositalaridan samarali foydalanish ishlarini tashkil etadi hamda ularni foydalanish muddati va texnik holatlaridan kelib chiqib, belgilangan tartibda hisobdan chiqarishga shuningdek laboratoriyani moddiy-texnika bazasini rivojlantirish va tekshiruv dori vositalarini ta'minoti ishlari bo'yicha talabnoma va takliflarni yuqori turuvchi tizim tashkilotlariga taqdim etadi;

- laboratoriyani atestatsiyadan o'tkazish va akkreditatsiyaga tayyorlash ishlariga amaliy yordam beradi;

- ijro intizomi, ichki mehnat tartibi qoidalari, mehnatni muhofaza qilish va texnika xavfsizligi qoidalarga rioya qilish va hujjatlar (daftarlar)ni yuritilishini nazorat qiladi;

- laboratoriyaga jismoniy va yuridik shaxslarning va ularni vakillarini qabul qilishni tashkil etish, jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlarini belgilangan tartibda o'rganib chiqadi va taalluqli javoblarni beradi;

- laboratoriya qonunchilikda belgilangan tartib-tamoillar asosida pullik xizmat ko'rsatadi;

- laboratoriya xodimlarini 3-bosqichli ta'lim dasturi asosida-komp'yuter texnikasi va internet bilan ishlash, zamonaviy axborot-kommunikatsiyasi texnologiyalarini o'rganishi bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshiradi;

- savdo nuqtalarini (bozorlarni) qayta qurish va rekonstruksiya qilish komissiyasi tarkibida ishtirok etadi va laboratoriya masallalari bo'yicha takliflarni kiritadi;

- savdo nuqtalarida veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishini talab qiladi.

Laboratoriyaning huquqlari va javobgarligi

Laboratoriya o'ziga yuklatilgan vazifa va funksiyalarni bajarishda quyidagi huquqlarga ega:

o'z vakolati doirasiga kiruvchi masalalar bo'yicha savdo nuqtalari (egalaridan) ma'muriyatidan va savdo nuqtalari hududida faoliyat yuritayotgan jismoniy va yuridik shaxslardan, davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni, xom-ashyolarni, shuningdek, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni laboratoriya tekshiruvlariga oid hujjatlarni so'rab olish;

- savdo nuqtalariga keltirilgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlar, xom-ashyolarni, shuningdek o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni veterinariya jihatidan xavfsizligini aniqlash maqsadida mahsulotlardan belgilangan me'yorlar asosida namunalarni olish;

- davlat veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq zarur hollarda, klinik belgilar va ko'rsatmalar (sabab) bo'lganda ko'rikdan va veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazilgan oziq-ovqat mahsulotlarni va chorvachilik xom-ashyoni, shuningdek o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni qo'shimcha bakteriologik, biokimiyoviy, kimiyo-toksikologik, radiologik va boshqa laboratoriya tekshiruvlarni o'tkazish uchun mahsulotlardan belgilangan tartibda namunalarni oladi va tegishli tuman, shahar (viloyat yoki respublika) tashxis markazlariga yo'llanma asosida jo'natish;

- savdo nuqtalarida har kungi va qo'shimcha o'tkazilgan veterinariya-sanitariya ekspertizasi natijasiga ko'ra mahsulot (yuk) egalari laboratoriya xulosalari yozilgan hujjat (yorliq)ni va ma'lumotlarni berish;

- savdo nuqtalari hududida joylashgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi ob'ektlari (ishlab chiqarish joylari, omborxonalar, sexlar, sovutgichlar, pavilonlar, savdo dukonlari va boshqa joylar)ga moneliqsiz kirish va veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya qilinishi yuzasidan veterinariya ko'rigidan o'tkazish;

- savdo nuqtalarida hayvonlarning va odamlarning hayoti va sog'ligi uchun xavf tug'diradigan hayvonlar kasalligi aniqlangan taqdirda, veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga

muvofig hayvonlarga mansub mahsulot va xom ashyoni, shuningdek aloqada bo'lgan barcha turdagi oziq-ovqat mahsulotlarni zararsizlantirish (yuqumsizlantirish)ga, qayta ishlashga, utilizatsiyalashga yoki yo'q qilishga taalluqli, yuridik va jismoniy shaxslarga, fuqarolarga va savdo nuqtalari (egalariga) ma'muriyatiga bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar berish;

- savdo nuqtalariga sotish, saqlash, tayyorlash, qayta ishlash, etkazib berish va realizatsiya qilish uchun keltirilgan barcha turdagi hayvonlar, parrandalar (qushlarni) go'shtini veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazilgandan so'ng "Go'shtlarni veterinariya tamg'lash" Yo'riqnomasiga muvofiq go'shtga tegishli tamg'alarni qo'yish;

- savdo nuqtalarida odamlar uchun iste'molga yaroqsiz deb topilgan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlarni va xom-ashyolarni, shuningdek, o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlarni sotilishini ta'qiqlab, belgilangan tartibda qayta ishlash, utilizatsiyalash yoki yo'q qilib tashlash, yaroqsizlantirish (denaturatsiyalash)ga taalluqli bo'lgan chora-tadbirlarni dalolatnoma asosida amalga oshirish;

- kundalik bajarilgan ishlarni belgilangan shakldagi statistik veterinariya daftarlarga qayd etish, savdo nuqtalarida aniqlangan kasalliklarni hisobotini yuritish hamda laboratoriya faoliyati bo'yicha statistik hisobotlarni tayyorlab yuqori turuvchi tizim tashkilotiga topshirish;

- laboratoriyaga murojaat qilgan jismoniy va yuridik shaxslarni murojaatlarini eshitadi va o'rganib chiqib taalluqli javoblarni beradi;

- laboratoriya qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Laboratoriya va uning mansabdor shaxslari o'zlariga yuklatilgan vazifa va funksiyalarini samarali va to'g'ri bajarilishi uchun javobgar hisoblanadi.

Savdo nuqtalarida muomalada bo'lgan laboratoriya tekshiruvlaridan o'tkazilmagan kelib chiqishi hayvonotga mansub oziq-ovqat mahsuloti va xom ashyolari, shuningdek o'simliklarga mansub oziq-ovqat mahsulotlari uchun laboratoriya mutaxassislari javobgar hisoblanmaydi.

Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyasining faoliyatini tashkil etish

Laboratoriya savdo nuqtalari joylashgan hududdagi tuman (shahar) hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi tarkibida tashkil etilib, ularni lavozimlar shtati jadvalida turadi. Tuman va shahar hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazlari bo'lmagan tuman (shahar)larda esa tegishli tuman va shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari tarkibida bo'lib, ularni lavozimlar shtati jadvalida turadi.

Laboratoriya tarkibida turgan hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markaziga yoki veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limiga buysunadilar.

Laboratoriyani quyidagi lavozimlarida oliy ma'lumotga ega bo'lgan veterinariya vrachlari faoliyat yuritadi:

Laboratoriya mudiri, bosh, etakchi va toifali mutaxassislarida - oliy ma'lumotga ega veterinariya vrachi mutaxassislari bo'lishi shart. Laboratoriyani laboranti lavozimiga esa veterinariya feldsherlari va veterinariya laborantlari ishlashiga yo'l qo'yiladi.

Laboratoriyani lavozim shtati bajarilayotgan ishlar hajmidan va unga sarflangan vaqtdan (tezkor va yordamchi) kelib chiqqan holda shakllantiriladi.

Laboratoriyaning lavozimlar shtati bir ish kunida o'tkazilgan ekspertizalar soniga (miqdoriga) qarab belgilanadi.

Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalarida laboratoriya mudiri, veterinariya vrachi, vetvrach radiolog, vetvrach trixinelloq, vetlaborant, vetsanitar faoliyat ko'rsatadi.

Laboratoriya mudiri vazifasiga, veterinariya laboratoriyasi sohasida kamida uch yil uzluksiz ish stajiga ega bo'lgan, go'sht va sut mahsulotlarini sifati va xavfsizligi hamda texnologiyasi bo'yicha yuqori tajribaga ega bo'lgan, malaka attestatsiyadan o'tgan oliy ma'lumotli veterinariya vrachlari tayinlanadi.

Laboratoriya mudirini, laboratoriya joylashgan tuman (tumanlararo) shahar hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi direktori tomonidan, tegishli tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi

boshlig'ining tavsiyasiga ko'ra lavozimga tayinlaydi va lavozimdan ozod etadi. Hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi bo'lmagan tumanlarda esa tegishli (respublika) viloyat hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi direktori tavsiyasiga ko'ra, tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshlig'i tomonidan lavozimga tayinlanadi va lavozimdan ozod etiladi. Laboratoriyaning boshqa xodimlari qonunchilikda belgilangan tartibda ishga olinadi va ishdan ozod etiladi.

Toshkent shahar savdo nuqtalaridagi (bozorlardagi) veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriya mudirlarini Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasi boshlig'i tomonidan Respublika hayvonlar kasalliklari tashxisi va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi davlat markazi direktori bilan kelishilgan holda lavozimga tayinlaydi va lavozimdan ozod etadi.

Laboratoriya mudiri:

Laboratoriya umumiy rahbarlik qiladi, jismoniy va yuridik shaxslar oldida laboratoriya manfaatini himoya qiladi hamda laboratoriyaga yuklatilgan vazifalar va funksiyalarni bajarilishida shaxsan javobgar hisoblanadi;

laboratoriya xodimlari uchun xizmat vazifalarini bajarilishi yuzasidan majburiy bo'lgan ko'rsatma va topshiriqlarni beradi, xodimlarni ishga olishga va ishdan ozod etishga takliflar kiritadi;

ijro intizomini, lavozim xizmat vazifalarni o'z vaqtida sifatli bajarilishini ta'minlashni xodimlardan talab qiladi, xodimlarni rag'batlantirish va intizomiy javobgarlikka tortish bo'yicha takliflar kiritadi;

Laboratoriya mudiri qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarga ham ega bo'ladi.

Savdo nuqtalaridagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalarining mudirlari tegishli savdo nuqtalaridagi davlat veterinariya inspektori hisoblanadilar.

Savdo nuqtalaridagi davlat veterinariya inspektori quyidagi vakolatlarga ega:

- savdo nuqtalarida, davlat veterinariya nazorati ostidagi oziq-ovqat mahsulotlari, xom ashyolari, shuningdek o'simliklarga mansub

oziq-ovqat mahsuloti muomalasi bilan bog'liq faoliyat yuritayotgan yuridik va jismoniy shaxslarga, shuningdek savdo nuqtalari (egalariga) ma'muriyatiga zarur veterinariya, veterinariya-sanitariya tadbirlari va epizootiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish uchun bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar beradi;

- savdo nuqtalarida hayvonlar va odamlarning hayoti va sog'ligi uchun xavf tug'diradigan kasalliklarga chalingan hayvonlar aniqlangan xollarda, ushbu hayvonlarni so'yish yoki yo'q qilib tashlash to'g'risida, shuningdek iste'molga yaroqsiz deb topilgan, ushbu sohadagi mahsulot va xom-ashyoni yo'q qilib tashlash, qayta ishlash yoki o'zgacha tarzda foydalanish haqida yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalarni beradi;

- savdo nuqtalaridiga davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi ob'ektlarga moneliksiz kirish va veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarining aniqlangan bo'zlashlarini bartaraf etish to'g'risida bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalarni beradi;

- veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlari talablarini buzganlik uchun mansabdor shaxslarga va boshqa shaxslarga nisbatan belgilangan tartibda ma'muriy jazo choralarini qo'llaydi;

Qonun hujjatlariga muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.

Shaharlarda veterinariya xizmati turlari

Barcha shaharlar sharoitida 3 turdagi veterinariya xizmati faoliyat ko'rsatadi:

- Davlat veterinariya xizmati – yuqorida qayd etilgan barcha tashkilot va muassasalar tomonidan faoliyat ko'rsatadi;

- Idoraviy veterinariya xizmati – shahar hududida joylashgan yordamchi xo'jaliklar, chorvachilik ob'ektlari va boshqa Vazirliklar bo'ysunuvidagi korxonalarda amalga oshiriladi. Ular davlat veterinariya xizmati nazoratida faoliyat ko'rsatadi;

- Xususiy veterinariya xizmati – keyingi yillarda shaharlar sharoitida amalga oshiriladigan veterinariya xizmatining ko'pchilik qismini tashkil etib, tegishli hujjatlar va ruxsatnomasi bo'lgan har bir veterinariya vrachi hamda ularning rahbarligida veterinar feldsherlar

faol shug'ullanishadi, ayniqsa, turli kichik korxonalar, firmalar va veterinariya dorixonalarining xususiy tadbirkorligi evaziga veterinariya ta'minoti ishlari yanada yaxshi yo'lga qo'yilmoqda.

Shahar davlat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining vazifalari

- Shahar hududini veterinariya-sanitariya jihatdan sog'lomligini ta'minlash;
- Shahar hududida veterinariya-sanitar, profilaktika va davolash tadbirlarini rejalashtirish, tashkillashtirish va amalga oshirish;
- Shahar aholisini antopozoonozlardan muhofaza qilish;
- Sanitariya-epidemiologiya stansiya xodimlari bilan birgalikda chorvachilik va dehqonchilik mahsulotlarini hamda boshqa mahsulotning sog'lomligi va sifatini nazorat qilish;
- Shahar hududidagi tegishli ob'ektlarda davlat veterinariya-sanitariya nazoratini o'rnatish;
- Shaharning tozalagini ta'minlashda ishtirok etib, hayvon o'liklari va qoldiqlarini o'z vaqtida yig'ishtirishni tashkil etish va nazorat qilish.

Toshkent shahri veterinariya xizmati - Toshkent poytaxt shahar bo'lishi tufayli unda Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasi maqomi berilgan.

Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalarining namunaviy tuzilmasi:

Boshqarma boshlig'i, boshliq o'rinbosari, Veterinariya faoliyatini muvofiqlashtirish bo'limi, Hayvonlar sog'lig'ini muhofaza qilish bo'limi, Tashxis ishlari va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi bo'limi, Davlat veterinariya nazorati bo'limi, Veterinariya ta'minoti bo'yicha mutaxassis, Tumanlar veterinariya bo'limlari, Veterinariya uchuastkalari, Moliyaviy-iqtisodiy tahlil va buxgalteriya hisobi bo'limi, Kadrlar bilan ishlash bo'yicha mutaxassis, Bosh yuriskonsult, Hismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash bo'yicha mutaxassis, Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bo'yicha mutaxassis, Umumiy bo'lim mavjud.

Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasining xodimlarining umumiy cheklangan soni 24 nafarni

tashkil qiladi. Texnik va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar soni belgilangan me'yorlarga muvofiq aniqlanadi.

Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasi tizimiga kiruvchi muassasalarda tuman bo'limlari xodimlari soni 66 nafar, veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalari xodimlari soni 162 nafar, veterinariya uchastkalari xodimlari soni 20 nafarni tashkil qiladi.

Nazorat savollari:

1. Shahar veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilmasi?
2. Shaharlarda veterinariya xizmatining xususiyatlari?
3. Shaharlarda veterinariya xizmatining turlari?
4. Shaharlarda veterinariya-sanitariya nazorati?
5. Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalari?
6. Shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limining vazifalari?

CHORVACHILIK XO'JALIKLARIDA VETERINARIYA XIZMATINI TASHKIL QILISH

Xo'jaliklarda veterinariya xizmati

O'zbekiston Respublikasi "Veterinariya to'g'risida"gi qonunning 14, 15, 16 va 17-moddalarida ta'kidlanganidek, xo'jaliklar va hissadorlik jamiyatlarida idoraviy yoki ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmati joriy etilgan bo'lib, tegishli tuman veterinariya xizmatining tarkibiy qismi hisoblanadi. Xo'jaliklarda veterinariya xizmati veterinariya vrachi va veterinariya feldsheri tomonidan amalga oshirilib, mazkur xo'jalik ishlarida faoliyat ko'rsatadi.

Idoraviy veterinariya xizmati

Idoraviy veterinariya xizmati veterinariya nazorati va veterinariya xizmati talab qilinadigan vazirliklar, davlat qo'mitalari hamda idoralar tasarrufidagi xizmatdir.

Idoraviy veterinariya xizmati o'z faoliyatini qonun hujjatlariga muvofiq amalga oshiradi. Idoraviy veterinariya xizmati faoliyatini uslubiy jihatdan ta'minlash Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan amalga oshiriladi.

Xo'jalikdagi veterinariya mutaxassislari quyidagilarni amalga oshiradilar:

- Xo'jalik ma'muriyati va boshqa mutaxassislari bilan hamkorlikda chorva mollarining tuyogini ko'paytirish, mahsulot va xom ashyo ishlab chiqarish miqdorini oshirish;

- Xo'jalikda mavjud hayvonlarni doimiy ko'rikdan o'tkazish, rejallashtirilgan profilaktik va veterinariya-sanitariya tadbirlarini amalga oshirish, kasal mollarni aniqlab ajratish va davolash;

- Xo'jalikda O'zbekiston Respublikasi "Veterinariya to'g'risida"gi qonuniga rioya qilinishini ta'minlash;

- Xo'jalik ishlab chiqarish rejalarini bajarishga muvofiq faoliyat ko'rsatish;

- Aholini zooantroponozlardan muhofaza qilish.

Xo'jaliklar va xissadorlik jamiyatlarida veterinariya mutaxassislarning shtatlarini belgilanishi:

Shirkat va fermer xo'jaliklarida hamda hissadorlik jamiyatlarida veterinariya xizmati mazkur xo'jalikning bosh yoki katta veterinar vrachi tomonidan tashkil etilib, u ma'muriy xo'jalik masalalari bo'yicha xo'jalik rahbariga, barcha mutaxassislik masalalari bo'yicha esa tuman veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limiga bo'ysunadi. Shuningdek, ayrim xo'jalik, boshqarma yoki Vazirliklar qaramog'ida bo'lsa, mazkur xo'jalik bosh yoki katta veterinariya vrachi tegishli yuqori veterinariya mutaxassisiga ham bo'ysunadi.

Xo'jalik va hissadorlik jamiyatlarining bosh veterinar vrachi barcha davlat veterinariya mutaxassislari bilan kelishgan holda faoliyat ko'rsatadi.

Xo'jalikda xizmat qiladigan boshqa veterinariya mutaxassislari esa shu xo'jalikning bosh yoki katta veterinariya vrachiga bo'ysunadi.

Xo'jaliklarda veterinariya xizmatining shtat sonini aniqlash uchun bevosita mavjud mollarning shartli bosh sonlari hisoblab chiqilib, keyin belgilanadi.

Veterinariya qonunchiligiga asosan, xo'jaliklarda mavjud mollar shartli bosh soni 800 boshgacha bo'lsa, katta veterinariya vrachi, 800 shartli mol boshidan ko'p bo'lsa, bosh vetvrach joriy etiladi. Shuningdek, keyingi 750-850 mol boshiga 1-tadan vetvrach yoki vetfeldsherlik shtati belgilanadi.

Hayvonlarning shartli mol boshiga aylantirish uchun mazkur xo'jaliklar soni normativlar asosida belgilangan koeffitsientlarga ko'paytirilib aniqlanadi:

M: 1 bosh sigir - 1 shartli bosh.

1 bosh bo'qa - 1 shartli bosh.

1 bosh yosh qoramol-0,86, yilqi, tuya-0,66, cho'chqa-0,16.

Qorako'l qo'y-0,1, tovuq-0,020, juma-0,025.

Xo'jalik rahbarlari mahalliy sharoit, epizootik ahvol va ferma xususiyatini hisobga olib, qo'shimcha shtat berishi mumkin.

Naslchilik xo'jaliklari uchun esa hisoblangan shartli mol boshini 1,4 koeffitsientiga ko'paytiriladi. 850 emas, balki 600-610 shartli mol boshiga 1 ta veterinariya shtati belgilanadi.

Chorvachilik va parrandachilik hissadorlik jamiyatlarida esa mavjud shtatlar jadvalidan foydalanilib, veterinariya mutaxassislarning shtatlari belgilanadi.

Idoraviy veterinariya xizmati veterinariya mutaxassislarining huquq va majburiyatlari

Idoraviy veterinariya xizmatining veterinariya mutaxassislari:

idoraviy veterinariya nazorati ob'ektlariga moneliksiz kirish va veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarining aniqlangan buzilishlarini bartaraf etish to'g'risida bajarilishi majburiy bo'lgan ko'rsatmalar berish;

idoraga qarashli muassasalar va tashkilotlardan veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan, yuqumli kasalliklar tarqalishining oldini olish va ularni tugatishni ta'minlaydigan chora-tadbirlar o'tkazilishini, shuningdek epizootik vaziyatni aniqlash uchun zarur bo'lgan axborot taqdim etilishini talab qilish;

veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzganlikda aybdor mansabdor shaxslarni hamda boshqa xodimlarni belgilangan tartibda javobgarlikka tortish haqida idoraga qarashli muassasalar va tashkilotlar rahbariyatiga ko'rib chiqish uchun taqdimnoma kiritish huquqiga ega.

Idoraviy veterinariya xizmatining veterinariya mutaxassislari:

xizmat ko'rsatilayotgan korxonalarda, muassasalarda va tashkilotlarda epizootiyaga qarshi tadbirlarni, davolash, veterinariya-sanitariya tadbirlarini o'tkazishi;

idoraviy veterinariya nazoratini hamda kelib chiqishi hayvonotga va o'simlikka mansub mahsulotning, xom ashyoning veterinariya-sanitariya ekspertizasi o'tkazilishini amalga oshirishi;

hayvonlar o'ta xavfli yuqumli kasalliklarga chalinganligi xususida shubha mavjud bo'lgan taqdirda bu haqda davlat veterinariya xizmatiga zudlik bilan xabar qilishi va kasallik doirasi kengayib ketmasligi yuzasidan barcha zarur chora-tadbirlarni ko'rish;

belgilangan tartibda veterinariyaga oid statistika hisobotini yuritish uchun davlat veterinariya xizmatiga axborot taqdim etishi shart.

Idoraviy veterinariya xizmatining veterinariya mutaxassislari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ega bo'lishi va ularning zimmasida o'zga majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Shuningdek, xo'jalikda hayvonlar nobud bo'lsa, maxsus yoki majburiy so'yilsa, ularga maxsus shakldagi – 100 shakl

“Hayvonlarning chiqim dalolatnomasini” yolg‘iz veterinariya mutaxassislarining diagnozlari asosida tasdiqlovchi imzolari bilan berish mumkin. Aks holda hujjat noqonuniy hisoblanadi.

Dalolatnoma, veterinariya vrachi yoki feldsher, zootexnik va ferma mudiri yoki brigadir ishtirokida tuziladi.

Chorva mollari xo‘jaliklardan o‘nlab va yuzlab kilometr uzoqlikda joylashgan qishki yoki yozgi yaylovlarda saqlanayotgan vaqtda bu yaylovlarda davolash-sanitariya punktlari (DSP) yoki davolash profilaktika punktlari (DPP) deb atalgan punktlar tashkil etiladi va jihozlanadi. Ularning vazifasi – kasal, zaif va o‘shishdan orqada qolayotgan, otar (poda) bilan birga harakat qila olmaydigan (o‘tlay olmaydigan) mollarni muayyan joyga to‘plab, davolash va yaxshilab boqishdan iboratdir. Bu narsa ko‘plab miqdordagi mollarni nobud bo‘lishdan saqlaydi.

Chorva mollari otarlardan (podalardan) yig‘ib olinganda ularning epizootik holati hisobga olinadi. Mollar sog‘ayib, qo‘shimcha ravishda boqilgandan keyin qaysi otarlardan (podalardan) olingan bo‘lsa, o‘sha otarlarga (podalarga) qaytariladi. Boshqa hollarda sog‘aygan mollardan yangi otarlar yoki podalar tuziladi, yo bo‘lmasa ular semirtirib boqilgandan keyin so‘yishga topshiriladi.

Barcha xo‘jaliklarda hayvonlarning kasallanishi va davolash-emlash, sanitariya ishlari tegishli jurnallarda hisobga olib boriladi.

Bu esa veterinariya xizmatining samarasini oshirib, sarf-xarajatlar va hisobotlar uchun asos bo‘ladi.

Chorvachilik va parrandachilik hissadorlik jamiyatlarida veterinariya xizmatining xususiyatlari Chorvachilik xissadorlik jamiyatlari (XJ) quriladigan hududni tanlashda aholi punktidagi va hissadorlik jamiyatining o‘zidagi havo xavzasini, suv ta‘minoti manbalarini, havzalarni va tuproqni sanitariya jihatidan muhofaza qilishga katta e‘tibor beriladi. Hissadorlik jamiyatlarida hosil bo‘ladigan go‘ngi qayta ishlaydigan va undan foydalanadigan inshootlarni joylashtirish, oqova suvlar tashlab yuboriladigan joylarni belgilab olish muhim sanitariya-gigiyena masalalaridan biri hisoblanadi.

Sanoat asosida sut etishtiriladigan, nasldor va poda to‘ldiriladigan buzoqlar o‘stiriladigan hissadorlik jamiyatlar,

bo'rdoqiga boqish maydonchalari brutsellyoz va sil kasalliklari xavfidan xoli bo'lgan hududda joylashtiriladi. Texnologiyaga muvofiq, mollarni o'tlatib boqish ko'zda tutiladigan hissadorlik jamiyatlar yuqorida tilga olingan infeksiyalardan xoli bo'lgan keng maydonda joylashtirilishi kerak.

Veterinariya-sanitariya va zoogigiyena talablari asosida hayvonlarni asrash va hissadorlik jamiyati ishchilari uchun maqbul sharoit yaratib berishga, yuqumli va invazion kasalliklar tarqalishiga yo'l qo'ymaslikka qaratilgandir. Ko'p miqdordagi hayvonlarning nisbatan kichik maydonlarga joylashtirilishi, hissadorlik jamiyatining boshqa xo'jaliklar bilan olib boradigan hamkorlik munosabatlari kuchayishi infeksiyaning ilashib kelishi va tarqalish xavfini kuchaytiradi. Shuning uchun ushbu xo'jaliklarda chorva mollarini asrash va boqishga doir veterinariya-sanitariya qoidalariga rioya qilish talablari kuchaytiriladi.

Hissadorlik jamiyati hududining atrofi ko'pincha virusli va mikrobl infektsiyalari uy hayvonlari va yovvoyi hayvonlar o'tolmaydigan qalin devor bilan o'raladi.

Tasodifan infeksiya kirib qolishiga qarshi veterinariya jihatidan himoyalangan bo'lishi uchun maxsus tizim qo'llaniladi. Bu tizim hissadorlik jamiyati atrofidagi hududni ikki zonaga: tashqi, ya'ni keltirilgan himoya zonasiga va ichki-qo'riqlash zonasiga bo'lishni ko'zda tutadi. Barcha zona va bo'limlarning atrofi ham to'silgan bo'ladi.

Hissadorlik jamiyati hududiga transport faqat tekshirib turiladigan dezbar'erli darvoza orqali kiritiladi. Kiraverishga avtotransport g'ildiraklarini dorilab chiqaradigan dezinfeksiyalovchi vanna qo'riladi. Dezvannada suv chiqarish yo'li hamda eritmani ilitib beradigan quvurlar bo'ladi. Fermaning ichki transporti turadigan garajlar yoki bostirmalar ihota liniyasida remont qilinadigan transport kira oladigan qilib joylashtiriladi. Ustoxonalarni garaj bilan yonma-yon qurish maqsadga muvofiqdir.

Infeksiya paydo bo'lgan taqdirda, korxonaga avtomashinalar kiraverish joyi tozalash va dezinfeksiyalash inshooti (oqova suv yo'li bilan tutashtirilgan ko'chma yoki statsionar qurilma) bilan ta'minlanishi kerak. Avtomashinalarni yuvish va dezinfeksiyalash

qurilmasi shunday joylashtirilish kerakki, infeksiya paydo bo'lgan taqdirda mashinalar qurilma orqali o'ta oladigan bo'lsin. Go'ngxonalar, axlat chuqurlari, nasos stansiyasi, go'ngni kompostlashtirish maydonchalari, hayvonlar o'likxonasi tashqi zonaning alohida qismida joylashtiriladi.

Bu qismning atrofi to'siladi. Transport vositalari unga sanitariya-himoya zonasidan qo'shimcha dezinfeksiya orqali kiradi.

Veterinariya ob'ektlari, odatda, ishlab chiqarish va ma'muriy xo'jalik zonalariga chegarasida joylashtiriladi. Sanpropusknik, qushxona, em-xashak ombori, oziqa tayyorlash sexi, ortish va tushirish estakadalari zonalarining ihota qismida joylashtiriladi. Karantin bo'limlari va izolyatorlar ular uchun maxsus ajratilgan uchastkalarda quriladi. Izolyator bilan sanitariya qushxonasini bitta guruhdagi binolar qatorida joylashtirish mumkin.

Hissadorlik jamiyatida profilaktika, davolash tadbirlari va diagnostika veterinariya-sanitariya ob'ektlari bo'lishi ko'zda tutilishi kerak:

- Xizmatchi xodimlar kiyimlari va poyabzalini sanitariya ishlovidan o'tkazib turadigan veterinariya sanitariya propusknik;

- Hayvonlarni majburiy so'yib yuborishga, shuningdek, o'lgan hayvonlarni yorib ko'rish va vaqtincha saqlab turishga mo'ljallangan so'yish-sanitariya punkti (hayvonlar o'ligi maxsus jihozlangan avtotransportda utilizatsiya sexiga junatiladi);

- Hayvonlarni ambulatoriya va statsionar sharoitda davolaydigan veterinariya anjomlari va dezinfeksiya vositalari saqlanadigan veterinariya punkti. Veterinariya punktida davolash muolajalari o'tkaziladigan manej-qabulxona, biopreparatlar saqlanadigan omborxonasi ham bo'lgan dorixona dezinfeksiya vositalari ombori, bosh vetvrach xonasi va boshqa veterinariya mutaxassislari xonasini o'z ichiga oladigan ambulatoriya bo'ladi.

Yuqumsiz kasallik bilan kasallangan, uzoq muddat davolanishi kerak bo'lgan hayvonlar asraladigan statsionar. Bu statsionar veterinariya punkti bilan bitta-qismida joylashtiriladi.

Chorvachilik va parrandachilik hissadorlik jamiyatlarida veterinariya xizmatining xususiyatlari.

Sutchilik xissadorlik jamiyatida veterinariya davolash profilaktik ishlari to'la hajmda tashkil qilinadi. Chunki bu erda yuqori mahsuldor sigirlar boqiladi. Olinadigan sutning sifati veterinariya-sanitariya talabiga javob berishi lozim. Shuning uchun sutchilik xissadorlik xo'jaligidagi veterinariya punktida to'liq jihozlangan veterinariya ambulatoriya hamda mavjud mollarning 3 foiziga etadigan statsionar bo'limi bo'lishi zarur.

M: 400 bosh sog'in sigir bo'lsa - 12 boshga.

400 boshga - 1 ta veterinar vrach, 1 ta veterinar feldsher, 1 ta sanitar.

Sutchilik va g'unojin o'stirish hissadorlik jamiyatlarida umumiy veterinariya ishlari bilan bir qatorda hayvonlarning barcha yuqumli kasalliklarga chalinishidan asrash asosiy yo'nalish hisoblanadi.

Tug'ruqxona bo'limlari sutdan chiqqan sigirlar asraladigan binolar va profilaktoriylar bilan munosabatda bo'lib turish qulay bo'lishi ko'zda tutilgan holda joylashtiriladi.

Yayratish maydonchalari va yayratish - boqish qo'ralari binolar oldida joylashtirilganda, ular sigirxona yoki buzoqxonaning janubiy-sharqiy yoki janubiy-g'arbiy tomondagi uzun devori yoniga quriladi. Sun'iy urug'lantirish punkti sigirxonaga bevosita yaqin joyda bo'lishi kerak.

Mol go'shti etishtiriladigan hissadorlik jamiyatlari

Sanoat asosida mol go'shti etishtirishni iqtisodiy, xo'jalik, tabiiy-iqlim va boshqa sharoitga qarab, bitta yoki bir nechta korxona tarkibida amalga oshirish mumkin. Masalan, qoramollarni ana'naviy usulda semirtirib boqishda buzoqlarni o'stirish va etiltirish bir xil korxonalarda, ularni jadal burdoqiga boqish esa boshqa korxonalarda amalga oshiriladi.

Ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlari

Faoliyati chorvachilikni tashkil etish va yuritish, hayvonlarni saqlash, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni, ozuqalarni, ozuqabop qo'shimchalarni hamda hayvonlarni davolash uchun mo'ljallangan veterinariya dori vositalarini ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash, tashish va realizatsiya qilish bilan bog'liq bo'lgan korxonalar, muassasalar, tashkilotlar tomonidan o'z

mablag'lari hisobidan ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlari tashkil etilishi mumkin.

Ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlarining veterinariya mutaxassislari:

korxonaning, muassasaning, tashkilotning rahbaridan veterinariya to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan, yuqumli kasalliklar tarqalishining oldini olish va ularni tugatishni ta'minlaydigan chora-tadbirlar o'tkazilishini, shuningdek epizootik vaziyatni aniqlash uchun zarur bo'lgan axborot taqdim etilishini talab qilishi;

xizmat ko'rsatilayotgan korxonalarda, muassasalarda va tashkilotlarda epizootiyaga qarshi tadbirlarni, davolash, veterinariya-sanitariya tadbirlarini o'tkazishi;

hayvonlar o'ta xavfli yuqumli kasalliklarga chalinganligi xususida shubha mavjud bo'lgan taqdirda bu haqda davlat veterinariya xizmatiga zudlik bilan xabar qilishi va kasallik doirasi kengayib ketmasligi yuzasidan barcha zarur chora-tadbirlarni ko'rishi;

epizootiya paydo bo'lgan taqdirda davlat veterinariya xizmatining ko'rsatmalariga binoan veterinariya tadbirlarini o'tkazishi shart.

Ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmatlarining veterinariya mutaxassislari zimmasida qonun hujjatlariga muvofiq boshqa majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Nazorat savollari:

1. Chorvachilik xo'jaliklarida veterinariya xizmatining vazifalari?
2. Xo'jaliklarda veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilishi?
3. Veterinariya mutaxassislarning shtatlarini aniqlash usullari?
4. Xo'jaliklarda veterinariya mutaxassislari huquq va vazifalari?
5. Chorvachilik xo'jaliklarida veterinariya xizmatining xususiyatlari?

XUSUSIY VETERINARIYA XIZMATINI TASHKIL QILISH

Respublikamizning mustaqillik yillarida xalq xo'jaligining barcha jabhalarida bozorli iqtisodiyot sharoitida muhim islohotlar amalga oshirildi. Qaysiki, Respublikamiz qishloq xo'jaligining, xususan veterinariya xizmatining samarali faoliyati va rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir etmoqda. Ayniqsa "Veterinariya to'g'risida"gi qonunning qabul qilinishi va mazkur qonunning 17-moddasiga asosan Respublikada xususiy veterinariya xizmati bilan shug'ullanishga ruxsat etilishi bizning sohadagi islohotlarning dastlabki muhim bosqichi bo'ldi.

Xususiy veterinariya faoliyati

Yuridik va jismoniy shaxslar qonun hujjatlariga muvofiq xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshirishi mumkin.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshirish uchun yuridik va jismoniy shaxslar – tadbirkorlik sub'ektlari Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan beriladigan litsenziyaga ega bo'lishi shart.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari:

hayvonlarning kasalligini aniqlab tashxis qo'yish va ularni davolash bilan shug'ullanish, bundan hayvonlarning cheklovchi tadbirlar (karantin) yoki qonun hujjatlarida belgilangan boshqa cheklovlar qo'llanadigan kasalliklarga chalinishi hollari mustasno;

hayvonlarni kasallanishdan saqlash maqsadida emlash tadbirlari o'tkazish, shuningdek hayvonlarning egalariga maslahat berish;

veterinariya dori va texnika vositalarini, ozuqabop qo'shimchalarni ishlab chiqarish, tayyorlash va realizatsiya qilish bilan shug'ullanish huquqiga ega.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari:

hayvonlarda yuqumli kasallik borligi xususida shubha mavjud bo'lgan taqdirda bu haqda davlat veterinariya xizmatiga zudlik bilan xabar qilishi va kasallik doirasi kengayib ketmasligi yuzasidan barcha zarur chora-tadbirlarni ko'rishi;

epizootiya paydo bo'lgan taqdirda davlat veterinariya xizmatining ko'rsatmalariga binoan veterinariya tadbirlarini o'tkazishi shart.

Xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ega bo'lishi va ularning zimmasida o'zga majburiyatlar ham bo'lishi mumkin.

Shu o'rinda hurmatli davlat arboblarning dono hikmatlarini qayd etib utishni lozim deb topdik:

- O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.Karimov: "Xususiy mulkchilikdan afzalroq va samaraliroq shaklni hali hech kim uylab topgan emas".

Angliyaning sobiq Prezidenti U.Churchil: "Bozor iqtisodiyoti ko'p nuqsonlarga ega, lekin insoniyat undan yaxshirog'ini uylab topgan yoki ixtiro qilgan emas". Chunki jahondagi veterinariya xizmatlarining ish usulini tahlil qilsak, turli davlatlarda xususiy veterinariya xizmati ulushi 53-98 % gacha ko'rsatkichga ega.

Ayni paytda bizning Respublikamizda ham xususiy veterinariya xizmatining ulushi ortib bormoqda, ularning ulushi 40-45% dan ortiq.

Xususiy veterinariya faoliyati O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003 yil 3 noyabrdagi 479-son qarori bilan tasdiqlangan "Veterinariya faoliyatini litsenziyalash to'g'risida"gi nizomga asosan tashkil qilinadi (Ushbu nizom ilova qilinadi).

Veterinariya faoliyatini litsenziyalash to'g'risida NIZOM

I. Umumiy qoidalar

1. Mazkur Nizom veterinariya faoliyatini litsenziyalash tartibini belgilaydi.

2. Litsenziya berish, shuningdek, qonun hujjatlarida belgilangan hollarda litsenziyaning amal qilishini to'xtatib turish yoki to'xtatish, shuningdek, uni bekor qilish va qayta rasmiylashtirish, dublikat berish, filial ochish yoki faoliyat (filial) manzilini o'zgartirish to'g'risidagi qarorlar veterinariya faoliyatining yo'nalishlari bo'yicha quyidagi litsenziyalovchi organ, jumladan:

a) O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi (keyingi o'rinlarda "Qo'mita" deb ataladi) tomonidan:

veterinariya laboratoriya-dagnostika ishlari bo'yicha;

veterinariya preparatlari, shu jumladan, veterinariya maqsadlari uchun dorivor vositalar, ozuqa qo'shimchalari, biologik preparatlar va zoogigiyena vositalarini ishlab chiqarish va tayyorlash bo'yicha;

veterinariya preparatlari, shu jumladan, veterinariya maqsadlari uchun biologik preparatlar realizatsiyasi bo'yicha;

b) Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari (keyingi o'rinlarda "Qo'mitaning hududiy boshqarmalari" deb ataladi) tomonidan:

veterinariya davolash-profilaktika ishlari bo'yicha;

veterinariya preparatlari, shu jumladan, veterinariya maqsadlari uchun dorivor vositalar, ozuqa qo'shimchalari va zoogigiyena vositalari realizatsiyasi bo'yicha qabul qilinadi.

Litsenziyalar berish to'g'risidagi hujjatlarni ko'rib chiqish, ular yuzasidan xulosa tayyorlash uchun litsenziyalovchi organ Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari hamda tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlarining rahbar va xodimlarini ekspert sifatida (keyingi o'rinlarda ekspert deb ataladi)

jalb qiladi va ularning faoliyat ko'rsatishi to'g'risidagi nizom Qo'mita tomonidan tasdiqlanadi.

2¹. Litsenziyalovchi organ faoliyatini muvofiqlashtirish, litsenziyalash tartibini takomillashtirish bo'yicha takliflar tayyorlash, Qo'mita tomonidan beriladigan litsenziyalarning reestrini yuritish, litsenziyalovchi organ tomonidan faoliyat yo'nalishlarini litsenziyalash sohasidagi qonun hujjatlariga rioya etilishini nazorat qilish Qo'mita tomonidan amalga oshiriladi.

3. Litsenziyalanadigan veterinariya faoliyati quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

- veterinariya laboratoriya – diagnostika ishlari;

- veterinariya preparatlari, shu jumladan, veterinariya maqsadlari uchun dorivor vositalar, ozuqa qo'shimchalari, biologik preparatlar va zoogigiyena vositalarini ishlab chiqarish va tayyorlash;

- veterinariya preparatlari, shu jumladan, veterinariya maqsadlari uchun biologik preparatlarni realizatsiya qilish;

- veterinariya davolash – profilaktika ishlari;

- veterinariya preparatlari, shu jumladan, veterinariya maqsadlari uchun dorivor vositalar, ozuqa qo'shimchalari va zoogigiyena vositalarini realizatsiya qilish.

Veterinariya davolash-profilaktika va laboratoriya-diagnosticska ishlari ro'yxati Qo'mita tomonidan belgilanadi.

Ushbu bandning uchinchi xatboshidagi faoliyat yo'nalishlariga yoki uning bir qismiga (qismlariga) ega bo'lgan litsenziatlarga o'zlari tomonidan ishlab chiqarilgan yoki tayyorlangan veterinariya preparatlarini realizatsiya qilish huquqi beriladi.

Litsenziya talabgorlariga:

ushbu bandning ikkinchi, uchinchi va to'rtinchi xatboshlarida ko'rsatilgan faoliyat yo'nalishlari bo'yicha litsenziyalarni berish Qo'mita tomonidan;

beshinch va oltinchi xatboshidagi faoliyat yo'nalishlari bo'yicha litsenziyalarni berish Qo'mitaning hududiy boshqarmalari tomonidan amalga oshiriladi.

4. Veterinariya faoliyatini amalga oshirish uchun namunaviy (oddiy) litsenziya beriladi.

5. Veterinariya faoliyatini amalga oshirish uchun yuridik va jismoniy shaxslarga litsenziya amal qilish muddati cheklanmasdan beriladi.

6. Yuridik yoki jismoniy shaxs tomonidan veterinariya faoliyati faqat litsenziyada ko'rsatilgan yo'nalishlari bo'yicha amalga oshirilishi mumkin.

Litsenziatda litsenziyalanadigan faoliyatni amalga oshirish uchun foydalaniladigan filiallar (alohida hududlardagi bo'linmalar va ob'ektlar) mavjud bo'lgan taqdirda litsenziya berish vaqtida ko'rsatib o'tilgan filiallar (alohida hududlardagi bo'linmalar va ob'ektlar) asosiga qarab ulardan har birining joylashga joyi ko'rsatilgan holda litsenziyalovchi organ tomonidan tasdiqlangan litsenziya nusxalari beriladi.

II. Litsenziya talablari va shartlari

7. Quyidagilar veterinariya faoliyatini amalga oshirishda litsenziya talablari va shartlari hisoblanadi:

veterinariya sohasidagi O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga rioya etish;

litsenziatning faoliyatni amalga oshirishda fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlariga, sog'lig'iga, jamoat xavfsizligiga zarar etkazishning oldini olishga qaratilgan qonun hujjatlariga rioya etishi;

veterinariya yo'nalishi bo'yicha o'rta-maxsus ma'lumotga ega bo'lgan yuridik shaxs maqomiga ega bo'lgan sub'ektlar shtatidagi xodimlar hamda yakka tartibdagi tadbirkorlar faqat veterinariya preparatlari, shu jumladan, veterinariya maqsadlari uchun dorivor vositalar, ozuqa qo'shimchalari va zoogigiyena vositalari realizatsiyasini amalga oshirishi;

yuridik shaxs shtatida oliy yoki o'rta maxsus ma'lumotga va veterinariya sohasida maxsus tayyorgarlikka ega bo'lgan veterinariya mutaxassislarining mavjud bo'lishi;

yakka tartibdagi tadbirkorning oliy yoki o'rta maxsus veterinariya ma'lumotiga va veterinariya sohasida maxsus tayyorgarlikka ega bo'lishi;

yuridik shaxs xodimlarining, veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi yakka tartibdagi tadbirkorlarning kamida 5 yilda bir marta malaka oshirishi;

litsenziya talabgori yoki litsenziat veterinariya faoliyatini amalga oshirish uchun unga mulk huquqi bilan yoki boshqa qonuniy asosda tegishli veterinariya normalari va qoidalariga muvofiq binolarga ega bo'lishi;

tegishli tashkiliy-texnik shartlar va moddiy-texnika jihozlarining, shu jumladan, asbob-uskunalar, asboblarning hamda ruxsat berilgan veterinariya texnologiyalarini qo'llash uchun foydalaniladigan hujjatlarning mavjud bo'lishi;

veterinariya normalari va qoidalariga rioya etish;

O'zbekiston Respublikasida ruxsat berilgan diagnostika, profilaktika va davolash usullarini, shuningdek, veterinariya preparatlarini qo'llash;

litsenziat – yuridik shaxs tomonidan litsenziyalovchi organga veterinariya mutaxassisining ishga olinganligi to'g'risidagi ma'lumotlarni taqdim etish – mutaxassis ishga olingan kundan boshlab 10 kun mobaynida.

8. Veterinariya faoliyatining tegishli yo'nalishlarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan moddiy-texnik bazaga va boshqa texnika vositalariga qo'yiladigan eng kam talablar belgilangan tartibda litsenziyalovchi organ tomonidan belgilanadi.

III. Litsenziya olishda, filial ochishda yoki faoliyat (filial) manzillari o'zgarganda zarur bo'lgan hujjatlar

9. Litsenziya olish uchun litsenziya talabgori litsenziyalovchi organga quyidagi hujjatlarni taqdim etadi:

a) litsenziya berish to'g'risidagi ariza, unda quyidagilar ko'rsatiladi:

yuridik shaxs uchun – yuridik shaxsning nomi va tashkiliy-huquqiy shakli, joylashgan joyi (pochta manzili), bank muassasasining nomi va bank muassasasidagi hisob raqami;

jismoniy shaxs uchun – familiyasi, ismi, otasining ismi, fuqaroning shaxsini tasdiqlovchi hujjatga oid ma'lumotlar;

shuningdek, telefon raqamlari hamda faoliyatni amalga oshirish (filiallar) manzillari;

yuridik yoki jismoniy shaxs amalga oshirishni mo'ljallayotgan faoliyat yo'nalishlari;

b) litsenziyalovchi organ tomonidan litsenziya berish to'g'risidagi ariza ko'rib chiqilganligi uchun yig'im to'langanligini tasdiqlovchi hujjat;

v) tegishli yakka tartibdagi tadbirkorning diplomidan yoki uning ko'chirmasidan nusxa.

9¹. Filial ochishda yoki faoliyat (filial) manzillari o'zgarganda litsenziat litsenziyalovchi organlarga filial ochish yoki faoliyat (filial) manzillari o'zgarganligi to'g'risidagi ariza, unda quyidagilar ko'rsatiladi:

yuridik shaxs uchun – yuridik shaxsning nomi va tashkiliy-huquqiy shakli, joylashgan joyi (pochta manzili), o'zgartirilgan faoliyat yoki filial manzillari;

yangi faoliyat (filial) manzillarida amalga oshirilishi mo'ljallangan faoliyat yo'nalishlari.

Filial ochish yoki faoliyat (filial) manzillari o'zgarganligi to'g'risida litsenziatlarning arizasini ko'rib chiqish muddati litsenziya talabgori arizasini ko'rib chiqish muddatida amalga oshiriladi, shuningdek, yig'im va bojlar undirilmaydi.

10. Litsenziya talabgori yoki litsenziatdan mazkur Nizomda nazarda tutilmagan hujjatlarni taqdim etishni talab qilinishiga yo'l qo'yilmaydi.

11. Hujjatlar litsenziya talabgori yoki litsenziat tomonidan litsenziyalovchi organga bevosita yoxud olinganligi to'g'risidagi bildirishnoma bilan pochta aloqasi vositasi orqali yoki elektron shaklda etkazib beriladi. Elektron shaklda taqdim etilgan hujjatlar litsenziya talabgori yoki litsenziatning elektron raqamli imzosi bilan tasdiqlanadi.

Hujjatlar litsenziyalovchi organning mas'ul xodimi tomonidan ro'yxat bo'yicha qabul qilinadi, ro'yxatning nusxasi hujjatlar qabul qilib olingan sana to'g'risida belgi qo'yilgan holda litsenziya talabgori yoki litsenziatga yuboriladi (topshiriladi). Mas'ul xodim joyida bo'lmaganligi tufayli hujjatlarning qabul qilinishini rad etishga yo'l

qo'yilmaydi. Mas'ul xodim vaqtincha joyida bo'lmagan taqdirda uning funksiyalarini belgilangan tartibda litsenziyalovchi organ tomonidan belgilanadigan xodim bajaradi.

12. Noto'g'ri yoki buzilgan ma'lumotlar taqdim etilganligi uchun litsenziya talabgori yoki litsenziat O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq javob beradi.

IV. Arizalarni ko'rib chiqish va litsenziya berish yoki litsenziya berishni rad etish to'g'risida qaror qabul qilish

13. Ariza ko'rib chiqilganligi uchun litsenziya talabgoridan qonun hujjatlarida belgilangan eng kam oylik ish haqining bir baravari miqdorida yig'im undiriladi.

Litsenziya talabgorlarining arizalari ko'rib chiqilganligi uchun yig'im summasi litsenziyalovchi organning hisob raqamiga o'tkaziladi. Litsenziya talabgori berilgan arizadan voz kechgan taqdirda to'langan yig'im qaytarilmaydi.

14. Veterinariya faoliyatini litsenziyalash ushbu Nizomga ilova qilinayotgan sxemaga muvofiq amalga oshiriladi.

Litsenziya berish yoki litsenziya berishni rad etish to'g'risida qaror ariza va barcha zarur hujjatlar olingan kundan boshlab yigirma kundan ortiq bo'lmagan muddatda qabul qilinadi.

15. Litsenziya talabgorining barcha zarur hujjatlar ilova qilingan arizasi ular olingan kunda ko'rib chiqish uchun ekspertga yuboriladi.

Ekspert o'n kun muddatda taqdim etilgan hujjatlarni ko'rib chiqadi va ular bo'yicha litsenziya berish yoki litsenziya berishni rad etish to'g'risida ekspert xulosasi tayyorlaydi.

Litsenziyalovchi organ besh kun muddatda ekspert xulosasi asosida litsenziya berish yoki litsenziya berishni rad etish to'g'risida qaror qabul qiladi.

Litsenziya talabgorining litsenziya talablari va shartlariga muvofiqligini aniqlash uchun litsenziyalovchi organ ekspert iltimosiga ko'ra o'z mablag'lari hisobiga:

litsenziya talabgorida litsenziyalanadigan faoliyat yo'nalishini amalga oshirish uchun mavjud sharoitlarni joylarga chiqib baholash;

tegishli xulosalar tayyorlash uchun shartnoma asosida ekspertlarni jalb qilish huquqiga ega.

16. Litsenziyalovchi organ tegishli qaror qabul qilingandan keyin uch kun muddatda litsenziya talabgorini qabul qilingan qaror to'g'risida yozma ravishda xabardor qiladi.

Litsenziya berishga qaror qilinganligi to'g'risidagi bildirishnoma litsenziya talabgoriga bank hisob raqami rekvizitlari, davlat boji to'lash muddati ko'rsatilgan holda yozma shaklda yuboriladi (topshiriladi).

17. Litsenziya litsenziya talabgori tomonidan davlat boji to'langanligini tasdiqlovchi hujjat taqdim etilgandan va litsenziya bitimi imzolangandan keyin uch kun muddatda beriladi.

Litsenziya bitimida quyidagilar bo'lishi kerak:

bitimni imzolagan shaxslarning familiyasi, ismi, otasining ismi, egallab turgan lavozimi;

tomonlarning rekvizitlari;

amalga oshirilishiga litsenziya berilayotgan veterinariya faoliyati yo'nalishlarining nomi;

litsenziyatga qo'yiladigan litsenziya talablari va shartlari;

litsenziyalanadigan faoliyat yo'nalishi amalga oshiriladigan manzil (manzillar);

litsenziya bitimi talablari va shartlari buzilganligi uchun tomonlarning javobgarligi;

litsenziat tomonidan litsenziya bitimi talablari va shartlari bajarilishini litsenziyalovchi organ tomonidan nazorat qilish tartibi;

veterinariya faoliyatining muayyan yo'nalishini amalga oshirish xususiyatlariga taalluqli boshqa shartlar.

Litsenziya qayta rasmiylashtirilgan yoki filial ochilgan taqdirda litsenziya bitimiga o'zgartirish yoki qo'shimchalar kiritiladi yoxud yangi litsenziya bitimi tuziladi.

Litsenziya bitimi ikki nusxada – litsenziat va litsenziyalovchi organ uchun bir nusxadan tuziladi.

Litsenziyalar maxsus blankalarda rasmiylashtiriladi. Litsenziya blankasi namunasi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2000 yil 20 dekabrda 488-son qaroriga muvofiq litsenziyalovchi organ tomonidan tasdiqlanadi.

Litsenziyalar blankalari qat'iy hisobda turadigan hujjatlar hisoblanadi, hisobga olish seriyasiga, tartib raqamiga va himoyalanganlik darajasiga ega bo'ladi. Litsenziyalar blankalari litsenziyalovchi organ buyurtmanomasiga ko'ra «Davlat belgisi» davlat-ishlab chiqarish birlashmasi tomonidan bosmaxona usulida tayyorlanadi. Litsenziyalar blankalari hisobga olinishi, saqlanishi va maqsadli foydalanilishi uchun litsenziyalovchi organ rahbarlari javob beradi.

18. Agar litsenziat litsenziya berish to'g'risida qaror qabul qilinganligi haqidagi bildirishnoma yuborilgan (topshirilgan) vaqtdan boshlab uch oy mobaynida litsenziyalovchi organga litsenziya berilganligi uchun davlat boji to'langanligini tasdiqlovchi hujjatni taqdim etmasa yoxud litsenziya bitimini imzolamasa, litsenziyalovchi organ litsenziyani bekor qilish to'g'risida qaror qabul qilishga haqlidir.

19. Litsenziya berish «Faoliyatning ayrim turlarini litsenziyalash to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 17-moddasida nazarda tutilgan asoslar bo'yicha rad etilishi mumkin.

Litsenziya talabgori litsenziyalovchi organning litsenziya berishni rad etilishi to'g'risidagi qarori, shuningdek litsenziyalovchi organ mansabdor shaxsining xatti-harakati (harakatsizligi) yuzasidan qonun hujjatlarida belgilangan tartibda shikoyat qilish huquqiga egadir.

20. Litsenziya berish rad etilishi to'g'risida qaror qabul qilingan taqdirda rad etish to'g'risidagi bildirishnoma litsenziya talabgoriga rad etishning aniq sabablari va litsenziya talabgori ko'rsatib o'tilgan sabablarni bartaraf etib hujjatlarni takroran ko'rib chiqishga taqdim etishi uchun etarli bo'lgan muddat ko'rsatilgan holda yozma shaklda yuboriladi (topshiriladi). Litsenziya berishni rad etish haqidagi xabarnomada ko'rsatilgan muddat kamchiliklarni bartaraf etish uchun zarur bo'lgan vaqtga mutanosib bo'lishi kerak.

Litsenziya talabgori tomonidan litsenziya berish rad etilishiga asos bo'lgan sabablar bartaraf etilgan taqdirda, hujjatlarni takroran ko'rib chiqish litsenziya talabgorining arizasi barcha zarur hujjatlar bilan birgalikda olingan kundan boshlab o'n kundan ortiq bo'lmagan muddatda amalga oshiriladi.

Bunda takroran taqdim etilgan hujjatlar ular qabul qilingan kunda ko'rib chiqish uchun ekspertga yuboriladi.

Ekspert taqdim etilgan hujjatlarni olti kundan ortiq bo'lmagan muddatda ko'rib chiqadi va ular yuzasidan litsenziya berish yoki litsenziya berishni rad etish to'g'risida ekspert xulosasi tayyorlaydi.

Litsenziyalovchi organ ekspert xulosasi asosida to'rt kun muddatda litsenziya berish yoki litsenziya berishni rad etish to'g'risida qaror qabul qiladi.

Litsenziya talabgorlarining arizalari qayta ko'rib chiqilganligi uchun yig'im undirilmaydi.

Litsenziya talabgorining arizasini qayta ko'rib chiqishda ilgari litsenziya berishni rad etish to'g'risidagi bildirishnomada ko'rsatilmagan yangi asoslar bo'yicha litsenziya berishni rad etishga yo'l qo'yilmaydi.

Litsenziya berishni rad etish to'g'risidagi bildirishnomada ko'rsatilgan muddat o'tgandan keyin berilgan ariza yangidan berilgan ariza hisoblanadi.

V. Litsenziyalarni qayta rasmiylashtirish, dublikat berish

21. Yuridik shaxs – litsenziat o'zgartirilgan, uning nomi yoki joylashgan joyi (pochta manzili) o'zgargan taqdirda, litsenziat qayta ro'yxatdan o'tkazilgandan keyin bir oy muddatda litsenziyalovchi organga ko'rsatib o'tilgan ma'lumotlarni tasdiqlovchi tegishli hujjatlar ilova qilingan holda litsenziyani qayta rasmiylashtirish to'g'risida ariza berishi shart.

Jismoniy shaxs – litsenziatning familiyasi, ismi, otasining ismi yoki yashash joyi o'zgargan taqdirda, litsenziat qayta ro'yxatdan o'tkazilgandan keyin bir oy muddatda litsenziyalovchi organga ko'rsatib o'tilgan ma'lumotlarni tasdiqlovchi tegishli hujjatlar ilova qilingan holda litsenziyani qayta rasmiylashtirish to'g'risida ariza berishi shart.

Yangidan vujudga kelgan yuridik shaxsni davlat ro'yxatidan o'tkazish sanasida veterinariya faoliyatini amalga oshirish huquqini beruvchi litsenziyaga ega bo'lgan litsenziatlar qo'shib yuborilgan taqdirda, litsenziyani ushbu bandning birinchi xatboshida nazarda tutilgan tartibda qayta rasmiylashtirishga yo'l qo'yiladi.

Litsenziyaning amal qilishi litsenziyalanadigan faoliyat turining bir qismi (qismlari) uchun to'xtatilgan taqdirda, litsenziya qayta rasmiylashtiriladi.

22. Litsenziat litsenziya qayta rasmiylashtirilgunga qadar unda ko'rsatilgan faoliyatni ilgari berilgan litsenziya asosida amalga oshiradi.

23. Litsenziyani qayta rasmiylashtirishda litsenziyalovchi organ litsenziyalar reestriga tegishli o'zgartirishlar kiritadi. Litsenziyani qayta rasmiylashtirish litsenziyalovchi organ tomonidan tegishli hujjatlar ilova qilingan holda litsenziyani qayta rasmiylashtirish to'g'risida ariza olingan kundan yoki litsenziyaning amal qilishini litsenziyalanadigan faoliyat turining bir qismi (qismlari) uchun to'xtatish to'g'risida qaror qabul qilingan kundan boshlab besh kun mobaynida amalga oshiriladi.

Litsenziyani qayta rasmiylashtirishda litsenziya talabgorining litsenziya berish to'g'risidagi arizasi ko'rib chiqilganligi uchun to'lanadigan summaning yarmi miqdorida yig'im undiriladi. Yig'im summasi litsenziyalovchi organ hisob raqamiga o'tkaziladi.

25. Yo'qotib qo'yilgan yoki yaroqsiz holga kelib qolgan litsenziya o'miga litsenziat arizasiga ko'ra dublikat berilishi mumkin.

Litsenziya dublikatini berishda litsenziya talabgorining litsenziya berish to'g'risidagi arizasi ko'rib chiqilganligi uchun to'lanadigan summaning yarmi miqdorida yig'im undiriladi. Yig'im summasi litsenziyalovchi organning hisob raqamiga o'tkaziladi.

25¹. Qayta rasmiylashtirish, dublikat berishda oldin berilgan litsenziyalarda ko'rsatilgan yo'nalishlar bo'yicha vakolatli litsenziyalovchi organga murojaat qiladi.

VI. Litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishini nazorat qilish

26. Litsenziat tomonidan litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishi ustidan nazorat qonun hujjatlarida belgilangan tartibda litsenziyalovchi organ tomonidan amalga oshiriladi.

27. Litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishini nazorat qilishda litsenziyalovchi organ o'z vakolatlari doirasida quyidagi huquqlarga ega:

litsenziat tomonidan litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishini qonun hujjatlarida belgilangan tartibda rejali tekshirish;

litsenziya talablari va shartlari litsenziat tomonidan buzilganligidan dalolat beruvchi hollar mavjud bo'lgan taqdirda litsenziat tomonidan litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishini qonun hujjatlarida belgilangan tartibda rejadan tashqari tekshirish;

litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishini tekshirish chog'ida paydo bo'ladigan masalalar bo'yicha litsenziatdan zarur axborotni belgilangan tartibda so'rash va olish;

tekshirishlar natijalari asosida, litsenziya talablari va shartlarining aniq buzilishlarini ko'rsatgan holda dalolatnomalar (ma'lumotnomalar) tuzish;

litsenziatga aniqlangan buzilishlarini bartaraf etish majburiyatini yuklovchi qarorlar chiqarish, bunday buzilishlarni bartaraf etishga majbur bo'lgan muddatlarni belgilash;

litsenziyaning amal qilishini to'xtatib turish, to'xtatish yoki litsenziyani bekor qilish to'g'risida qonun hujjatlarida belgilangan tartibda qaror chiqarish yoki sudga murojaat qilish.

xo'jalik yurituvchi sub'ektlar tomonidan veterinariya faoliyatini litsenziyasiz amalga oshirish hollari aniqlangan taqdirda materiallarni qonun hujjatlarida belgilangan choralar ko'rish uchun belgilangan tartibda soliq organlariga yuborish.

28. Litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishini tekshirishda litsenziyalovchi organ xodimlari tomonidan ikki nusxada dalolatnoma tuziladi, ularning bittasi litsenziatga beriladi, ikkinchi nusxasi litsenziyalovchi organda qoladi.

VII. Litsenziyaning amal qilishini to'xtatib turish, to'xtatish, litsenziyani bekor qilish

29. Litsenziyaning amal qilishini to'xtatib turish va to'xtatish, uni bekor qilish "Faoliyatning ayrim turlarini litsenziyalash to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 22-24-moddalarida nazarda tutilgan hollarda va tartibda amalga oshiriladi.

Litsenziyalovchi organning litsenziyaning amal qilishini to'xtatib turish va to'xtatish, uni bekor qilish to'g'risidagi qarori yuzasidan sudga shikoyat qilinishi mumkin. Litsenziyalovchi organ

qarori asossiz ekanligi sud tomonidan e'tirof etilgan taqdirda, litsenziyalovchi organ litsenziat oldida litsenziat ko'rgan zarar miqdorida javob beradi.

VIII. Litsenziyalar reestri

30. Litsenziyalovchi organ litsenziyalar reestrini yuritadi. Veterinariya faoliyatini amalga oshirishga litsenziyalar reestri yuridik va jismoniy shaxslar uchun alohida yuritiladi.

Litsenziyalar reestrda quyidagilar ko'rsatiladi:

a) litsenziatlar to'g'risidagi asosiy ma'lumotlar:

yuridik shaxslar uchun – tashkilotning nomi va soliq to'lovchining identifikatsiya raqami, mulkchilik shakli, filiallar to'g'risida ma'lumotlar, tashkilot rahbarining familiyasi, ismi, otasining ismi;

jismoniy shaxslar uchun – litsenziatning familiyasi, ismi, otasining ismi, uning pasporti ma'lumotlari, yashash manzili, telefoni;

b) litsenziyaning berilgan sanasi va tartib raqami;

v) litsenziya blankasining seriyasi va tartib raqami;

d) veterinariya faoliyati yo'nalishi;

e) litsenziyalanadigan faoliyat amalga oshiriladigan manzil, ish telefoni, faks;

j) litsenziyani qayta rasmiylashtirish, uning amal qilish muddatini to'xtatib turish va tiklashning asoslari va sanasi;

z) litsenziyaning amal qilishini to'xtatish yoki litsenziyani bekor qilishning asoslari va sanasi.

31. Litsenziyalarning reestrlarida mavjud bo'lgan ma'lumotlar litsenziyalovchi organning veb-saytiga joylashtiriladi va tanishib chiqish uchun ochiq bo'ladi.

IX. Litsenziya berilganligi uchun davlat boji

32. Litsenziya berilganligi uchun eng kam oylik ish haqining o'n baravari miqdorida davlat boji undiriladi.

33. Davlat boji summasi respublika byudjetiga o'tkaziladi.

Veterinariya faoliyatiga litsenziya berish bosqichlari

Xususiy veterinariya faoliyati bilan shug'ullanish maqsadida litsenziya olish uchun quyidagi hujjatlar taqdim bo'lishi lozim.

Litsenziyalovchi organ tomonidan litsenziya berish to'g'risidagi arizani ko'rib chiqish uchun yig'im to'langanligini tasdiqlovchi hujjat (to'lov topshiriqnomasi).

Tadbirkorning arizasi, arizada quyidagilar ko'rsatilishi shart: Arizachining nomi, tashkiliy-huquqiy shakli, joylashgan joyi (pochta manzili), bank muassasasining nomi va bank muassasasidagi hisob raqami, telefon raqami, faoliyat manzili, amalga oshirishi kerak bo'lgan faoliyat turi (arizada to'liq ko'rsatish kerak).

Ariza qabul qilingach, arizada ko'rsatilgan faoliyat manzilida yaratilgan sharoitlarni o'rganib berish uchun tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limiga xat yuboriladi.

Tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshlig'i, veterinariya uchastkasi mudiri (ekspertlar) va talabgor rahbari ishtirokida dalolatnoma tuzilib, imzolangandan so'ng veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi boshlig'i xulosa beradi.

Litsenziyalovchi organ tuzilgan dalolatnoma va xulosaga asosan litsenziya berish yoki bermaslik to'g'risida Qaror qabul qiladi.

Litsenziya berish to'g'risida qaror qabul qilingan taqdirda hamda Davlat boji to'langach (respublika byudjetiga 10 minimal ish haqimiqdorida) Litsenziyalovchi organ bilan shartnoma imzolashi to'g'risida talabgorga bildirishnoma yuboriladi.

Davlat boji to'lov (to'liq to'lagani to'g'risida) topshiriqnomasi taqdim qilingach, litsenziya talab va shartlari yuzasidan shartnoma imzolani, litsenziya nusxasining orqa tomoniga litsenziyaning asli va litsenziya shartnomasini oldim deb imzolatiladi hamda litsenziya talabgorga topshiriladi.

Berilgan litsenziyalar to'g'risidagi hisobotlar hududiy davlat soliq inspektiyasiga hamda Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga har oyning 5 sanasiga qadar topshiriladi, litsenziyalovchi organ o'zlari bergan litsenziyalar reestrini yuritilib boriladi.

Yuridik shaxslardan: 1) to'lov topshiriqnomasi; 2) arizasi talab qilinadi.

Jismoniy shaxslardan: 1) to'lov topshiriqnomasi; 2) arizasi; 3) mutaxassisligi bo'yicha diplom nusxasi; 4) pasport nusxasi; 5) bir oylik malaka oshirganlik to'g'risidagi sertifikat talab qilinadi.

Hayvon egalariga veterinariya xizmati ko'rsatish qoidolari

O'zbekiston Respublikasining "Iste'molchilar huquqlarini muhofaza qilish to'g'risida"gi qonunga muvofiq ishlab chiqilgan maxsus qoidalar veterinariya xizmat ko'rsatish tadbirlarini belgilaydi.

Veterinariya xizmat ko'rsatuvchi korxona, muassasa, tashkilotlar tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi veterinariya mutaxassisi (Ijrochi) hayvon egalariga (Iste'molchi) veterinariya xizmati ko'rsatishda O'zbekiston Respublikasining "Iste'molchilar huquqlarini muhofaza qilish to'g'risida"gi, "Veterinariya to'g'risida"gi qonunlariga. O'zbekiston Respublikasining va O'zbekiston Respublikasi sub'ektlarining veterinariyaga oid bo'lak va boshqa qonun hujjatlariga amal qiladilar.

Veterinariya xizmati ko'rsatuvchi korxona, muassasa va tashkilotlar ixtisosi, faoliyatining shakli, ishlash tartibi to'g'risidagi ma'lumot va firma nomi aks ettirilgan peshlavhaga ega bo'lishlari shart.

Veterinariya xizmati ko'rsatuvchi, veterinariya sohasida tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanuvchi mutaxassis "Iste'molchilari"ga ro'yxatdan o'tganligi va uni ro'yxatga olgan muassasa nomi to'g'risidagi, mazkur turdagi xizmat (ish)ni ko'rsatish huquqini beruvchi maxsus ruxsatnoma (litsenziya)ni, uning mazmuni va boshqa zarur ma'lumotlarni taqdim etishi shart.

Iste'molchi:

Ijrochi bilan veterinariya xizmati ko'rsatish yuzasidan shartnomalar tuzish;

Ijrochidan hayvonlarning kasallik holati, epizootik vaziyat hamda hayvonlar va hayvonotga mansub mahsulotlarni maxsus tekshirish natijalari to'g'risida ma'lumotlar olish;

Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan o'rnatilgan tartiblar asosida hayvonlarni va hayvonotga mansub mahsulotlar, ozuqalar, veterinariya preparatlarini, shu jumladan, chet ellardan olish hamda sotish;

Ijrochiga hayvonlarni davolash va kasallikning oldini olishda yordam berish hayvonlarni, hayvonotga mansub mahsulotlarni hamda xom ashyolarni sotish uchun veterinariya guvohnomasi yoki ma'lumotnomasini rasmiylashtirish, shuningdek, boshqa turdagi veterinariya xizmatlari ko'rsatishni so'rab murojaat qilish;

Hayvonlar (shu jumladan, parrandalar, mo'ynali hayvonlar, baliqlar va asalarilar)ni sotib olishda sotuvchidan veterinariya guvohnomasi yoki belgilangan namunadagi ma'lumotlarni talab qilish;

Mahalliy hukumat organlarining va Ijrochining noqonuniy hatti-harakatlari va ko'rsatmalar ustidan shikoyat qilish huquqiga egadirlar.

Iste'molchi:

Ijrochiga, uning talabiga binoan, diagnostik tekshirish, davolash va profilaktik tadbirlar o'tkazish uchun hayvonlarni ko'rsatishi, yangi hayvon sotib olganligi to'g'risida, hayvonlarning to'satdan o'lishi, kasallanishi yoki ularda g'ayri-tabiiy holatlar paydo bo'lgan barcha hollarda darhol xabar berishi;

Go'sht, sut, go'sht va sut mahsulotlarini, tuxum va boshqa chorvachilik mahsulotlarini faqat veterinariya-sanitariya ekspertizasi o'tkazilib, oziq-ovqat maqsadida foydalanish uchun yaroqligi to'g'risida Ijrochining xulosasi olingandan so'ng sotishi;

Harom o'lgan hayvonlarning gavdalarini, shuningdek, hovlida so'yilgan uy hayvonlari va parrandalarning inson va hayvonlar uchun iste'molga yaroqsiz mahsulotlari (konfiskatlari)ni go'sht-suyak uni ishlab chiqaruvchi ixtisoslashgan zavodlar (veterinariya-sanitariya util zavodlari)ga yoki ularni yo'q qiluvchi tarmoqlar (mol turlari)ga darhol olib borib topshirishi;

Zoogigiyena talablariga muvofiq hayvonlarning tegishli tartibda saqlanishi va oziqlantirilishini, shuningdek, ularni saqlash bo'yicha mavjud yo'riqnoma, qo'llanma va ko'rsatmalar asosida majburiy

davolash kasallikning oldini olish tartiblari o'z vaqtida o'tkazilishini ta'minlashi shart.

Ijrochi:

Barcha maxsus tadbirlarni "Veterinariya to'g'risida"gi qonun va respublikadagi veterinariyaga doir boshqa qonun hujjatlari asosida o'tkazishi;

Ijrochi tomonidan xato va kamchiliklarga yo'l qo'yilsa, Iste'molchining talabiga ko'ra ularni qo'shimcha to'lovlarsiz tuzatishi;

Sifatsiz ish natijasida Iste'molchiga etkazilgan haqiqiy zararni ishning shartnomaviy bahosidan oshmaydigan so'mmada qoplashi;

Ko'rsatiladigan veterinariya xizmati (bajariladigan ishlar)ga oid ma'lumotlarni "Iste'molchiga aniq va tushunarli holda taqdim etishi shart. Ko'rsatiladigan veterinariya xizmatiga doir ma'lumotlar tanishish uchun qulay joyda bo'lishi va tarkibida quyidagilar albatta bo'lishi shart;

Veterinariya xizmati (ishlar)ning asosiy turlarini ro'yxati va ularni bajarilish shakli;

Taklif etilayotgan xizmatlarning narxnomasi yoki bahosi;

Mazkur turdagi xizmatni ko'rsatishga huquq beruvchi maxsus ruxsatnoma (litsenziya);

Preparatlar, dori-darmonlar va boshqa vositalarning namunalari;

Xizmat ko'rsatish paytida qo'llanuvchi veterinariya vositalari;

Xizmat (ishlar)ning bajarilishi va to'lovlar aks ettiruvchi namunaviy shartnomalar, kvitansiyalar, jetonlar, tilxatlar, talonlar va boshqa hujjatlarning nusxalari;

Ayrim toifadagi Iste'molchilar uchun ko'zda tutilgan imtiyozlar to'g'risidagi ma'lumotlar;

Mahalliy hokimiyat organlarining hayvonlarga veterinariya xizmatlari ko'rsatish masalalariga doir me'yoriy hujjatlari va qarorlari;

Mahalliy ma'muriyat huzuridagi Iste'molchilar huquqlarini himoya qiluvchi idora haqidagi ma'lumotlar.

Xizmat (ish)lar uchun buyurtmalar qabul qilish va ularni rasmiylashtirish

Ijrochi o'zining faoliyatiga mos keluvchi xizmat (ish)lar uchun buyurtmalar qabul qiladi.

Xizmatlar Ijrochi tomonidan shartnoma asosida, abonement xizmat ko'rsatishni rasmiylashtirish yoki belgilangan nusxadagi jeton, talon, kassa cheki, kvitansiyalar yoki boshqa hujjatlar berish yo'li bilan amalga oshiriladi.

Ijrochi ko'rsatiladigan xizmat (bajariladigan ish)lar mobaynida vujudga kelishi mumkin bo'lgan asoratlar, Ijrochiga bog'liq bo'lmagan holda ish sifatiga xavf soluvchi boshqa holatlar va ularning oldini olish choralari ko'rish to'g'risida Istemolchini o'z vaqtida ogohlantirishi shart.

Agar Iste'molchi Ijrochi tomonidan o'z vaqtida va asosli ravishda ogohlantirishga qaramay, xizmat ko'rsatish sifatiga xavf soluvchi holatlarni o'zgartirmasa yoki ularni oldini olish choralari ko'rmasa, ijrochi shartnomani buzish va etkazilgan zararlarning qoplanishini talab etish huquqiga ega.

Agar Ijrochi ko'rsatiladigan xizmat (ish)lar mobaynida yuzaga keladigan asoratlar to'g'risida Iste'molchining o'z vaqtida ogohlantirilmasa va buni belgilangan shakldagi hujjatda qayd etmasa, u ko'rsatilgan xizmat (ish)lar natijasi uchun javobgar bo'ladi.

Xizmat ko'rsatish (ish bajarish)

Hayvonlarning yuqumli, parazitlar va boshqa kasalliklarga qarshi veterinariya-sanitariya tadbirlarini, profilaktik emlashlar va ishlov berishlari qulay muddatlarda va eng samarali vositalar yordamida o'tkazilishini, Iste'molchining murojaati (arizasi)ga ko'ra o'z vaqtida davolash ishlarini o'tkazilishini;

Kasalliklarning oldini olish maqsadida hayvonlarni ko'rikdan, zarur hollarda laboratoriya-dagnostika tekshiruvidan o'tkazilishini ta'minlaydi;

Hayvonlarni sotib olish, urchitish, oziqlantirish, parvarishlash, saqlash va etishtirish texnologiyasiga oid masalalar bo'yicha maslahatlar beradi;

Tashxis qo'yish, kasallikning oldini olish va davolashda hayvonlarga salbiy ta'sir etmaydigan vosita va usullar qo'llanilishini, veterinariya tadbirlarini hayvonlarning sog'ligi va mahsuldorligiga, Iste'molchining hayoti va sog'ligiga, shuningdek, tashqi muhitning xavfsizlik holatiga ta'sir etmasligini ta'minlaydi.

Xizmat (ish)ga haq to'lash tartibi va shakli

Ko'rsatiladigan xizmatga haq to'lash shakli Iste'molchi va Ijrochining o'zaro kelishuvlariga muvofiq belgilanadi.

Agar shartnomada ko'rsatilgan xizmat (ish) shartnomaning amal qilish muddati davomida bosqichma-bosqich ko'rsatilishi (bajarilishi) belgilangan bo'lsa, unga ana shu bosqichlarga muvofiq va shartnomada kelishilgan miqdorda haq to'lanadi.

Shartnomada ko'zda tutilgan ishlarning bajarilishi uchun qat'iy yoki taxminiy smeta tuzilishi mumkin. Ijrochining qat'iy smetaga kiritilmagan ishlar va qo'shimcha xarajatlar uchun haq to'lashini talab qilishga haqqi yo'q.

Ijrochining ayibisiz kasalliklar paydo bo'lganda, ularni tugatish va xo'jalikni sog'lomlashtirish bo'yicha qo'shimcha majburiy tadbirlarni o'tkazish uchun sarflangan xarajatlarni Iste'molchi to'laydi.

Shartnoma Ijrochining ayibisiz bekor qilinsa, Iste'molchi haqiqiy xarajatlarni to'lash kerak, Ijrochi esa bajarilgan ishlar haqida hisobot taqdim etishi shart.

Nomoliyaviy mazmundagi da'volashuvlar Davlat veterinariya xizmatining yuqori idoralari tomonidan yoki sud orqali hal etiladi.

Mazkur qoidalariga, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining "Iste'molchining huquqlarini muhofaza qilish to'g'risida"gi qonunlariga, shuningdek, O'zbekiston Respublikasining hamda O'zbekiston Respublikasining sub'ektlarining veterinariyaga oid bo'lak yoki boshqa qonun hujjatlariga amal qilinmagan yoxud ular buzilgan hollarda Ijrochi va Iste'molchi O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlarida belgilangan tartibda javobgar bo'ladilar.

SHARTNOMA

Fermer bilan vetpunkt o'rtasidagi

“___”_____20__yil.

Ixtisoslashgan “Veterinar” kichik korxonasi boshlig'i vetvrach U.Davronov bir tomondan _____

ikkinchi tomondan bo'lib shartnoma mazmuni quyidagicha.

Chorva mollari har xil yuqumli, yuqumsiz kasalliklardan muhofaza qilishda profilaktik tadbirlarni o'tkazish va davolash ona mollarni pushtsizligini oldini olish, buzoq olish va o'stirishni yaxshilash, sifatli chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishni ko'paytirish maqsadida tomonlar o'z zimmasiga oladi.

“Veterinar” kichik korxonasi

Veterinariya qonunchiligi asosida:

1. Epizootik holatni baholash, belgilangan rejaları asosida diagnostik va profilaktik tadbirlarni o'tkazishni, byudjetdan moliyaviy ta'minlanadigan tadbirlar bundan musnasno;

2. Parazitar kasalliklarga qarshi belgilangan rejalar asosida diagnostik tekshiruvlar va ishlovlar berish;

3. Yuqumsiz kasalliklarni oldini olish va davolash tadbirlarini o'tkazish;

4. Chorva mollari orasida pushtdorlik bo'yicha ish olib boradi va ona mollarni qisir qolishini oldini olishni;

5. Veterinariyaga ta'lluqli boshqa tadbirlarni o'tkazishni;

6. Zarur bo'lgan zooveterinariya asbob-uskunalarini va dori-darmonlarini o'z aptekasi orqali etkazib berishni.

Yuqorida ko'rsatilgan veterinariya tadbirlari uchun har bir shartli molga _____ so'mdan, jami _____ shu jumladan:

I-chorak _____ III-chorak _____

II-chorak _____ IV-chorak _____

so'mlik xizmat ko'rsatishni o'z zimmasiga oladi.

BU YURTMA CHI:

1. Veterinariya qonun qoidalariga to'liq rioya qilish.

2. Veterinariya mutaxassisi bergan ko'rsatmalarni o'z vaqtida bajarish.

3. Veterinariya chora-tadbirlarini o'tkazish uchun mutaxassisga to'liq sharoit yaratib berish.

4. Zarur bo'lgan dori-darmonlarni o'z mablag'lari hisobiga sotib olish.

HISOB-KITOB TARTIBI

1. O'tkazilgan tadbirlar uchun buyurtmachi har chorak yakuni bilan shartnoma ko'rsatilgan:

I-chorak _____ III-chorak _____
II-chorak _____ IV-chorak _____
so'mlik xizmat haqi beradi.

2. "Veterinar" kichik korxonasi dorixonasidan sotib olingan asbob uskuna va dori darmonlar uchun pul o'tkazish yoki naqd pul bilan hisoblanadi.

3. Har chorak yakuni bilan shartnomada ko'rsatilgan xizmat haqini kechiktirgan holda har bir kun uchun hisobiga 0,01% ustama to'lanadi.

Shartnoma tomonlar imzolagan vaqtdan boshlab kuchga kirgan hisoblanadi.

Shartnoma faqat ikki nusxada bir yil muddatga tuziladi.

TOMONLARNING YURIDIK MANZILGOHI:

Xonqa tuman Oxunboboev fermer _____
xo'jaligi brigada №3 _____
Veterinariya bo'limi binosi _____
"Veterinar" kichik korxonasi _____
boshlig'i U.Davronov _____

SHARTNOMA

Zoovetuchastkasi bilan veterinariya punkti o'rtasidagi

“ ” 20 yil

Ixtisoslashgan “Veterinar” kichik korxonasi boshlig'i vetvrach U.Davronov bir tomondan _____
ikkinchi tomondan zoovetpunkt mudiri bo'lib shartnoma mazmuni quyidagicha.

I. “Veterinar” kichik korxonasi quyidagilarni o'z zimmasiga oladi.

1. Zoovetpunktiga hudud belgilab beradi.
2. Yuqumli kasalliklar bo'yicha tadbir belgilab beradi.
3. Veterinariya chora-tadbirlarini o'tkazish uchun dori-darmon, vaktsina, zardoblar va zooveterinariya asbob-uskunalar bilan ta'minlaydi.

4. Veterinariyaga ta'lluqli bo'lgan yangiliklar, maslahatlar, tavsiyalar, ko'rgazmalar va qo'llanmalar bilan tanishtirib boradi.

5. O'tkazilgan barcha veterinariya chora-tadbirlarini bajarilishini nazorat qilib boradi.

“ ” zoovetpunkt mudiri o'z zimmasiga oladi:

1. Berkutilgan hudduda barcha epizootik tadbirlarni o'z vaqtida to'liq va sifatli veterinariya talablari darajasida bajaradi.

2. Diagnostika va laboratoriya tekshirishlarni o'z vaqtida o'tkazadi.

3. Yuqumsiz kasalliklar bo'yicha davolash ishlarini olib boradi va chorva mollarini nobud bo'lishini oldini olishda amaliy yordam beradi.

4. Chorva mollar orasida pushtdorlik bo'yicha ish olib boradi va ona mollarni qisir qolishini oldini oladi.

5. Veterinariya-sanitariya talablarini to'liq bajarilishini nazorat qilib borish.

6. Barcha chorva mollari orasida to'satdan nobud bo'lish hollarida veterinariya bo'limga xabar qilish va alohida ajratib saqlash.

7. So'yilgan mollarni va chorva mahsulotlarini veterinariya-sanitariya ko'rigidan o'tkazib iste'molga ruxsat beradi.

8. Bajirilgan tadbirlar to'g'risida hujjatlarni rasmiylashtirib, har bir hisobot oyida qilingan veterinariya xizmati uchun hisobot beradi va o'tkazgan barcha veterinariya tadbirlari uchun to'liq javobgardir.

9. Har oyda _____ xizmat ko'rsatishini o'z zimmasiga oladi.

10. Ko'rsatilgan veterinariya xizmat haqiga tushirilgan daromadning _____ hisobida ish haqi to'lanadi.

Shartnoma tomonlar imzolagan vaqtdan boshlab kuchga kirgan hisoblanadi.

Shartnoma faqat ikki tomonlar majburiyatlarini to'liq bajarmagan holda buziladi.

Shartnoma faqat ikki nusxada bir yil muddatga tuziladi.

TOMONLARNING YURIDIK MANZILGOH:

Xonqa tuman Oxunboboev fermer _____

xo'jaligi brigada №3 _____

Veterinariya bo'limi binosi _____

"Veterinar" kichik korxonasi _____

boshlig'i U.Davronov _____

Nazorat savollari:

1. Xususiy veterinariya xizmatini tashkil qilish tartibi?
2. Xususiy veterinariya xizmati bilan kimlar shug'ullanfdi?
3. Xususiy veterinariya xizmati ko'rsatish qoidalari?
4. Xususiy veterinariya xizmati bilan shug'ullanish maqsadida litsenziya olish uchun kerakli hujjatlar?
5. Xususiy veterinariya xizmati bilan shug'ullanish uchun litsenziya kim tomonidan beriladi?
6. Zoovetservis punktlari va ular bilan shartnomalar tuzish?

VI-BOB. VETERINARIYA-SANITARIYA NAZORATI

VETERINARIYA-SANITARIYA NAZORATINI TASHKIL QILISH

Veterinariya-sanitariya nazoratining mohiyati va maqsadlari

Veterinariya-sanitariya nazorati tashqi muhitning sog'lom va ozodaligini ta'minlash evaziga hayvon podalarini va chorva mahsulotlarini sog'lomlashtirish hamda insonlarni antropozoonoz kasalliklardan himoya qilishga qaratilgan muhim veterinariya tadbirlar majmuidir.

Veterinariya-sanitariya nazorati - barcha turdagi davlat, idoraviy va ishlab chiqarishdagi, xususiy veterinariya tashkilotlari faoliyatida amalga oshiriladigan asosiy tadbirlardan hisoblanib, quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

1. Chorvachilikni rivojlantirish va sanitariya jihatidan sifatli mahsulot etishtirishni ta'minlash;

2. Aholini antropozoonoz kasalliklardan himoyalash maqsadida chorva mollari va mahsulotlarining sog'lomligiga erishib, ijtimoiy muammoni hal etish. Bu muammoni amalga oshirishda sanitariya-epidemiologik stansiyasi xodimlari bilan hamkorlikda ish olib boradilar.

Veterinariya-sanitariya nazoratining maqsadlari:

1. Veterinariya-sanitariya qoidalarining buzilishini oldini olish;

2. Qoida buzilish oqibatlarini tugatish;

3. Sifatli va sog'lom mahsulot ishlab chiqarilishini ta'minlash.

Veterinariya-sanitariya nazoratining turlari:

Veterinariya-sanitariya nazoratini barcha davlat veterinariya tashkilotlari hamda chorvachilik xo'jaliklari va hissadorlik jamiyatlari mutaxassislari amalga oshiradilar.

Shuningdek maxsus veterinariya-sanitariya nazorati muassasalari ham mavjud:

a) Veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalari;

b) Transport veterinariya-sanitariya uchastkalari;

v) Chegara veterinariya-sanitariya nazorati punktlari;

g) Terini kuydirgi kasalligiga tekshirish laboratorilari va boshqa tegishli tashkilotlar shug'ullanadi.

Ularning barchasi O'zbekiston Respublikasi "Veterinariya to'g'risida"gi qonunning tegishli moddalaridagi qoidalariga rioya qiladilar.

Davlat veterinariya tarmog'ida ishlovchi mutaxassislar veterinariya inspektorlari hisoblanadi va davlat veterinariya-sanitariya nazoratini amalga oshiradilar.

Ishlab chiqarish veterinariya nazorati - xo'jalik va korxonalaridagi idoraviy va xususiy veterinariya xizmatlari tomonidan ish jarayonida amalga oshiriladi.

Davlat veterinariya nazorati ob'ektlari

Quyidagilar davlat veterinariya nazorati ob'ektlari hisoblanadi:

- hayvonlar, ularning jinsiy va somatik hujayralari;
- hayvonlarning yuqumli kasalliklarini qo'zg'atuvchilar;
- kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo, bozorlarda realizatsiya qilinadigan o'simlik oziq-ovqat mahsulotlari, veterinariya dori va texnika vositalari, ozuqalar va ozuqabop qo'shimchalar, patologik material, biologik chiqindilar, shuningdek suv, havo va tuproq namunalari;
- hayvonlarning yuqumli kasalliklarini qo'zg'atuvchilarni yuqtirish omillari bo'lishi mumkin bo'lgan transport vositalari, idishlar, joylash-o'rash materiallari;
- yuridik va jismoniy shaxslarning veterinariya sohasidagi faoliyati;
- davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni etishtiradigan, tayyorlaydigan, ishlab chiqaradigan, saqlaydigan, qayta ishlaydigan, tashiydigan, realizatsiya qiladigan yoki ulardan foydalanadigan yuridik va jismoniy shaxslarning hududlari hamda ishlab chiqarish binolari;
- hayvonlar haydab o'tiladigan yo'llar, yo'nalishlar, biotermik o'ralar, hayvonot qabristonlari, hayvonlar boqiladigan yaylovlarning va sug'oriladigan joylarning hududlari;
- veterinariya hisobi va hisoboti bo'yicha hujjatlar;

- veterinariya dalolatnomalari, litsenziyalari, ruxsatnomalari, ma'lumotnomalari, guvohnomalari va sertifikatlari;

- davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni ishlab chiqarish, tayyorlash (so'yish), saqlash va qayta ishlashga doir normativ-texnik hujjatlar.

Hayvonlarni asrashda veterinariya-sanitariya nazorati

Hayvonlarni asrashda veterinariya-sanitariya nazoratini amalga oshirish chorvachilikda veterinariya-sanitariya madaniyatini rivojlantirishga bag'ishlangan bo'lib, barcha chorvadorlar va veterinariya xodimlari zimmasiga mas'uliyat yuklaydi.

Barcha chorvachilik fermalarida quyidagi vazifalarni bajarishni taqozo etadi:

- fermani sanitariya-gigiyena normalari asosida ko'rish;
- hayvonlarni asrash, oziqlantirish va sugorishda sanitariya-gigiyena talablarini bajarish;
- ishlab chiqarish jarayonida sanitariya-gigiyena rejimiga rioya qilish;
- mahsulot etishtirishning sanitar qoidalariga rioya qilish;
- shaxsiy gigiyenaga rioya qilish;
- ferma hududida va molxonalarda veterinariya-sanitariya kunlarini o'tkazib turish.

Sut sog'ish va boshqa mahsulot tayyorlash ustidan nazorat:

- sog'lom va sifatli sut ishlab chiqarishni nazorat qilish;
- veterinariya-sanitariya qoidalariga rioya qilish;
- majburiy so'yish faqat veterinariya vrachi (feldsher) ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Hayvonlar, chorvachilik mahsulotlari va xom-ashyolarini tashishda, eksport hamda import jarayonlarida veterinariya-sanitariya nazorati

Hayvonlarni va chorva mahsulotlarini tashishda veterinariya-sanitariya nazoratining bosh vazifasi yuqumli kasalliklarni tarqalishiga yo'l qo'ymaslik va hayvonlarni nobud qilmaslikdir. Shuningdek, davlat veterinariya nazoratining asosiy talablaridan biri tashilayotgan

hayvon va mahsulotlarni sog'lom xo'jaliklardan chiqayotganligini ta'minlash hisoblanadi.

Kasal hayvonlarni izolyator yoki go'sht kombinatlariga tashish ehtiyoji bo'lganda esa tegishli qoidalarga rioya qilish va maxsus transport vositalaridan foydalanish lozim.

Respublika xo'jaliklarida oqsil singari o'ta xavfli yuqumli kasalliklar o'chog'i mavjud bo'lsa, hayvon va chorva mahsulotlarini viloyatlararo tashish uchun viloyat veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmasining yoki Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining ruxsati talab qilinadi.

Hayvonlarni va chorva mahsulotlarini tashishda veterinariya nazorati davlat va idoraviy veterinariya tashkilotlarining mutaxassisleri tomonidan amalga oshiriladi. Veterinariya qonunchiligidagi ko'rsatmalarga asosan chetga jo'natilayotgan yoki yaylovga haydalayotgan hayvonlar klinik ko'rikdan o'tkazilib, zaruriy hollarda diagnostik tekshiruvdan o'tkaziladi va profilaktik ishlov beriladi.

Hayvonlar yoki chorva mahsulotlari va xom ashyolari viloyatlararo tashilganda maxsus shakldagi (1,2,3-shakl) veterinariya guvohnomalari va tuman hududida (miqyosida) harakatlansa 4-shakldagi veterinariya ma'lumotnomasi beriladi.

Ushbu guvohnomalar yoki ma'lumotnomalar Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasining ruxsatnomasi asosida davlat veterinariya tashkilotlarining rahbarlari tomonidan berilishi mumkin.

Davlat veterinariya nazorati ostidagi tovarlarga kuzatuv hujjatlarini berish O'zbekiston Respublikasi Bosh davlat inspektorining 2018 yil 4 oktyabrdagi "Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni respublika ichida tashishda veterinariya kuzatuv hujjatlarini berish qoidasini tasdiqlash haqida"gi 9-son qarori bilan tasdiqlangan Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni respublika ichida tashishda veterinariya kuzatuv hujjatlarini berish to'g'risidagi qoidagi muvofiq amalga oshiriladi. Ushub qoidani mazmun mohiyati quyida keltirilgan.

**Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni
respublika ichida tashishda veterinariya kuzatuv
hujjatlarini berish qoidasi**

Ushbu davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarga veterinariya kuzatuv hujjatlarini berish qoidasi (keyinga o'rinlarda - Qoida deb yuritiladi) Hayvonlar sog'ligini himoya qilish xalqaro tashkilotining "Erdagi hayvonlar sog'ligi to'g'risida"gi xalqaro kodeksi, Mustaqil davlatlar hamdo'stligi mamlakatlarining Veterinariya sohasida hamkorlik qilish bo'yicha hukumatlararo Kengashining 1998 yil 22 oktyabrda Toshkent shahrida imzolangan 79-92-son qarori, "Veterinariya to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 15 martdagi "Davlat veterinariya xizmati tizimida ruxsat etish xususiyatiga ega hujjatlarni berish tartib - taomillaridan o'tish tartibi to'g'risidagi nizomlarni tasdiqlash haqida"gi 139-son qaroriga muvofiq ishlab chiqilgan.

I. Umumiy qoidalar

1. Mazkur Qoida O'zbekiston Respublikasi hududida davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni etishtirishda, ishlab chiqarishda, qayta ishlashda, saqlashda, tashishda va realizatsiya qilishda davlat veterinariya xizmati tomonidan veterinariya kuzatuv hujjatlarini berish tizimini tartibga soladi.

2. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni eksport va import qilishda davlat veterinariya xizmati tomonidan veterinariya kuzatuv hujjatlarini berish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 15 martdagi 139-son qarori bilan tasdiqlangan "Davlat veterinariya xizmati nazoratidagi tovarlarni eksport, import qilishga hamda O'zbekiston Respublikasi hududi orqali tranzit qilishga ruxsatnomalar berish tartibi to'g'risida"gi Nizomga muvofiq amalga oshiriladi.

3. Ushbu qoida veterinariya dori vositalarini va ozuqabop qo'shimchalarini O'zbekiston Respublikasi hududida tashilishida qo'llanilmaydi.

4. Davlat veterinariya xizmati tomonidan veterinariya kuzatuv hujjatlarini berish ushbu Qoidaga asosan amalga oshiriladi.

5. Ushbu Qoidada quyidagi asosiy tushunchalar qo'llaniladi:

veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalari – veterinariya sohasidagi talablarni belgilovchi, davlat organlari va boshqa organlar, yuridik jismoniy shaxslar rioya etishi shart bo'lgan hujjatlar;

veterinariya kuzatuv hujjatlari - davlat veterinariya xizmati nazorati ostida tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududida barcha turdagi transport vositalarida tashishda veterinariya xizmati tomonidan yuridik va jismoniy shaxslarga beriladigan veterinariya guvohnomasi, veterinariya ma'lumotnomasi;

veterinariya guvohnomasi - O'zbekiston Respublikasi davlat veterinariya xizmati tashkilotlari tomonidan barcha turdagi nazoratdagi tovarlarga beriladigan belgilangan namunadagi hujjat bo'lib, u ushbu tovarlar hayvonlarning o'ta xavfli va karantin kasalliklari bo'yicha sog'lom hududdanligini, hayvonotga mansub xom ashyo va mahsulotlar esa, bundan tashqari belgilangan tartibda veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tganligini hamda veterinariya-sanitariya talablariga muvofiqligini tasdiqlaydigan hujjat;

veterinariya sertifikat - nazoratdagi tovarlarni ishlab chiqargan mamlakatning davlat veterinariya vrachi tomonidan belgilangan namunada beriladigan xalqaro hujjat bo'lib, u nazoratdagi tovarlarning veterinariya-sanitariya jihatidan xavfsizligini hamda import qiluvchi davlatning veterinariya talablariga muvofiq davlatning hayvonlar yuqumli kasalliklari bo'yicha sog'lomligini tasdiqlaydi (kafolatlaydi);

veterinariya, veterinariya-sanitariya talablari - davlat hududini chetdan hayvonlarning yuqumli kasalliklari qo'zg'atuvchilarining kirib kelishidan hamda veterinariya-sanitariya jihatdan xavfli sanalgan nazoratdagi tovarlarning keltirilishidan himoyalashga qaratilgan, barcha yuridik va jismoniy shaxslar uchun O'zbekiston Respublikasi hududida majburiy hisoblangan, O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan import qilinuvchi nazoratdagi tovarlarga nisbatan quyiladigan talablar;

hayvon - barcha sut emizuvchilar, suv hayvonlari yoki parrandalar, shuningdek asalarilar;

davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlar - hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo, veterinariya dori vositalari, mikroorganizmlar shtammlari, ozuqalar va ozuqabop qo'shimchalar, veterinariya texnika vositalari;

hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot hamda xom ashyo egalari - faoliyati chorvachilikni tashkil etish va yuritish, hayvonlarni saqlash, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni, ozuqalarni, ozuqabop qo'shimchalarni hamda hayvonlarni davolash uchun mo'ljallangan veterinariya dori vositalarini ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash, tashish va realizatsiya qilish bilan bog'lik bo'lgan yuridik va jismoniy shaxslar.

II. Veterinariya kuzatuv hujjatlari

6. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni etishtirish, tashish, qayta ishlash, saqlash, tashish va realizatsiya qilish faqat tovarning kelib chiqishi va veterinariya-sanitariya holatini tasdiqlovchi veterinariya kuzatuv hujjatlariga asosan amalga oshiriladi.

7. Veterinariya guvohnomasi 1,2,3-shaklda ushbu Qoidaning 2a,b,v,g,d-ilovasida belgilangan namunada davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududida barcha turdagi transport vositalarida tashish uchun tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari tomonidan avtomatlashtirilgan axborot tizimi yoki qog'oz formatida beriladi.

8. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududida barcha turdagi transport vositalarida tashish uchun 1,2,3-shakldagi veterinariya guvohnomasi tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlarining veterinariya vrachlari tomonidan beriladi va ularning ro'yxati tuman (shahar) bosh davlat veterinariya inspektorlari tomonidan tasdiqlanadi hamda uni tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlari yoki Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari

o'zining rasmiy veb-saytida joylashtiradi.

III. Veterinariya kuzatuv hujjatlariga nisbatan talablar

9. Veterinariya guvohnomasi 1,2,3-shaklda ushbu Kridaning 3,4 va 5-ilovalarda belgilangan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarga nisbatan beriladi.

10. Veterinariya guvohnomasi 1,2,3-shaklda davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni Mustaqil davlatlar hamdo'stligi mamlakatlariga eksport uchun berilishi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 15 martdagi 139-son qarori bilan tasdiqlangan "Davlat veterinariya xizmati nazoratidagi tovarlarni eksport, import qilishga hamda O'zbekiston Respublikasi hududi orqali tranzit qilishga ruxsatnomalar berish tartibi to'g'risida"gi Nizomga muvofiq amalga oshiriladi.

11. Veterinariya ma'lumotnomasi 4-shaklda ushbu Qoidaning 6-ilovasida belgilangan namunada davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni faqat tuman (shahar) hududida barcha turdagi transport vositalarida tashish uchun tuman (shahar) veterinariya bo'limlari yoki ishlab chiqarishdagi veterinariya mutaxassislari tomonidan avtomatlashtirilgan axborot tizimi yoki qog'oz formatida beriladi.

12. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni tuman (shahar) hududida barcha turdagi transport vositalarida tashish uchun 4-shakldagi veterinariya ma'lumotnomasi tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlarining veterinariya vrachlari yoki ishlab chiqarishdagi veterinariya mutaxassislari tomonidan beriladi va ularning ro'yxati tuman (shahar) bosh davlat veterinariya inspektorlari tomonidan tasdiqlanadi hamda uni o'zining rasmiy veb-saytida joylashtiradi.

13. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni tuman (shahar) hududida barcha turdagi transport vositalarida tashish uchun 4-shakldagi veterinariya ma'lumotnomasi tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlarining veterinariya vrachlari yoki ishlab chiqarishdagi veterinariya mutaxassislari tomonidan imzolaniadi va unga davlat veterinariya xizmati yoki ishlab chiqarish korxonasining muhri bilan tasdiqlaydi.

14. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududida barcha turdagi transport vositalarida tashish uchun 1,2,3-shakldagi veterinariya guvohnomasi tuman (shahar) bosh davlat veterinariya inspektorlari yoki vakolatli veterinariya vrachi tomonidan imzolanadi va tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limi muhri bilan tasdiqlanadi.

15. O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi, Mudofaa vazirligi, Ichki ishlar vazirligi va boshqa vazirlik va idoralarning idoraviy veterinariya xizmati tomonidan o'zlariga tegishli bo'lgan va o'zlarining ehtiyoji uchun ishlatiladigan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududida barcha turdagi transport vositalarida tashish uchun 1,2,3-shakldagi veterinariya guvohnomasini berilishiga ruxsat etiladi.

16. Besh boshdan ortiq bo'lgan hayvonlarni tashishda veterinariya guvohnomalari yoki veterinariya ma'lumotnomasiga hayvonlar ro'yxati (opis) ilova qilinib, veterinariya kuzatuv hujjatini bergan davlat veterinariya xizmati yoki ishlab chiqarish korxonasining muhri bilan tasdiqlaydi.

17. Hayvonlar va parrandalarning karantin kasalliklari bo'yicha nosog'lom hududlarda veterinariya kuzatuv hujjatlari faqat Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh davlat veterinariya inspektorining roziligi bilan beriladi.

18. Veterinariya kuzatuv hujjatlari blankalari qat'iy hisobda turuvchi hujjat hisoblanadi va uni veterinariya vrachlariga raqamlangan va shnurlangan holda beriladi.

19. Veterinariya kuzatuv hujjatlari blankalari Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari hamda vazirlik va idoralarning veterinariya xizmati talabnomasiga muvofiq markazlashgan holda tayyorlanadi va taqsimot asosida Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan belgilangan tartibda tarqatiladi.

20. Veterinariya kuzatuv hujjatlari blankalari quyidagi tartibda tayyorlanadi:

a) 1-shakl veterinariya guvohnomasi blankasi bo'yiga 21 sm, eniga 15 sm formatda, bir varaqda, oldi va orqa tomonida, koreshogi bilan birga, blank ichida himoya chizig'i bo'lgan rangi och ko'k rangda, ornament ramka holatda bo'ladi.

b) 2-shakl veterinariya guvohnomasi blankasi bo'yiga 21 sm, eniga 15 sm formatda, bir varaqda, koreshogi bilan birga, blank ichida himoya chizig'i bo'lgan rangi och sariq rangda, ornament ramka holatda bo'ladi.

v) 3-shakl veterinariya guvohnomasi blankasi bo'yiga 21 sm, eniga 15 sm formatda, bir varaqda, koreshogi bilan birga, blank ichida himoya chizig'i bo'lgan rangi och jigari rangda, ornament ramka holatda bo'ladi.

g) 4-shakl veterinariya ma'lumotnomasi blankasi 21 sm, eniga 15 sm formatda, bir varaqda, blank ichida himoya chizig'i bo'lgan rangi yashil rangda, ornament ramka holatda bo'ladi.

21. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni O'zbekiston Respublikasi hududidan olib chiqish va O'zbekiston Respublikasi hududiga olib kirishda rasmiylashtirish uchun 1,2,3-shakldagi veterinariya guvohnomalari va veterinariya sertifikatlari blankalarini tayyorlash Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 15 martdagi 139-son qarori bilan tasdiqlangan "Davlat veterinariya xizmati nazoratidagi tovarlarni eksport, import qilishga hamda O'zbekiston Respublikasi hududi orqali tranzit qilishga ruxsatnomalar berish tartibi to'g'risida"gi Nizomga muvofiq amalga oshiriladi.

22. Veterinariya guvohnomalari va veterinariya ma'lumotnomalari sakkiz raqamli numeratorda avtomatik nomerlanadi, bunda birinchi ikkita son - Qoraqalpogiston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shaharga tegishli tartib raqami, defisdan keyingi ikkita son - tuman (shahar)ga tegishli tartib raqam, qolgan to'rtta son esa mazkur hujjatlarning tartib raqami hisoblanadi.

23. To'ldirilgan veterinariya guvohnomalari 1,2,3-shakl blankalarining koreshogi tuman (shahar) bo'limlarida bosh veterinariya inspektori javobgarligida 3 yil muddatda saqlanadi.

24. To'ldirilgan veterinariya ma'lumotnomasi 4-shakl blankalarining harakati to'g'risidagi jurnal tuman (shahar) bo'limlarida bosh veterinariya inspektori javobgarligida 3 yil muddatda saqlanadi.

IV. Veterinariya kuzatuv hujjatlari aylanmasi ustidan nazorat

25. Veterinariya guvohnomalari 1,2,3-shakl, veterinariya ma'lumotnomasi 4-shakl blankalarini tayyorlashga buyurtma berish va uni belgilangan tartibda tarqatish markazlashgan holda Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasi tomonidan amalga oshiriladi.

26. Veterinariya guvohnomalari 1,2,3-shakl, veterinariya ma'lumotnomasi 4-shakl blankalarining harakati bo'yicha Qoraqalpog'iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo'mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari har oyning 5 sanasigacha ushbu Qoidaning 6-ilovasidagi namunaga muvofiq Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga hisobot topshiradi.

27. Veterinariya guvohnomalari 1,2,3-shakl, veterinariya ma'lumotnomasi 4-shakl amal qilish muddati berilgan kundan boshlab 3 kun (manzilga etib borguncha).

28. Veterinariya kuzatuv hujjatlari har xil rang, raqami va yozuvi har xil bo'lgan, o'zgartirilgan, xatosi to'g'rilangan, muhri aniq ko'rsatilmagan, muhrsiz, imzosiz, hujjatni imzolangan mutaxassisning ismi va familiyasi hamda hujjat berilgan sana va tartib raqami ko'rsatilmagan, hujjatda so'ralgan ustunlar to'ldirilmagan, shuningdek hujjat nusxasi haqiqiy emas.

29. Agarda veterinariya kuzatuv hujjatlari rasmiylashtirish va uni berish qoidalari buzilganlik holatlari aniqlanganda, tuman (shahar) bosh davlat veterinariya inspektorlari yoki tuman (shahar) veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish bo'limlarining unga vakolatli veterinariya vrachlari tomonidan bayonnoma tuziladi va uni olib qo'yilgan veterinariya kuzatuv hujjatlari bilan birga mazkur hujjatlarni berilgan hudud bo'yicha Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh davlat veterinariya inspektorlariga chora ko'rish uchun taqdim etadi.

30. Tuman (shahar) bosh davlat veterinariya inspektorlari veterinariya kuzatuv hujjatlarini to'ldirish va berish vakolati berilgan veterinariya vrachlarining doimiy ravishda yangilanuvchi ro'yxatini

Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh davlat veterinariya inspektorlariga taqdim etib boradi.

31. Qoraqalpog‘iston Respublikasi veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi, viloyatlar va Toshkent shahar veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish boshqarmalari veterinariya kuzatuv hujjatlarini to‘ldirish va berish vakolati berilgan veterinariya vrachlarining doimiy ravishda yangilanuvchi ro‘yxatini yuritadi va uni o‘zlarining rasmiy veb-saytlariga joylashtiradi.

32. Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar bosh davlat veterinariya inspektorlari veterinariya kuzatuv hujjatlarini to‘ldirish va berish vakolati berilgan veterinariya vrachlari ustidan hamda veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalari ustidan doimiy nazoratni amalga oshiradi.

1-shakldagi veterinariya guvohnomasi beriladigan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi yuklar ro‘yxati

1. Barcha hayvon turlari
2. Qushlar
3. Yovoyi hayvonlar
4. Laboratoriya, uy va zoopark hayvonlari
5. Dengiz hayvonlari
6. Asalari
7. Baliq va boshqa gidrobiontlar
8. Hayvon urug‘i va embrioni
9. Urchtilgan uvildiriq
10. Tuxum (inkbatsiyalangan)

2-shakldagi veterinariya guvohnomasi beriladigan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi yuklar ro‘yxati

1. Go‘sht va go‘sht mahsulotlari
2. Sut va sut mahsulotlari
3. Baliq mahsulotlari
4. Tuxum (iste‘mol uchun)
5. Asal

3-shakldagi veterinariya guvohnomasi beriladigan davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi yuklar ro'yxati

1. Teri
2. Jun
3. Qil
4. Tivit, pat
5. Ichak va endokrin xom ashyosi
6. Qon
7. Suyak
8. Asalari mahsulotlari (asaldan boshqa);
9. Em-xashak
10. Zoologiya, anatomiya, hayvonlar paleontologiyasida kolleksiyalari va kolleksiya predmetlari
11. Hayvonotga tegishli boshqa xom ashyolar

1-shakl

Davlat veterinariya muassasalari veterinariya vrachlari tomonidan hayvonlarga (shu jumladan parranda, baliq, hasharotlarga), shuningdek ularni ko'paytirish uchun foydalaniladigan biologik ob'ektlarga beriladi

O'zbekiston Respublikasi
Davlat veterinariya nazorati

(O'zbekiston Respublikasi sub'ekti)

(tuman, shahar)

(veterinariya muassasasining nomi)

VETERINARIYA GUVOHNOMASI

№ _____

“ ” _____ 20 ____ y.

Men, qo'yida imzo chekuvchi veterinariya vrachi, ushbu veterinariya guvohnomasini berdim

(kinga berildi, yuridik yoki jismoniy shaxs F.I.SH.)

shu haqidaki, veterinariya ko'rigi o'tkazilganda, jo'natilayotgan _____
(hayvonlar turi, biologik ob'ektlar ko'rsatiladi)
_____ miqdoridagi _____ bosh (joy, dona) kasal va
yuqumli kasalliklar bilan kasalligiga shubhalanayotgan hayvonlar aniqlanmagan va ularni

(jo'natuvchi tashkilot nomi, to'liq manzili,

shu jumladan aholi punkti, ko'cha nomi va uy raqami, tuman, viloyat)

hayvonlar o'ta xavfli va karantin kasalliklari bo'yicha sog'lom hududlardan jo'natilmoqda:

hayvonlardan olingan material veterinariya laboratoriyasida tekshirilgan.

(laboratoriya nomi ko'rsatiladi)

va quyidagi natijalar olingan:

Kassalik nomi

Tekshiruv sanasi

Sinov usuli

Sinov natijalari

Hayvonlar quyidagilarga qarshi emlangan:

_____ « » _____ 20 y.
_____ « » _____ 20 y.
_____ « » _____ 20 y.
_____ « » _____ 20 y.

Hayvonlar parazitlarga qarshi ishlov berilgan:

_____ « » _____ 20 y.
_____ « » _____ 20 y.
_____ « » _____ 20 y.

Ilova qilinuvchi o'rov materiallari va yuklar bevosita ta'minotchi-xo'jalikdan olingan va yuqumli kasalliklar qo'zg'atuvchilari bilan kontaminatsiyalanmagan.

Hayvonlar jo'natilmoqda _____
(yuborilgan joyi va oluvchi nomi)

spetsifikatsiya bo'yicha (yuk xati, nakladnoy) № _____ " _____ " _____ yil
quyidagi maqsadda _____
(bo'rdoqiga boqish, ko'paytirish, sotish, so'yish va boshq.)

hamda _____
(temir yo'l, avtomobil, havo transportidi,

avtomashina, vagon raqami, kema nomi, reys raqami va hokazo)

marshruti bo'yicha _____
(asosiy yo'nalish punktlari ko'rsatiladi)

Transport vositalari tozalangan va dezinfektsiyalangan.

ALOHIDA QAYDLAR:

_____ (o'ta xavfli yuqumli kasalliklar bilan og'rigan hayvonlarni jo'natishda,

_____ alohida sharoitlarda va maxsus ruxsatnoma (ko'rsatma) bo'yicha tashilishida to'ldiriladi)

_____ (davvethazorat organlarining ortish, tushirish, yo'nalish vaqtidagi qaydlari)

Guvohnoma ortish, yo'nalish davomida nazorat uchun va yuk qabul qilib oluvchiga beriladi. Guvohnomaning nusxalari haqiqiy emas. Blank to'ldirishda tartib bo'zishlari aniqlanganda, guvohnoma aniqlangan kamchiliklar ko'rsatilgan holda berilgan joyi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi sub'ekti bo'lgan davlat veterinariya inspektoriga beriladi.

Veterinariya vrachi

M.O'.

_____ (imzo va lavozimi to'liq nomi,

_____ familiyasi, ismi, shariifi)

1-shakl

Davlat veterinariya muassasalari veterinariya vrachlari tomonidan hayvonlarga (shu jumladan parranda, baliq, hasharotlarga), shuningdek ularni ko'paytirish uchun foydalaniladigan biologik ob'ektlarga beriladi

O'zbekiston Respublikasi
Davlat veterinariya nazorati

(O'zbekiston Respublikasi sub'ekti)

(tuman, shahar)

(veterinariya muassasasining nomi)

VETERINARIYA GUVOHNOMASI KORESHOGI

№ _____

“ ” _____ 20__ y.

Men, qo'yida imzo chekuvchi veterinariya vrachi, ushbu veterinariya guvohnomasini berdim

(kinga berildi, yuridik yoki jismoniy shaxs F.I.SH.)

shu haqidaki, veterinariya ko'rigi o'tkazilganda, jo'natilayotgan _____
(hayvonlar turi, biologik ob'ektlar ko'rsatiladi)
_____ miqdoridagi _____ bosh (joy, dona) kasal va
yuqumli kasalliklar bilan kasalligiga shubhalanayotgan hayvonlar aniqlanmagan va ularni

(jo'natuvchi tashkilot nomi, to'liq manzili,

shu jumladan aholi punkti, ko'cha nomi va uy raqami, tuman, viloyat)

hayvonlar o'ta xavfli va karantin kasalliklari bo'yicha sog'lom hududlardan jo'natilmoqda:

hayvonlardan olingan material veterinariya laboratoriyasida tekshirilgan.

(laboratoriya nomi ko'rsatiladi)

va quyidagi natijalar olingan:

Kassalik nomi

Tekshiruv sanasi

Sinov usuli

Sinov natijalari

Hayvonlar quyidagilarga qarshi emlangan:

_____	« »	20 y.
_____	« »	20 y.
_____	« »	20 y.
_____	« »	20 y.

Hayvonlar parazitlarga qarshi ishlov berilgan:

_____	« »	20 y.
_____	« »	20 y.
_____	« »	20 y.

Ilova qilinuvchi o'rov materiallari va yuklar bevosita ta'minotchi-xo'jalikdan olingan va yuqumli kasalliklar qo'zg'atuvchilari bilan kontaminatsiyalanmagan.

Hayvonlar jo'natilmoqda

(yuborilgan joyi va oluvchi nomi)

spetsifikatsiya bo'yicha (yuk xati, nakladnoy) № _____ " _____ " _____ yil
quyidagi maqsadda _____

(bo'rdoqiga boqish, ko'paytirish, sotish, so'yish va boshq.)

hamda _____

(temir yo'l, avtomobil, havo transporti,

avtomashina, vagon raqami, kema nomi, reys raqami va hokazo)

marshruti bo'yicha _____

(asosiy yo'nalish punktlari ko'rsatiladi)

Transport vositalari tozalangan va dezinfektsiyalangan.

ALOHIDA QAYDLAR:

(o'ta xavfli yuqumli kasalliklar bilan og'rig'an hayvonlarni jo'natishda,

alohida sharoitlarda va maxsus ruxsatnoma (ko'rsatma) bo'yicha tashilishida to'ldiriladi)

(davvetnazorat organlarining ortish, tushirish, yo'nalish vaqtidagi qaydlari)

Guvohnoma ortish, yo'nalish davomida nazorat uchun va yuk qabul qilib oluvchiga beriladi. Guvohnomaning nusxalari haqiqiy emas. Blank to'ldirishda tartib bo'zishlari aniqlanganda, guvohnoma aniqlangan kamchiliklar ko'rsatilgan holda berilgan joyi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi sub'ekti bo'lgan davlat veterinariya inspektoriga beriladi.

Veterinariya guvohnomaisni oldim:

(familiyasi, ismi, otasining ismi)

(lavozimi)

(sana va imzo)

(vetvrachning familiyasi, ismi, otasining ismi)

(lavozimi)

(sana va imzo)

2-shakl

*Davlat veterinariya muassasalari veterinariya
vrachlari tomonidan hayvonotga mansub
mahsulotlar va oziq-ovqat xom ashyosiga beriladi*

O'zbekiston Respublikasi
Davlat veterinariya nazorati

(O'zbekiston Respublikasi sub'ekti)

(tuman, shahar)

(veterinariya muassasasining nomi)

VETERINARIYA GUVOHNOMASI

№ _____

“ ” _____ 20__ y.

Men, qo'yida imzo chekuvchi veterinariya vrachi, ushbu veterinariya guvohnomasini berdim

(kimga berildi, yuridik yoki jismoniy shaxs F.I.S.H.)

shu haqidaki, _____

(mahsulot nomi)

miqdoridagi _____

(joy, dona, kg)

(o'rami)

(tamg'lash)

ishlab chiqarilgan _____

(tashkilot nomi, egasining f.i.sh., manzili)

(ishlab chiqarilgan sanasi)

to'liq hajmda veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazildi.

“veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tgan xom ashyodan tayyorlangan” (keraksizi o'chirilsin) hamda yaroqli deb hisoblanadi

(cheklovlarisiz yoki cheklangan sotish uchun, sabablari ko'rsatiladi,

yoki qayta ishlash uchun vetsanekspertiza qoidalariga muvofiq)

hamda jo'natilmoqda _____

(transport turi, yo'nalish marshruti, tashish shartlari)

bo'yicha _____

(oluvchining nomi va manzili)

(mahsulot transport hujjati nomi, raqami va berilgan sana)

Mahsulot qo'shimcha laboratoriya sinovlaridan o'tgan _____

(nomi)

(laboratoriya nomi, ekspertiza raqami va tekshiruv natijalari)

ALOHIDA QAYDLAR: _____

(hududning epizootik holati ko'rsatiladi, mahsulotni hududdan chetga chiqarishga,

yuqori davvetspektori tomonidan berilgan ruxsatnoma sanasi va raqami)

(tamg'a raqami va boshqalar keltiriladi)

Transport vositasi tozalangan va dezinfeksiyalangan.

Guvohnoma ortish, yo'nalish davomida nazorat uchun va yuk qabul qilib oluvchiga beriladi. Guvohnomaning nusxalari haqiqiy emas. Blank to'ldirishda tartib bo'zishlari aniqlanganda, guvohnoma aniqlangan kamchiliklar ko'rsatilgan holda berilgan joyi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi sub'ekti bo'lgan davlat veterinariya inspektoriga beriladi.

Veterinariya vrachi

M.O'.

(imzo va lavozimi to'liq nomi,

familiyasi, ismi, sharifi)

2-shakl

*Davlat veterinariya muassasalari veterinariya
vrachlari tomonidan hayvonotga mansub
mahsulotlar va oziq-ovqat xom ashyosiga beriladi*

O'zbekiston Respublikasi
Davlat veterinariya nazorati

(O'zbekiston Respublikasi sub'ekti)

(tuman, shahar)

(veterinariya muassasasining nomi)

VETERINARIYA GUVOHNOMASI KORESHOGI

№ _____

“ ” _____ 20 ____ y.

Men, qo'yida imzo chekuvchi veterinariya vrachi, ushbu veterinariya guvohnomasini berdim

(kimga berildi, yuridik yoki jismoniy shaxs F.I.SH.)

shu haqidaki, _____

(mahsulot nomi)

miqdoridagi _____

(joy, dona, kg)

(o'rami)

(tamg'alash)

ishlab chiqarilgan _____

(tashkilot nomi, egasining f.i.sh., manzili)

(ishlab chiqarilgan sanasi)

to'liq hajmda veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazildi.

“veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tgan xom ashyodan tayyorlangan” (keraksizi o'chirilsin) hamda yaroqli deb hisoblanadi

(cheklovlarisiz yoki cheklangan sotish uchun, sabablari ko'rsatiladi,

yoki qayta ishlash uchun vetsanekspertiza qoidalariga muvofiq)

hamda jo'natilmoqda _____

(transport turi, yo'nalish marshruti, tashish shartlari)

bo'yicha _____

(oluvchining nomi va manzili)

(mahsulot transport hujjati nomi, raqami va berilgan sana)

Mahsulot qo'shimcha laboratoriya sinovlaridan o'tgan _____

(nomi)

(laboratoriya nomi, ekspertiza raqami va tekshiruv natijalari)

ALOHIDA QAYDLAR: _____

(hududning epizootik holati ko'rsatiladi, mahsulotni hududdan chetga chiqarishga,

yuqori davvetinspektori tomonidan berilgan ruxsatnoma sanasi va raqami)

(tamg'a raqami va boshqalar keltiriladi)

Transport vositasi tozalangan va dezinfektsiyalangan.

Guvohnoma ortish, yo'nalish davomida nazorat uchun va yuk qabul qilib oluvchiga beriladi. Guvohnomaning nusxalari haqiqiy emas. Blank to'ldirishda tartib bo'zishlari aniqlanganda, guvohnoma aniqlangan kamchiliklar ko'rsatilgan holda berilgan joyi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi sub'ekti bo'lgan davlat veterinariya inspektoriga beriladi.

Veterinariya guvohnomaisini oldim:

(familyyasi, ismi, otasining ismi)

(vetvrachning familiyasi, ismi, otasining ismi)

(lavozimi)

(lavozimi)

(sana va imzo)

(sana va imzo)

3-shakl

*Davlat veterinariya muassasalari veterinariya
vrachlari tomonidan hayvonotga mansub mahsulotlar
va oziq-ovqat xom ashyosiga beriladi*

O'zbekiston Respublikasi
Davlat veterinariya nazorati

(O'zbekiston Respublikasi sub'ekti)

(tuman, shahar)

(veterinariya muassasasining nomi)

VETERINARIYA GUVOHNOMASI

№ _____

“ ” _____ 20 ____ y.

Men, qo'yida imzo chekuvchi veterinariya vrachi, ushbu veterinariya guvohnomasini berdim

(kimga berildi, yuridik yoki jismoniy shaxs F.I.SH.)

shu haqidaki, _____

(texnik xom ashyo yoki ozuqalar nomi)

miqdoridagi _____

(joy, dona, kg)

(o'rami)

(tamg'alash)

kelib chiqishi _____

(qushxonadan, o'lgan, kasal yoki sog'lom hayvonlardan olingan)

Dayvetxizmati nazorati ostida ishlab chiqilgan (tayyorlangan) _____

(ishlab chiqaruvchi nomi, egasining FISH, manzili)

va yaroqli deb hisoblanadi _____

(cheklovlarisiz sotish, qayta ishlash va foydalanish uchun agar cheklovlar bo'lsa-sababi va tartibi ko'rsatiladi,

yoki qayta ishlash uchun vetsanekspertiza qoidalariga muvofiq)

hamda jo'natilmoqda _____

(transport turi, yo'nalish marshruti)

(oluvchining nomi va manzili)

bo'yicha _____

(mahsulot transport hujjati nomi, raqami va berilgan sana)

Xom ashyo (ozuqa) o'tkazildi _____

(dezinfeksiya, yuvish, konservatsiyalash – sinov usullari va preparatlar nomi,

laboratoriya nomi, ekspertiza raqami va tekshiruv natijalari ko'rsatiladi)

ALOHIDA QAYDLAR: _____

(hududning epizootik holati ko'rsatiladi, mahsulotni hududdan chetga chiqarishga,

yuqori davvetspektori tomonidan berilgan ruxsatnoma sanasi va raqami)

(tamg'a raqami va boshqalar keltiriladi)

Transport vositasi tozalangan va dezinfeksiyalangan.

Guvohnoma ortish, yo'nalish davomida nazorat uchun va yuk qabul qilib oluvchiga beriladi. Guvohnomaning nusxalari haqiqiy emas. Blank to'ldirishda tartib bo'zishlari aniqlanganda, guvohnoma aniqlangan kamchiliklar ko'rsatilgan holda berilgan joyi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi sub'ekti bo'lgan davlat veterinariya inspektoriga beriladi.

Veterinariya vrachi

M.O'.

(imzo va lavozimi to'liq nomi,

familiyasi, ismi, shariifi)

3-shaki

*Davlat veterinariya muassasalari veterinariya
vrachlari tomonidan hayvonotga mansub
mahsulotlar va oziq-ovqat xom ashyosiga beriladi*

O'zbekiston Respublikasi
Davlat veterinariya nazorati

(O'zbekiston Respublikasi sub'ekti)

(tuman, shahar)

(veterinariya muassasasining nomi)

VETERINARIYA GUVOHNOMASI KORESHOGI

№ _____

“ ” _____ 20 ____ y.

Men, qo'yida imzo chekuvchi veterinariya vrachi, ushbu veterinariya guvohnomasini berdim

(kimga berildi, yuridik yoki jismoniy shaxs F.I.SH.)

shu haqidaki, _____
(texnik xom ashyo yoki ozuqalar nomi)

miqdoridagi _____
(joy, dona, kg) (o'rami) (tamg'alash)

kelib chiqishi _____
(qushxonadan, o'lgan, kasal yoki sog'lom hayvonlardan olingan)

Davvettixizmati nazorati ostida ishlab chiqilgan (tayyorlangan) _____
(ishlab chiqaruvchi nomi, egasining FISH, manzili)

va yaroqli deb hisoblanadi _____
(cheklovlarisiz sotish, qayta ishlash va foydalanish uchun agar cheklovlar bo'lsa-sababi va tartibi ko'rsatiladi,

yoki qayta ishlash uchun vetsanekspertiza qoidalariga muvofiq)

hamda jo'natilmoqda _____
(transport turi, yo'nalish marshruti)

(oluvchining nomi va manzili)

bo'yicha _____
(mahsulot transport hujjati nomi, raqami va berilgan sana)

Xom ashyo (ozuqa) o'tkazildi _____
(dezinfektsiya, yuvish, konservatsiyalash – sinov usullari va preparatlar nomi,

laboratoriya nomi, ekspertiza raqami va tekshiruv natijalari ko'rsatiladi)

ALOHIDA QAYDLAR: _____
(hududning epizootik holati ko'rsatiladi, mahsulotni hududdan chetga chiqarishga,

yuqori davvetinspektori tomonidan berilgan ruxsatnoma sanasi va raqami)

(tamg'a raqami va boshqalar keltiriladi)

Transport vositasi tozalangan va dezinfektsiyalangan.

Guvohnoma ortish, yo'nalish davomida nazorat uchun va yuk qabul qilib oluvchiga beriladi. Guvohnomaning nusxalari haqiqiy emas. Blank to'ldirishda tartib bo'zishlari aniqlanganda, guvohnoma aniqlangan kamchiliklar ko'rsatilgan holda berilgan joyi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi sub'ekti bo'lgan davlat veterinariya inspektoriga beriladi.

Veterinariya guvohnomaisni oldim:

(familiyasi, ismi, otasining ismi)

(vetvrachning familiyasi, ismi, otasining ismi)

(lavozimi)

(lavozimi)

(sana va imzo)

(sana va imzo)

4-shakl

*Davlat veterinariya muassasalari hamda
ishlab chiqarish xizmati veterinariya vrachlari
tomonidan davlat veterinariya xizmati nazorati
ostidagi tovarlarga beriladi*

O'zbekiston Respublikasi
Davlat veterinariya nazorati

(O'zbekiston Respublikasi sub'ekti)

(tuman, shahar)

(veterinariya muassasasining nomi)

VETERINARIYA MA'LUMOTNOMASI

№ _____

“ ____ ” _____ 20 ____ y.

Men, qo'yida imzo chekuvchi veterinariya vrachi, ushbu veterinariya ma'lumotnomasini berdim

(kimga berildi, yuridik yoki jismoniy shaxs F.I.SH.)

shu haqidaki, _____
(tovar nomi)

miqdori _____
(tirik hayvonlarda: bosh, yoshi, jinsi, turi, agarda mahsuloti bo'lsa: joy, dona, kg, o'ram, tamg'a)

kelib chiqishi _____
(hudud nomi aniq ko'rsatiladi: MFY, QFY, ko'cha nomi, korxona, tashkilot, xo'jalik nomi va x.k.)

Davvetxizmati nazorati ostida ishlab chiqilgan (tayyorlangan) _____
(ishlab chiqaruvchi nomi, egasining FISH, manzili)

va yaroqli deb hisoblanadi _____
(boqish, so'yish, cheklovlarisiz sotish, qayta ishlash va foydalanish uchun agar cheklovlar
bo'lsa-sababi va tartibi ko'rsatiladi,

jo'natilmoqda _____
(transport turi, yo'nalish marshruti)

qaerga _____
(oluvchining nomi va manzili)

bo'yicha _____
(mahsulot transport hujjati nomi, raqami va berilgan sana)

Transport vositasi tozalangan va dezinfeksiyalangan.

Ma'lumotnomani ortish, yo'nalish davomida nazorat uchun va yuk qabul qilib oluvchiga beriladi. Ma'lumotnomaning nusxalari haqiqiy emas. Blank to'ldirishda tartib bo'zishlari aniqlanganda, guvohnoma aniqlangan kamchiliklar ko'rsatilgan holda berilgan joyi bo'yicha O'zbekiston Respublikasi sub'ekti bo'lgan davlat veterinariya inspektoriga beriladi.

Ma'lumotnoma faqat tuman (shahar) hududida davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni tashish uchun beriladi.

Veterinariya vrachi

M.O'.

(imzo va lavozimi to'liq nomi,

familiyasi, ismi, sharifi)

Avtomobil yo'llari va tuproq yo'llarda veterinariya nazorati

Mahalliy Davlat veterinariya tarmog'i mutaxassislari tomonidan amalga oshirilib, hayvon yoki mahsulot harakatlanadigan hududlardagi Bosh veterinariya vrachlari avvaldan ogohlantiriladi va viloyatlar orasidagi chegaralarda veterinariya xodimi ishtirokida veterinar-tekshiruv punktlari tashkil qilinadi. Ular hayvonlarni tekshirishi, yuqumli kasalliklarga taxmin bo'lganda zaruriy choralar ko'rish huquqiga egadirlar. Shuningdek, tashilayotgan yoki harakatlanayotgan hayvon va mahsulotlarga zaruriy hujjat bo'lmasa, punkt nazoratchilariga ularni saqlash va tegishli veterinariya tashkilotlariga xabar qilish huquqi berilgan.

Mollarni mavsumiy yaylovlarga haydash paytida esa suruvlarni veterinariya xodimlarining o'zlari boshlab yurishlari lozim. Bu esa veterinariyaga bog'liq bo'lgan muammolarni oson hal qilishda qo'l keladi.

Temir yo'l va daryo transportida veterinariya-sanitariya nazorati

Temir yo'l va daryo transportida veterinariya nazorati Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga tomonidan aloqa yo'llari va suv floti rahbariyati bilan kelishilgan holda amalga oshiriladi. Buning uchun yirik temir yo'l stansiyalari va portlarda veterinariya-sanitariya uchastkalari tashkil qilinib, nazorat o'tkazadigan o'z hududiy chegarasiga ega bo'ladi.

Mazkur uchastkalarning boshliqlari - veterinariya vrachi bo'ladi va ushbu y o'lda Bosh Davlat veterinariya inspektori hamdir. Uning muovini esa bosh epizootolog hisoblanadi. Veterinariya-sanitariya uchastkalarining xodimlar hayvon va parrandalarni hamda chorva mahsulotlarini ko'rikdan o'tkazish bilan birga ularni ortish, tashish va tushurishda tegishli veterinariya-sanitariya qoidalarini bajarilishini nazorat qiladi. Ushbu veterinariya-sanitariya uchastkalarida hayvon va chorva mahsulotlarini ko'rikdan o'tkazish jurnallari yuritilib, veterinariya qonuniga zid hollarda uchastka boshlig'i tomonidan yuk ta'qiqlanishi yoki jarima solinishi mumkin.

Dengiz flotlarida veterinariya nazorati mahalliy davlat veterinariya tashkiloti tomonidan bajarilib, eksport va import muammolalari esa chegara davlat veterinariya xizmatiga buysunadi.

Davlat chegarasida veterinariya-sanitariya nazorati

Davlatlararo hayvonlarni, chorva mahsulotlari va ozuqalarini eksport hamda import jarayonlari chegara veterinariya nazorati punktlari tomonidan amalga oshiriladi.

Ushbu turdagi veterinariya punktlari chet el havo yo'llari bilan bog'langan aeroportlarda ham tashkil qilinadi. Chegara veterinariya nazorat punktlari davlat byudjeti hisobidan faoliyat ko'rsatib, O'zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga bo'ysunadi. Ularning bosh vazfiasi davlatimiz hududida chetdan yuqumli kasallik kiritmaslik va o'zidan chetga sog'lom hayvon hamda mahsulot jo'natishdir.

Chegara veterinariya nazorati punktlari chetdan o'tkazilgan hayvon va mahsulotlarini ko'rikdan o'tkazishi, karantinda saqlashi va tegishli veterinariya-sanitariya ishlovi berishlari lozim. Kasal mollarni esa saqlab davolaydilar.

Punkt veterinariya xodimlari jo'natilayotgan hayvonning guvohnomasi asosida unga veterinariya sertifikati hujjatini tayyorlaydi va ruxsat beradi.

Hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo egalarining huquqlari

Hayvonlarning, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoning egalari:

veterinariya xizmati ko'rsatilishi to'g'risida tegishli veterinariya xizmatlari, shuningdek xususiy veterinariya faoliyatini amalga oshiruvchi tadbirkorlik sub'ektlari bilan shartnomalar tuzish;

hayvonlarning kasallikka chalinishi holati, epizootik vaziyat to'g'risida, shuningdek hayvonlarda, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoda o'tkazilgan maxsus tekshirishlar natijalari haqida veterinariya xizmatidan axborot olish;

hayvonlarni, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoni, ozuqalarni, ozuqabop qo'shimchalarni, veterinariya dori va texnika vositalarini veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq olish hamda realizatsiya qilish, shu jumladan xorijda olish va realizatsiya qilish;

davlat organlari va boshqa organlarning qonunga xilof qarorlari, ushbu organlar mansabdor shaxslarining qonunga xilof harakatlari (harakatsizligi) ustidan bo'ysunuv tartibida yuqori turuvchi organga yoki mansabdor shaxsga yoxud bevosita sudga shikoyat qilish huquqiga ega.

Hayvonlarning, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyoning egalari qonun hujjatlariga muvofiq boshqa huquqlarga ham ega bo'lishi mumkin.

Bozorlarda veterinariya-sanitariya nazorati

Bozorlardagi veterinariya-sanitariya nazorati veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyasi tomonidan amalga oshiriladi. Ushbu veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyalari shaharlardagi, tuman markazlaridagi va boshqa dehqon bozorlarida tashkil etilgan.

Laboratoriya xodimlarining vazifalari bozorga keladigan barcha chorvachilik va dehqonchilik mahsulotlari hamda sotish joylari-rastalarning sanitar holatini nazorat qiladi.

Laboratoriyada veterinariya vrachi, veterinar-sanitar, laborant shtatlari mavjud bo'ladi.

Bozorda sotiladigan barcha mahsulotlarning iste'molga yaroqligiga laboratoriya mudiri javob beradi. Go'sht mahsulotlariga kleymolar qo'yilsa, boshqa mahsulotlarning sifatiga ma'lumotnoma beriladi.

Hayvonlarning xom ashyolarini tayyorlovchi, saqlovchi va qayta ishlovchi korxonalarda veterinariya-sanitariya nazorati

Nazorat qilinadigan xom ashyolarga - teri, jun, pat va parlar, suyak va boshqalar kirib, ayniqsa, chetdan kelgan yoki kelib chiqishi aniq bo'lmaganlari qat'iy tartibda har tomonlama tekshiriladi. Mazkur korxonalarining o'z veterinariya vrachlari bo'lishi mumkin yoki Davlat veterinariya tashkilotlaridan yollab ishlatishadi (teri zavodlari va boshqalar).

Terilar kuydirgiga tekshirilishi shart. Veterinariya laboratoriyasida pritsepitatsiya reaksiyasi o'tkaziladi.

Nazorat savollari:

1. Veterinariya-sanitariya nazoratining mohiyati va maqsadi qanday?
2. Veterinariya-sanitariya nazoratining ob'ektlarini ayting?
3. Hayvonlarni asrashda veterinariya-sanitariya nazorati?
4. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarni respublika ichida tashishda qaysi veterinariya kuzatuv hujjatlari beriladi?
5. Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlarga veterinariya kuzatuv hujjatlari kimlar tomonidan beriladi?
6. Veterinariya kuzatuv hujjatlariga nimlar kiradi?
7. Davlat chegarasida veterinariya-sanitariya nazorati?
8. Transportda veterinariya-sanitariya nazorati?
9. Avtomobil va tuproq yo'llarda veterinariya-sanitariya nazorati?
10. Temir yo'l va daryo transportida veterinariya-sanitariya nazorati?
11. Hayvonlarning xom ashyolarini tayyorlovchi, saqllovchi va qayta ishlovchi korxonalarda veterinariya-sanitariya nazorati?
12. Bozorlarda veterinariya-sanitariya nazorati?
13. Hayvonlarning xom ashyolarini tayyorlovchi, saqllovchi va qayta ishlovchi korxonalarda veterinariya-sanitariya nazorati?

ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA VETERINARIYA-SANITARIYA NAZORATI

Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalarida veterinariya- sanitariya nazorati

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 8 maydagi "Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalari faoliyatini tartibga solish hamda iste'mol bozoriga go'sht va go'sht mahsulotlarini etkazib berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 386-son qaroriga muvofiq quyidagi ustuvor vazifalar belgilab berilgan.

So'nggi yillarda chorvachilik sohasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar natijasida dehqon va fermer xo'jaliklari, ayniqsa, aholi qaramog'idagi chorva hayvonlari soni, ulardan olinadigan mahsulot miqdorining oshishi hisobiga qo'shimcha daromad olish hamda aholini oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini qondirish borasida salmoqli ishlar amalga oshirilmoqdi.

Shu bilan birga, hududlarda faoliyat yuritib kelayotgan hayvonlarni so'yish va go'sht sotish bilan shug'ullanuvchilar tomonidan aholini go'sht bilan ta'minlashda veterinariya-sanitariya norma va qoidalariga to'liq rioya qilmaslik natijasida xavfsizligi hamda sifati kafolatlanmagan go'sht va go'sht mahsulotlarining savdoga chiqarish holatlari ham uchrab kelmoqda.

Tadbirkorlik sub'ektlari tomonidan aholi iste'moli uchun etkazib berilayotgan go'sht va go'sht mahsulotlarining sifati va xavfsizligini ta'minlash, terini qayta ishlash korxonalariga sifatli teri xom ashyosini etkazib berish hamda so'yish korxonalari faoliyatini tartibga solish maqsadida:

- ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalari uchun veterinariya, veterinariya-sanitariya norma va qoidalar;

- hamda hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyolarni ishlab chiqarish, saqlash va sotish bo'yicha veterinariya-sanitariya norma va qoidalar;

- 2019-2021 yillarda respublika hududlarida hayvonlarni so'yish va teriga birlamchi ishlov berish bo'yicha tashkil etiladigan avtomatlashtirilgan majmualar bilan jihozlangan chorva mollarini

so'yish bo'yicha ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalari parametrlari tasdiqlangan.

Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasi faoliyatini tashkil etishda hayvonlarning sog'lig'ini va go'sht, go'sht mahsulotlari xavfsizligini ta'minlash, shuningdek, qonunchilikda belgilangan tartibda kerakli hujjatlarni rasmiylashtirish maqsadida ishlab chiqarishdagi veterinariya xizmati tashkil etiladi.

Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasi tomonidan hayvonlarni so'ydirish uchun xo'jalik yurituvchi sub'ektlarga, shu jumladan aholiga qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida hayvonlar saqlanayotgan joylardan, shu jumladan xo'jaliklar, mol bozorlari va xonadonlardan so'yish korxonasiga keltirish hamda go'shtni realizatsiya qilish joyiga, shu jumladan bozorlar, savdo majmualari va boshqa savdo ob'ektlari hamda aholi xonadonlariga etkazib berish bo'yicha transport va boshqa servis xizmatlari ko'rsatishni tashkil etish tavsiya etiladi.

Hayvonlarni tijorat maqsadlari uchun ixtisoslashtirilgan va mini so'yish korxonalarida so'ydirish majburiydir. Ruqsat etilmagan joylarda, shu jumladan uy sharoitida hayvonlarni tijorat maqsadlari uchun so'yish qat'iy tanqislanadi.

Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalarida quyidagi asosiy va yordamchi binolar nazarda tutilishi kerak:

hayvonlarni tushirish joyi;

hayvonlarni so'yishdan oldin ko'rikdan o'tkazish uchun qabul qilish maydoni:

hayvonlarni so'yishdan oldin saqlash maydoni (bostirma);

texnologik jarayonlar ketma-ketligi saqlangan holda, belgilangan tartibda mexanizatsiyalashgan uskunalar joylashtirilgan hayvonlarni so'yish binosi;

kasalliklarga gumon qilingan hayvonlarni alohida saqlash uchun bino (joy); hayvonlarni avtomatlashtirilgan yoki yarim avtomatlashtirilgan harakatsizlantirish va terisini shilish uskunasi, arra va boshqa zarur jihozlari bo'lgan so'yish joyi (so'yish binosi ichida);

so'yilgan hayvonni bo'laklarga ajratish joyi, go'shtni sovutish, muzlatish va vaqtincha saqlash uchun katta hajmdagi muzlatgich, tuz saqlanadigan ombor, muzlatilgan go'sht saqlanadigan muzlatgichli-

ombor, shartli-yaroqli go'shtni zararsizlantirish uchun bino (joy);

ichak sexi, terini tuzlash sexi;

rahbar, veterinariya vrachi, ishchi-xodimlar uchun alohida xonalar. dush xojatxona qon namunalarini tekshirish uchun veterinariya laboratoriyasi;

ichak, oshqozon ichini tozalash joyi, go'ng saqlash joyi, tozalash hamda boshqa joy va qurilmalar.

Korxona hududi yaroqli to'siq bilan to'silgan, atmosfera yog'ingarchiliklari, maydon va yo'laklarni yuvish suvlariii oqizib ketadigan tarmoq bilan ta'minlangan bo'lishi kerak. Asosiy yo'l transport, mollarni olib kirish, yo'lovchilar yo'laklari, hayvonlarni qabul qilish va saqlash uchun maydonlar va molxonalar qattiq, suv o'tkazmaydigan qoplama bilan qoplanishi kerak. Hududning bo'sh maydonlari ko'kalamzorlashtirilgan bo'lishi kerak.

Kirish va chiqish darvozalari oldida maxsus kyuvetlar-dezinfeksiya to'siqlari, transport g'ildiraklarini dezinfeksiya qilish uchun maxsus eritma bilan doim to'ldirilgan dezinfeksiyalovchi to'siqlar tashkil etiladi.

Hayvonlarni temir yo'l vagonlari va avtomashinalardan tushirish joylari va hayvonlarni birlamchi veterinariya va veterinariya-sanitariya tekshiruvini o'tkazish hamda tanlab termometriya qilish uchun bostirmali ochiq molxonalar bilan jihozlanishi kerak.

So'yish korxonalari hududida karantin bo'limi, izolyator va sanitariya so'yish joyi tashkil etiladi, uni hayvonni so'yishdan oldin saqlash bazasining balandligi 2 metrlik to'siq bilai o'ralgan alohida maydonida joylashtiriladi. Sanitariya qushxonasida kasallangan hayvonlarni olib kirish joyi, shuningdek, uni qabul qilish. veterinariya tekshiruvidan o'tkazish va termometriya uchun maydoni bo'lishi kerak. Izolyatorda hayvon murdasini olib chiqish uchun maxsus jihozlangan transport bo'lishi kerak.

Korxonadagi ko'rsatilgan ob'ektlarni, bunday ob'ektlar bo'lmaganida uni tashkil etish uchun maydon tanlash, shuningdek, ularning o'lchamlari hududiy davlat veterinariya va sanitariya xizmati tomonidan tasdiqlanishi kerak.

Korxonaga so'yiladigan hayvon olib kelgan avtomashinalar hayvonlarni tushirgandan va go'ngdan tozalanganidan so'ng

korxonaning chetida joylashgan maxsus maydonda yuvilishi va dezinfeksiya qilinishi shart.

Shu maydonda molni tashishda ishlatilgan avtomashinadagi anjom va jihozlar, shuningdek, temiryo'l vagonlaridagi ashyolar (em solinadigan idish, chelak va boshqalar) yuvilib dezinfeksiya qilinadi.

Hayvon saqlanadigan binolar va ochiq molxonalar har kuni go'ngdan tozalanadi va go'ng saqlanadigan joyga olib boriladi.

Yuqumli kasallikka chalingan hayvon go'ngini tozalash va zararli mikroblardan tozalash o'rnatilgan tartibda amalga oshiriladi.

Hayvonlar ichagidagi chiqindilarni yig'ish uchun suvga chidamli pol va devorli, qopqog'i mahkam yopiladigan maxsus yig'ish joylari jihozlanadi. Yig'ish joyi atrofidagi maydon betonlanadi va har kuni dezinfeksiya qilinadi. Ichak chiqindilar yig'ish joyidan jihozlangan transport yordamida maxsus ajratilgan joyga olib boriladi.

Go'ng, ichak chiqindilarini tashiydigan transport vositasi har kuni yuvilib dezinfeksiya qilinadi.

Hayvonlarni tashishda ishtirok etadigan xodimlar kiyimini sanitar ishlov berilishi uchun xo'jalik binoda paroformalin dezinfeksiya kamerasi jihozlanadi.

Hayvonlarni so'yish va yordamchi binolar ish tugaganidan so'ng har 5 kunda bir marotaba profilaktik dezinfeksiya, shuningdek, veterinariya vrachi talabi bilan majburiy dezinfeksiya qilinadi.

Korxonaga zoonoz kasalliklar bilan kasallangan so'yiladigan (veterinariya qoidalariga ko'ra so'yishga ruxsat etiladigan) hayvonlar keltirilganida, barcha hollarda o'rnatilgan profilaktika choralariga rioya qilinishi kerak.

Hayvonlarni so'yishda veterinariya-sanitariya nazorati

Hayvonlarni so'yishda veterinariya-sanitariya nazoratining asosiy maqsadi insonlarning sog'ligini himoya qilishga qaratilgan bo'lib, birorta hayvon yoki go'sht tanasi veterinariya ko'rigi va ekspertizasisiz so'yishga yoki sotishga ruxsat etilmaydi. Hayvonlarni so'yishda veterinariya qonunchiligida ta'kidlanganidek, veterinariya-sanitariya nazorati amalga oshirilishi shart.

Hayvonlarni so'yishdan oldin belgilangan muddat och saqlanib, termometriya o'tkaziladi. 14 kundan kichik bo'lgan hayvonlar go'sht

uchun so'yilishiga ruxsat berilmaydi. Go'sht uchun sog'lom hayvonlarni so'yishga ruxsat etiladi. Kasal va yuqumli kasallikka chalinganlikda gumon qilinayotgan yoki o'lim xavfi (og'ir jarohat, suyak sinishi, kuyish va boshqa jarohatlar) bo'lgan hayvonlarni so'yish tegishli yo'riqnomalar va mazkur qoidalarda nazarda tutilgan hollarda (go'sht inson iste'moliga ruxsat etilganida) ruxsat etiladi.

Quyidagi hollarda hayvonlarni go'sht uchun so'yish taqiqlanadi: Veterinariya vrachining ruxsati bo'lmaganida;

kuydirgi, emfizematozli karbunkul, yirik shoxli hayvonlar o'lati, tuyalar o'lati, qutirish, qoqshol, xavfli shish, bradzot, qo'ylarning enterotoksemiyasi, yirik shoxli hayvonlar va qo'ylarning kataral bezgaki (til ko'karishi), cho'chqalarniig afrika o'lati, tulyaremiya, botulizm, sap, epizootik limfangoit, melioidoz (soxta sap), miksomatoz va quyonlarning gemorragik kasalligi, parranda grippi bilan kasallangan yoki gumon qilingan hayvonlar;

o'lim talvasasida bo'lgan hayvonlar;

kuydirgi kasalligiga qarshi emlangan va davolangan hayvonlarni emlashdan (davolashdan) keyin 14 kun davomida, oqsil kasalligiga qarshi emlanganda, emlanishdan keyin 21 kun davomida;

malleinizatsiya qilinmagan bir tuyoqli hayvonlar. Malleinizatsiya qilinmagan hayvonlar so'yilganda go'sht va boshqa mahsulotlari utilizatsiyaga yuboriladi.

So'yish uchun yuborilayotgan hayvonlar ta'minlovchi xo'jalikda belgilangan tartibda veterinariya ko'rigidan o'tkazilishn kerak.

Brutsellyoz va sil kasalliklari bilan kasallangan, klinik belgilar namoyon qilgan, kasallik tashxisi aniqlanmagan, yuqumli bo'lmagan kasallikka chalingai, tana harorati yuqori yoki past bo'lgan hayvonlar, ornitoz, gripp, nyukasl kasalligiga chalingan parrandalarni so'yish korxonalariga yuborish taqiqlanadi.

Yo'riqnomalarda ko'rsatilgan muddat davomida davolash va profilaktika maqsadlarida antibiotiklar qo'llanilgan hayvonlarni so'yishga yuborish taqiqlanadi.

Pestitsidlar bilan ishlov berilgan hayvonlar, hashorotlar va kanalariga qarshi kurash uchun tavsiya etilgan kimyoviy vositalar ro'yxatida ko'rsatilgan muddat tugaganidan so'ng so'yishga yuboriladi.

Baliq, baliq chiqindilari va baliq uni berilganidan so'ng chorva hayvonlarini 30 kun davomida, parrandalarni esa- 10 kun davomida so'yishga yuborish taqiqlanadi.

So'yishga yuborilayotgan hayvonlarning har bir partiyasi uchun veterinariya qonunchiligida belgilangan tartibda veterinariya guvohnomasi (yoki ma'lumotnomasi) beriladi. Partiyaga bir xo'jalikdan (ferma va boshqalardan) bir vaqtda bir veterinariya guvohnomasi (veterinariya ma'lumotnomasi) bo'yicha yuborilayotgan bir turdagi hayvonlar kiradi.

Boqish va parvarishlashga noloyiq bo'lgan, jarohati bo'lgan, yuqumsiz kasallikka chalingan va tana haroragi me'yorida bo'lgan hayvonlar uchun eetkazib beruvchi veterinariya vrachi ishtirokida tuzilgan dalolatnoma ham taqdim etiladi.

Tekshiruv paytida sil va brutsellyozga gumon qilingan hayvonlar, shuningdek, mazkur qoidalarga muvofiq go'sht uchun so'yishga ruxsat etilgan kasal hayvonlarni faqat davlat veterinariya xizmatining ruxsati bilan so'yishga yuborish mumkin. Bunday hayvonlarni haydab olib borish man etiladi.

So'yiladigan hayvonlar partiyasi olib kelinganida, ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasining veterinariya mutaxassisi veterinariya guvohnomasi to'g'ri rasmiylashtirilganligi, shuningdek, veterinariya guvohnomasida ko'rsatilgan hayvonlar sonining haqiqatda muvofiqqligini o'rganadi va har bir boshini veterinariya ko'rigidan o'tkazib, qon namunasi olinadi va belgilangan tartibda laboratoriya tekshiruvlari o'tkaziladi. Qon namunasi brutsellyoz kasalligiga tekshirilib, hayvonlar sog'lom bo'lganda so'yishga ruxsat etiladi.

Yuqumli kasalliklarga chalingan, agoniya bo'lgan, nobud bo'lgan hayvonlar uchragan partiyada, shu jumladan veterinariya guvohnomasida ko'rsatilgan sonning amaldagi soniga mos kelmagan hollarda, tashxis yoki tafovut sabablari aniqlangunga qadar hayvonlar karantinga qo'yiladi, bunda karantin uch sutkadan oshmasligi kerak.

Hayvonlarni transportda tashiganda nobud bo'lgan hayvon tanalari tushirilmaydi, ular mikroskopik tekshiruvlardan o'tkaziladi va kuydirgi inkor etilganidan so'ng utilizatsiyaga yuborilib, hayvon egasi hisobidan yo'q qilinadi.

Hayvonlarni tirik vazni va go'sht sifati bo'yicha topshirish - qabul qilishda, yirik va mayda shoxli hayvonlar, cho'chqalar, tuyalar, parrandalar qabul qilingandan 5 soat davomida so'yishga yuborilishi kerak.

Agar ular avtotransportda 100 km gacha masofada olib kelingan bo'lsa, ularda charchash alomatlari bo'lmasa va ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasiga yuborishdan oldin yirik va mayda shoxli hayvonlar, tuyalar va kiyiklar 15 soatdan kam bo'lmagan, cho'chqalar - 5 soatdan kam bo'lmagan, quyonlar - 12 soatdan kam bo'lmagan, quruqlikdagi parranda 6-8 soatdan kam bo'lmagan va suvda suzuvchi parrandalar - 4-6 soatdan kam bo'lmagan davrda xo'jalikda boqilmasdan saqlangan bo'lsa. Hayvonlarni so'yishdan oldin xo'jalikda boqmasdan saqlangan davr tovar - transport yuk xatida ko'rsatilishi kerak va ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasiga etkazib berish muddati kelishilgan topshirish - qabul qilish jadvalida ko'rsatilgan kun va vaqtda amalga oshirilishi kerak.

Qolgan hollarda hayvonlarni ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalarida so'yishdan oldin boqmay saqlash kerak: qabul qilib olinganidan so'ng yirik va mayda shoxli mollar, tuyalar va kiyiklar - 15 soatdan kam bo'lmagan, cho'chqalar 10 soatdan kam bo'lmagan, quyonlar - 5 soatdan kam bo'lmagan davrda. Hayvonlarga suv berish chegaralanmagan, lekin so'yishdan 3 soat oldin suv berilishi to'xtatiladi.

Xo'jalikda so'yishdan oldin och qoldirilmagan parrandani so'yishga yuborilmaydi.

Uzoq tashishdan so'ng charchash alomatlari kuzatilgan hayvonlarga kamida 48 soat dam beriladi, bunda ularni normal ravishda boqib suv beriladi, keyin eca yuqorida ko'rsatilgan talablar bajariladi.

Otlarni so'yishdan oldin boqmaslik ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasida barcha hollarda 24 soatdan kam bo'lmaligi kerak (malleinizatsiya natijalarigacha).

Buzoq va cho'chqachalar qabul qilinganidai so'ng 6 soatdan keyin so'yishga yuboriladi.

Molni tirik vazni va semizligi bo'yicha xo'jalik yoki korxonalarda topshirish - olishda, korxonaga olib kelinganidan so'ng

so'yishdan oldin em bermay saqlash vaqti yirik va mayda shoxli mollar, tuya, otlar uchun 24 soatdam kam bo'lmashligi kerak, cho'chqalar uchun - 12 soatdan kam bo'lmashligi kerak, buzoq va cho'chqa bolalari uchun esa 6 soat bo'lishi kerak.

Axtalanmagan bo'qachalar birga kelgan partiyasi bilan alohida molxonada saqlanadi.

So'yish kuni hayvonlar veterinariya mutaxssisi tomonidan ko'rib chiqiladi va tanlov asosida hayvonlarning umumiy ahvolidan kelib chiqib termometriya qilinadi.

Veterinariya mutaxassisining so'yishdan oldingi tekshiruvi va termometriyasi natijalari muayyan shakldagi jurnalga yozib boriladi.

Kasal yoki harorati yuqori yoki past bo'lgan hayvon aniqlanganida, jurnalda ularning raqam va yorlig'ini, aniqlangan yoki taxmin qilingan tashxisi va harorati yozib qo'yiladi. Bunday hayvonlarni ajratib, tashxisi aniqlanmagunga qadar so'yishga yo'l qo'yilmaydi.

Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasiga tashxisi aniq hayvonlar olib kelinganida, ular veterinariya mutaxassislari nazorati ostida sanitar so'yish sexiga darhol so'yish uchun yuboriladi.

So'yishdan oldin bir tuyoqlilar sap mavjudligiga bir marotabalik oftalmomalleinizatsiyaga tekshiriladi. Malleinga ijobiy ta'sir bergan hayvonlar yo'q qilinadi.

Bir tuyoqlilarni korxonaning umumiy zalida, lekin boshqa turdagi hayvonlardan alohida joyda so'yishga ruxsat etiladi.

Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasi hududiga tushirilgan hayvonlarni hududdan olib chiqish taqiqlanadi.

Hayvonlarni so'yishdan oldin va keyin aniqlangan o'tkir yuqumli kasalliklar barcha hollarda, shuningdek, sil, leykoz, sistitserkoz (finnoz) yoki trixinellyoz kasalliklari aniqlanganda, ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasining veterinariya xizmati bu haqida hayvonlar yuborilgan joydagi davlat veterinariya xizmatiga va yuboruvchiga, shuningdek, ushbu korxona joylashgan hududiy davlat veterinariya xizmatiga ma'lumot berishi kerak.

So'yishga olib kelingan hayvonlarni tekshirganda brutsellyoz yoki silga ta'sirchan hayvonlar aniqlanganida yoki yuqumli kasalga chalingan, yiringli yallig'lanishi, yiringli gangrenoz yarali, mastitli,

kindik va bo'g'im yallig'lanishi (buzoqlarda) va boshqa sabablarda ular sog'lom hayvonlardan alohida qabul qilib olinadi va sanitariya so'yish sexiga yuboriladi. Sanitariya so'yish sexi bo'lmaganida, umumiy zalda sog'lom hayvonlarni so'yib bo'lgandan sung va zaldan barcha go'shtlar va boshqa mahsulotlar olib chiqilgandan so'ng umumiy so'yish sexida so'yishga ruxsat etiladi.

Yuqorida keltirilgan yuqumli kasalliklar bilan kasallangan hayvonlarni so'ygandan so'ng, shuningdek, hayvonlarni so'yganda bunday kasalliklar aniqlanganida, so'yish sexi, bunday hayvonlarni so'yish va ishlov berishda foydalanilgan barcha jihoz va asbob-uskunalar, shuningdek, so'yishdan oldin saqlangan joylar sanitar tozalanishi va dezinfeksiya qilinishi kerak.

Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasiga olib ketilayotganida yoki qabul qilish vaqtida, temir yo'l yoki avtotransport orqali olib kelinayotgan partiyadagi hayvonda kuydirgi kasalligi aniqlanganida, hayvonlar sanitariya tekshiruvidan o'tkaziladi va har bir bosh termometriya qilinadi. Tana harorati me'yorda bo'lgan va kasallik alomatlari bo'lmagan yirik va mayda shoxli hayvonlar, tuya, otlar karantinga qo'yiladi va veterinariya mutaxassisi tomonidan kunlik termometriya bilan nazoratga olinadi.

Kasallikning klinik alomatlari bo'lgan barcha turdagi hayvonlar darhol izolyatorga qo'yiladi va u erda davolanadi. Davolash boshlanganidan 14 kun o'tganidan so'ng va tana harorati meyorlashganida ularni so'yish uchun sanitariya so'yish sexiga olib boriladi.

Yirik shoxli hayvon emfizematoz karbunkul bilan kasallanganida yoki bu kasaldan hayvonlar o'lganda, bu partiyadagi barcha hayvonlarni veterinariya mutaxassisi tekshirib chiqadi. Harorati me'yorda bo'lgan va kasallikning klinik alomatlari bo'lmagan hayvonlar alohida partiya bilan darhol so'yishga yuboriladi, kasallarini esa izolyasiya qilinib davolanadi. Tuzalgan havonlar, harorati me'yorga kelganidan so'ng 14 kun saqlanadi va so'yishga yuboriladi.

So'yishga topshirilayotgan hayvonlar partiyasida oqsil bilan kasallangan yoki kasallikka gumon qilingan hayvonlar aniqlanganida, hayvonlarning butun partiyasini darhol sanitariya so'yish sexiga

so'yish uchun yuboriladi.

Oqsil bilan kasallanib chiqqan va karantinga olinganidan so'ng birinchi 3 oy ichida xo'jalikdan ixtisoslashtirilgan so'yish korxonasiga yuborilgan hayvonlar, shuningdek, oqsilga qarshi emlangan va emlangandan so'ng 21 kun ichida so'yishga yuborilgan hayvonlar alohida partiya bilan qabul qilinib, so'yishga yuboriladi.

Qutirgan hayvonlar tishlagan hayvonlarni darhol so'yishga yuboriladi.

Yong'in, yo'l transport hodisasi, chaqmoqdan, elektr tokidan, muzlab qolgan, cho'kib ketgan va boshqa sabablar oqibatida o'lgan barcha turdagi uy hayvonlari va yovvoyi hayvonlar go'shtini iete'mol qilish taqiqlanadi. Bunday hayvonlarning murdalari utilizatsiya qilinishi kerak yoki veterinariya vrachi ruxsati bilan (agar ular ajralib parchalanishni boshlamagan bo'lsa) cho'chqa va qushlarga em sifatida qaynatib berilishi, shuningdek, xom yoki qaynatilganidan so'ng pitomnikdagi hayvonlarga berilishi mumkin, bunda salmonella mavjudligiga bakteriologik tekshiruv amalga oshirishi shart, zarur hollarda hayvonlarga xavf tug'diradigan boshqa yuqumli va invazioi kasalliklar keltirib chiqaruvchilar mavjudligiga ham tekshiruv o'tkazilishi kerak.

So'yilgan hayvon tanalari va a'zolarining so'yishdan keyin veterinariya-sanitariya ko'rigi

Xo'jalikdagi barcha toifadagi hayvonlar so'yilganidai so'ng ularning go'shti va boshqa mahsulotlarini veterinariya vrachi so'yishdan keyingi veterinariya - sanitariya ekspertizasini o'tkazishi shart.

So'yishdan keyin veterinariya - sanitariya ekspertisasi o'tkazilgandan so'ng "Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalarida so'yish haqida" 200-shakldagi ma'lumotnoma beriladi.

Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalarida hayvonlarni uzluksiz qayta ishlash jarayoni bilan so'yilgan hayvon go'shti va organlarini veterinariya - sanitariya ekspertizasidan o'tkazish uchun quyidagi ish joylari jihozlanishi kerak:

yirik shoxli hayvonlar va otlarni qayta ishlash liniyasiga - 4 ish joyi: kalla, ichki organlar, go'shti, yakuniy tekshiruvlar uchun;

cho'chqalarni qayta ishlash uchun - 5 ish joyi: jag' osti limfa tugunlarini kuydirgiga tekshirish (terini shilib go'shtni ajratganda bu joyni qonsizlantirish joyidan keyin joylashtiriladi, go'shtni shparka bilan ishlov berilganda esa, - kuydirish pechi ortida, kuydirgiga tekshirish joyini boshlarni tekshirish joyi bilan birlashtirib joylashtiriladi), kallalarni tekshirish, ichki organ, go'shtni tekshirish va yakuniy tekshirish ish joylari.

mayda shoxli hayvonlarni qayta ishlash liniyasida tekshirish uchun 3 ish o'rni bo'ladi: ichki organlar, go'sht va yakuniy tekshirish.

Kasallikka shubhalangan so'yilgan hayvonni mukammal veterinariya tekshiruvini o'tkazish uchun zahira liniyasiga joylashtiriladi.

So'yish va so'yilgan hayvonni bo'laklarga ajratish uchun harakatlanadigan liniyasi bo'lmagan ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalarida so'yilgan hayvonlar kallasi, o'pka - jigar va qorataloq, veterinariya tekshiruvi uchun maxsus ilgaklarga osilishi yoki stolga joylashtirilishi kerak.

So'yilgan hayvon va ichki organlarining veterinariya tekshiruvi uchun joylar qulay va yaxshi yoritilgan bo'lishi kerak, mol kasalligi aniqlanganida ularni qayd qilish uskunalari bo'lishi kerak, sterilizatorlar (pichoq, ilgak va boshqa anjomlarni zararsizlantirish uchun), issiq va sovuq suvli qo'l yuvish joylari, sovun, qo'l va sochiqlarga ishlov berish uchun dezinfeksiyalovchi eritmali baklar bo'lishi kerak.

Harakatlanadigan konveyer bilan jihozlangan hayvonlarni qayta ishlash liniyasida qoidalarning ko'rsatilgan bo'limida nazarda tutilgan veterinar tekshiruvining biron - bir ish joyi bo'lmaganida yoki bunday ish joyining kerakli veterinariya xizmati mutaxassisi bilan ta'minlanmagan hollarda, bu liniyada hayvonlarni qayta ishlashga ruxsat berilmaydi.

Texnologik sxema va quyidagi talablarga ko'ra veterinariya tekshiruvi uchun kalla, ichki organlar korxona ishchilari tomonidan tayyorlanishi kerak:

yirik shoxli hayvon kallasi tanasidan ajratiladi, pastki jag' kesishma burchagi bilan osib qo'yiladi, tilini tepasidan va yonlaridan shikastlamay og'iz bo'shlig'idan erkin tushib turadigan qilib kesib

olinadi va tekshirilish kerak bo'lgan barcha limfa tugunlari saqlab qo'yiladi;

ot kallasi tanasidan ajratiladi va kalladan tili ajratilgandan so'ng butunligini saqlagan holda burun pardadevori chopiladi;

cho'chqa kallasi bir oz kesib so'yishdan keyingi veterinariya ekspertizasi tugagunicha tanasi bilan birga qoldiriladi, terisini shilganda yoki kuydirgandan so'ng kallasi ensa va chap yuzi tomonidan kesib ensa atlant bo'g'imini chiqariladi, og'iz bo'shlig'idan tilni kekirdak bilan kesib olinadi va tekshiruv oxirigacha olib qo'yiladi;

buzoq, qo'y va echki kallalari ensa - atlant bo'g'imidan ajratiladi, ichki organlari tekshiruvi tugagunicha tana bilan birga qoldiriladi:

tanadan chiqarib olingan o'pka va kekirdak, yurak va jigar veterinariya tekshiruvi tugagunicha bir-biri bilan tabiiy bog'lanib turishi kerak (liver) va ularda limfa tugunlari saqlab qolinishi kerak;

konveyer stollariga quyiladigan ichki organlarni veterinariya vrachi tana bilan birga tekshirishi kerak.

Hayvon jasadlarini (o'liklarini) util qilish va yo'qotishda veterinariya-sanitariya nazorati

Hayvon jasadlarini util qilish va yo'qotishni nazorat qilish barcha davlat va idoraviy veterinariya tashkilotlari xodimlarining asosiy vazifalaridan bo'lib, muhim epizootik va epidemiologik ahamiyatga ega.

O'liklarni o'z vaqtida yig'ib olish uchun xo'jalik va ferma rahbarlari javob beradilar. O'liklarni zararsizlantirishning eng qulay usuli - util zavodlarga topshirishdir. Util zavodlarda o'liklar avtoklavlarda zararsizlantirilgan so'ng qayta ishlanib go'sht-suyak uniga aylantiriladi.

Hayvon o'liklarini tashish maxsus mashinalarda amalga oshirilib, kuydirgiga tekshirilishi lozim.

Hayvon gavdalari (go'sht)ni veterinariya tamg'asi va shtampi bilan tamg'alash

Barcha turadgi chorva mollarining, yovvoyi hayvon va parrandalarning go'shti va go'sht mahsulotlari tegshili yo'riqnoma bo'yicha qat'iy tarzda veterinariya tamg'asi va shtampi bilan tamg'alanishi shart.

Go'sht va go'sht mahsulotlarini ovalsimon tamg'a bilan tamg'alash vakolati davlat veterinariya tashkilotlarida ishlovchi, respublika buysunuvidagi viloyat va shahar veterinariya idoralarining vakillari ishtirokida veterinariya-sanitariya ekspertizasi bo'yicha attestatsiyadan o'tgan va tegishli tuman (shahar) bosh veterinariya vrachi va feldsherlarga beriladi. Boshqa tashkilot va muassasalarning veterinariya vrachi va feldsherlari uy sharoitida yoki qushxonalarda so'yilib, go'sht kombinati yoki boshqa qayta ishlash korxonalariga jo'natilayotgan go'sht va go'sht mahsulotlariga davlat veterinariya xizmati nazoratida "Dastlabki ko'rik" tamg'asini bosishga haqlidirlar.

Veterinariya tamg'asi va shtamlari belgilangan tartibda tuman bosh veterinariya inspektorining yozma ruxsatnomasi bo'yicha bronza yoki boshqa zanglamaydigan metaldan tayyorlanib, chiziqlar, raqam va xarflar aniq bilinishi talab etiladi.

Go'shtlarni tamg'alash va veterinariya tamg'asi hamda shtampini tayyorlatish uchun vakolatli veterinariya vrachlari va feldsherlarining ro'yxati respublika bo'ysunuvidagi viloyat va shahar bosh veterinariya inspektorlari tomonidan tasdiqlanadi.

Go'shtlarni tamg'alash qat'iy tarzda veterinariya-sanitariya ekspertizasi o'tkazilgandan keyingina bajariladi.

Tamg'alar vakolatli veterinariya vrachi (feldsheri)da temir shkaflarda saqlanib, begona kishilar qo'liga tushmasligi talab etiladi.

Go'shtlarni tamg'alashda Sog'liqni saqlash vazirligi idoralari ruxsat etgan buyoqlardan foydalaniladi.

Veterinariya tamg'asi va shtamlari

Go'shtni iste'molga yaroqli ekanligini tasdiqlovchi veterinariya tamg'asi va shtamlari mavjud bo'lib, ular tegishli yo'riqnoma bo'yicha tayyorlanadi.

Veterinariya tamg'alari ovalsimon shaklda bo'lib, uning markazida 3 juft raqam aks ettiriladi - ularning birinchisi viloyat yoki shaharning tartib raqamini ifodalasa, ikkinchisi - mazkur tumanni va uchinchi jufti faoliyat ko'rsatayotgan veterinariya tashkiloti yoki muassasasini bildiradi. Shuningdek, tamg'aning yuqori qismida tegishli davlatning nomi va pastida "Davlat veterinariya nazorati" yozib qo'yilgan. Ovalsimon shakldagi tamg'aning bosilishi, go'sht va go'sht mahsulotlarining to'liq veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazilib, iste'molga yaroqli ekanligini va cheklovlersiz oziq-ovqat uchun foydalanishga tavsiya etiladi. Veterinariya shtamlari esa zararsizlantirilishi talab etiladigan go'shtlarga bosilib, ular veterinariya-sanitariya qoidalari bo'yicha cheklanib, foydalanishga ruxsat etiladi.

To'rt burchakli veterinariya tamg'alarining yuqori qismida "Vetxizmat" markazida "Dastlabki ko'rik" so'zlari yozilgan bo'lib, pastidagi uch juft raqamning birinchi jufti viloyat, shahar, ikkinchisi - tumanni va uchinchi jufti tashkilot yoki korxonani bildiradi.

Ushbu tort burchakli tamg'a bosilgan go'shtni so'yish oldi va so'yishdan keyin ko'rikdan o'tkazilgan hayvon go'shti ekanligini bildirib, bunda qo'shimcha ravishda to'liq hajmdagi veterinariya-sanitariya ekspertizasi o'tkazilishi talab qilinadi.

To'rt burchakli veterinariya tamg'alarining yuqori qismida "Vetxizmat" markazida go'shtni zararsizlantirish usullari - "Qaynatish", "Qaynatilgan kolbasaga", "Go'shtli nonga", "Konservaga", "Eritish", (yog', sala), "Oqsil", "Finnoz", "Tuberkulyoz", "Util" so'zlari yozilgan bo'lib, pastki uch juft raqamlarning birinchi jufti viloyat, shahar, ikkinchisi - tumanni va uchinchi jufti tegishli tashkilot, muassasa va korxonani ifodalaydi.

To'rt burchakli qo'shimcha shtamlar esa go'shtning qaysi hayvon turiga mansubligini bildiradi:

"Ot go'shti", "Kiyik go'shti", "Ayi qo'shti" va hokazo.

Quyov va parrandalar go'shtining qoldiq mahsulotlariga ovalsimon tamg'alar bosilib, ular tegishli yo'riqnoma bo'yicha kichik o'lchamda tayyorlanadi. Parrandachilik fabrika va xo'jaliklarining qushxonalarida tovuq go'shtlarining 1 va 2 toifasini bildiruvchi elektr tamg'alardan ham foydalaniladi.

Veterinariya tamg'asi va shtamplarining birinchi juft raqamlari Respublika Bosh veterinariya inspektori tomonidan beriladi, ikkinchi juft raqamlar respublika bo'ysunuvidagi viloyat va shahar bosh veterinariya inspektorlari tomonidan beriladi, uchinchi juft raqamlar esa tuman (shahar) bosh veterinariya inspektorlari tomonidan beriladi. MDH mamlakatining Bosh veterinariya inspektorlari bir-birlariga ovalsimon shakldagi tamg'alarning ro'yxatini tegishli tartibda taqdim etishadi.

MDH mamlakatlari hududida ovalsimon tamg'a bosilgan go'sht va go'sht mahsulotlarini sotishga ruxsat etiladi. "Dastlabki ko'rik" shtampi bosilgan go'sht va go'sht mahsulotlarini o'z davlatidan chetga chiqarish man etiladi.

Go'sht va uning qoldiq mahsulotlarini tamg'alash tartibi

Barcha turdagi hayvon go'shtlariga veterinariya tamg'asi va shtampi quyidagi tartibda bosiladi:

- go'sht nimtalarining har bir kundan va son qismlarining ustiga bir marotabadan tamg'a bosiladi;

- kalla, yurak, til, o'pka, jigar va bo'yraqlarga bir marotabadan bosiladi;

- quyon va nutryalarning go'shtini 2 joyiga - ko'krak va sonning tashqi yuzasiga tamg'a bosiladi;

- tovuq go'shtining bo'yin yoki sonning tashqi yuzasiga bitta tamg'a bosiladi;

- parrandachilik xo'jaliklarida elektro tamg'adan foydalanib, jo'ja, tovuq va o'rdak jo'jalarining bir oyog'ining boldiriga, o'rdak, g'oz, ko'rka hamda g'oz va ko'rka jo'jalarining ikkala oyog'ining boldiriga bosiladi;

- sanoatda qayta ishlashi lozim bo'lgan parranda go'shtining elka qismiga "S" elektrotamg'asi bosiladi;

- yilqi, tuya, kiyik, ayiq, eshak va xachirlarning go'shtlari veterinariya-sanitariya ekspertizasidan o'tkazilib, veterinariya tamg'asi yoki shtampi bosiladi;

- yog' mahsulotlariga tamg'a bosilmaydi, balki tamg'alangan yorliq yopishtiriladi.

Veterinariya-sanitariya ekspertizasidan to'liq o'tkazish imkoni bo'lmagan go'sht va uning qoldiq mahsulotlariga "Dastlabki ko'rik" shtampi bosilib, davlat veterinariya muassasalaridan biriga jo'natiladi.

Zararsizlantirib, qayta ishlashga jo'natiladigan go'sht va uning qoldiq mahsulotlariga zararsizlantirish usulini ko'rsatuvchi shtamp bosiladi. Tamg'a esa bosilmaydi.

Erkak cho'chqalarning go'shtiga tamg'a bilan birga "Xryak SQI" (sanoatda qayta ishlash) shtampi bosiladi.

Tovuq go'shti tashiladigan idishlarga "Qaynatish", "Konservaga" va boshqa shtamplar bosilgan bir nechta yorliq yopishtiriladi.

Barcha turdagi hayvonlarning go'shti veterinariya-sanitariya ekspertizasi tekshiruv bo'yicha iste'molga yaroqsiz deb topilgan go'sht nimtalariga 3-4 tadan "Util" shtampi bosiladi.

Go'shtlarni nomaqbul holatda saqlash va tashish oqibatida veterinariya-sanitariya sifati buzilsa, oval tamg'asi bekor qilinadi va takroran veterinariya-sanitariya ekspertizasi o'tkazilib, tegishli tartibda shtamp bosiladi.

Mazkur qoidalarining bajarilishini nazorat qilish va javobgarlik:

Go'shtni tamg'alash vakolati berilgan veterinariya mutaxassislari belgilangan tartibda go'shtning veterinariya-sanitariya sifati uchun javobgar hisoblanadi.

Mazkur qoidalarining bajarilishi uchun javobgarlik hayvonlarni so'yish, go'shtini qayta ishlash, muzlatgichlarda saqlash va tashish bilan shug'ullanuvchi tashkilot, xo'jalik, muassasa rahbarlari hamda mol egalarining zimmasiga yuklatiladi.

Ushbu qoidaga rioya qilish barcha veterinariya mutaxassislari, mulkchilik shakli va vazirlik hamda idoraviy buysunuvidan qat'iy nazar go'shtni tayyorlovchi, qayta ishlovchi korxonalar, bozor va muzlatkichlarning rahbarlari hamda fuqarolar uchun ham majburiydir.

Mulkchilik shaklidan qat'iy nazar barcha savdo va ovqatlanish muassasalaridan go'shtni sotish hamda qayta ishlash uchun ovalsimon tamg'a bosilgan va "Veterinariya guvohnomasi" yoki "Sertifikati" bo'lgan go'shtlarni qabul qilishi talab etiladi.

Mazkur qoidaning ijrosini nazorat qilish davlat veterinariya nazorati organlariga yuklatiladi.

GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI TAMG'ALASH UCHUN VETERINARIYA TAMG'ASI VA SHTAMPLARINING NAMUNALARI

1. Ovalsimon shakldagi tamg'a

O'lchami: 40x60

O'zbekiston

Aylananing eni-1,5 mm.

Harf balandligi-12 mm.

Raqam balandligi-12 mm.

Davvetnazorat

2. Quyvon va natriyalarning go'shtini tamg'alash uchun kichik o'lchamli ovalsimon tamg'a:

O'lchami: 25x40

O'zbekiston.

Aylananing eni-1 mm.

Harf balandligi-3 mm.

Raqam balandligi-6 mm.

Davvetnazorat

3. To'rtburchak shakldagi tamg'a:

Vetxizmat
Dastlabki ko'rik
08-01-02

O'lchami: 40x60

Chiziqning eni – 1,5 mm

Harf va raqam balandligi

- 7 mm

4. Veterinariya shtamlari:

Vetxizmat
Finnoz
08-01-02
Vetxizmat
Tuberkulyoz
08-01-02

Vetxizmat
Qaynatish
08-01-02
Vetxizmat
Konservaga
08-01-02

Vetxizmat
Go'shtli nonga
08-01-02

Vetxizmat
Utilga
08-01-02

O'lchami: 40x70, chiziqning eni-1,5 mm., harf va raqam balandligi- 7 mm.

5. Qo'shimcha shtamplar

Ot go'shti

Ayiq go'shti

XRYAK- PP

Tuya go'shti

O'lchami: 20x50, chiziqning eni-1,5mm., harf va raqam balandligi-7 mm.

6. Parrandachilik xo'jaliklarida tovuq go'shtiga bosish uchun quyidagi elektrotamg'alardan foydalaniladi:

1 2 S

Barchasining balandligi 20 mm.

MDH qatnashchi davlatlarning veterinariya sohasidagi hukumatlararo Kengashi tomonidan 1998 yil 22 oktyabr Toshkent shahrida tasdiqlangan "Go'shtlarni veterinariya tamg'alash yo'riqnomasi"sining 2.7 bandiga asosan tamg'a va shtamlardagi 1-juft Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahrining tartib raqamlari alfavit tartibida quyidagicha belgilanadi:

Viloyatlar nomi	Tartib raqami
Qoraqalpog'iston Respublikasi	01
Andijon	02
Buxoro	03
Jizzax	04
Qashqadaryo	05
Navoiy	06
Namangan	07

Samarqand	08
Surxondaryo	09
Sirdaryo	10
Toshkent	11
Farg'ona	12
Xorazm	13
Toshkent shahri	14

Nazorat savollari:

1. Ixtisoslashtirilgan so'yish korxonalarida veterinariya-sanitariya nazoratini amalga oshirish jarayonlari?

2. Hayvonlarni so'yish jarayonida veterinariya-sanitariya nazorati?

3. So'yilgan hayvon tanalari va a'zolarining so'yishdan keyin veterinariya-sanitariya ko'rigidan o'tkazish tartibi?

4. Hayvon jasadlarini (o'liklarini) util qilish va yo'qotish qanday amalga oshiriladi?

5. Hayvon gavdalarini veterinariya tamg'asi va shtampi bilan tamg'alash qoidalari?

6. Go'sht va uning qoldiq mahsulotlarini tamg'alash jarayoni?

VII. XORIJIY DAVLATLARDA VETERINARIYA XIZMATI

XORIJIY DAVLATLARDA VETERINARIYA XIZMATI VA XALQARO VETERINARIYA TASHKILOTLARI

Xalqaro veterinariya tashkilotlari va ularning ahamiyati

Davlatning qaysi tizimda rivojlanishishdan qat'iy nazar shu davlat fuqarolarning sog'ligini saqlash, chorva mahsuloti va uning xom ashyolari orqali aholini antroponozoonoz kasalliklardan asrash aholiga sifatli va sog'lom chorva mahsulotini etkazib berish chet davlatlarda yuqumli kasallikni olib kelinishga yo'l qo'ymaslik va davlat ichida yuqumli kasallikni tarqalib ketishini oldini olishda veterinariya xizmati muhim ahamiyat kasb etadi.

Shundan ekan har bir davlat veterinariya xizmati oldida asosan ikkita muammo turadi:

1. Mamlakatni epizootiyaga o'tishidan va uni ichida epizootik kasallik chiqib ketishdan mustahkam qo'riqlash.

2. Yuqumli kasallikni oldini olish bo'yicha kompleks amaliy ishlar olib borish.

Bu muammoni birinchi yo'nalishi dunyo mamlakatlari epizootik ahvolini yaxshi bilish va xalqaro veterinariya tashkilot bilan yaqin aloqa o'rnatishni talab qiladi. Bu har bir davlatni veterinariya organlari rahbarlari tomonidan amalga oshirish lozim.

Avvalgi Varshava bitimiga kiruvchi sotsialistik tizimdagi barcha xorijiy davlatlarda Davlat veterinariya xizmati mavjud edi. Sobiq Ittifoq tugab Varshava bitimi ham tugagach bu davlatlarda Davlat veterinariyasidan tashqari xususiy veterinariya ham rivojlanmoqda. Ammo mamlakatdagi barcha veterinariya hukumati ustidan rahbarlik Davlat veterinariyasi qo'lida. Ko'pgina kapitalistik tizimdagi davlatlarda veterinariya xizmatiga rahbarlikni hukumat a'zosi deb hisoblanuvchi yoki Qishloq xo'jalik vazirligi yoki Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan boshqariladi. Bundan tashqari kollektiv va xususiy veterinariya xizmatini ham keng tarqalgan qator Afrika, Osiyo va Lotin Amerikasi davlatida veterinariya xizmati rivojlanish, ya'ni oyoqqa turish davrida. Bu davlatimizda mamlakatda o'ta yuqumli kasallik paydo bo'lsa u tez tarqalish xavfi tug'ilsa qo'shimcha bu kasallikni tugatish uchun rivojlangan mamlakatning veterinariya mutaxassislari

chaqirilib shartnoma asosida ish olib boriladi. Ko'pgina davlatlarni Avstriya, Shimoliy Amerika hududi o'ta o'tkir deb hisoblangan yuqumli kasalliklardan ozod bo'lib bu kasalliklarga qarshi tadbirlar o'tkazilmaydi. Ammo qutirish, kuydirgiga, qorason, sil, hamda brutsellyoz kasalligi sababli bu kasalliklarga qarshi tadbirlar reja asosida amalga oshiriladi. Ayrim, Afrika, Osiyo, Janubiy va Markaziy Amerika davlatlarida qoramollarni o'lati, oqsili, Afrika o'lati, otlarning o'lat kasalligi hamda piroplazimidozlar katta iqtisodiy zarar etkazadi.

So'nggi ma'lumotlarga qaraganda jahon miqyosida 350 mingdan ortiq veterinariya mutaxassislari xizmat qilmoqda. Jahonda veterinariya vrachlarini tayyorlaydigan 200 dan ortiq institut, fakultet va kollejlari mavjud, veterinariya feldsherlari esa jami mamlakatlarda bir xil tayyorlanmaydi. Asosiy veterinariya sohasidagi ilmiy ishlarning yo'nalishi va davlatning oldida turgan veterinariya sohasidagi muammolarni ochishga qaratilgan. Barcha davlatlar orasida bir bo'lgan muammolarni tugatish maqsadida o'zaro kelishilgan hujjat (konventsiya) qabul qilinadi. Bunday hujjatlarni xalqaro veterinariya konvensiyalari (XVK) deb ataladi.

XVKlarning hujjatlari shu tashkilotga a'zo bo'lgan tashkilotlari uchun majburiy hujjatdir 1962 yilda o'zaro iqtisodiy yordam kengashdagi davlatlari o'rtasida (Germaniya, Polsha, Ruminiya, Chexoslovakiya, Mongoliya, Kuba va boshqalar) XVK ishlab chiqqan bo'lib, bu davlat hududida kengash tarqalgan kasalliklarni oldini olishga qarshi biologik preparatlar ishlab chiqarish, ilmiy izlanishlarni rejalashtirish veterinariya tadbirlarini amalga oshirish xususida kelishuv imzolangan.

Xuddi shunday kelishuv Finlyandiya, Iron, Afg'oniston, Italiya va Turkiya bilan, masalan 1967 yil Turkiya bilan Rossiyaning konvensiyasida 2 ta davlat tomonidan shu davlat chegarasida 30 km chegara zonasi tashkil qilingan.

Xalqaro epizootik byuro (XEB) va xalqaro sog'liqni saqlash tashkiloti (XSST)

Bugungi kunda jahon globollashuv jarayonida butun dunyoda aholini inson va hayvonlar uchun umumiy bo'lgan kasalliklardan muhofaza qilish hamda oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligini

ta'minlashni jahon miqyosida muvofiqlashtirishda Butunjahon hayvonlar sog'ligini himoya qilish tashkiloti (Xalqaro Epizootik Byuro) alohida o'rin egallaydi.

Xalqaro veterinariya tashkilotlari xalqaro veterinariya konventsiyasining mahsuli sifatida (XEB) xalqaro epizootik byuro tashkil topgan. Bu davlatlararo xalqaro tashkilot bo'lib uning asosiy vazifasi butun dunyoda yuqumli kasallik bilan kurashishdir.

Xalqaro Epizootik Byuro 1924 yilda tashkil etilgan bo'lib, bugungi kunda dunyoning 180 dan ortiq davlatlari mazkur Xalqaro tashkilot a'zosi hisoblanadi. Dunyo iqtisodiy integratsiyalash jarayonida faol ishtirok etish, Xalqaro me'yorlardan o'z vaqtida xabardor bo'lish, Xalqaro veterinariya kodeksiga muvofiq boshqa davlatlar bilan ikki tomonlama teng huquqli munosabatlarga kirish va boshqa imkoniyatlardan keng foydalanish maqsadida O'zbekiston 1992 yil 9 oktyabrdan Xalqaro Epizootik Byuroning a'zosi hisoblanadi.

Xalqaro Epizootik Byuroning oliy organi Delegatlarning butunjahon asambleyasi hisoblanib, har yili may oyida Byuroning shtab kvartirasi joylashgan Parij shahrida Delegatlar butunjahon asambleyasining bosh sessiyasi bo'lib o'tadi. Ushbu bosh sessiyada barcha a'zo mamlakatlarda birdek kuchga ega bo'lgan tegishli qarorlar, rezolyutsiyalar, tavsiyalar qabul qilinadi va boshqa tashkiliy hamda zaruriy masalalar ko'rib chiqiladi.

Byuroga rahbarlikni Delegatlarning butunjahon asambleyasi tomonidan besh yillik muddatga saylanadigan Bosh direktor amalga oshiradi.

Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan qo'llanmalar, tavsiyalar hamda veterinariya sohasida Xalqaro kodekslar, standartlar, turli kasalliklarni oldini olishga qaratilgan o'quv va amaliy qo'llanmalar kabi Xalqaro hujjatlarni joriy etish hamda jahonda hayvonlar orasida yuqumli kasalliklarning tarqalib ketishini oldini olish va veterinariya sohasini butunjahon miqyosida muvofiqlashtirish va tartibga solish Xalqaro Epizootik Byuroning asosiy vazifalaridan hisoblanadi.

So'nggi yillarda Xalqaro Epizootik Byuro bilan mamlakatimizning o'zaro manfaatli hamkorligi mustahkamlanib bormoqda. Xususan, Xalqaro Epizootik Byuro tomonidan O'zbekiston

Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish davlat qo'mitasiga amaliyotda foydalanish uchun quyidagilar ta'minlanmoqda:

Quruqlikdagi hayvonlar sog'ligi kodeksi (2 ta tomдан iborat, yillik nashr);

Suvdagi hayvonlar kodeksi (yillik nashr);

Xalqaro Epizootik Byuro byulleteni;

Tashxis ishlari bo'yicha xalqaro qo'llanma;

Yangi kasalliklar, ularni diagnostikum va qarshi kurashish ishlari bo'yicha tavsiyalar.

Shuningdek, byuroning rasmiy veb sahifasida shaxsiy kabinet orqali olish huquqi asosida dunyo mamlakatalaridagi epizootik holatlar to'g'risidagi axborotlar, dunyo davlatlarida qayd etilgan hayvonlarning yuqumli kasalliklari to'g'risidagi ma'lumotlar va amalga oshirilgan tadbirlar, yangidan yaratilayotgan veterinariya dori vositalari, ularni qo'llashga oid ko'rsatmalar hamda veterinariyaga oid boshqa ma'lumot, tavsiya, qo'llanma va munosabatlar o'rganib boriladi.

Yuqorida qayd etilgan hujjatlar va axbortlardan mamlakatimizda veterinar osoyishtalikni ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni belgilashda hamda dunyodagi epizootik vaziyatni monitoring qilib borishda foydalanilmoqda.

Kelib chiqishi chorvachilikka mansub mahsulot va xom ashyolarni eksport, import va tranzit qilinishida ushbu axborotlar rasmiy va ishonchli axborotlar bo'lib, ulardan keng foydalanish natijasida bugungi kunda O'zbekistonga import qilinayotgan hayvonlar hamda ulardan olinadigan mahsulot va xom ashyolar orqali hayvonlarning yuqumli kasalliklari kirib kelishini oldini olishga erishilmoqda.

Shuningdek, Xalqaro Epizootik Byuro tomonidan tashkil etilayotgan Xalqaro seminar-treninglarda mutaxassislar ishtirok etib, bilim malakasini oshirib borishmoqda.

Birlashgan millatlar tashkiloti huzuridagi VOZ-BJSST FAO oziq-ovqat va qishloq xo'jalik mahsulotlar ishlab chiqarish nazorati tashkiloti bilan doimiy aloqada bo'ladi. Xalqaro Epizootik Byuroning rahbar organi bo'lib uning qo'mitasi hisoblanadi qo'mita a'zolari qilib har bir davlatdan bir kishidan olinadi. Har yili bu tashkilotning bosh

sessiyasi o'tkazilib turiladi va bu sessiyada yuqumli kasalliklar bo'yicha paydo bo'lgan muammolar hal etiladi. Agarda ayrim davlatlarda epizootiya xavfi bo'lsa bu davlatda qo'shni davlat veterinariya tashkilotlari bilan birgalikda regional majlis o'tkaziladi va shu kasalliklarni yo'qotish tadbiri tuzilib zaruri yordam beriladi.

Butunjahon veterinariya assotsiatsiyasi (BVA) – hukumatsiz xalqaro tashkilot bo'lib, 1863 yilda tashkil topgan uning shtab kvartirasi Jeneva shahrida joylashgan. Uning asosiy maqsadi jahon veterinariya mutaxassislarini birlashtirish, jahon veterinariya kongresslarini tashkil qilish va o'tkazish, butunjahonda veterinariya sohasini ilmiy ishlarining rivojiga ko'mak berish. Bu tashkilot 70 ga yaqin davlatlarning veterinariya xizmatini birlashtirgan bo'lib, qo'shimcha 12 ta maxsus yo'nalishdagi veterinariya mutaxassislarining tashkilotlar o'z ichiga oladi Xalqaro anatomlar, Xalqaro fiziologlar, Xalqaro farmakologlar va bioximiklar tashkiloti va hokazo. Bu tashkilotning rahbariyati qo'mita hisoblanib har yili o'z majlisini o'tkazadi. Ammo jahon bo'yicha kongresslar 4 yilda bir marotaba o'tkaziladi.

Nazorat savollari:

1. Xalqaro veterinariya tashkilotlari va ular bilan hamkorlik aloqalarini o'rnatilishi?
2. Xalqaro veterinariya tashkilotlarining vazifalari?
3. Xalqaro epizootik byuro nechanchi yilda tashkil topgan?
4. Xalqaro epizootik byuroning bosh shtab kvartirasi qayerda?
5. Xalqaro epizootik byuroga nechta davlat a'zo bo'lgan?
6. Xalqaro epizootik byuro (XEB)ga O'zbekiston qachon a'zo bo'lgan?
7. Xalqaro epizootik byuroning sessiyasi har yili qaysi vaqtda o'tadi?
8. Butunjahon veterinariya assotsiatsiyasi qachon tashkil topgan va unga nechta davlat a'zo bo'lgan?
9. Jahonda veterinariya kongresslari necha yilda bir o'tkaziladi?
10. Xalqaro sog'liqni saqlash tashkiloti nima bilan shug'ullanadi?

GLOSSARIY

O'zbek tili	Ingliz tili	Rus tili	Ma'nosi
Veterinariya	Veterinary Medicine	Ветеринарии	Hayvonlarning hayoti va sog'lig'i muhofaza qilinishini, hayvonlar kasalliklari paydo bo'lishining, tarqalishining oldini olishni va ularni tugatishni, aholini hayvonlar va odam uchun umumiy bo'lgan kasalliklardan muhofaza qilishni, hayvonlarga veterinariya xizmati ko'rsatilishini amalga oshirishga, veterinariya-sanitariya xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan ilmiy va amaliy faoliyat sohasi
Biologik chiqindilar	Biowaste	Биологические отходы	Hayvonlarning jasdlari, veterinariya-sanitariya jihatidan xavfli deb topilgan, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo, veterinariyaga oid biologik sanoat chiqindilari
Veterinariya, veterinariya-sanitariya qoidalari va normalari	Veterinary, veterinary and sanitary rules and norms	Ветеринарные, ветеринарно-санитарные правила и нормы	Veterinariya sohasidagi talablarni belgilovchi, davlat organlari va boshqa organlar, yuridik va jismoniy shaxslar rioya etishi shart bo'lgan hujjatlar
Veterinariya dori vositalari	Veterinary medicines	Ветеринарные лекарственные средства	Kelib chiqishi tabiiy va sintetik bo'lgan dori moddalaridan yoki dori moddalarini aralashmasidan olingan, hayvonlar kasalliklari profilaktikasi, ularga tashxis qo'yish va ularni davolash, shuningdek hayvonlar organizmining holati va funksiyalarini o'zgartirish uchun mo'ljallangan vositalar

Veterinar osoyishtalik	Veterinary welfare	Ветеринарное благополучие	Hayvonlarning sog'lig'iga salbiy omillarning zararli ta'sirlari, epizootiya mavjud bo'lmagan, shuningdek hayvonlarning yashashi uchun qulay shart-sharoitlar ta'minlanadigan holat
Davlat veterinariya xizmati nazorati ostidagi tovarlar	Under control of the State Veterinary Service Products	Подконтрольные государственной ветеринарной службе товары	Hayvonlar, kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot va xom ashyo, veterinariya dori vositalari, mikroorganizmlar shtammlari, ozuqalar va ozuqabop qo'shimchalar, veterinariya texnika vositalari, shuningdek bozorlarda realizatsiya qilinadigan o'simlik oziq-ovqat mahsulotlari
Kelib chiqishi hayvonotga mansub mahsulot	Animal Products	Продукция животного происхождения	Go'sht va go'sht mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, baliq va baliq mahsulotlari, tuxum va tuxum mahsulotlari, shuningdek asalarichilik mahsulotlari
Kelib chiqishi hayvonotga mansub xom ashyo	Raw animal	Сыре животного происхождения	Hayvonlardan olinadigan, qayta ishlashga mo'ljallangan mahsulotlar
Nobop punkt	Disadvantaged point	Неблагополуч- ный пункт	Hayvonlar yuqumli kasalliklarining o'chog'i aniqlangan hudud
Ozuqa	Feed	Корма	Hayvonlarni oziqlantirish uchun foydalaniladigan, kelib chiqishi o'simlik va hayvonotga mansub mahsulotlar
Ozuqabop qo'shimchalar	Feed additives	Кормовые добавки	Hayvonlar ratsionida etishmaydigan ozuqaviy va mineral moddalar hamda vitaminlarning manbalari sifatida foydalaniladigan, kelib chiqishi organik, mineral va sintetik moddalar

CHeklovchi tadbirlar (karantin)	Restrictive measures (quarantine)	Ограничительные мероприятия (карантин)	Hayvonlar yuqumli kasalliklari o'choqlarining doirasi kengayib ketishiga yo'l qo'ymaslikka va ularni tugatishga, aholi, transport vositalari, yuklar va tovarlar harakati cheklanishini nazarda tutuvchi ma'muriy, epizootiyaga qarshi chora- tadbirlar
Epizootiya	Epizootic	Эпизоотия	Tegishli hududda hayvonlarning o'ta xavfli va boshqa yuqumli kasalliklari tarqalishi
Epizootiyaga qarshi tadbirlar	Anti-epizootic measures	Противоэпизоо- тические мероприятия	Epizootiyaning oldini olishga, uni aniqlashga yoki tugatishga doin tashkiliy va maxsus veterinariya tadbirlari tizimi
Hayvonlarning yuqumli kasalliklari	Contagious animal diseases	Заразные болезни животных	Paydo bo'lishiga hayvonlarga kasalliklarning qo'zg'atuvchilari ta'siri sabab bo'ladigan, tarqalishi hamda boshqa hayvonlarga va odamga o'tishi ehtimoli mavjud bo'lgan kasalliklar
Yo'riqnoma	Instructions	Инструкция	Kasalliklarga qarshi chora- tadbirlar belgilab berilgan bo'lib, qat'iy bajarilishi shart
Qoidalar	Rules	Правила	Hayvonlarni asrash, oziqlantirish, jo'natish jarayonlarining veterinariya tartib qoidalari bayon etiladi
Qo'llanma	Benefit	Пособие	Ma'lum turdagi, veterinariya muolajasining bajarish usuli bayon etiladi
Tavsiyalar	Recommendation	Рекомендация	Ma'lum turdagi, veterinariya muolajasining bajarish uchun muljallangan
Ko'rsatma	Designation	Указание	Veterinariya organlarining Respublika miq'yosida o'tkazishni talab etadigan ko'rsatmalari

Nizom	Position	Положение	Veterinariya muassasasi yoki ayrim veterinariya mansabdor shaxslarning huquq va vazifalari bayon etiladi
Istiqboliy reja	Planning ahead	Перспективные планирование	Bu reja odatda veterinariya tashkilotlari, qisman tuman va xo'jalik miqyosida 5-10 va undan ortiq yilga tuziladi.
Joriy (yililk) reja	Kurrent planning (Anua)	Текущие планирование (годовой)	Bu rejalar tuman veterinariya tarmoqlari va xo'jaliklarda, ulardagi epizootik vaziyatlar holatiga qarab 1 yil muddatga tuziladi.
Tezkor (operativ) reja	Operational planning	Оперативные планирование	Bu rejalar - aniq davrlar uchun, zarur moddiy va mehnat xarajatlarini hisobga olib, veterinariya qonunchiligi talablariga qat'iy rioya qilgan holda ishlab chiqiladi.
Yaxlitlik	Unity	Единство	Barcha xo'jalikdagi aniq belgilangan veterinariya tadbirlari bir paytda o'tkazilishi shart
Umumiylik	Complexity	Комплексность	Maxsus veterinariya tadbirlarini xo'jalik tashkilliy rejalar bilan monandligi
Ommaviylik (demokratik)	Democracy	Демократичность	Barcha rejalashtirish ishlari qo'yidan yuqoriga qadar bajariladi
Etakchi tadbir	Leading link	Ведущие звено	Rejadagi 1-darajali yoki bosh tadbirga urg'u beriladi
Iqtisodiy samaradorlik	Cost-effectiveness	Экономической эффективность	Bu malakali veterinariya xizmati ko'rsatish evaziga erishilgan mahsuldorlikning qiymati bilan ifodalanib, turli formulalar yordamida aniqlanadi.
Haqiqiy zarar	Economic damage	Экономический ущерб	Bu chorva mollari va parrandalarning kasallanishi oqibatida yo'qotilgan mahsulot yoki tirik hayvonlar qiymatini so'mdagi ifodasi

Oldi olingan zarar	Prevented economic damage	Предотвращенный экономический ущерб	Bu ko'rsatkich veterinariya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini ifodalab, kasalliklarni barvaqt oldini olib, profilaktik muolaja o'tkazish evaziga bartarf etilgan ehtimoldagi zarardir.
Kasallanish koeffitsienti	Incidence ratio	Коэффициент заболеваемости	Kasallangan mollar sonini kasallikka moyil bo'lgan barcha mollar soniga bo'lish orqali aniqlanadi
O'lim koeffitsienti	Mortality ratio (CFR)	Коэффициент падежа (летальность)	Kasallik oqibatida o'lgan mollar sonini jami kasal mollar bosh soniga nisbati bilan aniqlanadi
Zarar koeffitsienti	Damage ratio	Коэффициент ущерба	Kasallik oqibatidagi jami zarar miqdorini barcha kasal mollarga nisbatiga tengdir

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev SH.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, "O'zbekiston" NMIU, 2017.

2. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017.

3. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. "O'zbekiston" NMIU, 2017.

4. Abduraxmonov T.A., Davlatov R.B. Veterinariya ishini tashkillashtirish va uning iqtisodi. Samarqand, Zarafshon nashriyoti, 2004.

5. Абдурахмонов Т.А., Давлатов Р.Б. Ветеринарияда иш юритиш. Самарқанд, 1999.

6. Юшкова Л.Ю. Организация ветеринарного дела в российской федерации (В развитие закона РФ «О ветеринарии»). Новосибирск, 2001.

7. James S. Gaynor., William W. Muir. Handbook of Veterinary Pain Management. 2014.

8. O'zbekiston Respublikasining ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. Toshkent "Adolat", 2010.

9. Veterinariya qonunchiligi. Toshkent, 1992

10. O'zbekiston Respublikasining "Veterinariya to'g'risida"gi qonuni. Toshkent, 2018.

11. Veterinariya sohasiga oid huquqiy-me'yoriy hujjatlar.

Internet saytlari:

1. www.ziynet.uz.

2. www.lex.uz

3. www.vetgov.uz

4. www.stat.uz

5. www.veterinary.ru

6. www.labirint.ru

7. www.twipx.com

MUNDARIJA

KIRISH	3
I-BOB. UMUMIY, TASHKILY VA BOSHQARUV MASALALAR	6
Veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilishi va unga rahbarlik.....	6
O'zbekiston Respublikasining "Veterinariya to'g'risida"gi qonuni.	
Veterinariya qonunchiligi.....	23
II-BOB. VETERINARIYADA HISOBGA OLISH VA ISH YURITISH	60
Veterinariyada hisobga olish, hisobot va ish yuritish.....	60
Hayvonlarni identifikatsiya qilish, ularni hisobga olish va hisobdan chiqarish tartibi.....	83
III-BOB. VETERINARIYA TADBIRLARINI REJALASHTIRISH VA TASHKILLASHTIRISH	96
Veterinariya tadbirlarini rejalashtirish.....	96
Veterinariya tadbirlarini tashkil etish.....	112
Veterinariya inshootlarining qurilishini tashkil etish.....	157
IV-BOB. VETERINARIYA TADBIRLARINI IQTISODI, MOLIVAVIY VA MODDIY TA'MINOTI	161
Veterinariya tadbirlarini iqtisodi.....	161
Veterinariya tadbirlarini moliyalashtirish.....	178
Veterinariya tadbirlarining moddiy ta'minoti.....	185
V-BOB. VETERINARIYA XIZMATINI TASHKIL QILISH	191
Tumanlarda veterinariya ishini tashkil qilish.....	191
Shaharlarda veterinariya ishini tashkil qilish.....	198
Chorvachilik xo'jaliklarida veterinariya xizmatini tashkil qilish.....	213
Xususiy veterinariya xizmatini tashkil qilish.....	221
VI-BOB. VETERINARIYA-SANITARIYA NAZORATI	245
Veterinariya-sanitariya nazoratini tashkil qilish.....	245
Ishlab chiqarish korxonalarida veterinariya-sanitariya nazorati.....	271
VII-BOB. XORIJIY DAVLATLARDA VETERINARIYA XIZMATI	290
Xorijiy davlatlarda veterinariya xizmati va xalqaro veterinariya tashkilotlari.....	290
Glossariy	295
Foydalanilgan adabiyotlar	300

ANNOTATSIYA

Ushbu darslik 5440100-Veterinariya va 5111000-Kasb ta'limi (veterinariya) ta'lim yo'nalishlari talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan tasdiqlangan Davlat ta'lim standarti, malaka talablari, o'quv reja va "Veterinariya ishini tashkil etish va iqtisodi" fanining o'quv dasturi asosida ilg'or pedagogik va axborot kommunikatsion texnologiyalardan foydalangan holda tayyorlangan. Darslikda veterinariya xizmatining tashkiliy tuzilishi va uni boshqarish, veterinariyada hisobga olish jurnallari, hisobotlar, hisobga olish hujjat namunalari va birlamchi hujjatlarni rasmiylashtirish tartibi, veterinariya tadbirlarini rejalashtirish va tashkillashtirish jarayonlari, veterinariya tadbirlarini iqtisodiy samaradorligini tahlili ko'rsatkichlari, veterinariya tadbirlarini moliyaviy va moddiy ta'minoti, tuman (shahar)larda veterinariya xizmatini tashkil qilish, veterinariya sanitariya nazoratini tashkil qilish, xorijiy davlatlarda veterinariya xizmati va ular bilan hamkorlik aloqalari to'g'risida ma'lumotlar keltirilgan.

АННОТАЦИЯ

Данный учебник предназначен для студентов, обучающихся по направлению 5440100-Ветеринарии и 5111000-Профессионального образования (5440100-Ветеринария), а также ветеринарных специалистов. Учебник подготовлен согласно требований Госстандарта, на основе учебного плана и учебной программы дисциплин с применением передовых педагогических, инновационных и информационно-коммуникационных технологий, утвержденного Министерством высшего и среднего специального образования Республики Узбекистан. В учебнике приводятся данные об организационной структуре и управлении ветеринарной службой, ветеринарном законодательстве, ветеринарном учете и делопроизводстве, планировании организации, финансировании, снабжении и экономике ветеринарных мероприятий, организации ветеринарного дела в районах, городах и хозяйствах, организации

ветеринарно-санитарного надзора, а также информации о международном сотрудничестве Республики Узбекистан в международных ветеринарных организациях.

ANNOTATION

This textbook is intended for students enrolled in the direction of 5440100-Veterinary and 5111000-Professional education (5440100-Veterinary), as well as veterinary specialists. The textbook was prepared according to the requirements of the State Standard, based on the curriculum and curriculum of disciplines using advanced teaching, innovation and information and communication technologies, approved by the Ministry of Higher and Secondary Special Education of the Republic of Uzbekistan. The textbook provides data on the organizational structure and management of the veterinary service, veterinary legislation, veterinary accounting and records management, organization planning, financing, supply and economics of veterinary activities, the organization of veterinary in areas, cities and farms, the organization of veterinary and sanitary inspection, as well as information on international cooperation of the Republic of Uzbekistan in international veterinary organizations.

**Davlatov Ravshan Berdiyevich, Norqobilov Baxromjon
Turayevich, Qurbonov Shukurulla Xolmuminovich**

**VETERINARIYA ISHINI TASHKIL ETISH VA IQTISODI
(darslik)**

darslik. – T.: “Navro‘z” nashriyoti, 2019. 304 bet

Nashriyot direktori:	I.Xalilov
Muharrir:	G. Namozova
Texnik muharrir:	L.Fayziev

“Navro‘z” nashriyoti Davlat unitar korxonasi.
Litsenziya № AI 170.23.12.2009 yil.
Manzil: Toshkent shahar 100000,
Amir Temur shoh ko‘chasi, 19-uy.

ISBN: 978-9943-565-82-1

Bosishga **03.10. 2019 йил** yilda ruxsat etildi (№**HH 1137**).

Qog‘oz bichimi 60x84_{1/16}. Ofset bosma usulda.

Nashr bosma tabog‘i 19,0. Nashriyot hisob tabog‘i 19,0.

Adadi 300 nusxa. Buyurtma raqami № 10/15.

«F.Nasimov» ХК uskunalarida chop etildi
Samarqand sh. Muazzamxon k., 53